

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*«Ανάπτυξη Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού στην
ευρύτερη περιοχή του Δέλτα Αιανής»*

Φοιτήτρια: Τζέλλου Βάγια
Επιβλέπων καθηγητής: Δέφνερ Αλέξιος

- Βόλος, Σεπτέμβριος 2009 -

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 7597/1
Ημερ. Εισ.: 29-10-2009
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
2009
ΤΖΕ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι μικρού μεγέθους δήμοι της ελληνικής περιφέρειας αντιμετωπίζουν σημαντικά αναπτυξιακά προβλήματα. Για ένα τέτοιο μικρό δήμο όπως η Αιανή, ο τουριστικός τομέας είναι κρίσιμος παράγοντας για την οικονομική ανάπτυξή του, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων και την άρση της απομόνωσης. Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή του δήμου Αιανής. Όμως, βασική επιδίωξη είναι η ήπιας μορφής τουριστική ανάπτυξη και η εναρμόνισή της με τις αρχές της αειφορίας και τις βιωσιμότητας, αλλά και του περιορισμού των δυσμενών επιδράσεων στο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον. Στόχος είναι η ανάδειξη των τοπικών χαρακτηριστικών, του αρχαιολογικού πλούτου και της παράδοσης, καθώς και η αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος, των πολιτιστικών πόρων και του ανθρώπινου δυναμικού.

SUMMARY

The small cities of the Greek region face significant development problems. For such a small municipality such as Aiani, the tourism sector is crucial for economic development, improving living standards and improved communications. The purpose of this thesis is to explore the development of alternative forms of tourism in the region of Aiani. But the main issue is the mild tourist development and its consistency with the principles of sustainability and viability, and reducing the adverse effects on cultural and natural environment. The aim is to highlight the local characteristics of the archaeological heritage and tradition, and enhance the natural environment, cultural resources and human potential.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση και την υλοποίηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας συνέβαλε ένα πλήθος ανθρώπων τους οποίους ευχαριστώ θερμά.

Αρχικά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Αλέξιο Δέφνερ ο οποίος με την υπομονή, επιμονή και την υποστήριξή του κατά τη διάρκεια συγγραφής της εργασίας, συνέβαλε δραστικά στο τελικό αποτέλεσμα και στη δομή της εργασίας.

Φυσικά, ευχαριστώ πολύ την κυρία Μαρί Ντυκέν, καθώς και τον κύριο Αευτέρη Τοπάλογλου, για την πολύτιμη βοήθειά τους και τις χρήσιμες παρατηρήσεις τους.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους ανθρώπους της ΑΝ.ΚΟ. που έδειξαν κατανόηση και με βοήθησαν ιδιαίτερος στη συλλογή στοιχείων αλλά και με καθοδήγησαν ως προς το περιεχόμενο.

Καταλυτική ήταν η βοήθεια που μου προσέφερε ο Δρ. Ιστορίας, κύριος Καλλιανιώτης Θ., με τις επιστημονικές αλλά και εμπειρικές γνώσεις που διαθέτει για την περιοχή της Αιανής. Τον ευχαριστώ ιδιαίτερα και για τη βιβλιογραφία που μου προσέφερε και τις εξορμήσεις που κάναμε στην προσπάθεια γνωριμίας της περιοχής.

Επίσης, ευχαριστώ θερμά τον κύριο Γιάννη Κουμπούρα της ΔΕΑΤΠΙΑ για την ανταλλαγή απόψεων και ιδεών, για την παροχή φωτογραφικού υλικού αλλά και για την ενθάρρυνση που μου προσέφερε.

Σημαντική βοήθεια μου προσέφεραν ο κύριος Κοντός Γ., ο κύριος Τζιότζιος Θ., ο κύριος Γκουρτζιούμης Κ., ο κύριος Σιδηρόπουλος Σ., με το έμπρακτο ενδιαφέρον, τις ιδέες τους αλλά και την ηθική στήριξη.

Θα ήμουν αγνώμων εάν δεν ευχαριστούσα όλους όσους δέχτηκαν να συμμετέχουν στη συνέντευξη της έρευνας πεδίου και να μοιραστούν μαζί μου τις απόψεις, τους προβληματισμούς και τις ιδέες τους και ιδιαίτερα τον κύριο Τζέλλο Γ., δήμαρχο Αιανής, τους κυρίους αντιδημάρχους, τον πρώην δήμαρχο κύριο Καρακούλα Σ., αλλά και τους υπεύθυνους του Αρχαιολογικού Μουσείου.

Ευχαριστώ όλους τους καλούς μου φίλους που με στήριξαν σε όλη αυτή τη προσπάθεια και που είναι κοντά μου όλα αυτά τα χρόνια.

Τέλος, οφείλω το μεγαλύτερο ευχαριστώ στους γονείς μου που μου δώσανε την ευκαιρία να είμαι σε αυτή τη θέση σήμερα αλλά και την αδερφή μου και όλη την οικογένειά μου για την ψυχολογική στήριξη που μου προσέφεραν και μου προσφέρουν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
1. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	14
1.1.ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	15
1.2.ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	17
1.3.ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	18
1.4.ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	19
1.5.ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	20
1.6.ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	21
1.7.ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	22
2. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ	
2.1.ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	23
2.1.1. <u>Βασίλειο της Μακεδονίας</u>	24
2.1.2. <u>Αργαία Λιανή</u>	25
2.1.3. <u>Βυζαντινή εποχή</u>	30
2.1.4. <u>Τουρκοκρατία</u>	31
2.1.5. <u>Νεότεροι χρόνοι</u>	33
2.2.ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	
2.2.1. <u>Μορφολογία – Ανάγλυφο</u>	34
2.2.2. <u>Χρήσεις γης</u>	35
2.2.3. <u>Κλιματολογικά στοιχεία</u>	37
2.3.ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	38
2.4.ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ.....	41
2.4.1. <u>Πρωτογενής τομέας</u>	41
2.4.2. <u>Δευτερογενής τομέας</u>	44
2.4.3. <u>Τριτογενής τομέας</u>	45
2.5.ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.....	47
2.6.ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	51
2.6.1. <u>Ποταμός Αλιάκμονας – Λίμνη Πολυφύτου</u>	51
2.6.2. <u>Πλατανόδασος Ρυμνίου</u>	56

2.6.3. Όρος Βούρινος	58
2.6.4. Πάρκο Αιανής	61
2.6.5. Ζωικός Πλούτος	63
3. ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ	65
3.1. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	66
3.1.1. Μεγάλη Ράγη	66
3.1.2. Βασιλική Νεκρόπολη	68
3.1.3. Κάστρο Κτενίου	70
3.1.4. Παλιόκαστρο Καισαρείας	71
3.1.5. Ράγη Τσέικα	72
3.2. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ	
3.2.1. Ιστορικά	74
3.2.2. Υποδομές	77
3.2.3. Εκθέματα	78
3.2.4. Δρώμενα – Εκδηλώσεις	85
3.2.4.1. Εκδηλώσεις Απολλοδώρου	86
3.2.4.2. Συμπόσιο Γλυπτικής	87
3.2.4.3. Ιππικές Πορείες	90
3.2.5. Εκπαιδευτικά Προγράμματα	92
3.2.5.1. Αρχαιολογία, ένα ταξίδι στο παρελθόν	96
3.2.5.2. Η κατοικία στην αρχαία Ελλάδα	97
3.2.5.3. Το ένδυμα από την αρχαία ως τη βυζαντινή εποχή, εξαρτήματα ένδυσης, κοσμήματα	97
3.2.5.4. Αρχαία διατροφή	98
3.3. ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ	99
3.4. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	103
4. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	105
4.1. ΒΕΛΒΕΝΤΟ	106
4.2. ΣΕΡΒΙΑ	109
4.3. ΣΙΑΤΙΣΤΑ	112

5. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	
ΑΙΑΝΗΣ	115
5.1.ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ.....	116
5.2.ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΙΑΝΗ.....	117
5.3.ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΗΜΟΥ.....	125
5.4.ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΙΑΝΗΣ.....	133
5.5.ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ.....	137
5.6.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	140
6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	143
6.1.ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	143
6.2.ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	146
6.3.ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	147
6.3.1. <u>Διάφοροι πολιτιστικοί πόροι</u>	148
6.3.2. <u>Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής</u>	152
6.3.3. <u>Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα</u>	155
6.4.ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	156
6.5.ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	158
6.6.ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	160
6.7.ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	162
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	164
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 2.	
2.1. <u>Εκκλησίες – Μοναστήρια</u>	183
2.2. <u>Έθιμα</u>	191
2.3. <u>Πολιτιστικές εκδηλώσεις</u>	205
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 3.	
3.1. <u>Μεγάλη Ράχη</u>	219
3.2. <u>Βασιλική Νεκρόπολη</u>	225
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 4.	
4.1. <u>Εκκλησίες- Μοναστήρια Ευρύτερης Περιοχής</u>	229

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ**1. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ**

Πίνακας 1. Κατανομή χρήσεων γης Δήμου Αιανής.....	36
Πίνακας 2. Πληθυσμιακή εξέλιξη των οικισμών του Δήμου Αιανής.....	38
Πίνακας 3. Απασχόληση κατά τομέα παραγωγής.....	41
Πίνακας 4. Πολιτιστικές εκδηλώσεις-έθιμα.....	48
Πίνακας 5. Σύλλογοι – Σωματεία.....	48
Πίνακας 6. Πολιτιστικές και αθλητικές υποδομές.....	49
Πίνακας 7. Βυζαντινά μνημεία.....	50

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ**1. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ**

Γράφημα 1. Διαχρονική πληθυσμιακή εξέλιξη του δήμου Αιανής, του οικισμού της Αιανής και του νομού Κοζάνης.....	39
Γράφημα 2. Απασχόληση του δήμου Αιανής στον πρωτογενή τομέα.....	43

5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΈΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ

Γράφημα 3. Φύλλο ερωτώμενων.....	116
Γράφημα 4. Ηλικιακή κατανομή ερωτώμενων.....	116
Γράφημα 5. Πόσο σημαντικός είναι ο τουριστικός τομέας για την ανάπτυξη του δήμου?.....	117
Γράφημα 6. Σε τι βαθμό υπάρχει Εναλλακτικός Τουρισμός στην Αιανή?.....	118
Γράφημα 7. Υπάρχουν σκέψεις για ανάπτυξη τέτοιων μορφών τουρισμού?.....	118
Γράφημα 8. Έχουν γίνει ενέργειες για την ανάπτυξη του Θρησκευτικού Τουρισμού?.....	118
Γράφημα 9. Ποιές ενέργειες έχουν γίνει για την ανάπτυξη του Αρχαιολογικού Τουρισμού?.....	119
Γράφημα 10. Ο Συνεδριακός Τουρισμός σε τι βαθμό είναι ανεπτυγμένος?.....	119

Γράφημα 11. Τι ενέργειες έχουν γίνει για την ανάπτυξη του Συνεδριακού Τουρισμού?.....	120
Γράφημα 12. Ο Πολιτιστικός Τουρισμός σε ποίο βαθμό είναι αναπτυγμένος?.....	120
Γράφημα 13. Με ποίον τρόπο θα υπάρξει περαιτέρω ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού?.....	121
Γράφημα 14. Ο Αγροτουρισμός και ο Οικοτουρισμός σε τι βαθμό πιστεύεται πως έχουν δυνατότητα ανάπτυξης στην περιοχή?.....	121
Γράφημα 15. Ποιές ενέργειες έχουν γίνει ή σχεδιάζεται να γίνουν για την ανάπτυξη του Αγροτουρισμού και του Οικοτουρισμού?.....	122
Γράφημα 16. Παραλίμιος Τουρισμός σε τι βαθμό είναι αναπτυγμένος στην περιοχή της Αιανής?.....	122
Γράφημα 17. Υπάρχουν σκέψεις για περαιτέρω ανάπτυξη του Παραλίμιου Τουρισμού?.....	123
Γράφημα 18. Ποιές σκέψεις υπάρχουν για περαιτέρω ανάπτυξη του Παραλίμιου Τουρισμού?.....	123
Γράφημα 19. Ο Αθλητικός Τουρισμός σε τι βαθμό είναι ανεπτυγμένος στην περιοχή?.....	124
Γράφημα 20. Σε τι βαθμό πιστεύετε πως υπάρχουν προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξη του Αθλητικού Τουρισμού?.....	124
Γράφημα 21. Τι σχετικές ενέργειες έχουν γίνει ή προβλέπεται να γίνουν για ανάπτυξη του Αθλητικού Τουρισμού?.....	124
Γράφημα 22. Τι δίνει τουριστική ταυτότητα στην περιοχή?.....	123
Γράφημα 23. Ποιές εκδηλώσεις προσελκύουν σε μεγαλύτερο βαθμό τουρίστες?.....	125
Γράφημα 24. Ποία περίοδο υπάρχει μεγαλύτερη προσέλευση τουρισμού στην περιοχή?.....	126
Γράφημα 25. Ποίο είναι το σημαντικότερο πλεονέκτημα της περιοχής?.....	125
Γράφημα 26. Ποίο είναι το σημαντικότερο μειονέκτημα της περιοχής?.....	127
Γράφημα 27. Τι ελλείψεις υπάρχουν στις υποδομές και υπηρεσίες διαμονής?.....	126
Γράφημα 28. Τι ελλείψεις υπάρχουν στις υποδομές και υπηρεσίες εστίασης?.....	128
Γράφημα 29. Τι ελλείψεις υπάρχουν στις υποδομές και υπηρεσίες διασκέδασης - αναψυχής?.....	129
Γράφημα 30. Τι ελλείψεις υπάρχουν στις υποδομές πρόσβασης?.....	130
Γράφημα 31. Τι παρεμβάσεις πρέπει να γίνουν στην περιοχή?.....	130
Γράφημα 32. Τι παρεμβάσεις έχουν γίνει για την προσέλκυση τουρισμού?.....	131

Γράφημα 33. Σε τι βαθμό γίνεται προβολή του τουριστικού προϊόντος «Αιανή»?	131
Γράφημα 34. Με ποιούς τρόπους προβάλλεται το "τουριστικό προϊόν" Αιανή?	132
Γράφημα 35. Σε τι βαθμό επηρεάζει η ύπαρξη του Αρχαιολογικού Μουσείου την τοπική κοινωνία?	133
Γράφημα 36. Σε ποιούς τομείς επηρεάζει την τοπική κοινωνία το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής?	133
Γράφημα 37. Ποιά δρώμενα του Αρχαιολογικού Μουσείου προσελκύουν περισσότερους επισκέπτες?	134
Γράφημα 38. Ποιά είναι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα του Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής?	135
Γράφημα 39. Ποιά είναι τα σημαντικότερα μειονεκτήματα του Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής?	135
Γράφημα 40. Τι βελτιώσεις πρέπει να γίνουν στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής για την αύξηση της επισκεψιμότητας του?	136
Γράφημα 41. Σε τι βαθμό επηρεάζει η ύπαρξη του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα την τοπική κοινωνία?	137
Γράφημα 42. Σε ποιούς τομείς επηρεάζει το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα την τοπική κοινωνία?	137
Γράφημα 43. Ποιά είναι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα?	138
Γράφημα 44. Ποιά είναι τα σημαντικότερα μειονεκτήματα του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα?	139
Γράφημα 45. Τι βελτιώσεις πρέπει να γίνουν για την αύξηση της επισκεψιμότητας του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα?	139

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

2. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΛΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ

Χάρτης 1. Νομός Κοζάνης	23
Χάρτης 2. Δήμος Αιανής	34

3. ΥΠΟΑΟΙΠΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ

Χάρτης 3. Δήμος Αιανής – Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα, Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής.....	65
---	----

4. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Χάρτης 4. Νομός Κοζάνης.....	105
-------------------------------------	-----

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ**2. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ**

Εικόνα 1. Αρχαία πόλη Αιανής.....	25
Εικόνα 2. Νεκρόπολη Αιανής.....	26
Εικόνα 3. Ανασκαφές.....	27
Εικόνα 4. Πήλινο ειδώλιο “κόρη της Αιανής”.....	28
Εικόνα 5. Άγιος Δημήτριος.....	30
Εικόνα 6. Χειμερινά σιτηρά.....	42
Εικόνα 7. Καπνός.....	42
Εικόνα 8. Κτηνοτροφική μονάδα.....	44
Εικόνα 9. Αιγοπρόβατα.....	44
Εικόνα 10. Πολιτισμός.....	47
Εικόνα 11. Αλιάκμονας.....	51
Εικόνα 12. Αλιάκμονας.....	52
Εικόνα 13. Αλιάκμονας.....	53
Εικόνα 14. Λίμνη Πολυφύτου.....	54
Εικόνα 15. Ψαράδες.....	54
Εικόνα 16. Αλιάκμονας.....	54
Εικόνα 17. Υψηλή Γέφυρα Σερβίων.....	55
Εικόνα 18. Ναυτικός Όμιλος Κοζάνης.....	55
Εικόνα 19. Ναυτικός Όμιλος Κοζάνης.....	55
Εικόνα 20. Γέφυρα Ρυμνίου.....	56

Εικόνα 21. Πλατανόδασος Ρυμνίου.....	57
Εικόνα 22. Πλατανόδασος Ρυμνίου.....	57
Εικόνα 23. Πλατανόδασος Ρυμνίου.....	57
Εικόνα 24. Όρος Βούρινος.....	58
Εικόνα 25. Όρος Βούρινος.....	59
Εικόνα 26. Ανάβαση στον Βούρινο.....	60
Εικόνα 27. Σηματοδότηση μονοπατιών στο Βούρινο.....	61
Εικόνα 28. Πάρκο Αιανής.....	62
Εικόνα 29. Πάρκο Αιανής.....	62
Εικόνα 30. Πτηνά της λίμνης.....	63
Εικόνα 31. Πελαργοί.....	64
Εικόνα 32. Αργυροπελεκάνος.....	64

3. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ

Εικόνα 33. Αρχαιολογικός χώρος Αιανής.....	67
Εικόνα 34. Νεκρόπολη Αιανής.....	69
Εικόνα 35. Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής.....	75
Εικόνα 36. Χώρος στάθμευσης οχημάτων.....	77
Εικόνα 37. Ενημερωτικές πινακίδες.....	79
Εικόνα 38. Αγαλματίδια.....	80
Εικόνα 39. Άγαλμα Νίκης.....	80
Εικόνα 40. Άγαλμα παιδιού.....	80
Εικόνα 41. Πήλινα αγγεία που βρέθηκαν μέσα στη μεγάλη Δεξαμενή.....	81
Εικόνα 42. Πήλινα ειδώλια όρθιων και καθιστών γυναικείων μορφών.....	81
Εικόνα 43. Αναπαράσταση Δωματίου Γ του “Σπιτιού με τις Σκάλες”.....	82
Εικόνα 44. Αγγεία.....	82
Εικόνα 45. Πτηνόμορφα πλαστικά αγγεία και Σκουλαρίκια.....	83
Εικόνα 46. Αμφιπρόσωπο κάνθαρο – “Κόρη της Αιανής”.....	83
Εικόνα 47. Κεφαλή κόρης.....	84
Εικόνα 48. Κεφαλή Γενειοφόρου.....	84
Εικόνα 49. Αιοντάρι.....	84
Εικόνα 50. Αγγεία.....	85
Εικόνα 51. 7 ^{ος} Δρόμος Απολλόδωρου 2008.....	86

Εικόνα 52. Δημιουργία γλυπτών 2009.....	88
Εικόνα 53. “Χελώνα”.....	89
Εικόνα 54. “Εσωτερική Ένταση”.....	89
Εικόνα 55. “Φιγούρα”.....	90
Εικόνα 56. “Κύμα”.....	90
Εικόνα 57. “Αδάμ και Εύα”.....	90
Εικόνα 58. “Κόρη”.....	90
Εικόνα 59. Δημιουργία ψηφιδωτού.....	91
Εικόνα 60. Επίσκεψη στη “Παναγία” της Αιανής.....	94
Εικόνα 61. Παρουσίαση παλιών μουσικών οργάνων και παιχνιδιών.....	95
Εικόνα 62. Υπαίθριο Ανασκαφικό Πρόγραμμα.....	95
Εικόνα 63. Κτίσιμο αρχαίου σπιτιού, ζωγραφική και παρατήρηση μακετών.....	97
Εικόνα 64. Αναπαράσταση αργαλειού, κατασκευή κοσμημάτων και ενδυμάτων της αρχαιότητας.....	98
Εικόνα 65. Παρασκευή εδεσμάτων και συμπόσιο.....	98
Εικόνα 66. Άγιος Νικόλαος Βούρινου.....	99
Εικόνα 67. Λάβαρο της Επανάστασης του 1878.....	100
Εικόνα 68. Αγωνιστές.....	100
Εικόνα 69. Μνημείο στο Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα.....	101
Εικόνα 70. Γιορτή Ζωοδόχου Πηγής.....	101
Εικόνα 71. Ξενοδοχείο “Ελίμεια”.....	103
 4. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	
Εικόνα 72. Βελβεντό.....	106
Εικόνα 73. Αρχοντικό Βελβεντού.....	107
Εικόνα 74. “Σκεπασμένο”.....	108
Εικόνα 75. Κάστρο Σερβίων.....	110
Εικόνα 76. Μπουχάρια Μικροβάλτου.....	111
Εικόνα 77. Ζωόμορφα βράχια και Φαράγγι Σερβίων.....	111
Εικόνα 78. Αιωροπτερισμός στην Καστανιά.....	111
Εικόνα 79. Σιάτιστα.....	112
Εικόνα 80. Γιορτή της Παναγίας.....	114

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 2.

Εικόνα 81. Ναός της Παναγίας της Αιανής	183
Εικόνα 82. Λεπτομέρεια από τον εξωνάρθηκα (18 ^{ος} αι.)	184
Εικόνα 83. Ναός Αγίου Δημητρίου	185
Εικόνα 84. Ερείπια ναού Αγίου Νέστορα	186
Εικόνα 85. Πρωτομαγιά στον Άγιο Δημήτριο	186
Εικόνα 86. Βυζαντινή εκκλησία Αγίου Νικολάου	187
Εικόνα 87. Μονή Ζάβορδας	188
Εικόνα 88. Προαύλιος χώρος μονής	189
Εικόνα 89. Σκήτη του Οσίου Νικάνορα	189
Εικόνα 90. Θεά από τη μονή της Ζάβορδας	189
Εικόνα 91. Προαύλιος χώρος μονής Ιλαρίωνα	190
Εικόνα 92. “Καμήλα”	192
Εικόνα 93. Τα λείψανα του Οσίου Νικάνορα και καβαλάρης	193
Εικόνα 94. Διαδρομή Αιανή – Ζάβορδα	194
Εικόνα 95. Παραλαβή των λειψάνων	194
Εικόνα 96. Είσοδος των Καβαλάρηδων στο χωριό	195
Εικόνα 97. Απόκριες στην Αιανή	196
Εικόνα 98. Φανός	197
Εικόνα 99. Χορός γύρω από τον φανό	197
Εικόνα 100. Αποκριάτικη παρέλαση της Λιανής	198
Εικόνα 101. ”Κλήδονα”	199
Εικόνα 102. Γλέντι	200
Εικόνα 103. Λαζαρίνες	201
Εικόνα 104. Λαζαρίνες μεγαλύτερης ηλικίας	202
Εικόνα 105. Λαζαρίνες στην πλατεία της Αιανής	202
Εικόνα 106. Ο Τρανός Χορός	203
Εικόνα 107. <i>Κονάκι</i>	203
Εικόνα 108. Κυριακή των Βαΐων	204
Εικόνα 109. Σύλλογος Σαμαριναίων	204
Εικόνα 110. Κυριακή των Βαΐων	204
Εικόνα 111. “Αντάμωμα του Τσιαρσιαμπά”	206
Εικόνα 112. Λαζαρίνες στον Τσιαρσιαμπά	206
Εικόνα 113. Παρατήρηση πτηνών	208

Εικόνα 114. Χώρος του πλατανόδασους	208
Εικόνα 115. Παζάρι βιολογικών προϊόντων	209
Εικόνα 116. Έκθεση τοπικών προϊόντων	209
Εικόνα 117. Θέατρο δρόμου	210
Εικόνα 118. Μπαρ	211
Εικόνα 119. Συναυλίες συγκροτημάτων	212
Εικόνα 120. Συναυλίες τραγουδιστών	213
Εικόνα 121. Μουσικές εκδηλώσεις	214
Εικόνα 122. Χορευτικές εκδηλώσεις	215
Εικόνα 123. Χορευτικό συγκρότημα του δήμου Aleksinats	216
Εικόνα 124. Θεατρική παράσταση	216
Εικόνα 125. Παρουσίαση παλιών μουσικών οργάνων και παιχνιδιών	217
Εικόνα 126. Ποδηλατικός γύρος	217
Εικόνα 127. Τουρνουά ποδοσφαίρου	218

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 3.

Εικόνα 128. Άποψη του εσωτερικού της Δεξαμενής	219
Εικόνα 129. Στωικό Κτήριο	221
Εικόνα 130. Κεραμίδα (αριστερά) και μελαμβαφές πήλινο σκυφίδιο (δεξιά)	222
Εικόνα 131. Μεγάλοι Δόμοι	222
Εικόνα 132. Οικία με τα Πιθάρια	223
Εικόνα 133. Οικία με τις Σκάλες	224
Εικόνα 134. Οικία με τις Αγνύθες	224
Εικόνα 135. Θαλαμωτός Τάφος Α'	225
Εικόνα 136. Άποψη Θαλαμωτού Τάφου Β'	226
Εικόνα 137. Μαρμάρινο λιοντάρι, αρχές 5 ^{ου} αι. π.Χ.	227

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 4.

Εικόνα 138. Εξωτερικές τοιχογραφίες ναού Αγίου Νικολάου	229
Εικόνα 139. Ναός του Αγίου Μηνά	230
Εικόνα 140. Εικόνα Βασιλική των Κατειχόμενων	231
Εικόνα 141. Τοιχογραφία ναού Αγίων Θεοδώρων	232

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έννοια και η ιδέα του εναλλακτικού τουρισμού αναπτύχθηκε κυρίως στις δεκαετίες του '70 και '80, αναζητώντας εναλλακτικές λύσεις με στόχο την αντιστροφή των αρνητικών και επικίνδυνων επιπτώσεων που προκλήθηκαν από την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού. Η φύση της εμφάνισης του εναλλακτικού τουρισμού είναι ταυτόχρονα ηθική, ιδεολογική και πολιτική (Jafar, 2000: 20). Η μοναδικότητα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού έγκειται στη σχέση της με το τοπικό περιβάλλον, φυσικό και αστικό, και διέπεται από τις αρχές της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης.

Η περιοχή της Αιανής είναι ακόμη τουριστικά “παρθένα” διατηρώντας αναλλοίωτα όλα τα πολιτιστικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της και διαθέτοντας όλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα ώστε να αποτελέσει έναν αξιόλογο τουριστικό προορισμό και να αναπτύξει δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού.

Συγκεκριμένα, ο δήμος της Αιανής βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο του νομού Κοζάνης, και συνορεύει με τους δήμους της Σιάτιστας, των Σερβίων, ενώ και ο δήμος Βελβεντού απέχει περίπου 40 χιλιόμετρα. Η περιοχή της Αιανής είναι ένας “απέραντος” αρχαιολογικός χώρος όπου η ιστορική πορεία της και η πολιτιστική της εξέλιξη άφησαν τη σφραγίδα τους. Κατά συνέπεια, περιλαμβάνει αξιόλογα πολιτιστικά μνημεία, όπως βυζαντινούς ναούς και μοναστήρια, το Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα, και ήθη και έθιμα που αναβιώνουν κάθε χρόνο. Επιπλέον, χαρακτηρίζεται από τον αρχαιολογικό της πλούτο με τους διάσπαρτους αρχαιολογικούς χώρους και το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής. Βρίσκεται περιτριγυρισμένη από τον ποταμό Αλιάκμονα και την τεχνητή λίμνη Πολυφύτου, τα όρη Βούρινος και Καμβουνίων, τα δάση Ελατόδασος Κτενίου-Ροδιανής και Πλατανόδασος Ρυμνίου και την κοιλάδα του Μεσσιανού Νερού. Επίσης, η παραδοσιακή απασχόληση των κατοίκων είναι ο πρωτογενής τομέας ο οποίος χαρακτηρίζεται από αξιόλογα τοπικά προϊόντα και γαστρονομία.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εντοπίσει και να αναλύσει τους σημαντικότερους και πιο ενδιαφέροντες τουριστικούς πόρους που διαθέτει ο δήμος Αιανής και η ευρύτερη περιοχή, και έπειτα να διαμορφώσει συγκεκριμένες προτάσεις για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού μέσω ενός σχεδιασμού, συμβατού με τα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά. Στόχος είναι η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, που θα αποβλέπει στη βελτίωση του οικονομικού και βιοτικού επιπέδου των κατοίκων και στην ανάδειξη της περιοχής με έμφαση στη διαφύλαξη του φυσικού και

πολιτιστικού περιβάλλοντος και της τοπικής παράδοσης, στην αναβάθμιση όλων των διαθέσιμων τουριστικών πόρων, στην αξιοποίηση, βελτίωση και δημιουργία νέων υποδομών και υπηρεσιών, διαμέσου της συνεργασίας όλων των δήμων της ευρύτερης περιοχής αλλά και των υπόλοιπων αρμόδιων-εμπλεκόμενων φορέων.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι ορισμοί του εναλλακτικού τουρισμού και των μορφών που χρησιμοποιούνται, αναλύεται το περιεχόμενο και οι δραστηριότητες της κάθε μίας και επισημαίνεται η ανάπτυξή τους στον ελλαδικό χώρο και η σημασία τους.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει αρχικά μια ιστορική αναδρομή από την αρχαιότητα μέχρι τα νεότερα χρόνια επισημαίνοντας τα σημαντικότερα γεγονότα που την επηρέασαν και την επηρεάζουν ποικιλοτρόπως μέχρι σήμερα. Περιγράφονται τα δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του δήμου, οι πολιτιστικοί πόροι που διαθέτει, όπως πολιτιστικές εκδηλώσεις, έθιμα, σύλλογοι, πολιτιστικές και αθλητικές υποδομές και βυζαντινά μνημεία, και τα πιο αξιόλογα περιβαλλοντικά στοιχεία του.

Στο επόμενο κεφάλαιο πραγματοποιείται μια ανάλυση και παρουσίαση των σημαντικότερων τουριστικών πόρων του δήμου και των τουριστικών υποδομών που διαθέτει, όπως είναι οι κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι, το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, το μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα, τα καταλύματα, τα εμπορικά καταστήματα, τα καταστήματα εστίασης και ψυχαγωγίας, οι υπηρεσίες και τα τοπικά προϊόντα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφονται συνοπτικά τα σημαντικότερα ιστορικά, δημογραφικά, οικονομικά, χαρακτηριστικά αλλά και οι σημαντικότερες πολιτιστικές υποδομές, τα δρώμενα, τα έθιμα και τα μνημεία των τριών δήμων της ευρύτερης περιοχής, Βελβεντό, Σέρβια, Σιάτιστα.

Το πέμπτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου η οποία πραγματοποιήθηκε με μορφή συνεντεύξεων, με άτομα που σχετίζονται είτε άμεσα είτε έμμεσα με τους αρμόδιους τοπικούς, με στόχο την διαμόρφωση μιας πληρέστερης εικόνας του δήμου όσον αφορά την ανάπτυξη μορφών εναλλακτικού τουρισμού και την αποκόμιση ιδεών και προτάσεων.

Στο τελευταίο κεφάλαιο αναλύονται οι προτάσεις για ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού στο δήμο και την ευρύτερη περιοχή με συγκεκριμένες δράσεις, ξεχωριστά για κάθε μορφή. Μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στον πολιτιστικό αλλά και τον παραλίμνιο τουρισμό.

1. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού - με την εποχική απασχόληση και την εγκατάλειψη του πρωτογενούς κυρίως τομέα, την εμπορευματοποίηση των σχέσεων μεταξύ ντόπιων και τουριστών, την αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και των κοινωνικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών και την εμπορευματοποίηση αυτών - οδήγησαν σταδιακά στη διαμόρφωση ενός διαφορετικού τουριστικού προτύπου, στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Σύμφωνα λοιπόν με το *Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό*, 'ως εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός που διαφέρει κατά περίπτωση από το κυρίαρχο μοντέλο μαζικού τουρισμού ως προς τους πόρους που αξιοποιεί, το βαθμό χωρικής συγκέντρωσης, τον τρόπο και το χώρο διάθεσης του καθώς και τη χρονική περίοδο ανάπτυξής του.' (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2008: 8)

Τα κίνητρα των ταξιδιών και τα αναπτυξιακά και οργανωτικά χαρακτηριστικά των εναλλακτικών μορφών είναι τα στοιχεία που τις διαφοροποιούν από τον οργανωμένο μαζικό τουρισμό (Θυμιάκου, 2007: 36). Οι νέες αυτές μορφές τουρισμού σχετίζονται με το κριτήριο της επιθυμίας για αναζήτηση της αυθεντικότητας και της απομάκρυνσης από τον συμβατικό τουρισμό, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε μεγάλο εύρος υπαίθριων αθλητικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Απευθύνονται σε ταξιδιώτες-τουρίστες με περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες, ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να αποδειχθούν επιλογή με υψηλό οικονομικό κόστος (Jafar, 2000: 20· Carey και Gountas, 1997 στο Θυμιάκου, 2007: 37). Επιπλέον, συνδέονται συχνά με το κριτήριο της πρωτοπορίας σχετικά με την επιλογή προορισμού, και αναφέρονται σε ταξιδιώτες-τουρίστες οι οποίοι επιθυμούν να διαφέρουν (Jafar, 2000: 20· Poop, 1993 στο Θυμιάκου, 2007: 37).

Οι εναλλακτικοί προορισμοί - νέες τουριστικές περιοχές που δεν είναι παραθεριστικές κατ' ανάγκη - διαθέτουν πλούσιο φυσικό περιβάλλον, ελκυστικά τοπία, σημαντική πολιτιστική κληρονομιά και τουριστικές υποδομές υψηλών απαιτήσεων (Θυμιάκου, 2007: 36).

Η αποκεντρωμένη δομή του εναλλακτικού τουρισμού, ιδιαίτερα στην περίπτωση του ελλαδικού χώρου, βασίζεται στην έντονη παρουσία των πολιτιστικών και των φυσικών πόρων σε ολόκληρη την έκτασή της και παρέχει τη δυνατότητα εκμετάλλευσης και αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής όπου αναπτύσσεται (Θυμιάκου, 2007: 44). Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στόχο έχουν

όχι απλώς τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων στα περιβαλλοντικά, πολιτιστικά και κοινωνικά τοπικά χαρακτηριστικά, αλλά τη διαφύλαξη και ενίσχυση της τοπικής ταυτότητας και των στοιχείων της.

Επιπλέον, η άμεση συσχέτιση του εναλλακτικού τουρισμού με την αειφορική ανάπτυξη τον καθιστά ως μια κατεξοχήν οικονομική δραστηριότητα που συνδέεται άμεσα με την περιφερειακή ανάπτυξη. Εν τούτοις, η δυναμική του ενεργοποιεί την αναπτυξιακή διαδικασία σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, προκαλώντας θετικές οικονομικές επιπτώσεις στην παραγωγική βάση της περιφερειακής οικονομίας και πολλαπλασιαστικές επιδράσεις (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001: 30). Ειδικότερα, αυξάνει τις θέσεις εργασίας και διευρύνει την τουριστική περίοδο, επηρεάζοντας θετικά τον τομέα της απασχόλησης, ενισχύοντας τον πρωτογενή τομέα και αμβλύνοντας το πρόβλημα της εσωτερικής μετανάστευσης και αστικοποίησης, συμβάλλοντας στη συγκράτηση του πληθυσμού της υπαίθρου και στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

Ακολουθεί μια συνοπτική παρουσίαση των ορισμών και του αντικειμένου των προτεινόμενων εναλλακτικών μορφών τουρισμού για την ευρύτερη περιοχή της Αιανής.

1.1. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο θρησκευτικός τουρισμός θα μπορούσε να αποτελεί τμήμα του πολιτιστικού τουρισμού, όμως λόγω της σημαντικής σημασίας του στην περιοχή, αναφέρεται ως ξεχωριστή κατηγορία. Περιλαμβάνει το σύνολο των δραστηριοτήτων που επικεντρώνει το ενδιαφέρον του γύρω από μνημεία και χώρους θρησκευτικής λατρείας, τα οποία εκτός από χώροι εκπλήρωσης των χριστιανικών καθηκόντων και κάλυψης των θρησκευτικών αναγκών, διαθέτουν, σε πολλές περιπτώσεις, αντικείμενα σημαντικής ιστορικής αξίας, στολίζονται με έργα εικαστικής τέχνης και αποτελούν οικοδομήματα με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική τεχνοτροπία - σημαντικοί αρχιτέκτονες, ζωγράφοι, αγιογράφοι και άλλοι εικαστικοί επιμελούνται τους ναούς, κυρίως κατά τη διάρκεια της βυζαντινής περιόδου. Ωστόσο, και η διοργάνωση θρησκευτικών εκδηλώσεων, οι οποίες συνδέονται είτε με έθιμα και τοπικές παραδόσεις, είτε με θρησκευτικά και εορταστικά γεγονότα, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Έτσι εμφανίζονται δύο κατηγορίες θρησκευτικών τουριστών, η πρώτη αφορά τουρίστες-προσκυνητές προωθούμενοι από θρησκευτικά κίνητρα και ανάγκες, ενώ η δεύτερη αφορά τουρίστες θρησκευτικής κληρονομιάς οι οποίοι συνδυάζουν τις

επισκέψεις σε θρησκευτικά μνημεία και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες (Σφακιανάκης, 2000), για αυτό συχνά ο θρησκευτικός τουρισμός συνδέεται με τον πολιτιστικό τουρισμό. Διαχωρίζεται επίσης, σε δύο μορφές με βάση τον χρόνο παραμονής, στον βραχυπρόθεσμο χωρίς διανυκτέρευση και μακροπρόθεσμο με διανυκτέρευση τουλάχιστον μίας ημέρας.

Οι χριστιανικοί ναοί και τα μοναστήρια είναι αναπόσπαστο στοιχείο του ελληνικού τοπίου, της ιστορικής ταυτότητας, του πολιτισμού και της παράδοσης. Έτσι, στην Ελλάδα από πολύ παλιά άρχισε να αναπτύσσεται μια άτυπη μορφή θρησκευτικού τουρισμού η οποία συνεχίζει να αποτελεί σημαντικό κομμάτι της τουριστικής κίνησης, με επισκέψεις σε θρησκευτικούς χώρους λατρείας, κυρίως σε περιόδους θρησκευτικών εορτασμών, προτρεπόμενοι είτε από θρησκευτικά κίνητρα είτε από πολιτιστικό ενδιαφέρον (ΕΤΑΠΔΕ, 2007).

Σύμφωνα με το *Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό*, για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στην Ελλάδα απαιτείται η ιεραρχημένη ανάδειξη και αναβάθμιση των θρησκευτικών προορισμών, η συγκρότηση και η ένταξη τους σε δίκτυα, η βελτίωση της προσβασιμότητάς τους, η δημιουργία δικτύων, η προώθηση της οργάνωσης σχετικών εκδηλώσεων και των προγραμμάτων ανταλλαγής επισκέψεων των θρησκευτικών κοινοτήτων (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2007: 28).

1.2. ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο συνεδριακός τουρισμός λειτουργεί συνδυαστικά αλλά και ταυτόχρονα συμπληρωματικά με τις υπόλοιπες μορφές εναλλακτικού τουρισμού αφού χαρακτηρίζεται από έλλειψη εποχικότητας. Συνδυάζει την παρακολούθηση συνεδρίων, ημερίδων, σεμιναρίων, εκθέσεων, με τα τοπικά χαρακτηριστικά και προτερήματα της περιοχής διεξαγωγής - τους τόπους φυσικού κάλλους, αξιοθέατα και μουσεία, τις τοπικές παραδόσεις, τον πολιτισμό, την γαστρονομία και τα τοπικά προϊόντα. Επιπλέον, είναι μια μορφή τουρισμού η οποία έχει ως απαραίτητο δεδομένο για την ανάπτυξή της την ύπαρξη κατάλληλων υποδομών, όπως συνεδριακά κέντρα, εκθεσιακοί χώροι, σύγχρονο τεχνικό εξοπλισμό, εξειδικευμένο προσωπικό αλλά και υποδομές διαμονής, εστίασης, αναψυχής και εύκολη προσβασιμότητα (Λεσούδης, 2008· Ελληνικός Τουρισμός, 2005: 5). Επομένως, περιοχές οι οποίες διαθέτουν όλα αυτά τα στοιχεία και τις υποδομές μπορούν να φιλοξενήσουν επιτυχώς δραστηριότητες συνεδριακού τουρισμού.

Ο συνεδριακός τουρισμός έχει αρχίσει τα τελευταία χρόνια να αναπτύσσεται και στην Ελλάδα με αργούς όμως ρυθμούς. Σύμφωνα με το *Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό*, για την ενίσχυσή του συνεδριακού τουρισμού στην Ελλάδα απαιτούνται οι ενέργειες αύξησης της ελκυστικότητας της περιοχής, δημιουργίας νέων υποδομών ή εκσυγχρονισμού των υπαρχόντων και κίνητρα για αποκατάσταση και αξιοποίηση παλιών κελυφών (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2007:25).

1.3. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η έννοια του πολιτιστικού τουρισμού διακρίνεται από ασάφεια και πλουραλισμό. Κίνητρο του πολιτιστικού τουρίστα-επισκέπτη είναι η απόκτηση ουσιαστικής γνώσης του τόπου προορισμού και η αναζήτηση της αυθεντικότητας (Douglas κ.ά., 2001: 114 στο Θυμιάκου, 2007). Εμπερικλείει μορφές τουρισμού όπως ο αρχαιολογικός, ο μουσειακός, ο θρησκευτικός και ο γηγενής. Χαρακτηρίζεται από τον συνδυασμό της με άλλες μορφές τουρισμού, συνδέεται και αλληλοεπιδρά με την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου προορισμού, περιέχει εκπαιδευτικές δραστηριότητες και αναπτύσσεται με τρόπο φιλικό προς το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Αντικείμενό της είναι η επαφή, η γνώση, η προσωπική και βιωματική εμπειρία με τα πολιτιστικά στοιχεία και τις δραστηριότητες του τουριστικού προορισμού. Περιλαμβάνει επισκέψεις σε πολιτιστικές υποδομές και μνημεία (μουσεία, ιστορικά και αρχαιολογικά μνημεία, πινακοθήκες, βιβλιοθήκες, αίθουσες τέχνης, παραδοσιακούς οικισμούς, μοναστήρια, αρχιτεκτονικά αξιοθέατα, ιδρύματα κ.α.), συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις (πανηγύρια, φεστιβάλ, κοινωνικές και πνευματικές δραστηριότητες, εκδρομές, μαθήματα ιστορίας και πολιτισμού, ανασκαφές, χορούς κ.α.) και παρακολούθηση πολιτιστικών δρώμενων (συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, όπερα, επιδείξεις παραδοσιακών χορών και μουσικής, αναπαραστάσεις ιστορικών γεγονότων και τοπικών εθίμων, παραγωγή τοπικών προϊόντων κ.α.) [Βουρδάνος, 2008:65-68].

Ο πολιτιστικός πλούτος της Ελλάδας είναι γνωστός παγκοσμίως και αναπόφευκτα τη χαρακτηρίζει και της προσδίδει μια διαφορετική, εναλλακτική τουριστική ταυτότητα. Η Ελλάδα είναι διάσπαρτη από πολιτιστικά μνημεία, αρχαιολογικούς και μουσειακούς χώρους. Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους διοργανώνονται πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων και φεστιβάλ, αναβιώνουν έθιμα και τοπικές παραδόσεις και επίσης περιστοιχίζεται από αξιόλογο φυσικό περιβάλλον. Αναμενόμενο λοιπόν είναι ο πολιτιστικός τουρισμός να παρουσιάσει σημαντική ανάπτυξη στο σύνολο του ελλαδικού χώρου. Ωστόσο, για την ενίσχυσή του απαιτούνται ενέργειες αναβάθμισης, οργάνωσης και εξασφάλισης της προσβασιμότητας του μουσειακού, μνημειακού και αρχαιολογικού κεφαλαίου της χώρας, η προβολή, η ενίσχυση και η καθιέρωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και επίσης η προώθηση της σύνδεσης καινοτομίας – πολιτισμού (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2007:27).

1.4. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αγροτουρισμός είναι η μορφή τουρισμού, η οποία αναπτύσσεται σε αγροτικές περιοχές που δεν έχουν κορεστεί τουριστικά και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές, πολιτισμικές και κοινοτικές αξίες ενεργοποιώντας τις πολιτισμικές, παραγωγικές και αναπτυξιακές δυνάμεις της περιοχής. Σύμφωνα λοιπόν με τον ορισμό του αγροτουρισμού, πρώτον, περιλαμβάνει την υποδοχή και φιλοξενία των τουριστών σε αγροκτήματα, όπου συμμετέχουν στην καθημερινή ζωή των αγροτών και στις αγροτικές τους δραστηριότητες και δεύτερον, αφορά την δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων σε εξωαστικούς μικροσυννοικισμούς για την φιλοξενία τουριστών (Βαφειάδης, 1992). Κατά συνέπεια, ο αγροτουρισμός έχει κίνητρο την βιωματική γνώση της αγροτικής ζωής και την επαφή με τον τοπικό πληθυσμό ως τμήμα της εμπειρίας του ταξιδιού (Edwards, 1989 στο Δέφνερ, 2006).

Η μορφή του γαστρονομικού τουρισμού εντάσσεται στον αγροτουρισμό - έχοντας αποκτήσει ιδιαίτερη δυναμική κυρίως τα τελευταία χρόνια - ενώ παράλληλα σε πολλές περιπτώσεις ταυτίζεται με τον οικοτουρισμό. Το αντικείμενο του αγροτουρισμού δεν περιορίζεται στην παροχή καταλύματος αλλά περιλαμβάνει δραστηριότητες του πρωτογενή τομέα που αναπτύσσονται από άτομα σε οικογενειακό ή συνεταιριστικό επίπεδο με μικρές αγροτουριστικές μονάδες παροχής υπηρεσιών και αγαθών με στόχο την ενίσχυση του εισοδήματός τους, τη διαφύλαξη και προώθηση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, του φυσικού περιβάλλοντος και της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας (Τσάρτας κ.ά., 2000). Από την άλλη πλευρά, ο γαστρονομικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από την γευσιγνωσία και την οινογνωσία αλλά και τη γνωριμία με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τοπικών προϊόντων και του τρόπου παρασκευής τους.

Τα πολιτιστικά στοιχεία, η λαογραφική παράδοση, τα μνημεία, τα τοπικά προϊόντα, η ξεχωριστή γαστρονομία και ο φυσικός πλούτος είναι έκδηλα στην ελληνική περιφέρεια. Παρ' όλα αυτά, η έννοια του αγροτουρισμού αν και έχει αναπτυχθεί εδώ και δεκαετίες παγκοσμίως, στην Ελλάδα έχει αρχίσει να αναπτύσσεται συστηματικά τα τελευταία χρόνια. Αυτό συνεπάγεται πως υπάρχουν περιοχές οι οποίες παραμένουν ακόμη αναλλοίωτες και παρθένες τουριστικά, στοιχείο που τις καθιστά ιδιαίτερα κατάλληλες για φιλοξενία τέτοιων μορφών τουρισμού.

1.5. ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο οικοτουρισμός δεν έχει ξεκάθαρο ορισμό με αποτέλεσμα να συνδέεται άμεσα με άλλες μορφές τουρισμού όπως με τον αγροτουρισμό αλλά και τον αθλητικό τουρισμό. Αποτελεί και αυτός μια από τις πιο συμβατές και φιλικές προς τη φύση μορφές τουρισμού. Περιλαμβάνει δραστηριότητες αναψυχής και εκπαίδευσης, συμβατές με τις αρχές της αειφορικής διαχείρισης του περιβάλλοντος και με έμφαση στον τοπικό πολιτισμό και στην παραδοσιακή κληρονομιά, ενώ αποκλείει δραστηριότητες περιπέτειας (Douglas κ.ά. 2001: 288-289 στο Θυμιάκου, 2007· Δαγκωνάκης, 1998). Σκοπό έχει να συμβάλλει στην διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, στην βελτίωση του οικονομικού και βιοτικού επιπέδου των τοπικών κοινωνιών και από την άλλη πλευρά, να δώσει την δυνατότητα στους επισκέπτες-τουρίστες να γνωρίσουν τον τοπικό πλούτο μέσα από εμπειρική και βιωματική προσέγγιση.

Τα κίνητρα των επισκεπτών στην ύπαιθρο είναι η εκτίμηση των φυσικών ιδιομορφιών, η ασχολία με δραστηριότητες άμεσα συνδεδεμένες με τη φύση (π.χ. αναρρίχηση, αιωροπτερισμός), διακοπές με έμφαση στην διαδρομή και όχι στον τόπο προορισμού, αποφυγή του συνωστισμού και το αστικό περιβάλλον, ο τουρισμός στη φύση και η καθαρή απόλαυση μέσα από το βλέμμα ή την ύπαρξη σε ελκυστικά τοπία (Burton, 1991/1995: 29).

Σε αυτήν την εργασία ο όρος του Οικοτουρισμού περιέχει τις δραστηριότητες της ημερήσιας πεζοπορίας (πορείες σύντομης διάρκειας σε χαμηλό και μέτριο υψόμετρο, σύντομης διάρκειας, με απαιτούμενες βασικές γνώσεις εξοικείωσης με το φυσικό περιβάλλον και με συνοδεία Συνοδού Βουνού), της ορεινής πεζοπορίας (πορείες σε μέτριο και μεγάλο υψόμετρο, σύντομης διάρκειας, με απαιτούμενες βασικές γνώσεις, καλή φυσική κατάσταση και συνοδεία Συνοδού Βουνού), την ορεινή ποδηλασία σε δασικούς δρόμους και μονοπάτια (πορείες σύντομης διάρκειας ημιορεινών και πεδινών περιοχών, απαιτείται η χρήση κατάλληλων ποδηλάτων, γνώσεις συντήρησης ποδηλάτου και βασικές γνώσεις πρώτων βοηθειών, άριστη φυσική κατάσταση και συνίσταται η συνοδεία έμπειρου συνοδού) και ασκήσεις ευεξίας (γιόγκα). Επίσης, περιλαμβάνει παρατήρηση της φύσης (χλωρίδα και πανίδα) και περιβαλλοντική εκπαίδευση (προγράμματα για απόκτηση γνώσεων και εξοικείωσης με το φυσικό περιβάλλον) [Γούνη και Παπαδοπούλου, 2003].

1.6. ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η συμμετοχή ή η παρακολούθηση αθλητικών δραστηριοτήτων είτε ως κύρια απασχόληση κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού είτε ως σκοπός για την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού, με την προϋπόθεση πως συνδέεται ταυτόχρονα με την ανάπτυξη παράλληλων δραστηριοτήτων για την γνωριμία του τόπου είναι η μορφή του Αθλητικού Τουρισμού. Για τη βέλτιστη ανάπτυξή του πρέπει να υπάρχει ισορροπημένη ανάπτυξη όλων των αθλημάτων και ισομερή γεωγραφική κατανομή των αθλητικών εγκαταστάσεων, δημιουργία υποδομών φιλικών προς το περιβάλλον, προστασία των ιστορικών, πολιτιστικών μνημείων και θεσμών από αλλοίωση εξαιτίας της εμπορευματοποίησης, προώθηση της σύνδεσης του αθλητισμού με το αθλητικό ιδεώδες (Βουρδάνος, 2008: 76).

Οι αθλητικές δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στην παρούσα εργασία είναι η ιππασία (διαδρομές αναψυχής με ποικίλους βαθμούς δυσκολίας και συνιστώμενη παρουσία εκπαιδευτή), η ποδηλασία ανώμαλου εδάφους (πορείες σύντομης διάρκειας ημιορεινών και πεδινών περιοχών, απαιτείται η χρήση κατάλληλων ποδηλάτων, γνώσεις συντήρησης ποδηλάτου και βασικές γνώσεις πρώτων βοηθειών, άριστη φυσική κατάσταση και συνίσταται η συνοδεία έμπειρου συνοδού), ο αιωροπτερισμός ή paraglante (πτήση από πλαγιές με ειδικά σχεδιασμένο αετό, απαιτείται ο ειδικός εξοπλισμός και η άριστη εκπαίδευση), η αναρρίχηση (ελεύθερη, τεχνική, αθλητική, bouldering).

1.7. ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Πολλές μορφές τουρισμού βασίζονται και αναπτύσσονται σε περιοχές με επίκεντρο το υγρό στοιχείο. Ο μαζικός συμβατικός τουρισμός είναι η αντιπροσωπευτικότερη μορφή, η οποία αξιοποιεί το υγρό στοιχείο της θάλασσας και χαρακτηρίζεται από δύο μορφές, τον θαλάσσιο και τον παράκτιο τουρισμό. Παράλληλα, αξιοποιήσιμες είναι και οι περιοχές που γειτνιάζουν με λίμνες και ποτάμια και η πρόσβαση στη θάλασσα είναι δύσκολη. Σε τέτοια σημεία αναπτύσσεται ο παραλίμνιος και παραποτάμιος τουρισμός με δραστηριότητες και φιλοσοφία που τους εντάσσει στον εναλλακτικό τουρισμό (Μπαμπανάρα, 2008: 31). Οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σχετίζονται και με το υγρό στοιχείο του ποταμού ή της λίμνης αλλά και με τον φυσικό πλούτο που σχηματίζεται μέσα και γύρω από αυτά. Στην πρώτη κατηγορία, ανήκουν τα αθλήματα που έχουν την δυνατότητα πραγματοποίησης σε τέτοιο περιβάλλον, όπως το canoe kayak, rafting κ.ά. Στην δεύτερη κατηγορία, εντάσσονται δραστηριότητες παρατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος, όπως παρατήρηση πουλιών ή και άλλων ειδών πανίδας και χλωρίδας, αλιεία, κυνήγι, περιπατητικές διαδρομές και διοργάνωση σχετικών εκδηλώσεων.

2. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ

2.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η εύφορη περιοχή της Αιανής είναι ένας απέραντος αρχαιολογικός χώρος όπου όλοι οι αιώνες άφησαν ανεξίτηλη τη σφραγίδα των Ελλήνων προγόνων (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 13). Η ιστορική πορεία της Αιανής και η πολιτιστική της εξέλιξη, τόσο κατά τους αρχαίους χρόνους όσο και μεταγενέστερα κατά τους βυζαντινούς και νεώτερους χρόνους, είναι άρρηκτα δεμένη με την συνολική ιστορική πορεία της Μακεδονίας και του Ελληνισμού (ΑΝ.ΚΟ., 2000: 2).

Η περιοχή είχε κατοικηθεί σύμφωνα με τους ιστορικούς, από τα μέσα της 2^{ης} χιλιετηρίδας π.Χ. και έχει εμφανίσει ιδιαίτερη ακτινοβολία σε διάφορες ιστορικές περιόδους και κυρίως στους Αρχαίους, Ελληνιστικούς και Ρωμαϊκούς χρόνους. (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 113).

Πηγή: <<http://www.diakoporama.gr>>

2.1.1. Βασίλειο της Μακεδονίας

Το βασίλειο της Μακεδονίας αποτελούνταν από την Άνω Μακεδονία¹, την Κάτω και την Ανατολική, όπου κατοικούσαν συγγενικά ελληνικά φύλα και χωρίζονταν από φυσικά σύνορα. Τα έθνη αυτά διέθεταν ιδιαίτερους ηγεμονικούς οίκους και κοινωνικοπολιτικό σύστημα. Τη φυλετική τους διαίρεση διατήρησαν μέχρι την ύστερη αρχαιότητα, παρά την ενοποίηση του Μακεδονικού κράτους.

Σχετικά με την ίδρυση του Μακεδονικού Βασιλείου υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και πηγές. Ο Ευσέβιος και άλλοι διέδωσαν πως το Βασίλειο ιδρύθηκε από τον Κάρανο, απόγονο του Ηρακλέους, περί τα τέλη του 9^{ου} αιώνα π.Χ. Αντίθετα, κατά τον Ηρόδοτο και τον Θουκυδίδη ιδρυτής του Μακεδονικού κράτους ήταν ο Τημενίδης Πέρδικας (700-652 π.Χ.) ο οποίος συνέλαβε την ιδέα να ενώσει όλα τα κρατίδια της Μακεδονίας σε ένα ισχυρό κράτος δημιουργώντας έτσι την Κάτω Μακεδονία (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 22,23).

Ο βασιλιάς Αλέξανδρος Α' ο Φιλελλήν (498-454 π.Χ.) κατάφερε να ενώσει όλα τα κρατίδια κάτω από ένα κοινό κράτος², την Μακεδονία, με πρωτεύουσα τις Αιγές. Από αυτή την εποχή οι πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις με τη Νότια Ελλάδα γίνονται στενότερες (Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Σωκράτης· Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 24). Όμως, το κράτος τον 4^ο αιώνα π.Χ. εξασθένησε και κινδύνευε να διαλυθεί τόσο εξαιτίας από εξωτερικούς εχθρούς όσο και από τις εσωτερικές κομματικές διαμάχες.

Αργότερα, ανέβηκε στον θρόνο ο Φίλιππος Β' (359-336 π.Χ.), πατέρας του Μεγάλου Αλεξάνδρου, εξασφάλισε την ειρήνη στο κράτος και κατάργησε τις επιμέρους ηγεμονίες των ομοσπονδιακών κρατών δημιουργώντας ένα ενιαίο και ισχυρό κράτος, το Βασίλειο της Μακεδονίας, το οποίο κατάφερε να αναδείξει ως τη μεγαλύτερη δύναμη του Ελλαδικού χώρου αλλά και ολόκληρης της Ευρώπης (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 27).

Μετά τον θάνατο του συνεχιστής του έργου του ήταν ο γιος του, Αλέξανδρος ο Μέγας (336-323 π.Χ.), ο οποίος αναδείχθηκε ως μια από τις σημαντικότερες μορφές της Παγκόσμιας Ιστορίας. Κατάφερε να επεκτείνει σε μια απέραντη έκταση το Μακεδονικό κράτος αλλά και να το ισχυροποιήσει όσο ποτέ άλλοτε. Παρ' όλα αυτά, μετά από τον θάνατο του το κράτος παρήκμασε και έσβησε η αίγλη και η δόξα του.

¹ Περιλάμβανε τη σημερινή Δυτική Μακεδονία και εκτεινόταν βόρεια πέρα από τα ελληνικά σύνορα μέχρι τον ποταμό Εριγώνα και τις λίμνες Αχρίδα και τις Πρέσπες

² Επρόκειτο για ένα ομοσπονδιακό κράτος με κεντρική διοίκηση, όπου τα επιμέρους κρατίδια διατηρούσαν τους τοπικούς τους ηγεμόνες

2.1.2. Αρχαία Αιανή

Η έκταση του σημερινού Δήμου στην αρχαιότητα ανήκε στο βασίλειο της Ελιμιώτιδος ή Ελίμειας, το οποίο μαζί με τα υπόλοιπα "άνωθεν βασίλεια"³ αποτελούσαν την Άνω Μακεδονία (Τουριστικός οδηγός). Συγκεκριμένα, το διαμέρισμα της Ελίμειας⁴ βρισκόνταν στο νοτιότερο τμήμα της Άνω Μακεδονίας, δεξιά και αριστερά του ποταμού Αλιάκμονα, χωρίς όμως η έκταση του να έχει καθοριστεί με ακρίβεια (Καραμήτρου, 1989: 11). Η χώρα αυτή με πολλές φυσικές ομορφιές και γόνιμα εδάφη, είχε σημαντικές πόλεις και οικισμούς διάσπαρτους σε όλη την έκταση.

Πρώτος γνωστός βασιλιάς της Ελίμειας θεωρείται ο Αρριδαίος⁵ (Καραμήτρου, 1989:12). Παρ' όλα αυτά, ικανότερος και σημαντικότερος βασιλιάς της υπήρξε ο Δέρδας Β' ο οποίος προσέφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες στην χώρα του (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 41). Τον Δέρδα Β' διαδέχτηκε στον θρόνο ο γιος του Δέρδας Γ' που υπήρξε και ο τελευταίος βασιλιάς της Ελίμειας (Καραμήτρου, 1989: 14).

Από ιστορικούς αναφέρονται ορισμένες πόλεις της Ελίμειας, όπως η Αιανή, η Εράτυρα, η Ελίμεια και τα Σέρβια, χωρίς περισσότερες πληροφορίες (Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Σωκράτης). Η πιο αξιόλογη από αυτές είναι ο οικισμός της αρχαίας Αιανής.

Εικόνα 1. Αρχαία πόλη Αιανής

Πηγή: Αρχαιολογία και Τέχνες, 2008

³ Τυμφαίας, Ορεστίδος, Εορδαίας, Λυγκηστίδος, Πελαγονίας και Δερριόπου

⁴ Με σύνορα από βορρά την Ορεστίδα και την Εορδαία

⁵ Πατέρας του Δέρδα Α', ο οποίος πιθανολογείται πως συνδεόταν είτε με συγγένεια αίματος είτε εξ' αίματος με τον Αλέξανδρο Α'

Η πόλη της Αιανής αναπτύχθηκε στα επάλληλα πλατώματα του λόφου με το χαρακτηριστικό όνομα Μεγάλη Ράχη και χωροθετείται βορειοανατολικά και μόλις ένα χιλιόμετρο περίπου από τον σύγχρονο οικισμό. Ολόκληρη η έκταση καλυπτόταν από πυκνά δάση. Μέσα σε αυτό το πλούσιο φυσικό περιβάλλον, από τα βάθη της προϊστορικής εποχής, έζησαν άνθρωποι οι οποίοι καλλιέργησαν και ανέπτυξαν τον πνευματικό και ψυχικό πολιτισμό (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 12).

Κατά την παραδοχή των γλωσσολόγων, η λέξη Αιανός προέρχεται από το αεί ή αιεί και σημαίνει αιώνιος, μακροχρόνιος, συνεχής, αδιάλειπτος, διηνεκής. Με βάση αυτά, η Αιανή πιθανότατα σημαίνει πόλη συνεχής, απέραντη, αχανής και αιώνια (Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Σωκράτης· Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 53). Σύμφωνα όμως με τον ιδρυτικό μύθο, που διέσωσε ο Στέφανος Βυζάντιος⁶, “Αιανή πόλις Μακεδονίας από Αιανού παιδός Ελύμου του βασιλέως των Τυρρηνών⁷, μετοικήσαντος εις Μακεδονίαν” η ονομασία προέρχεται από τον βασιλιά Αίανο (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 52) ο οποίος και παραδίδεται ως ιδρυτής του βασιλείου της Ελίμειας. Παρ’ όλα αυτά, η πιο ορθή άποψη σχετικά με την καταγωγή των Ελιμιωτών είναι αυτή του Θουκυδίδη ο οποίος υποστηρίζει πως είναι γνήσιοι γηγενείς Μακεδόνες που κατοικούσαν στην ιστορική πόλη της Ελιμιώτιδος Τύρισσαν (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 40).

Εικόνα 2. Νεκρόπολη Αιανής

Πηγή: Ελληνικός Αγροτουρισμός

⁶ Βυζαντινός ιστορικός και λεξικογράφος (αρχές του 6^{ου} μ.Χ. αιώνα)

⁷ Οι Τυρρηνοί Μακεδόνες ήταν Έλληνες οι οποίοι, σύμφωνα με τον μύθο του Βυζάντιου, μετανάστευσαν στη Μακεδονία

Επιπλέον, η γεωγραφική θέση της αρχαίας Αιανής - εύφορη λεκάνη βόρεια της κοίτης του ποταμού Αλιάκμονα, η οποία αποτέλεσε δίοδο προς την Νότια Ελλάδα - συνετέλεσε στην ανάδειξη της Αιανής σε σημαντικό κέντρο (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 113). Έτσι, η Αιανή αναδείχθηκε ως πρωτεύουσα του βασιλείου της Ελιμείας, σύμφωνα με τον Βυζάντιο, και αποτέλεσε για πολλούς αιώνες το σπουδαιότερο οικονομικό, εμπορικό, πολιτιστικό και πνευματικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής της Άνω Μακεδονίας (ΑΝ.ΚΟ., 2005δ: 13,14· Αποστολάκης, 2007).

Η αρχαιολόγος και προϊσταμένη της Λ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, Γεωργία Καραμήτρου – Μεντεσιδή, υπογραμμίζει πως τα ευρήματα οδηγούν στην πεποίθηση πως η πόλη συμμετέχει ενεργά, παράλληλα με τις πόλεις της κεντρικής και νότιας Ελλάδας, στην άνθηση του ελληνικού κόσμου που ξεκινά από τα Αρχαϊκά χρόνια, κορυφώνεται στα Κλασικά και εξαπλώνεται σε ολόκληρο το γνωστό κόσμο κατά την Ελληνιστική περίοδο. Ο βασιλικός οίκος της είχε πάντοτε στενές σχέσεις και συνεχείς επαφές με το βασιλικό οίκο των Τημενιδών της Κάτω Μακεδονίας⁸, οι οποίες μαρτυρούνται συχνά στα κείμενα των αρχαίων ιστορικών. Παράλληλα, λειτουργούσε αυτόνομα με δικά της εργαστήρια μεταλλοτεχνίας, κοροπλαστικής και κεραμικής (Αποστολάκης, 2007· Υπουργείο Πολιτισμού, 2007).

Εικόνα 3. Ανασκαφές

Πηγή: Σκάι Νέα, 2008

Επιπλέον, η Καραμήτρου επισημαίνει πως τα δημόσια κτήρια της πόλης ξεχωρίζουν για το μνημειακό και μεγαλοπρεπή χαρακτήρα τους, την εντυπωσιακή τους αρχιτεκτονική και τον πλούσιο διάκοσμό τους. Η αποκάλυψη των δημόσιων και ιδιωτικών οικοδομημάτων διαμορφώνει την εικόνα μιας οργανωμένης πόλης ήδη από τις αρχές του 5^{ου} αιώνα π.Χ., της οποίας τον πλούτο συμπληρώνει η ανασκαφή της

⁸ Περιλάμβανε τις Αιγές και την Πέλλα

βασιλικής Νεκρόπολης των Αρχαϊκών και Κλασικών χρόνων, στη θέση Λειβάδια η οποία βρίσκεται μόλις ένα χιλιόμετρο βορειοανατολικά της σημερινής πόλης της Αιανής, και των υπόλοιπων Κλασικών και Ελληνιστικών νεκροταφείων γύρω από αυτήν (Αποστολάκης, 2007). Τέλος, τα κτερίσματα εξαιρετικής ποιότητας και ποικιλίας μαρτυρούν εύρωστη οικονομία, υψηλό βιοτικό επίπεδο και εντάσσουν την περιοχή στην πολιτισμική και θρησκευτική κοινή του υπόλοιπου ελληνισμού (Αγροτουρισμός, 2009).

Εικόνα 4. Πήλινο ειδώλιο “κόρη της Αιανής”⁹

Πηγή: Αποστολάκης, 2007

Αργότερα, όταν ο Φίλιππος Β' (359-336 π.Χ.) δημιούργησε το ενιαίο Μακεδονικό Βασίλειο, κατέταξε τους ευγενείς Ελιμιώτες στην τάξη των εταίρων δίνοντας τους σημαντικές εκτάσεις γης, ενώ πολλοί άλλοι ευγενείς Ελιμιώτες κατατάχθηκαν στον μακεδονικό στρατό με ανώτατα αξιώματα. Οι Ελιμιώτες γενναίοι και λιτοδίαιτοι ανέπτυξαν αξιόλογη δράση και δημιούργησαν την τάξη των Ελιμιωτών⁹ που ήταν μια από τις καλύτερες τάξεις του μακεδονικού στρατού (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 41,42).

Τα επόμενα χρόνια η περιοχή της Αιανής γνωρίζει τη μεγαλύτερη ανάπτυξη της που διαρκεί μέχρι τη Ρωμαϊκή κατάκτηση, οπότε και ακολουθεί την ιστορική πορεία των υπολοίπων περιοχών της Μακεδονίας (ΑΝ.ΚΟ., 2005δ: 13,14).

Το 167 π.Χ. το Μακεδονικό Βασίλειο μετά την ήττα του Περσέα¹⁰ καταλύθηκε από τους Ρωμαίους κατακτητές. Όμως το 148 π.Χ. καταργήθηκαν οι ανεξάρτητες

⁹ Ένας από τους επικεφαλής της ελιμιωτικής τάξεως ήταν και ο Κοίνος, γιός του Ελιμιώτη Πολεμοκράτη, ξακουστός στρατηγός του Μεγάλου Αλεξάνδρου

¹⁰ Τελευταίος Μακεδόνας βασιλιάς

δημοκρατίες και έτσι η Μακεδονία έγινε τελικά ρωμαϊκή επαρχία με εξαίρεση την Άνω Μακεδονία, συνεπώς και την Ελίμεια, η οποία αναγνωρίστηκε ως “Ελευθέρα” και αυτόνομη (Καραμήτρου, 1989: 15· Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 43).

Με αυτόν τον τρόπο οργανώθηκαν διοικητικά και πολιτικά οι ομοσπονδιακές πόλεις που ανήκαν στη περιοχή της Άνω Μακεδονίας υπό του θεσμού “Κοινό”. Μεταξύ των “Κοινών” που δημιουργήθηκαν ήταν και το “Κοινό των Ελιμιωτών” με έδρα του την πόλη της Αιανής (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 280-281). Με αυτόν τον τρόπο η Αιανή αποκτά πρωτεύοντα ρόλο στη διοικητική οργάνωση ολόκληρης της Ελίμειας.

Η αρχαία πόλη καταστράφηκε τον 1^ο αιώνα π.Χ., πιθανόν από ισχυρό σεισμό (Αγροτουρισμός, 2009α) ή ίσως εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους της εξαιτίας βαρβαρικών επιδρομών (Καραμήτρου, 1989: 18).

Κατά συνέπεια, την αρχαιολογική εικόνα της περιοχής συμπληρώνει το κάστρο του Παλιοκάστρου του σημερινού οικισμού Καισάρεια. Λόγω των ευρημάτων που κατά καιρούς ήρθαν στην επιφάνεια, πιθανολογείται ως η θέση εγκατάστασης των κατοίκων της αρχαίας Αιανής όταν εγκαταλείφθηκε ο οικισμός στη θέση Μεγάλη Ράχη. Πιθανολογείται επίσης, πως επειδή έπρεπε η έδρα του “Κοινού” να βρίσκεται σε αναγνωρισμένο θρησκευτικό κέντρο, για αυτό το λόγο επιλέχθηκε το κάστρο της Καισάρειας, Παλιόκαστρο, το οποίο ήταν το ισχυρότερο αμυντήριο της πόλεως και στο οποίο υπήρχαν διάφορα ιερά (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 281-282).

Επιπλέον, το κάστρο του Κτενίου, δυτικά του σημερινού ομώνυμου οικισμού πάνω σε έναν απότομο και ψηλό λόφο που το καθιστά δυσπρόσιτο, χωρίς να έχουν γίνει συστηματικές αρχαιολογικές έρευνες, χαρακτηρίζεται ως χώρος οχύρωσης για προστασία από εχθρικές επιδρομές (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 118).

Κατά τις αρχές του 3^{ου} αιώνα μ.Χ. η περιοχή της Ελίμειας συμμετέχει στο “Κοινό των Μακεδόνων” με έδρα την Βέροια. Αργότερα, το 396 μ.Χ. συμπεριλαμβάνεται η περιοχή στο Βυζαντινό κράτος (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 43,44).

2.1.3. Βυζαντινή εποχή

Ο Απόστολος Παύλος πραγματοποιώντας την δεύτερη αποστολική του πορεία κατά τα έτη 49-50 μ.Χ. έφτασε στην περιοχή της Μακεδονίας για την εξάπλωση της χριστιανικής πίστεως. Με αυτόν τον τρόπο η νέα θρησκεία, ο Χριστιανισμός, έφτασε και στην Αιανή (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 286,287).

Όπως ήδη αναφέραμε, το “Κοινό των Ελιμιωτών” έχασε την δύναμη του στις αρχές του 3^{ου} αιώνα μ.Χ. αλλά και την λατρευτική του ιδιότητα μετά την διάδοση του χριστιανισμού. Βάση της νέας θρησκείας ιδρύθηκε η “Επισκοπή” με έδρα την Καισάρεια. Παρατηρείται η κατάληψη εθνικών ιερών από τους οπαδούς της καινούργιας θρησκείας και η μετατροπή τους σε χριστιανικούς ναούς (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 287).

Κατά τη διάρκεια των Βυζαντινών χρόνων η περιοχή δοκιμάζεται συχνά από βαρβαρικές επιδρομές (Γότθοι, Σλάβοι, Βούλγαροι) και παρακμάζει, ενώ σταδιακά το διοικητικό κέντρο της μεταφέρεται στο γειτονικό οικισμό των Σερβίων (ΑΝ.ΚΟ., 2005δ: 13,14).

Τα σημαντικότερα μνημεία της βυζαντινής περιόδου, που έμειναν να στολίζουν μέχρι και σήμερα την περιοχή στο νομό Κοζάνης, είναι αυτά τα οποία βρίσκονται στα Σέρβια και στην Αιανή. Τα μνημεία αυτά μαρτυρούν τη συνέχεια της πολιτιστικής ανάπτυξης και στην βυζαντινή περίοδο, με αρχιτεκτονική και τεχνοτροπίες που είναι ένας συνδυασμός από διαφορετικούς ρυθμούς και πολιτισμούς της περιοχής (ΑΝ.ΚΟ.,1989: 120).

Εικόνα 5. Άγιος Δημήτριος

Πηγή: Τσιλιπάκου, 2007β

2.1.4. Τουρκοκρατία

Τα χρόνια της Τουρκοκρατίας είναι μια νέα περίοδος δοκιμασίας για την περιοχή όπως και για ολόκληρη τη χώρα. Ενώ η Κεντρική και Νότια Ελλάδα απελευθερώθηκε μετά το 1826, η Μακεδονία και Θεσσαλία συνεχίζουν να βρίσκονται κάτω από τον τουρκικό ζυγό μέχρι και το 1912 (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 133).

Η ευρύτερη περιοχή της Αιανής, η οποία ονομάστηκε “Τσιαρσιαμπάς”, καταλήφθηκε από την τουρκική σκλαβιά μετά το 1385-1386. Η εύφορη μακεδονική γη μετατράπηκε σε τουρκικά τσιφλίκια στερώντας την έτσι από τους Έλληνες αγρότες και αναγκάζοντας τους να μετακινηθούν προς τους ορεινούς όγκους. Εξάιρεση αποτέλεσε η Αιανή ή “Κάλλιανη”, όπως ονομάστηκε τότε, η οποία αποτέλεσε “κεφαλοχώρι” χωρίς να χάσει τις ιδιοκτησίες της και παραμένοντας με αμιγώς ελληνικό πληθυσμό (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 297,298).

Ο λόγος που πιθανόν να εξηγεί αυτό το γεγονός είναι η ύπαρξη πολλών μοναστηριακών κτημάτων¹¹ τα οποία είχαν δημιουργηθεί ήδη από την βυζαντινή εποχή. Χάρη στα μοναστηριακά προνόμια, οι κάτοικοι της “Κάλλιανης” κατάφεραν όχι μόνο να επιβιώνουν αλλά και να παράγουν πολιτισμό διατηρώντας και ενισχύοντας τα υπάρχοντα μοναστήρια και δημιουργώντας νέα¹² (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 298,299).

Από τα μέσα του 16^{ου} αιώνα μ.Χ. και έπειτα οι Τούρκοι κατακτητές καταργούν σταδιακά τα προνόμια της “Κάλλιανης” απωθώντας με αυτόν τον τρόπο πολλούς κατοίκους στα γύρω βουνά δημιουργώντας έτσι καινούργιους οικισμούς (π.χ. τον σημερινό οικισμό Χρώμιο) και στρέφονται στην κτηνοτροφία (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995:300).

Οι δύσκολες αυτές συνθήκες επιβίωσης γεννούν τους “Κλέφτες”, πρόδρομοι των αγωνιστών της Ελληνικής επανάστασης του 1821. Από το 1742, οι Κλέφτες είχαν την απόλυτη κυριαρχία των περισσότερων ορεινών όγκων της περιοχής. Από εκεί οργάνωναν επιδρομές εκδίκησης εναντίον των Τούρκων αλλά και επιθέσεις προς τα τριγύρω χωριά για να προμηθευτούν τρόφιμα, ρουχισμό και πολεμοφόδια.

Μια τέτοια καταστροφική επιδρομή έλαβε χώρα και στην “Κάλλιανη” τον Ιούνιο του 1765 οπότε και σκότωσαν 4 κατοίκους και πυρπόλησαν τις οικίες τους. Ο φόβος αυτής της επιδρομής αλλά και άλλων επιδρομών από ληστές και Αλβανικές

¹¹ το μοναστήρι της Παναγίας, του Αγίου Δημητρίου, της Λαριούς και του Ζιδανίου

¹² το μοναστήρι της Ζάμπορδας (1534) το οποίο σώζεται μέχρι σήμερα

ομάδες ανάγκασε πολλές οικογένειες να καταφύγουν κυρίως στη Λάρισα (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 302-304).

Μετά τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, όπως αναφέρει ο Πουκεβίλ, ανασυγκροτείται η οικονομία της περιοχής από την επιστροφή των κατοίκων από την Λάρισα και την καλλιέργεια του πολύτιμου φυτού κρόκου (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 304).

Όμως, λίγο αργότερα, περίπου το 1870, η περιοχή της “Κάλλιανης” υπάγεται διοικητικά στο πασαλίκι των Ιωαννίνων και γνωρίζει την κυριαρχία του Αλή Πασά των Ιωαννίνων. (ΑΝ.ΚΟ., 2005δ: 13,14). Τα μοναστηριακά κτήματα και πάλι αναγνωρίστηκαν ως “Βακούφικα” και έτυχαν έτσι ευμενικής μεταχείρισης. Παρ’ όλα αυτά, η καθημερινή ζωή των κατοίκων υπήρξε δυσβάστακτη και βυθισμένη στην ανέχεια όσο ποτέ άλλοτε. Η πτώση του Αλή Πασά μετά την ανταρσία του κατά του σουλτάνου έφερε μόνο νέα βάσανα και καταπιέσεις στην περιοχή (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 308,312).

Το 1878, η είδηση της σχεδιαζόμενης συνθήκης του Αγίου Στεφάνου, για τον εκβουλαρισμό της Μακεδονίας, αναστατώνει τους κατοίκους της περιοχής που συμμετέχουν μαζικά στην επανάσταση του Βούρινου. Οι επαναστάτες συγκεντρώθηκαν στον ιστορικό ναό του Αγίου Νικολάου (1859)¹³ όπου ευλόγησαν τα όπλα τους (ΑΝ.ΚΟ., 2005δ:13,14). Το κίνημα του Βούρινου διήρκεσε 12 μέρες χωρίς να έχει όμως τα επιθυμητά αποτελέσματα. Έτσι οι Βούλγαροι επιδόθηκαν σε ένα συνεχές αγώνα αλλοιώσεως του ελληνικού χαρακτήρα της Μακεδονίας με δολοφονίες και πιέσεις (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 327,341).

Αυτή η κατάσταση υπήρξε η αφορμή για τον Μακεδονικό Αγώνα (1904-1908). Η προσδοκία της απελευθέρωσης και ο επαναστατικός αναβρασμός που επικρατεί στη Μακεδονία δεν αφήνει αδιάφορους τους κατοίκους της περιοχής οι οποίοι συμμετέχουν ενεργά στα αντάρτικα σώματα (ΑΝ.ΚΟ., 2005δ: 13,14). Τα γύρω μοναστήρια αποτέλεσαν καταφύγια των Μακεδονομάχων όπως και η υπήρξε ένα από τα κυριότερα κέντρα του νομού για τον Αγώνα (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 344). Ο σκληρός αυτός αγώνας φτάνει στο αποκορύφωμα του το 1904-1908 και λήγει στις 12 Οκτωβρίου 1912 όταν τμήμα του ελληνικού στρατού θα μεταφέρει το μήνυμα της απελευθέρωσης από τους Τούρκους και της ενσωμάτωσης της περιοχής στην Ελλάδα (ΑΝ.ΚΟ., 2005δ: 13,14· Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 342).

¹³ βρίσκεται σε απόσταση 4 χιλιόμετρα βόρεια από τον οικισμό Χρώμιο, δίπλα στο Βούρινου

Τα επόμενα χρόνια που ακολούθησαν οι κάτοικοι του χωριού συνέχισαν τον δικαστικό αυτή τη φορά αγώνα για την διεκδίκηση των οικοπέδων τους από τους κληρονόμους του Κυανή Πασά. Παράλληλα, όσοι από τους κατοίκους είχαν μεταναστεύσει κατά τα δύσκολα χρόνια, γύρισαν πίσω βοηθώντας και αυτοί στην ανασυγκρότηση της περιοχής (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 360). Το 1927 το χωριό μετονομάστηκε σε Αιανή (Βικιπαίδεια, 2009α).

Στο όρος Βούρινος κοντά στον οικισμό του Χρωμίου και δίπλα ακριβώς από τον ιστορικό ναό του Αγίου Νικολάου, έχει ανεγερθεί το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα όπου φυλάσσονται πλήθος ιστορικών αναμνηστικών κειμηλίων από την εποχή της επανάστασης της περιοχής της Αιανής. Τέλος, πολλά από τα έθιμα της περιοχής έχουν τις ρίζες τους σε αυτή τη μαύρη εποχή όπως οι Λαζαρίνες κ.α.

2.1.5. Νεότεροι χρόνοι

Με την κήρυξη του πολέμου από τους Ιταλούς το 1940 κατά της Ελλάδας πολλοί από τους άντρες της περιοχής πήραν μέρος στον αγώνα. Το 1941 η Γερμανία επιτέθηκε στην Ελλάδα η οποία κατάφερε να θέσει υπό την κατοχή της σταδιακά ολόκληρη τη χώρα με καταστρεπτικά αποτελέσματα. Παράλληλα, η Αιανή βίωσε την σκληρότητα και την καταπίεση των γερμανών κατακτητών οι οποίοι εκμεταλλεύονταν τα ορυχεία χρωμίου της περιοχής στα οποία απασχολούνταν οι περισσότεροι κάτοικοι (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 365· Βικιπαίδεια, 2009α).

Το 1944 η χώρα απελευθερώθηκε από τους Γερμανούς αλλά αμέσως μετά ο Εμφύλιος πόλεμος ξεσπάει και συνεχίζει το καταστρεπτικό έργο του προηγούμενου πολέμου, με την περιοχή του “Τσιαρσιαμιά” να δέχεται σχεδόν πρώτη τα πλήγματα. Η Αιανή γίνεται τόπος εγκατάστασης ενός λόχου του στρατού για να διαφυλάξουν την ευαίσθητη ασφάλεια της περιοχής. Επίσης, το Χρώμιο μετατρέπεται σε μόνιμο κέντρο ανταρτών από όπου οργανώνονται οι επιθέσεις στη γύρω περιοχή αλλά το 1947 το καταλαμβάνει ο στρατός εκδιώχνοντας τους αντάρτες και σκοτώνοντας δύο από αυτούς. Οι επιθέσεις των ανταρτών στους δύο αυτούς οικισμούς ήταν συνεχείς χωρίς όμως την επίτευξη του στόχου τους (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 365-368).

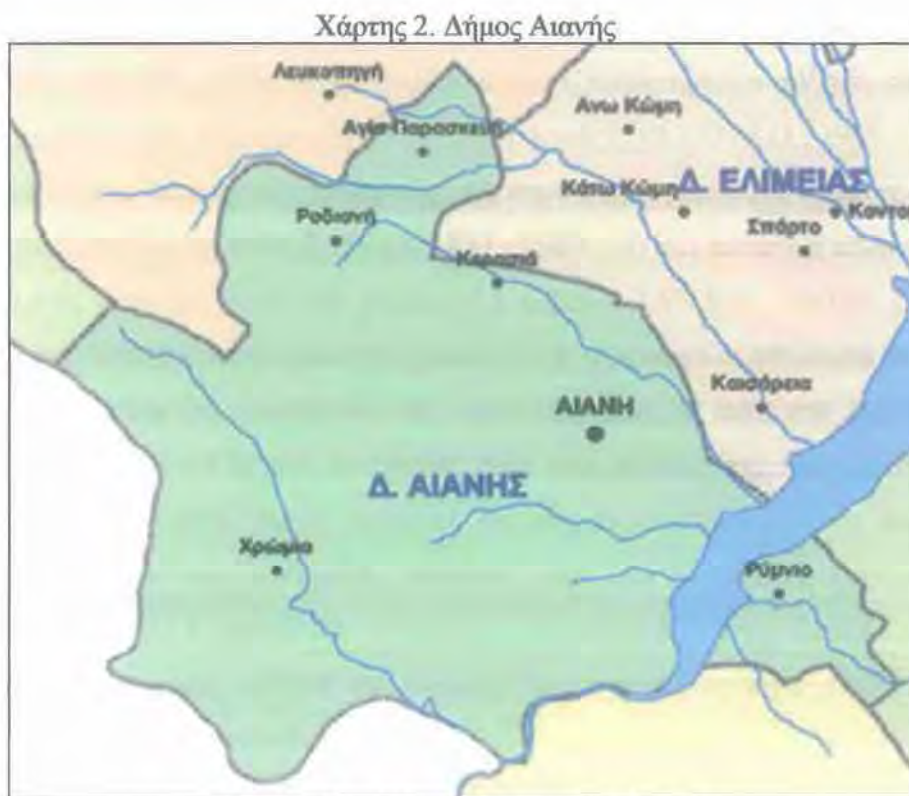
Ο αδελφοκτόνος ανταρτοπόλεμος συνεχίστηκε μέχρι το 1949 οπότε και επικράτησε η ειρήνη και η ασφάλεια στη διαλυμένη χώρα. (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 369).

2.2. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.2.1. Μορφολογία-Ανάγλυφο

Ο Δήμος Αιανής βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο του νομού Κοζάνης. Συνορεύει βόρεια με τον δήμο Κοζάνης, ανατολικά με τους δήμους Ελίμειας και Σερβίων, νότια με τους δήμους Καμβουνίων και Δεσκάτης και δυτικά με τους δήμους Σιάτιστας και Βενζίων (ΑΝ.ΚΟ., 2007: 4). Νότια του δήμου διέρχεται ο ποταμός Αλιάκμονας και εκτείνεται μέρος της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου, νοτιοδυτικά ορθώνεται το όρος Βούρινος, ενώ νότια και ανατολικά υψώνονται τα όρη των Καμβουνίων.

Ο Δήμος Αιανής, ο οποίος δημιουργήθηκε σύμφωνα με το σχέδιο «Καποδίστριας» (Ν.2539/97), περιλαμβάνει εκτός από την Αιανή και τα Δημοτικά Διαμερίσματα της Αγίας Παρασκευής, Ροδιανής, Κερασέας, Κτενίου, Ρυμνίου και Χρωμίου. Η συνολική έκταση του Δήμου Αιανής ανέρχεται σε 161.400 στρέμματα και ως επί το πλείστον θεωρείται ημιορεινή με σχετικά μικρές κλίσεις (ΑΝ.ΚΟ., 2007: 4).

Πηγή: <<http://homepages.pathfinder.gr>>

Γενικά το τοπίο της περιοχής εμφανίζει σημεία φυγής, έντονη εναλλαγή στο ανάγλυφο αλλά και σημειακές διαμορφώσεις χώρων που προσφέρονται για αναψυχή.

Στο δυτικό τμήμα της περιοχής παρατηρείται έντονο ανάγλυφο με δυναμική παρουσία του όρους Βούρινος ενώ σε όλη την έκταση της περιοχής εμφανίζονται λόφοι με ομαλές συνήθως κλίσεις (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 18).

2.2.2. Χρήσεις γης

Η έκταση του δήμου της Αιανής καλύπτεται από ποικίλες χρήσεις, όπως βοσκοτόπους, καλλιεργούμενες εκτάσεις, δασικές εκτάσεις, περιοχές καλυμμένες με νερά, οικιστικές περιοχές και διάφορες άλλες χρήσεις. Παρουσιάζει αξιόλογα μορφολογικά χαρακτηριστικά και αν συνδυαστεί και με τον μνημειακό της πλούτο θα αναδεικνύει σε χώρο αναψυχής.

Οι βοσκοτόποι είναι αυτοί που κυριαρχούν στην περιοχή και τους συναντάμε σε ποσοστό 60,8% πράγμα που φανερώνει πως ο τομέας της κτηνοτροφίας είναι σε μεγάλο βαθμό ανεπτυγμένος στην περιοχή. Όμως η κτηνοτροφική ανάπτυξη και συγκεκριμένα η βόσκηση έχει επιφέρει στο τοπίο της περιοχής σημαντικές αλλοιώσεις και σε κάποιες περιπτώσεις μέχρι και ολοκληρωτική απογύμνωση κάποιων περιοχών δασικής έκτασης της περιοχής (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 109). Παρ' όλα αυτά, παρατηρείται αύξηση της έκτασης των βοσκοτόπων κατά τις δεκαετίες 1970 - 1990 κατά 9,3% (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 34).

Αντίθετα η έκταση της γεωργικής γης στον Δήμο μειώθηκε κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας κατά 8,7% (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 34) και αποτελεί πλέον το 25,5% της συνολικής έκτασης ή 41.100 στρέμματα περίπου (ΑΝ.ΚΟ., 2005β: 5). Από τα παραπάνω προκύπτουν ότι η πρωτογενής παραγωγή παρουσιάζει φθίνουσα πορεία.

Έντονο είναι το φαινόμενο της απουσίας δασών από την περιοχή αφού καλύπτουν μόλις το 6,1% των εκτάσεων, ενώ στο σύνολο της χώρας το ποσοστό δασοκάλυψης είναι 19%. Αυτό αποτελεί σημαντικό μειονέκτημα της περιοχής αν υπολογίσουμε, εκτός της αισθητικής απόψεως, και την οικολογική επιβάρυνση της περιοχής εξαιτίας της βιομηχανικής ανάπτυξης στο νομό Κοζάνης. Επομένως κρίνεται αναγκαία η κατακόρυφη αύξηση της δασικής έκτασης της περιοχής (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 34) με εκτεταμένες αναδασώσεις.

Πίνακας 1. Κατανομή χρήσεων γης Δήμου Αιανής

Δημοτικό Διαμέρισμα	Καλλιεργ. εκτάσεις	Βοσκότοποι	Δάση	Εκτάσεις με νερά	Οικισμός	Λοιπές χρήσεις	Σύνολο ανά Δ.Δ.
Αγία Παρασκευή	3.200	2.100	0	200	500	100	6.100
Αιανή	18.800	31.200	0	1.400	700	200	52.300
Κερασιά	11.200	13.200	5.500	200	300	100	30.500
Ροδιανή	2.700	8.100	3.700	100	400	400	15.400
Ρύμνιο	1.600	3.000	0	6.500	400	0	11.500
Χρόμιο	3.600	40.500	600	200	200	500	45.600
Σύνολο χρήσεων γης	41100	98100	9800	8600	2500	1300	161400
Ποσοστό Συμμετοχής	25,50%	60,80%	6,10%	5,30%	1,50%	0,80%	100%

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε. (απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας το έτος 1991) στο ΑΝ.ΚΟ., 2005δ

Μια άλλη χρήση γης του Δήμου είναι η κάλυψη του από το υδάτινο στοιχείο η οποία είναι περιορισμένη σε ποσοστό 5,3%. Τέλος, οι οικισμοί καλύπτουν στο σύνολο του Δήμου το 1,5% ποσοστό που βρίσκεται στα ίδια επίπεδα με το αντίστοιχο της χώρας.

Η περιοχή βρίσκεται ακόμη σε κατάσταση έντονων αλλαγών και επεμβάσεων με αποτέλεσμα οι υπάρχουσες χρήσεις γης να μην είναι στατικές αλλά να μεταβάλλονται. Συγκεκριμένα η δημιουργία του φράγματος νότια της θέσης της μονής Ιλαρίωνος θα έχει σαν αποτέλεσμα την κάλυψη με νερό των γύρω εκτάσεων της κοίτης του ποταμού Αλιάκμονα και την αναπόφευκτη μεταβολή του τοπίου αλλά και των χρήσεων γης στην ευρύτερη περιοχή (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 38). Επίσης, η δημιουργία του οδικού άξονα της νέας Εθνικής Οδού Κοζάνης-Λάρισας αλλά και η βελτίωση της σύνδεσης του δήμου Αιανής με τον νομό Γρεβενών θα προκαλέσει περαιτέρω μετατροπές στην περιοχή αλλά θα συμβάλει και στην αύξηση της προσπελασιμότητας με σημαντικά θετικά αποτελέσματα για την ανάπτυξη της περιοχής (ΑΝ.ΚΟ., 1999: 3).

2.2.3. Κλιματολογικά στοιχεία

Το κλίμα γενικά στην περιοχή χαρακτηρίζεται από ψυχρό και υγρό χειμώνα και θερμό και ξηρό καλοκαίρι, στοιχεία που το κατατάσσουν στο ηπειρωτικό κλίμα. Ψυχρότερος μήνας είναι ο Ιανουάριος με μέση θερμοκρασία 3,2° C περίπου ενώ ο Ιούλιος χαρακτηρίζεται σαν τον θερμότερο μήνα του έτους με μέση θερμοκρασία περίπου 23,8° C (ΑΝ.ΚΟ., 2005δ: 21).

Κατά τους χειμερινούς μήνες κυρίως παρουσιάζονται περίοδοι παγετού με έντονες χιονοπτώσεις αλλά πολλές φορές εμφανίζονται και πρώιμοι παγετοί το φθινόπωρο ενώ και την άνοιξη οι χιονοπτώσεις και η πάχνη αποτελεί χαρακτηριστικό φαινόμενο της περιοχής. Επίσης, η περιοχή, αν και δεν θεωρείται χαλαζόπληκτη, κάποιες μέρες, κυρίως την άνοιξη ή το καλοκαίρι, πέφτει χαλάζι χωρίς όμως να επιφέρει σημαντικές ζημιές (ΑΝ.ΚΟ., 2005δ: 21). Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο του κλίματος είναι οι άνεμοι που πνέουν στην περιοχή. Είναι κυρίως βόρειοι και νότιοι με ταχύτητες συνήθως μικρές και με τα μεγαλύτερα ποσοστά άπνοιας παρουσιάζονται από Σεπτέμβριο έως Δεκέμβριο, με έξαρση τον Νοέμβριο (ΑΝ.ΚΟ., 2007: 15).

Η δημιουργία της τεχνητής λίμνης του Πολυφύτου επηρέασε και το κλίμα της περιοχής, όχι σε σημαντικό βαθμό όμως. Παρατηρείται λοιπόν μια σχετικά μικρή μείωση της ετήσιας βροχόπτωσης και μια αντίστοιχη μικρή μείωση στη μέση θερμοκρασία της περιοχής (ΑΝ.ΚΟ., 1989: 30).

2.3. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Ένας πυρήνας κατοίκων της αρχαιότητας φαίνεται ότι αναμίχθηκε με αλλόφωνους¹⁴. Έκτοτε η Κάλιανη ενισχυόταν αριθμητικά με κατοίκους από τους γύρω οικισμούς, οι οποίοι σταδιακά εγκαταλείπονταν, και για ένα χρονικό διάστημα ονομαζόταν “Χώρα Κάλιανης” (Βικιπαίδεια, 2009α).

Στον οικισμό προσήλθαν επίσης προς μόνιμη διαμονή αγρότες και κτηνοτρόφοι από τον οικισμό Τσιαρίδα του σημερινού Χρωμίου και από τα θερινά καλύβια του όρους Βούρινος. Άλλοι κατέφθασαν από τη Βλάστη και από την ευρύτερη Ήπειρο, με ελάχιστους Αθίγγανους και βλάχικες οικογένειες. Όμως, όλοι οι ξενόφωνοι κάτοικοι της Κάλιανης κατόπιν αυστηρής ενδογαμίας - εμφανές από την εκτεταμένη αιμοφιλία - εκχριστιανίστηκαν κι εξελληνίστηκαν πλήρως, αφήνοντας γλωσσικά ίχνη μόνο στην τοπωνυμία και το λεξιλόγιο του τοπικού ιδιώματος (Βικιπαίδεια, 2009α).

Ο πραγματικός πληθυσμός ανά οικισμό αλλά και η μεταβολή του στο χρόνο παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2. Πληθυσμιακή εξέλιξη των οικισμών του Δήμου Αιανής

A/A	Οικισμοί	1971	1981	1991	2001
1.	Αιανή	1.521	1.867	1.946	2.074
2.	Αγία Παρασκευή	524	583	626	677
3.	Ροδιανή	361	391	402	358
4.	Κερασιά	204	187	160	192
5.	Κτένι	210	238	203	109
6.	Χρώμιο	297	257	278	221
7.	Ροδιανή	288	239	276	185
ΣΥΝΟΛΟ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ		3.405	3.762	3.891	3.816
ΣΥΝΟΛΟ ΝΟΜΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ		-	147.051	150.386	155.682

Πηγή: ΕΣΥΕ (απογραφή πληθυσμού¹⁵) στο ΑΝ.ΚΟ., 2005γ

Η εξέλιξη των πληθυσμιακών μεγεθών κατά τις τελευταίες δεκαετίες εμφανίζει αρκετά έντονες διακυμάνσεις στην περιοχή του Δήμου Αιανής. Σύμφωνα με τα στοιχεία απογραφής πληθυσμού της ΕΣΥΕ, έχουμε τις εξής διαπιστώσεις:

¹⁴ κυρίως Σλάβους, οι οποίοι ονομάτισαν αρκετές τοποθεσίες και οικισμούς της περιοχής

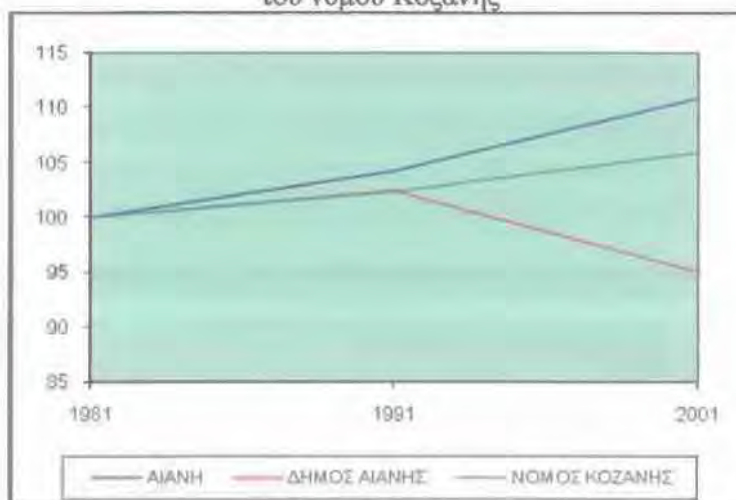
¹⁵ Η πληθυσμιακή εξέλιξη βασίζεται στον πραγματικό πληθυσμό, εφόσον για τα έτη 1971 και 1981 τα δεδομένα για μόνιμο πληθυσμό δεν είναι διαθέσιμα

Την δεκαετία 1951–1960, παρατηρείται μια μεγάλη αύξηση του πληθυσμού της περιοχής κατά 29% που είναι πολύ μεγαλύτερη από την αύξηση του νομού Κοζάνης (7,8%). Αντίθετα, την δεκαετία 1961–1970 εμφανίζεται μια απότομη αντιστροφή της εξέλιξης. Υπάρχει μείωση του πληθυσμού κατά 14% η οποία είναι πιο έντονη από αυτή του νομού Κοζάνης (11,1%) και αποδίδεται στο έντονο μεταναστευτικό ρεύμα προς το εξωτερικό¹⁶ (Βικιπαίδεια, 2009α). Την επόμενη δεκαετία 1971–1980, παρατηρείται και πάλι αντιστροφή του φαινομένου με αύξηση του συνολικού πληθυσμού κατά 10,4% που υπερτερεί ελαφρώς του νομού Κοζάνης (8,3%). Η ανάδειξη του νομού σε ενεργειακό κέντρο της χώρας συντέλεσε ως ένα βαθμό στην συγκράτηση του πληθυσμού. Τη δεκαετία 1981–1990 συνεχίζεται η πληθυσμιακή αύξηση αλλά με ποσοστό 3,4% που πιθανόν να οφείλεται στη φυσική αύξηση του πληθυσμού αλλά και στη συγκράτησή του. Την επόμενη δεκαετία 1991–2000 παρατηρούμε μια ελάχιστη πληθυσμιακή μείωση του δήμου με ποσοστό 1,9%¹⁷ που φανερώνει πληθυσμιακή διατήρηση.

Σήμερα, ο πραγματικός πληθυσμός του δήμου Αιανής, σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ανέρχεται στους 3.816 κατοίκους και το 51% του συνολικού μόνιμου πληθυσμού είναι άνδρες και το 49% γυναίκες.

Η διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού του δήμου Αιανής αλλά και του ομώνυμου οικισμού σε σύγκριση με ολόκληρο το νομό Κοζάνης φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα:

Γράφημα 1. Διαχρονική πληθυσμιακή εξέλιξη του δήμου Αιανής, του οικισμού της Αιανής και του νομού Κοζάνης

Πηγή: ΕΣΥΕ στο ΑΝ.ΚΟ., 2005β:17

¹⁶ Μετανάστευσαν στη Γερμανία και στην Αυστραλία και λιγότεροι στο Βέλγιο

¹⁷ αλλά μείωση 3,4% για το μόνιμο πληθυσμό.

Συμπερασματικά, ο οικισμός της Αιανής, τα τελευταία χρόνια, φαίνεται να συγκρατεί τον πληθυσμό του αυξάνοντας τον σταδιακά σύμφωνα με τους ρυθμούς της φυσικής αύξησης του πληθυσμού. Αντίθετα, ο δήμος Αιανής στο σύνολό του αντιμετωπίζει φαινόμενα μετανάστευσης του πληθυσμού, κυρίως εσωτερικής και λιγότερο εξωτερικής, με εμφανή μείωση του αριθμού των κατοίκων. Κρίνεται απαραίτητο να ληφθούν ενεργά μέτρα και να διενεργηθούν κατάλληλες ενέργειες ώστε ο νεανικός πληθυσμός του δήμου να διατηρηθεί και να αυξηθεί. Η ανάπτυξη του τουριστικού τομέα και συνεπώς του οικονομικού, θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας που θα απευθύνονται κυρίως σε αυτήν την ηλικιακή ομάδα, καθώς και θα αυξήσει το πολιτιστικό και βιοτικό επίπεδο των κατοίκων με απώτερο στόχο την πληθυσμιακή συγκράτηση αλλά και αύξηση.

2.4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Η παραδοσιακή απασχόληση των κατοίκων της Αιανής καθώς και των οικισμών του ομώνυμου δήμου είναι ο πρωτογενής τομέας. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες παρατηρείται στροφή της απασχόλησης προς τον δευτερογενή και τριτογενή τομέα (βιομηχανία, βιοτεχνία, εμπόριο, υπηρεσίες) (ΑΝ.ΚΟ., 1999: 4).

Το σύνολο των οικονομικά ενεργών ατόμων στον οικισμό της Αιανής ανέρχεται σε 636 άτομα, ενώ οι απασχολούμενοι είναι 511 και η κατανομή αυτών ανά τομέα απασχόλησης έχει ως εξής :

Πίνακας 3. Απασχόληση κατά τομέα παραγωγής

Σύνολο πληθυσμού		2.070	Ποσοστό
Σύνολο οικονομικά ενεργού πληθυσμού		636	30,7%
Σύνολο απασχολούμενων		511	24,7%
Απασχολούμενοι κατά τομέα παραγωγής	Πρωτογενής	102	20,0%
	Δευτερογενής	226	44,2%
	Τριτογενής	176	34,4%
	Δεν δήλωσαν	7	1,4%

Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε. στο ΑΝ.ΚΟ., 2005δ:12

Σημαντική εμφανίζεται η εξάρτηση της απασχόλησης από τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της περιοχής, καθώς σχεδόν το 30% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού εργάζεται εκτός των ορίων του Δήμου (Δήμος Αιανής, 2009α).

2.4.1. Πρωτογενής τομέας

Στα βάθη τις αρχαιότητας, 2^η χιλιετηρίδα π.Χ., συναντάμε τις Μακεδονικές φυλές της περιοχής το κοινωνικοπολιτικό σύστημα των οποίων βασιζόταν στον αγροτοποικιμικό βίο (Καραμήτρου, 1989: 11). Έτσι σύμφωνα με τα ευρήματα, η απασχόληση των κατοίκων με την γεωργοκτηνοτροφία βοηθάει στην ανάπτυξη της περιοχής.

Στην Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα, η πλειοψηφία των κατοίκων της περιοχής του δήμου Αιανής που ασχολούνταν με την γεωργία καλλιεργούσε δημητριακά, βαμβάκι, αραβόσιτο, κρόκο, φακές και στα νεότερα χρόνια καπνό. Ως τα τέλη σχεδόν του ίδιου αιώνα αρκετοί θέριζαν στον κάμπο της Βέροιας, ενώ τα γυναικόπαιδα συνέλεγαν τους

καρπούς της γης (Βικιπαίδεια, 2009α). Παρ' όλα αυτά, και η κτηνοτροφία δεν άργησε να αναπτυχθεί, δειλά δειλά στην αρχή, με τους κατοίκους να μιμούνται τους βλάχους κτηνοτρόφους που μετανάστευσαν στην περιοχή από το νομό Γρεβενών (Βικιπαίδεια, 2009α).

Η οικονομική διάρθρωση του δήμου Αιανής, έτσι όπως έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα, έχει δημιουργήσει μία ζώνη μονοαπασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, το ποσοστό κυμαίνεται γύρω στο 20% (ΑΝ.ΚΟ., 2005γ: 17). Σήμερα είναι μια αγροτική περιοχή με μεγάλη δραστηριότητα στους τομείς της φυτικής αλλά και ζωικής παραγωγής που αποτελούν σημαντική πηγή εσόδων για τον μόνιμο αγροτικό πληθυσμό (Δήμος Αιανής, 2009α). Ωστόσο, οι άνθρωποι που απασχολούνται στους τομείς της γεωργίας και της κτηνοτροφίας ανήκουν κυρίως στην ώριμη ηλικία αλλά δεν είναι λίγες οι εξαιρέσεις που συναντάμε νέους γεωργούς ή κτηνοτρόφους.

Εικόνα 6. Χειμερινά σιτηρά

Πηγή: ΑΝ.ΚΟ., 2005β: 23

Εικόνα 7. Καπνός

Πηγή: ΑΝ.ΚΟ., 2005β: 23

Στο δήμο καλλιεργούνται 38.250 στρέμματα γης. Περισσότερο από το 90% της καλλιεργήσιμης έκτασης καλύπτουν οι αροτριαίες καλλιέργειες ενώ 2.015 στρέμματα βρίσκονται σε αγρανάπαυση. Κυριότερη καλλιέργεια τις τελευταίες δύο δεκαετίες είναι με μεγάλη διαφορά το σιτάρι, το οποίο καλλιεργείται εντατικά αφού στην περιοχή παρατηρείται έλλειψη αρδευόμενου νερού¹⁸. Ακολουθεί η καλλιέργεια του καπνού και έπονται το κριθάρι, το καλαμπόκι αλλά και τα εξαιρετικής ποιότητας αμπέλια (Δήμος Αιανής, 2009α: Κάλλιανη, 2007α)

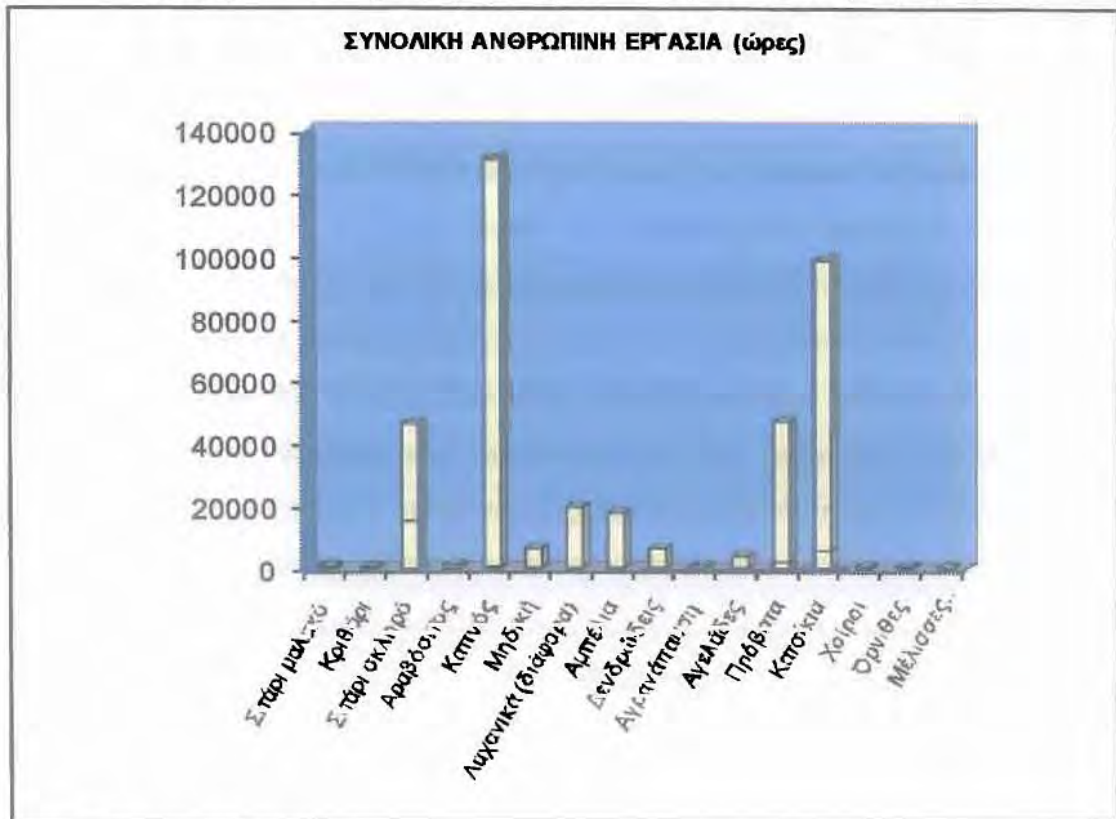
Οι αποδόσεις όλων των καλλιεργειών είναι γενικά χαμηλές και έχουν σχέση με τις κατά έτος επικρατούσες κλιματολογικές συνθήκες. Η μονοκαλλιέργεια των σιτηρών εκτός από σπατάλη εισροών (λιπάσματα), έχει οδηγήσει την παραγωγικότητα των

¹⁸ σήμερα έχουν αρχίσει να γίνονται σχετικά έργα

χωραφιών σε χαμηλά επίπεδα και προκαλεί υποβάθμιση της γονιμότητας των εδαφών (ΑΝ.ΚΟ., 2005β: 23).

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα, σύμφωνα με την υφιστάμενη διάρθρωση της περιοχής. Το μεγαλύτερο μέρος της απασχόλησης απαιτεί ο καπνός. Ο μεγαλύτερος όγκος απαιτήσεων συγκεντρώνεται κατά την εαρινοθερινή περίοδο.

Γράφημα 2. Απασχόληση του δήμου Αιανής στον πρωτογενή τομέα

Πηγή: ΑΝ.ΚΟ., 2005β: 18

Η κτηνοτροφία στην περιοχή αποτελεί μια σημαντική πηγή εισοδήματος και ευνοείται από τις κατάλληλες συνθήκες της ορεινής ζώνης τόσο από την ύπαρξη βοσκοτόπων όσο και από την παραδοσιακή ενασχόληση των κατοίκων με την κτηνοτροφία (ΑΝ.ΚΟ., 2005γ: 17).

Η ζωική παραγωγή είναι από τις δυναμικότερες του νομού, ιδιαίτερα η αιγοπροβατοτροφία. Έτσι παράγονται και διοχετεύονται στην τοπική αλλά και στην ευρύτερη αγορά νωπά κρέατα άριστης ποιότητας. Αξιοσημείωτη είναι και η παραγωγή γάλακτος και η μεταποίηση του στα γνωστά για την εξαιρετική τους ποιότητα τυριά (φέτα, μάντζιρο, ανεβατό ή τουλουμίσιο) αλλά και γιαούρτια.

Εικόνα 8. Κτηνοτροφική μονάδα

Εικόνα 9. Αιγοπρόβατα

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Επιπλέον, δεν είναι τυχαίο πως ο οικισμός της Αϊανής έχει καταξιωθεί ως προορισμός για “καλό φαγητό” αφού τα καταστήματα εστίασης της περιοχής χρησιμοποιούν τα κρέατα και τα τυροκομικά προϊόντα που παράγονται από τους τοπικούς κτηνοτρόφους αλλά και τα λαχανικά και το κρασί (Καρλόπουλος, 2008: 3).

Με τη βελτίωση και την καλύτερη αξιοποίηση του αρδευτικού δικτύου, θα δοθούν λύσεις στα προβλήματα των κατοίκων της περιοχής, που ασχολούνται αποκλειστικά με τη γεωργία ώστε να αυξηθεί η απόδοσή τους, καθώς και με την οριοθέτηση κτηνοτροφικής ζώνης για τη δημιουργία απαραίτητων υποδομών και την προώθηση της παραγωγής.

2.4.2. Δευτερογενής τομέας

Από το 1940 οι περισσότεροι κάτοικοι απασχολούνταν με την εξόρυξη χρωμίου στους γύρω οικισμούς, ενώ άλλοι εργαζόνταν στα μεταλλεία αμιάντου και στην εξόρυξη λιγνίτη. Πριν από 20 περίπου χρόνια μερικές δεκάδες δραστηριοποιήθηκαν ως οικοδόμοι ανά την Ελλάδα και τις αραβικές χώρες (Βικιπαίδεια, 2009α).

Ο δευτερογενής τομέας αποτελεί την πιο σημαντική πηγή εισοδήματος για τους κατοίκους με ποσοστό απασχόλησης 45% περίπου (ΑΝ.ΚΟ., 2005β: 17,18).

Όσον αφορά τον τομέα της μεταποίησης δεν υπάρχουν επιχειρήσεις που να απασχολούν κάποιον αριθμό εργαζομένων. Επίσης, δεν υπάρχουν οργανωμένες βιομηχανικές ή βιοτεχνικές ζώνες. Αυτή η έλλειψη βιοτεχνικών και βιομηχανικών μονάδων συμβάλει στη μείωση των ποσοστών της απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα. (ΑΝ.ΚΟ., 2005γ: 17). Όμως, αρκετοί σήμερα μισθοδοτούνται μόνιμα από το

Δημόσιο ως εργάτες στις μονάδες και στα ορυχεία της ΔΕΗ στην ευρύτερη περιοχή του νομού και ισάριθμοι ως ευκαιριακά εργαζόμενοι στην τοπική Κλασική και Βυζαντινή Αρχαιολογία (Βικιπαίδεια, 2009α).

Τέλος, σημαντική πηγή εσόδων παρουσιάζει επίσης ο τομέας των κατασκευών (Δήμος Αιανής, 2009α). Πλήθος εργατικού δυναμικού απασχολείται στις κατασκευές είτε μέσα στα όρια του δήμου είτε έξω από αυτά.

2.4.3. Τριτογενής τομέας

Με το εμπόριο και τις μεταφορές ασχολήθηκαν παλαιότερα οι Βλάχοι της περιοχής, αλλά και γηγενείς ήταν έμποροι (κρόκου πιθανόν ή δερμάτων) προς το εξωτερικό. Εντός της Αιανής σταδιοδρόμησαν και κάποιοι παντοπώλες (Βικιπαίδεια, 2009α).

Ο τριτογενής τομέας, ως τομέας υπηρεσιών και εμπορίου, αναπτύχθηκε στην περιοχή τα τελευταία χρόνια. Σήμερα, καταλαμβάνει το 35% του ποσοστού απασχόλησης των του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του δήμου.

Το εμπόριο στον οικισμό είναι περιορισμένο σε είδη πρώτης ανάγκης (super market, μανάβικα, κρεοπωλεία, αρτοποιεία, λευκά είδη, είδη ρουχισμού, ανθοπωλείο, είδη δώρων, είδη παιχνιδιών, pet shop, στεγνοκαθαριστήριο, κομμωτήρια). Αντίθετα, σχετικά ανεπτυγμένος μπορεί να χαρακτηριστεί ο κλάδος των καταστημάτων εστίασης (ταβέρνες, πιτσαρία, ταχυφαγεία) και ψυχαγωγίας (καφενεία, καφετέριες, μπαρ).

Η ύπαρξη ενός μεγάλου εμπορικού κέντρου, όπως είναι η πόλη της Κοζάνης, και λόγω της μικρής απόστασης που τη χωρίζει από το Δήμο Αιανής επέδρασε ανασταλτικά στην ανάπτυξη του τριτογενή τομέα και συνεπώς οι ανάγκες των κατοίκων για εξειδικευμένες αγορές καλύπτονται από αυτό (ΑΝ.ΚΟ., 2005γ: 17).

Επιπλέον, η πρωτεύουσα του νομού, ακριβώς για τον ίδιο λόγο, εξυπηρετεί σε σημαντικό βαθμό τις ανάγκες των κατοίκων του δήμου και για την παροχή υπηρεσιών είτε δημόσιων είτε ιδιωτικών (ΑΝ.ΚΟ., 2005γ: 17). Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της απουσίας λειτουργιών και υπηρεσιών στο δήμο που ελαχιστοποιεί τα ποσοστά της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα.

Παρ' όλα αυτά, με βάση την έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον τουρισμό και την απασχόληση, η ανάπτυξη του τουρισμού, κατά την επόμενη δεκαετία, θα ακολουθήσει ετήσια ποσοστά που θα υπερβαίνουν κατά πολύ τον μέσο ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας. Η αύξηση του κύκλου εργασιών του τουρισμού εκτιμάται

ότι θα αυξάνεται ετησίως από 2,5% έως 4%, ενώ η αύξηση της απασχόλησης θα κυμανθεί μεταξύ 1% και 1,5% (ΑΝ.ΚΟ., 2000: 12). Συγκεκριμένα, στον Δήμο Αιανής, η απασχόληση στον τομέα αυτό αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά αφού τα πρώτα σημάδια της τουριστικής κίνησης είναι ήδη ορατά και υπάρχει μεγάλη προσδοκία εντατικοποίησης στο μέλλον (ΑΝ.ΚΟ., 1999: 4).

2.5. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Σχετικά, με την υφιστάμενη κατάσταση κυρίως στον πολιτιστικό και αθλητικό τομέα του δήμου, υπάρχει μία σχετικά αξιόλογη δραστηριότητα σε ορισμένους τομείς ενώ κάποιοι άλλοι υστερούν και απαιτούν περαιτέρω ενέργειες και προσπάθεια ώστε να αναπτυχθούν, με στόχο τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων και την ώθηση στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Εικόνα 10. Πολιτισμός

Πηγή: Kozani.net, 2007

Ο δήμος Αιανής ανήκει σε ένα χώρο ο οποίος έχει χαρακτηριστεί και επηρεαστεί από την πλούσια ιστορική πορεία του αφήνοντας ποικίλα χαρακτηριστικά ως πολιτιστική κληρονομιά (μνημεία, έθιμα, πολυπολιτιστικές δραστηριότητες). Εν τούτοις, ποικίλες πολιτιστικές, ψυχαγωγικές και αθλητικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις (βλέπε Πίνακα 8.) οργανώνει ο δήμος Αιανής - αρκετές φορές σε συνεργασία με πολιτιστικούς φορείς και συλλόγους που δραστηριοποιούνται στην επικράτεια του δήμου - έχοντας σαν κύριο στόχο να συμβάλλει στη διαφύλαξη της θρησκευτικής και πολιτιστικής παράδοσης της περιοχής.

Πίνακας 4. Πολιτιστικές εκδηλώσεις-έθιμα

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ - ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	Καρναβαλικές εκδηλώσεις - φανοί, Πανηγύρι Αγίου Πνεύματος, Αντάμωμα του Τσιαρσιαμπά, Αιανιώτικα, "Γιορτές των Νερών"
ΕΘΙΜΑ	Λιαγκουτσάρια-"Καμήλα", Κλήδονας, Λαζαρίνες, "Καβαλάρηδες" της Ζάβορδας

Το μεγαλύτερο βάρος της πολιτιστικής οργάνωσης στον δήμο Αιανής έχει αναλάβει εδώ και πολλά χρόνια ο Πολιτιστικός και Μορφωτικός Σύλλογος Αιανής, συγκεντρώνοντας στα τμήματά του ένα σημαντικό αριθμό πολιτιστικών, μορφωτικών και εκδοτικών δραστηριοτήτων. Διατηρεί χορευτικά τμήματα παραδοσιακών χορών, όλων των ηλικιών, θεατρική ομάδα με αξιόλογη δράση τα 2 τελευταία έτη, τμήμα εκμάθησης ζωγραφικής τέχνης, χορωδία λαϊκών και παραδοσιακών τραγουδιών. Συνεπώς, η δραστηριότητά του αποδεικνύεται ιδιαίτερος σημαντική για την αναβάθμιση του πολιτιστικού τομέα στο δήμο.

Πίνακας 5. Σύλλογοι - Σωματεία

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ	Τμήμα Ζωγραφικής
ΧΟΡΟΣ	Χορευτικά τμήματα παραδοσιακών χορών
ΘΕΑΤΡΟ	Ερασιτεχνική θεατρική ομάδα
ΜΟΥΣΙΚΗ - ΤΡΑΓΟΥΔΙ	Χορωδία λαϊκών και παραδοσιακών τραγουδιών
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ	Αθλητικό Σωματείο "Αλιάκμων" και "Αίανος"

Ο Πολιτιστικός και Μορφωτικός Σύλλογος Αιανής διαθέτει το Πολιτιστικό Κέντρο για τις ανάγκες στέγασης των δραστηριοτήτων του. Όμως, αυτή τη στιγμή στεγάζει το Δημαρχείο και έτσι οι υπόλοιπες δραστηριότητες του Συλλόγου είναι περιορισμένες. Πρόσφατα ολοκληρώθηκε η Αίθουσα Τέχνης στο κτήριο του Πολιτιστικού Κέντρου, η οποία φιλοξενεί μικρές θεατρικές παραστάσεις, εικαστικές εκθέσεις, σεμινάρια. Επίσης, ο Σύλλογος διαθέτει έναν ικανό αριθμό βιβλίων (1000 τόμους) ώστε να

δημιουργήσει μια συλλογή-βιβλιοθήκη σε έναν χώρο όπου θα είναι προσβάσιμος στο κοινό για δανεισμό και μελέτη.

Ιδιαίτερα σημαντική υπόθεση για μια τοπική κοινωνία είναι και η προώθηση της αθλητικής συνείδησης και παιδείας, όχι μόνο σαν ένα σύνολο δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στη βελτίωση της σωματικής και της διανοητικής κατάστασης του ανθρώπου αλλά και σαν ένα σημαντικό πλέγμα δραστηριοτήτων που διαμορφώνουν κοινωνικές σχέσεις και αναπτύσσουν συνθήκες υγιούς άμιλλας σε όλα τα επίπεδα (ΑΝ.ΚΟ., 2000: 17). Κατά συνέπεια, η προώθηση της ανάπτυξης τους αθλητικού τομέα είναι σημαντικός παράγοντας αναβάθμισης της ίδιας της κοινωνίας. Το νέο ανοιχτό γήπεδο στίβου και το κλειστό γυμναστήριο που αναμένονται να ολοκληρωθούν θα καλύψουν ορισμένες από τις ανάγκες. Όμως θα πρέπει να υπάρξει ένας πιο ολοκληρωμένος σχεδιασμός των αθλητικών υποδομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών και να αξιοποιηθούν όλοι οι διαθέσιμοι πόροι - ανθρώπινο δυναμικό (νέοι πτυχιούχοι των Τ.Ε.Φ.Α.), υπάρχουσες υποδομές (παλιό γήπεδο), φυσικό περιβάλλον για ανάπτυξη νέων αθλητικών δραστηριοτήτων (λίμνη, Βούρινος) και η έντονη ενασχόληση με την ερασιτεχνική ιπασία - ώστε να αναπτυχθεί μια ποικιλία αθλητικών δραστηριοτήτων για την μέγιστη δυνατή ικανοποίηση των επιθυμιών για συστηματική άθληση των κατοίκων όλων των ηλικιών.

Ο δήμος διαθέτει ένα Αρχαιολογικό Μουσείο¹⁹ και το Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα²⁰. Μέχρι το 1995 υπήρχε Λαογραφικό Μουσείο και πλέον η Λαογραφική Συλλογή φυλάσσεται σε αποθήκη. Επομένως, δύναται να δημιουργηθεί ένας κατάλληλος χώρος για να εκτεθεί η Συλλογή και να προβληθεί η πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής.

Πίνακας 6. Πολιτιστικές και αθλητικές υποδομές

	ΥΠΑΡΧΟΝΤΕΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ
ΜΟΥΣΕΙΑ	Αρχαιολογικό Μουσείο Αϊανής, Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα στο Χρώμιο	Λαογραφικό Μουσείο
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	Πολιτιστικό Κέντρο, Αίθουσα Τέχνης	Δημοτική Βιβλιοθήκη
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ		ανοιχτό γήπεδο Αϊανής, κλειστό γυμναστήριο

¹⁹ Αναλύεται στο τμήμα 3.2.

²⁰ Αναλύεται στο τμήμα 3.3.

Ο βυζαντινός πλούτος (ναοί, μονές) είναι διάσπαρτος στη περιοχή της Αιανής²¹. Χαρακτηρίζεται από τα αξιόλογα αρχιτεκτονικά στοιχεία, καθώς και εξαιτίας της θρησκευτικής τους σημασίας. Σημαντική παράμετρος είναι η πραγματοποίηση εκδηλώσεων και εθίμων συνδεδεμένες είτε άμεσα είτε έμμεσα με τους χώρους λατρείας της περιοχής.

Πίνακας 7. Βυζαντινά μνημεία

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ - ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ	
	Κοίμηση της Θεοτόκου, Βασιλική του Αγίου Δημητρίου, Αγία Παρασκευή, Ταξιάρχης Μιχαήλ και Άγιος Νικόλαος, Ιερά Μονή Ζάβορδας, Ιερά Μονή Ιλαρίωνος

²¹ Αναλύεται στο παράρτημα 3.1.

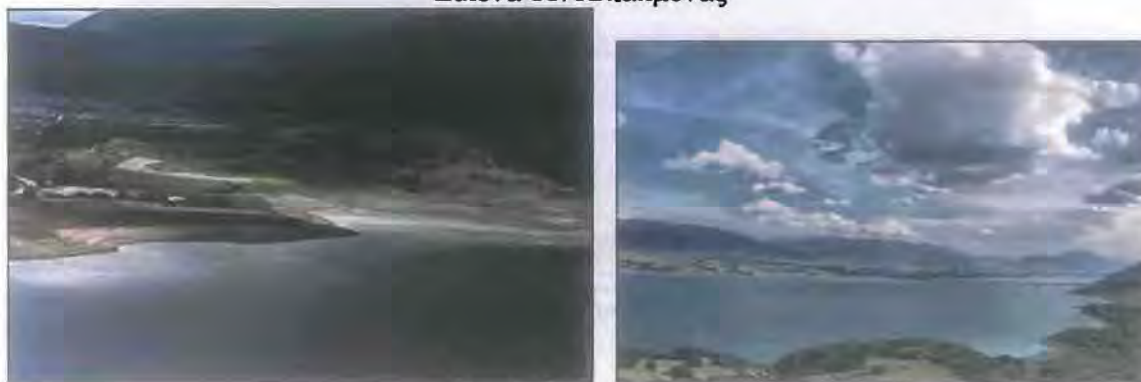
2.6 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Νότια του δήμου διέρχεται ο ποταμός Αλιάκμονας και εκτείνεται μέρος της τεχνητής λίμνης Πολυφύτου με αξιόλογο υγροβιότοπο και με το ενδιαφέρον φυσικό περιβάλλον του Πλατανόδασους Ρυμνίου, νοτιοδυτικά ορθώνεται το όρος Βούρινος με σπάνια είδη γλωρίδας και πανίδας, νότια και ανατολικά υψώνονται τα όρη των Καμβουνίων, ενώ δυτικά εκτείνεται το ελατόδασος Κτενίου-Ροδιανής.

2.6.1 Ποταμός Αλιάκμονας – Λίμνη Πολυφύτου

Ο Αλιάκμονας, ποταμός της Δυτικής Μακεδονίας, είναι ο μεγαλύτερος σε μήκος από τους ποταμούς που πηγάζουν και εκβάλλουν εξ ολοκλήρου στον ελληνικό χώρο. Έχει μήκος περίπου 300 χιλιόμετρα, με λεκάνη απορροής που φθάνει τα 6.016 km² και πηγάζει από τα βουνά της βόρειας Πίνδου, τον Γράμμο, το Βέρνο, το Όσκιο και τον Βούρνο. Σχηματίζεται από τη συμβολή δυο μικρότερων ποταμών, ενώ στη διαδρομή του δέχεται τα νερά πολλών παραπόταμων διαγράφοντας μια μεγάλη καμπύλη από δυτικά προς ανατολικά. Ο κύριος κλάδος του πηγάζει από στο νομό Καστοριάς, διέρχεται από το νομό Γρεβενών, διασχίζει την πεδιάδα του νομού Κοζάνης στην περιοχή δυτικά του Βούρινου και έπειτα εισέρχεται από το νομό Ημαθίας περνώντας ανάμεσα από τα όρη Πιέρια και Βέρμιο για να εκβάλλει τελικά στον νομό Πιερίας και στον Θερμαϊκό κόλπο όπου σχηματίζει Δέλτα. (Διαμονή· Βικιπαίδεια, 2009β)

Εικόνα 11. Αλιάκμονας

Πηγή: Λαμπριανίδης

Ο Αλιάκμονας, εκτός από μοναδικής ομορφιάς ποταμός, αποτελεί και κοιτίδα των ιστορικών και θρησκευτικών παραδόσεων της περιοχής. Κατά τον Ησίοδο, ο Αλιάκμονας ήταν ποτάμιος Θεός, γιος του Ωκεανού και της Τηθύος, της θάλασσας.

Ενώ σύμφωνα με μία άλλη εκδοχή, πατέρας του Αλιάκμονα ήταν ο βασιλιάς της Θράκης, Παλαιστίνος, και μητέρα του η Πιερίδα, μία από τις εννιά θνητές κόρες του βασιλιά της Πιερίας.

Η ανάγκη για ύδρευση και άρδευση ώθησε τον άνθρωπο να δημιουργήσει πολλές μικρές κοινωνίες γύρω από το υγρό αυτό στοιχείο και οι πρώτοι οικισμοί χρονολογούνται στην νεολιθική εποχή. Στη εποχή της Τουρκοκρατίας, στις όχθες του κτίστηκαν μια σειρά από μοναστικά κέντρα και ασκηταρεία, με μεγαλύτερο και σημαντικότερο τη μονή του Οσίου Νικάνορα, την μονή “Ζάβορδα”, τα οποία είχαν πνευματικό σύνδεσμο μεταξύ τους, ενώ στα δύσκολα χρόνια φιλοξένησαν και πρόσφεραν στέγη, τροφή και κάλυψη στους αντάρτες της εποχής. Έτσι, ο Αλιάκμονας συνδέθηκε με τις επαναστάσεις στη Μακεδονία(1821), όπως με το Μακεδονικό Αγώνα (1904-1908), την απελευθέρωση της Βέροιας (1912) από τον τουρκικό ζυγό, και με την αντίσταση (1941-1944) κατά των δυνάμεων κατοχής (Γερμανών - Ιταλών) [Διαμονή-Ιτιά Ερευνητική Ομάδα].

Εικόνα 12. Αλιάκμονας

Πηγή: Ελληνική μαθηματική εταιρεία

Σήμερα, η οικονομική σημασία του ποταμού είναι μεγάλη όσο αφορά την εκμετάλλευση του υδροενεργειακού δυναμικού του, αφού ο Αλιάκμονας είναι από τους λίγους ελληνικούς ποταμούς που προσφέρουν τεράστιες δυνατότητες αξιοποίησης για υδροηλεκτρικά έργα. Την αξιοποίηση του έχει αναλάβει ο οργανισμός της ΔΕΗ και

σήμερα λειτουργούν τα υδροηλεκτρικά εργοστάσια του Πολυφύτου, της Σφηκιάς και των Ασωμάτων, ενώ σύντομα αναμένεται να περατωθούν οι εργασίες κατασκευής ενός καινούργιου φράγματος, το φράγμα του “Γλαρίωνα” και του υδροηλεκτρικού σταθμού της ΔΕΗ με καθαρή παραγωγή 571.305 KWH. Επίσης, το νερό του ποταμού χρησιμοποιείται και για γεωργικούς σκοπούς με την δημιουργία σημαντικών αρδευτικών έργων σε μεγάλες εκτάσεις που υπολογίζεται πως θα αρδεύουν 1.300.000 στρέμματα. (Γιιά Ερευνητική Ομάδα)

Εικόνα 13. Αλιάκμονας

Πηγή: Λαμπριανίδης

Επιπλέον, ο Αλιάκμονας αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους φυσικούς πόρους της περιοχής με πολλά είδη ψαριών, υδρόβιων φυτών και μικροοργανισμών να ζουν μέσα στο ποτάμι. Διαθέτει 35 είδη ψαριών πολλά από τα οποία θεωρούνται σπάνια και ένα, το μαυροτσιρώνι, δε ζει πουθενά αλλού στο κόσμο (Βικιπαίδεια, 2009β). Επιπλέον, έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα πάνω από 500 είδη φυτών στην παραποτάμια περιοχή του Αλιάκμονα. Η βλάστηση εξαρτάται κάθε φορά από την σύσταση του εδάφους, το ποσοστό του νερού ή του αλατιού και το υψόμετρο και έτσι χωρίζεται σε διαφορετικές ζώνες. Στις όχθες του επικρατεί πυκνή βλάστηση με αιωνόβια πλατάνια, ιτιές, ποώδη βλάστηση, καλαμιές, βούρλα, αλμυρίθρες, ενώ πιο ψηλά συναντάμε πεύκα και έλατα, καστανιές, δρυς, κέδρα, πουρνάρια, κουμαριές, φράξο, σφενδάμια και άλλα. (Ψήγματα Ορθοδοξίας). Τα φράγματα επηρεάζουν σημαντικά τον φυσικό και ζωικό πλούτο του ποταμού, εμποδίζοντας κυρίως τη μετανάστευση κάποιων ψαριών και επιφέροντας αλλαγές στην τροφική αλυσίδα και την παραποτάμια βλάστηση.

Το μεγαλύτερο μήκος του ποταμού βρίσκεται στο έδαφος του νομού Κοζάνης και παράλληλα διέρχεται βορειοανατολικά από την Αιανή απέχοντας μόλις 5 χιλιόμετρα. Σχεδόν σε όλο το μήκος του επί του νομού σχηματίζει την τεχνητή λίμνη του Πολυφύτου η οποία αποτελεί τη μεγαλύτερη τεχνητή λίμνη στη Μακεδονία. Δημιουργήθηκε μετά την κατασκευή του ομώνυμου φράγματος που πήρε το όνομά του εξαιτίας της γειτνίασης με τον ομώνυμο οικισμό Πολυφύτου του νομού Κοζάνης. Ενώ τα ορμητικά νερά του Αλιάκμονα στο σημείο που σμίγουν με τη λίμνη του Πολυφύτου αποτελεί ένα σπάνιο τοπίο της περιοχής.

Εικόνα 14. Λίμνη Πολυφύτου

Πηγή: Λαμπριανίδης

Εικόνα 15. Ψαράδες

Πηγή: Λαμπριανίδης

Εικόνα 16. Αλιάκμονας

Πηγή: Ελληνική μαθηματική εταιρεία

Η λίμνη διαθέτει δύο γέφυρες, τη γέφυρα των Σερβίων και την γέφυρα του Ρυμνίου. Που ενώνουν τις δυο όχθες της. Γραφικότετη και ιδιαίτερος εντυπωσιακή είναι η κρεμαστή γέφυρα γνωστή ως Υψηλή Γέφυρα Σερβίων ή Νεράιδας η οποία αποτελεί μία από τις μακρύτερες γέφυρες στην Ελλάδα αλλά και των Βαλκανίων με μήκος 1.372 μέτρα. Τα έργα για την κατασκευή της ξεκίνησαν το 1972, όταν

δημιουργήθηκε η τεχνητή λίμνη του φράγματος Πολυφύτου, στον ποταμό Αλιάκμονα, και εγκαινιάστηκε το 1975. Η γέφυρα αποτελεί τμήμα της Εθνικής Οδού Κοζάνης-Λάρισας και βρίσκεται 15 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Κοζάνης και 5 χιλιόμετρα βορειοδυτικά των Σερβίων.

Εικόνα 17. Υψηλή Γέφυρα Σερβίων

Πηγή: Ελληνική μαθηματική εταιρεία

Δίπλα στη γέφυρα βρίσκεται η έδρα του Ναυτικού Ομίλου Κοζάνης όπου έχει δημιουργηθεί μαρίνα και ταυτόχρονα η θέα της γέφυρας και της τεχνητής λίμνης από τον σχετικά καινούργιο τουριστικό οικισμό Νεράιδα, που είναι χτισμένος πάνω σε έναν λόφο δίπλα στη λίμνη, είναι υπέροχη.

Εικόνα 18. Ναυτικός Όμιλος Κοζάνης

Πηγή: Ελληνική μαθηματική εταιρεία

Εικόνα 19. Ναυτικός Όμιλος Κοζάνης

Πηγή: Χρήστος Λαμπριανίδης

Η άλλη γέφυρα του Ρυμνίου βρίσκεται νοτιοδυτικά, κοντά στην Αιανή και πλησίον του Πλατανόδασους του Ρυμνίου, ενώ είναι μικρότερη με μήκος, 600 μέτρα.

Αποτελεί τμήμα της Εγνατίας οδού που θα ενώνει την Λάρισα με την Κοζάνη μέσω της Αιανής. (Βικιπαίδεια, 2009β)

Εικόνα 20. Γέφυρα Ρυμνίου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Επιπλέον, η λίμνη Πολυφύτου έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει έναν ακόμη τουριστικό υποδοχέα της περιοχής εάν αξιοποιηθεί κατάλληλα και εάν πραγματοποιηθούν ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις. Τέτοιες ενέργειες προβλεπόταν από το Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, την Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης των Περιφερειών Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας του ΕΟΤ, το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας, τα Επιχειρησιακά Σχέδια ΟΤΑ και από τα προγράμματα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER.

2.6.2 Πλατανόδασος Ρυμνίου

Πρόκειται για ένα πλατανόδασος που βρίσκεται πλησίον του δημοτικού διαμερίσματος Ρυμνίου στις όχθες του Αλιάκμονα. Πρόκειται για ένα υγρό τοπίο γεμάτο από αιωνόβια πλατάνια και πλήθος από σπάνια υδρόβια πανίδα. Αποτελεί ένα σημαντικό υγροβιότοπο καθώς εκεί βρίσκουν καταφύγιο πλήθος από αργυροπελεκάνους, ερωδιούς, κορμοράνους, πελαργούς και άλλα πουλιά.

Το μέρος προσφέρεται για αναψυχή και χαλάρωση ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα παρατήρησης σπάνιων υδρόβιων πτηνών. Τα τελευταία χρόνια έχει αναδειχθεί η περιοχή του δάσους αυτού εξαιτίας της διοργάνωσης πολιτιστικών εκδηλώσεων, Γιορτές των Νερών (Δήμος Αιανής, 2009α).

Εικόνα 21. Πλατανόδασος Ρυμνίου

Πηγή: Λαμπριανίδης

Εικόνα 22. Πλατανόδασος Ρυμνίου

Πηγή: ΔΕΑΤΠΙΑ

Εικόνα 23. Πλατανόδασος Ρυμνίου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

2.6.3 Όρος Βούρινος

Η γεωγραφική θέση της Αιανής ορίζεται δυτικά από το όρος Βούρινος. Βουνό το οποίο βρίσκεται στα σύνορα των νομών Κοζάνης και Γρεβενών σε απόσταση 5 χιλιομέτρων από τον οικισμό Χρώμιο του Δήμου Αιανής και 12 χιλιομέτρων από τον οικισμό της Αιανής. Η υψηλότερη κορυφή του φτάνει το υψόμετρο των 1.866 μέτρα. Επάνω σε μια πλαγιά του βουνού βρίσκεται το καταφύγιο του Ορειβατικού Συλλόγου Σιάτιστας, δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα. Στο κέντρο του βουνού υπάρχει η κοιλάδα του Μεσιανού νερού, ενώ σε πολύ μικρή απόσταση περίπου ένα χιλιόμετρο στις νότιες υπώρειες του βουνού μέσα σε μια κοιλάδα βρίσκεται το Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα σε υψόμετρο 935 μέτρων.

Εικόνα 24. Όρος Βούρινος

Πηγή: Panoramio, 2009β

Ο Βούρινος είναι βουνό ιδιαίτερης ομορφιάς και χαρακτηρίζεται ως *φυσικό εργαστήριο βιοποικιλότητας* αφού διαθέτει πλούσια χλωρίδα και πανίδα (σπάνια βότανα και αγριολούλουδα, είδη πουλιών και ζώων), πολυάριθμες πηγές νερού, αξιόλογο ελατόδασος, θέα στον ποταμό Αλιάκμονα. Τμήμα της χλωρίδας του είναι μοναδικό όχι μόνο στον Ελλαδικό χώρο αλλά και παγκοσμίως. Ανάμεσα στις κορυφές του σχηματίζεται μια μεγάλη βαθιά κοιλάδα, η περίφημη κοιλάδα του Μεσιανού ή Μεσιού (μεσαιού) Νερού, που συγκεντρώνει το διεθνές ενδιαφέρον βοτανολόγων, ζωολόγων, εντομολόγων και άλλων ειδικών επιστημόνων. Στην περιοχή αυτή το οικοσύστημα εξασφαλίζει ιδανικές συνθήκες βλάστησης για πολυάριθμα είδη φυτών, 15 από τα οποία είναι ενδημικά στην Ελλάδα, ενώ 8 είναι τοπικά ενδημικά, μοναδικά στον κόσμο. Εξαιτίας αυτής της μεγάλης οικολογικής σημασίας του και της μοναδικής βιοποικιλότητάς του και με στόχο την προστασία του, ο Βούρινος έχει ενταχθεί στο

πρόγραμμα NATURA 2000, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ειδικών Ζωνών Διατήρησης (Ορειβατικό φόρουμ, 2008· Δήμος Αιανής, 2009α).

Εικόνα 25. Όρος Βούρινος

Πηγή: Προσωπικό αρχείο· Ραπογαμίο, 2009α

Η επίσκεψη στο βουνό προσφέρει εκτός από αναψυχή και μορφωτική εμπειρία μέσω της μελέτης του περιβάλλοντος αλλά και μέσω της επίσκεψης στα μουσεία του Μακεδονικού Αγώνα και το Βοτανολογικό μουσείο της Σιάτιστας. Επίσης, υπάρχουν σηματοδοτημένα μονοπάτια για ορειβατικές διαδρομές. Μια από αυτές ακολούθησα και εγώ μαζί με μέλη του ορειβατικού συλλόγου της Αιανής «ΟΡ.ΑΙ.ΟΙ.» αλλά και με άλλους ορειβάτες από τους γύρω οικισμούς. Η εμπειρία ήταν μοναδική, ο καθαρός αέρας, η πυκνή βλάστηση, η πηγή που συναντήσαμε το λεγόμενο “κλεφτοπήγαδο”, η διαδρομή πανέμορφη όπως και η θέα. Αυτό που με εξέπληξε ευχάριστα περισσότερο ήταν η συνάντησή μας με πολλές άλλες ομάδες από ερασιτέχνες ορειβάτες που έκαναν τη διαδρομή για αναψυχή και ευεξία.

Εικόνα 26. Ανάβαση στο Βούρινο

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 27. Σηματοδότηση μονοπατιών στο Βούρινο

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

2.6.4 Πάρκο Αιανής

Το Πάρκο της Αιανής βρίσκεται στο κέντρο του οικισμού δίπλα από την πλατεία και τον Ιερό Ναό της Παναγίας στον ίδιο χώρο που κάποτε υπήρχε ο παλιός Σχολικός Κήπος. Αποτελεί έναν υποδειγματικό χώρο πρασίνου αναψυχής και υγείας σε ανθρώπινη κλίμακα, εμπλουτισμένος με τα χαρακτηριστικότερα στοιχεία χλωρίδας της περιοχής.

Το Νοέμβριο του 2008 συμμετείχε στον 1^ο Διαγωνισμό «Ομορφότερης Πλατείας και Πεζοδρόμου» της 6^{ης} POLIS, ο οποίος διεξήχθη στο πλαίσιο της Διεθνούς Έκθεσης Φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Δημοσίου, Κοινωνικού Τομέα και Ιδιωτικών Επιχειρήσεων POLIS, στη Θεσσαλονίκη και διοργάνωσε η HELEXPO Α.Ε. Σε σύνολο 13 συμμετοχών από όλη την Ελλάδα, μεταξύ των οποίων πλατείες και πάρκα από μεγάλες πόλεις της χώρας (Θεσσαλονίκη, Αθήνα, Κοζάνη, Λάρισα), της απονεμήθηκε το ειδικό βραβείο της επιτροπής του Διαγωνισμού.

Εικόνα 28. Πάρκο Αιανής

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Εικόνα 29. Πάρκο Αιανής

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

2.6.5 Ζωικός Πλούτος

Πολλά είδη πουλιών έχουν παρατηρηθεί στην περιοχή. Εντυπωσιακά πουλιά αξιοποιούν την περιοχή για να φιλοξενηθούν είτε να ξεχειμωνιάσουν, όπως είναι οι πάπιες, είτε να ξεκουραστούν στο μακρύ μεταναστευτικό τους ταξίδι. Παρατηρήθηκαν 215 είδη πουλιών, από τα οποία το 1/3 περίπου φωλιάζει στην περιοχή. Πάνω από 10% των πουλιών κινδυνεύουν να εξαφανιστούν. Ανάμεσα τους, ο αργυροπελεκάνος και η λεπτομύτα, που θεωρούνται από τα πιο σπάνια πουλιά στον κόσμο. Σημαντικό είναι ότι 27 σπάνια και προστατευόμενα είδη πουλιών φωλιάζουν στην περιοχή, όπως ο πορφυροτσικνιάς, είδος ερωδιού.

Εικόνα 30. Πτηνά της λίμνης

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Από τα θηλαστικά υπολογίζεται ότι φιλοξενούνται στην περιοχή 17 είδη, ανάμεσα τους πολλές αλεπούδες, λαγοί, αγριογούρουνα, αρκούδες. Αξιοπρόσεκτα είναι η Βίδα, το τσακάλι, η αγριόγατα, ο λύκος και το ζαρκάδι, που κινδυνεύουν να εξαφανιστούν. Ακόμη 15 είδη ερπετών και 7 αμφίβια έρχονται να συμπληρώσουν την τροφική αλυσίδα του υγροτόπου της περιοχής του Αλιάκμονα.

Στον ποταμό Αλιάκμονα και στην λίμνη Πολυφύτου ζούνε 35 είδη ψαριών. Από αυτά γύρω στα 30 είναι αυτόχθονα και τα υπόλοιπα εισάχθηκαν με ανθρώπινη παρέμβαση. Πολλά από αυτά θεωρούνται σπάνια και ένα, το μαυροτσιρώνι, δε ζει πουθενά αλλού στο κόσμο, είναι δηλαδή ενδημικό. Τα περισσότερα δεν έχουν εμπορική αξία, παρά μόνο βιολογική καθώς στηρίζουν την τροφική αλυσίδα. Ψάρια που απαντώνται στον Αλιάκμονα είναι οι γουλιανοί (μέχρι 200 κιλά, από τους πλέον ευμεγέθεις του κόσμου), γριβάδια, περκιά, κέφαλοι, πλατίκες, πεταλούδες, ιριδίζουσα

πέστροφα (που δηλώνει πως τα νερά του ποταμού είναι ακόμη καθαρά) κ.α.
(Βικιπαίδεια, 2009β)

Εικόνα 31. Πελαργοί

Πηγή: Προσωπικό αρχείο <<http://2.bp.blogspot.com>>

Εικόνα 32. Αργυροπελεκάνος

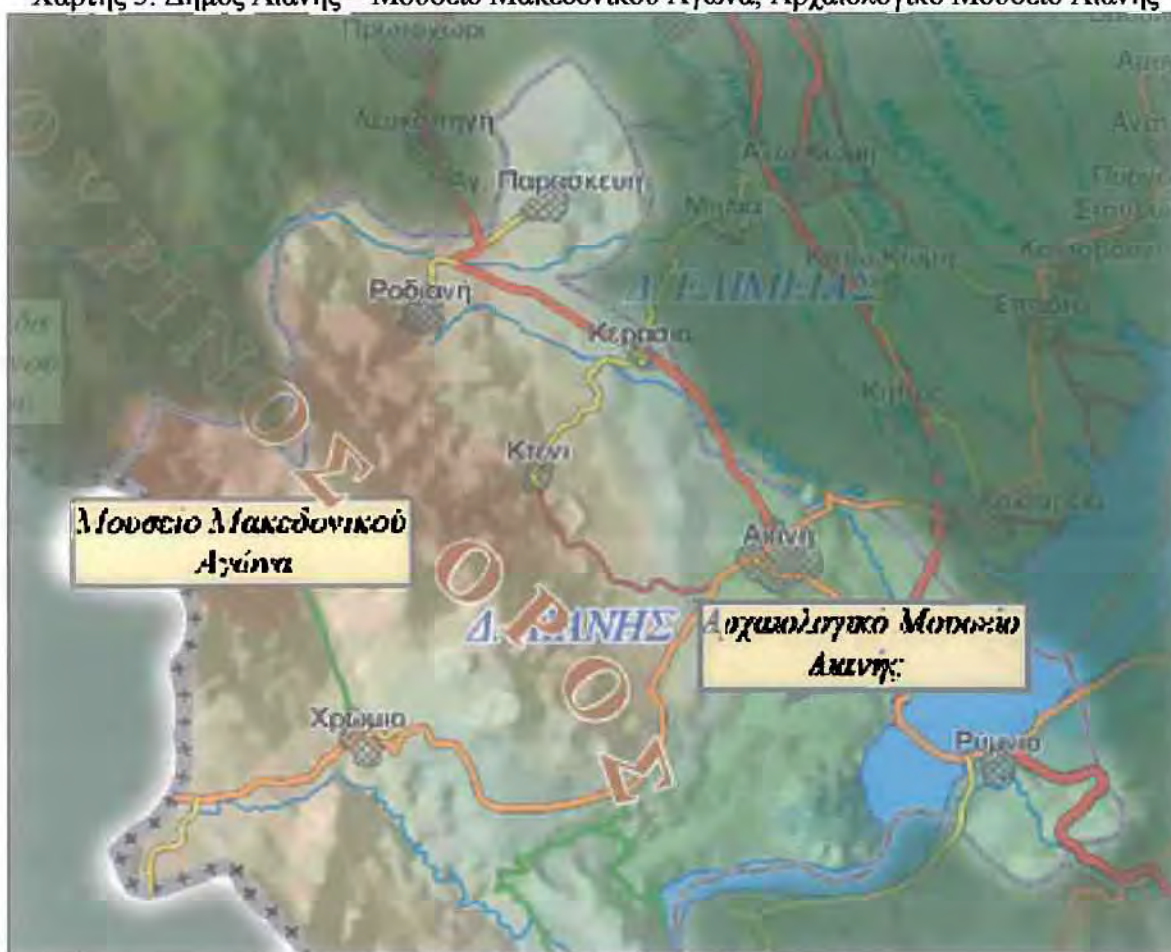

Πηγή: <<http://1.bp.blogspot.com>>

3. ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ

Ο δήμος της Αιανής περιλαμβάνει αξιόλογα πολιτιστικά μνημεία, όπως βυζαντινούς ναούς και μοναστήρια, καθώς και πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνει και έθιμα που αναβιώνουν κάθε χρόνο. Επιπλέον, χαρακτηρίζεται από τον αρχαιολογικό της πλούτο, τους αρχαιολογικούς χώρους, το σύγχρονο Αρχαιολογικό Μουσείο αλλά και από το παραδοσιακής αρχιτεκτονικής Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα. Επίσης, διαθέτει τοπικά προϊόντα και ορισμένες τουριστικές υποδομές αλλά και υπηρεσίες. Στη συνέχεια του κεφαλαίου αναλύονται περαιτέρω οι υπάρχοντες πόροι του δήμου.

Χάρτης 3. Δήμος Αιανής – Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα, Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής

Πηγή: ANKO στο <<http://www.kozani.gr>>

3.1. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

Ο κύριος αρχαιολογικός χώρος της Λιανής αποτελείται από την αρχαία πόλη η οποία αναπτύσσεται κυρίως πάνω σε έναν επιβλητικό λόφο, τη Μεγάλη Ράχη, βόρεια του σημερινού οικισμού, και από τις νεκροπόλεις της, οι οποίες εκτείνονται βόρεια και ανατολικά του λόφου, στις θέσεις “Λειβάδια” και “Τσκάρια” (Υπουργείο Πολιτισμού, 2007). Πολλές είναι και οι υπόλοιπες θέσεις γύρω από τον οικισμό της Αιανής στις οποίες ανακαλύφθηκαν αρχαιολογικά ευρήματα. Για λόγους προστασίας αυτές οι περιοχές εντάχθηκαν σε ζώνες προστασίας.

Στην Ζώνη Α.1 ανήκουν εκτός από τη Μεγάλη Ράχη και τα Λειβάδια και οι ακόλουθες περιοχές. Τα Ούτσινα (ρωμαϊκό λουτρό), τα Τσκάρια (νεκροταφείο του 4ου αι. π.Χ και των ελληνιστικών χρόνων), η Καπουτσίνα (νεκροταφείο της Εποχής του Σιδήρου), το Ρέμα Αγίου Μάρκου (διάσπαρτες αρχαιότητες διαφόρων περιόδων). Η Ράχη Τσέικα ανήκει στην Ζώνη Α.2, στη Ζώνη Α.3 εντάσσεται η Ράχη Πεντέση (λείψανα κατοικήσεως προϊστορικών χρόνων) και στη Ζώνη Α.4 το Παλιόκαστρο της Καισάρειας (οχυρωμένος οικισμός ρωμαϊκής περιόδου). Η Ζώνη Β περιλαμβάνει τις διάσπαρτα εντοπισμένες αρχαιολογικές περιοχές, τη Βέρβερη, το Κουρί, τα Πέντε Αλώνια, η Πολεμίστρα, τα Ισιώματα και το Χούχουλο. Παράλληλα, αρχαιολογικοί χώροι έχουν εντοπιστεί και στην ευρύτερη περιοχή των γύρω οικισμών οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι το Κάστρο Κτενίου και το Παλαιόκαστρο Καισάρειας. Εξαιρείται από τις ζώνες προστασίας ο σημερινό οικισμός της Αιανής όπου έχουν αποκαλυφθεί μόνο κτερίσματα τάφων και κανένα ίχνος οικισμού (Καραμήτρου, 2001: 32· ΔΚΚΑΧΜ, 2000).

3.1.1. Μεγάλη Ράχη

Ο επιβλητικός λόφος της Μεγάλης Ράχης βρίσκεται σε απόσταση 1,5 χιλιομέτρου βορειοανατολικά του σύγχρονου οικισμού της Αιανής και έχει οπτική πρόσβαση προς όλα τα σημεία του ορίζοντα. Το όνομα του το έχει πάρει όχι εξαιτίας του μεγέθους του - η Ράχη Πεντέση υπερέχει και υψομετρικά και σε έκταση- αλλά εξαιτίας της σημαντικότητάς του και του σημαντικού ρόλου που διαδραμάτισε κατά την αρχαία περίοδο και μεταγενέστερα (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 179). Στους πρόποδες του

ρρεί ένα μικρό ποτάμι - ο Ροδανιώτικος λάκκος ή Χάντακας, όπως συνηθίζεται να ονομάζεται - και στις πλαγιές του έχουν δημιουργηθεί σπηλιές καθώς επίσης βρέθηκαν πηλοσωλήνες αρχαίου υδραγωγείου (Καραμήτρου, 1989: 32). Μετά από αρχαιολογικές ανασκαφές ανακαλύφθηκε η αρχαία πόλη της Αιανής, η οποία χαρακτηρίζεται από μεγαλοπρέπεια και σωστή αρχιτεκτονική οργάνωση του χώρου. Βρέθηκαν τρία μεγάλα δημόσια κτήρια ("Κτήριο με Δεξαμενή", "Μεγάλοι Δόμοι", "Στωικό Κτήριο") και πολλές ιδιωτικές κατοικίες ("Σπίτι με τις Αγνύθες", "Σπίτι με τις Σκάλες", "Σπίτι με τα Πιθάρια") με πλούσια κινητά ευρήματα, οι οποίες χρονολογούνται στο 300 - 100 π.Χ..

Εικόνα 33. Αρχαιολογικός χώρος Αιανής

Πηγή: Αρχαιολογία και Τέχνες, 2008

Τα δυο μεγάλα πιθανώς δημόσια κτήρια, με τις συμβατικές ονομασίες "Μεγάλοι Δόμοι" και "Στωικό Κτήριο" καταλαμβάνουν κλιμακωτά τμήματα στα ανατολικά ευρύχωρα πλατώματα. Τα χαρακτηρίζουν χώροι με στοές και παρά την αρπαγή, ιδιαίτερα των μαρμάρινων αρχιτεκτονικών μελών τους, διασώζονται κομμάτια από ζωγραφιστές υδρορροές, δωρικά και ιωνικά κιονόκρανα, καθώς και σφονδύλους ημικιόνων. Αυτά προϋποθέτουν, σύμφωνα με την αρχαιολόγο Καραμήτρου, την ύπαρξη πρώτου ορόφου και μαρτυρούν τη επιβλητικότητα και τη σωστή αρχιτεκτονική οργάνωση του χώρου. Το τρίτο οικοδόμημα δημόσιου χαρακτήρα, το "Κτήριο με Δεξαμενή", βρίσκεται στο υπερκείμενο νότιο επίσης ευρύχωρο, κορυφαίο πλάτωμα

στην αυλή του οποίου ανακαλύφτηκε τεράστια δεξαμενή λαξευμένη στο βράχο (Υπουργείο Πολιτισμού, 2007).

Οι χώροι των οικιών σε ορισμένες περιπτώσεις κατανέμονται σε διαφορετικά επίπεδα, λόγω της κλίσης του εδάφους. Σκάλες με λίθινα σκαλοπάτια οδηγούν στα πάνω δωμάτια, ενώ συγχρόνως στην πίσω πλευρά διαμορφώνονται υπόγεια. Τα σπίτια χωρίζονταν με μεσοτοιχίες ή στενά δρομάκια, ήταν χτισμένα με αργολιθοδομή και διέθεταν μικρές αυλές, δωμάτια με εστίες, αποθηκευτικούς χώρους με πιθεώνες και δωμάτια-εργαστήρια με λίθινους χειρόμυλους στις γωνίες. Κάποια από τα σπίτια διέθεταν και εσωτερική διακόσμηση με ζωγραφιστά κονιάματα. Ακόμη και λείψανα ζωγραφιστών κεραμιδιών μαρτυρούν ιδιαίτερα επιμελημένες προσόψεις.

Οικοδομικά λείψανα έχουν εντοπιστεί σε όλη την έκταση των επάλληλων πλατωμάτων του λόφου, καθώς επίσης στη βόρεια πλευρά του λόφου, στους πρόποδες, ήρθε στο φως αναλημματικός τοίχος μήκους 15 μέτρων. Ακόμη κεραμικοί φούρνοι και υπολείμματα επεξεργασίας μετάλλων (σιδήρου, χαλκού και μολύβδου) έχουν εντοπιστεί σε διάφορα σημεία (Καραμήτρου, 1989: 43). Τέλος, αποκαλύφθηκαν και άλλα σπίτια, τα οποία βρίσκονται κάτω από τους τεράστιους ξεκομμένους βράχους. Πιθανολογείται πως αυτοί οι βράχοι να αποτέλεσαν την αιτία της καταστροφής και της ξαφνικής εγκατάλειψης του οικισμού. (Καραμήτρου, 2001: 23)

3.1.2. Βασιλική Νεκρόπολη

Στην περιοχή γύρω από την Μεγάλη Ράχη εντοπίστηκαν συστάδες τάφων και εκτεταμένα νεκροταφεία - δεν περιορίζονται σε έναν συγκεκριμένο χώρο - τα οποία χρονολογούνται από την Ύστερη Εποχή του Χαλκού μέχρι τα Ύστεροελληνιστικά χρόνια και αντιστοιχούν με την διάρκεια ζωής της αρχαίας πόλης. Τα πλούσια κτερίσματα, ιδιαίτερα των ασύλητων λακκοειδών τάφων παρουσιάζουν εξαιρετική ποιότητα, πλούτο και ποικιλία, στοιχεία που μαρτυρούν το υψηλό πολιτισμικό επίπεδο της περιοχής και εντάσσουν την Αιανή στο πολιτισμικό και θρησκευτικό κοινό των υπόλοιπων Ελλήνων.

Στο νεκροταφείο που εντοπίστηκε στη θέση Τσκάρια, ένα χιλιόμετρο ανατολικά της Μεγάλης Ράχης, ανασκάφηκαν ογδόντα λακκοειδείς τάφοι¹ και δύο κιβωτιόσχημοι². Χρονολογούνται από τον 4^ο έως τον 1^ο αιώνα π.Χ. και περιέχουν ποικίλα κτερίσματα όπως αγγεία, όπλα, κοσμήματα. Παράλληλα, στη βασιλική Νεκρόπολη των αρχαϊκών και κλασικών χρόνων με την μνημειακή ταφική αρχιτεκτονική – ένα χιλιόμετρο βόρεια της Μεγάλης Ράχης, στη θέση Λειβάδια - έχουν αποκαλυφτεί δώδεκα κτιστοί θαλαμωτοί και μικρότεροι κιβωτιόσχημοι καθώς και πολλοί λακκοειδείς τάφοι. (Καραμήτρου, 2001: 27, 29)

Εικόνα 34. Νεκρόπολη Αιανής

Πηγή: Ελληνικού Αγροτουρισμού

Το μεγάλο μέγεθος των κτιστών τάφων και οι πλούσιοι λακκοειδείς τάφοι με κτερίσματα και έθιμα ταφής παρόμοια με αυτά της Σίνδου και της Βεργίνας, αποδεικνύουν το υψηλό πολιτισμικό και βιοτικό επίπεδο της πόλης. Επιπλέον, τα περιλάμπρα ταφικά μνημεία³ όπως επίσης και οι ναόσχημες κατασκευές⁴ πάνω και

¹ Απλά σκάμματα στο έδαφος

² Κτισμένοι από γωνιόλιθους και πλακαρές πέτρες

³ αγάλματα λιονταριών, αγάλματα κούρων και κόρης, άγαλμα γενειοφόρου, ζωγραφιστές ιωνικές, ανθεμωτές στήλες, όλα σε ντόπιο μάρμαρο και λίθο

γύρω τους καθιστούν μοναδική τη Νεκρόπολη της Αιανής και αποτελούν αντικειμενικά κριτήρια για τον χαρακτηρισμό των μεγάλων τάφων ως βασιλικών. Τα επιγραφικά ευρήματα χρονολογούνται από τα Υστεροαρχαϊκά χρόνια. (Καραμήτρου, 2001: 30)

3.1.3. Κάστρο Κτενίου

Το Κτένι είναι ένας από τους οικισμούς που αποτελούν τον Δήμο Αιανής. Βρίσκεται κτισμένο σε απόσταση 4 χιλιομέτρων περίπου από την Αιανή στους πρόποδες ενός λόφου (προβούνι του Βούρινου) και πήρε το όνομά του, πιθανώς, από το ευρύ οπτικό πεδίο που έχει όποιος βρίσκεται στην κορυφή του λόφου αυτού και “κτενίζει” όλη την ευρύτερη περιοχή. Λίγο έξω από τον οικισμό βορειοδυτικά, σε αυτήν την κορυφή του λόφου, υπάρχουν τα ερείπια του ομώνυμου Κάστρου το οποίο χρονολογείται από τους προϊστορικούς χρόνους και σήμερα αποτελεί κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο σύμφωνα με το ΠΔ 7-8-1930 και το ΦΕΚ 286/Α/18-8-1930. (ΔΚΚΑΧΜ, 2001α)

Οι κτηριακές εγκαταστάσεις στο εσωτερικό του, τα λείψανα των τειχών και τα λοιπά ευρήματα, μαρτυρούν πως δεν χρησιμοποιήθηκε μόνο σαν καταφύγιο κατά τους προϊστορικούς χρόνους αλλά επίσης, αποτέλεσε χώρος κατοικίας για τους ανθρώπους σε μεταγενέστερες περιόδους μέχρι την Τουρκοκρατία, όπως φαίνεται από τα ασβεστόχτιστα οικοδομήματα και τείχη. Επί Τουρκοκρατίας αναπτύχθηκε σημαντική κτηνοτροφία λόγω της θέσης του, ενώ το 1649 μετά από έντονη αλβανική πολιορκία οι κάτοικοι του το εγκατέλειψαν και έτσι καταστράφηκε και λεηλατήθηκε. Έκτοτε το Κάστρο δεν ξανακατοικήθηκε. Όταν αργότερα επέστρεψαν κάποιοι από τους κατοίκους άρχισαν να χτίζουν τις οικίες τους στους πρόποδες του λόφου, στη θέση του σημερινού οικισμού.

Το Κάστρο διέθετε αμυντικά συγκροτήματα όπως τείχη ύψους 2,5 μέτρα τα οποία καλύπτουν έκταση 450 στρέμματα. περίπου, καθώς και δεύτερο εσωτερικό τείχος τα οποία σχημάτιζαν τρία διαδοχικά διαμερίσματα. Το κυριότερο από αυτά βρισκόταν στην ψηλότερη κορυφή του λόφου και είχε τριγωνικό σχήμα. Στο εσωτερικό του αποκαλύφθηκε δεξαμενή νερού διαστάσεων 8,5 x 5 x 1,8 μέτρα, η οποία συγκέντρωνε

⁴ δηλώνουν ότι οι νεκροί δεν ήταν απλοί άνθρωποι, αφού ηρωοποιήθηκαν μετά θάνατο τους και λατρεύτηκαν

και συγκεντρώνει ακόμη και σήμερα βρόχινο νερό. Σε ολόκληρη την έκταση του βρέθηκαν αντικείμενα των ρωμαϊκών, βυζαντινών και μεταγενέστερων χρόνων, όπως αγγεία, νομίσματα, σπλισμοί, τάφοι και κτερίσματα (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 225-231· Τσολάκης, 2002: 699,700· Λιαμάδης κ.ά., 1970: 358,359).

Η αρχαιολογική υπηρεσία δεν έχει μεριμνήσει για την αξιοποίηση του μνημείου αυτού και την προστασία του.

3.1.4. “Παλιόκαστρο” Καισάρειας

Σε απόσταση τεσσάρων χιλιομέτρων νοτιοανατολικά του σύγχρονου οικισμού της Αιανής και τριών χιλιομέτρων από τον σημερινό οικισμό της Καισάρειας, στην ίδια λοφοσειρά με την Μεγάλη Ράχη, βρίσκεται ο κηρυγμένος αρχαιολογικός χώρος (ΠΔ 7-8-1930, ΦΕΚ 286/Α/18-8-1930) “Παλιόκαστρο” της Καισάρειας. Χρονολογείται ως πρωτοβυζαντινό μνημείο του 6^{ου} αιώνα π.Χ. (ΔΚΚΑΧΜ, 2001β). Ο λόφος αυτός έχει απότομες πλευρές, με επίπεδη όμως κορυφή επιφάνειας 80 στρέμματα περίπου και τον περιτριγυρίζουν από τις δύο πλευρές, βόρεια και νότια, μικρά ποτάμια. Σε μικρή απόσταση βρίσκεται και ο ποταμός Αλιάκμονας και πιθανολογείται πως στην αρχαιότητα τα ορμητικά νερά του έφταναν σχεδόν μέχρι τον λόφο του Παλιόκαστρου. Αυτά τα στοιχεία τον καθιστάνε ως φυσικό φρούριο.

Παρ’ όλα αυτά, το κάστρο περιβαλλόταν και από ισχυρή οχύρωση με λίθους όχι ντόπιους, η οποία στη δυτική πλευρά ήταν ενισχυμένη καθώς ο λόφος ήταν ομαλότερος. Κατά διαστήματα σε επίκαιρα σημεία υψώνονταν ψηλοί πύργοι, οι θέσεις των οποίων διακρίνονται αγνά μέχρι σήμερα. Επίσης, διακρίνονται θεμέλια οικοδομών, κτήρια λουτρών, μνημειακοί τάφοι, τα ψηφιδωτά δάπεδα - ένα τμήμα του βρίσκεται κάτω από το τείχος - οι αγωγοί ύδρευσης που ξεκινούσαν από τη Μεγάλη Ράχη και το σύστημα αποχέτευσης. Άλλα αντικείμενα που εντοπίστηκαν είναι αγάλματα, μαρμάρινα γλυπτά, κίονες, σαρκοφάγοι, αναθηματικές στήλες, πιθάρια, αρχαία, ρωμαϊκά και βυζαντινά νομίσματα και άλλα αντικείμενα οικιακής χρήσης.

Και αυτό το κάστρο καταστράφηκε, σε αυτή τη περίπτωση όμως από τους ίδιους τους κατοίκους του σημερινού οικισμού Καισάρεια, εξαιτίας της άγνοιας τους σχετικά με την ιστορική και αρχαιολογική τους αξία. Χρησιμοποίησαν τα ερείπια του κάστρου και των λοιπών οικοδομημάτων ως οικοδομικά υλικά λεηλατώντας το πλήρως

στη διάρκεια των αιώνων. Τα λοιπά αρχαιολογικά ευρήματα είτε υπέστησαν μεγάλες καταστροφές κατά την εκσκαφή, είτε τα καπηλεύτηκαν είτε δόθηκαν σε αρχαιολογικές συλλογές. Ένα μέρος αυτών δόθηκαν αρχικά στην Αρχαιολογική Συλλογή της Βιβλιοθήκης της Κοζάνης και αργότερα μεταφέρθηκαν σε διάφορα ελληνικά Αρχαιολογικά Μουσεία, ενώ τα υπόλοιπα φυλάχτηκαν στην τοπική Αρχαιολογική Συλλογή στο υπόγειο του Ιερού Ναού του Τιμίου Προδρόμου της Καισάρειας. Σύμφωνα με τις αφηγήσεις κατοίκων που κατέστρεψαν το κάστρο, τα οικοδομήματα εντός του κάστρου ήταν μεγαλοπρεπή και πλούσια, με θαυμαστά αντικείμενα και αρχιτεκτονική (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 194-197· Καραμήτρου, 2001: 32· Παπαδόπουλος, 2002: 44-50).

Πιθανολογείται πως το κάστρο της αρχαίας Καισάρειας αποτέλεσε το διοικητικό κέντρο της αρχαίας Αιανής μετά την εγκατάλειψη του οικισμού της Μεγάλης Ράχης (1^{ος} αιώνας π.Χ.), εξαιτίας της τοποθεσίας του⁵, της ισχυρής οχύρωσής του και σύμφωνα με πλήθος άλλων ευρημάτων (Παπαδόπουλος, 2002: 44). Επίσης, υπήρξε έδρα της Επισκοπής την περίοδο που ήταν και έδρα του “Κοινού των Ελιμιωτών” (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 286). Παρ’ όλα αυτά, σήμερα ο χώρος του Παλιόκαστρου είναι παραμελημένος, εμφανή είναι τα σημεία όπου υπήρχε το τείχος στη θέση του οποίου υπάρχει ένα συνεχές βαθούλωμα και κείτονται παντού κεραμικά όστρακα (Καλλιανιώτης, 2009).

3.1.5. Ράχη Τσέικα

Σε απόσταση δύο χιλιομέτρων περίπου νοτιοανατολικά από τον σημερινό οικισμό της Αιανής, βρίσκεται η αρχαιολογική θέση με την ονομασία “Ράχη Τσέικα”. Αποτελείται από σειρά λοφίσκων όπου αποκαλύφθηκαν ερείπια οικοδομημάτων με ενιαίο σύστημα ύδρευσης -ξεκινάει από τις πηγές της πλατείας της σημερινής Αιανής- και συγκρότημα κτιστών τάφων. Τα πιο λαμπρά ευρήματα είναι το ρωμαϊκό λουτρό διαστάσεων 23 x 21 μέτρων με τα ψηφιδωτά δάπεδα και ο θαλαμωτός υπόγειος τάφος διαστάσεων 3,8 x 3,8 μέτρων και ύψος 3,6 μέτρων και διάδρομο εισόδου 4,2 μέτρα. Παρά την σύληση την

⁵ βρισκόταν κοντά στην είσοδο και έξοδο των στενών του Σαρανταπόρου, που ήταν η μοναδική διάβαση από τη Θεσσαλία προς την Άνω Μακεδονία και αντίστροφα

οποία υπέστη ο τάφος, διατηρεί ακόμη πολύχρωμες μαρμάρινες πλάκες και σύμφωνα με την αρχαιολόγο Α. Ανδρειωμένου, που διενήργησε την ανασκαφή, πρόκειται για σπάνιο κτήριο για την εποχή στην οποία χρονολογείται, Ύστερη Ρωμαϊκή εποχή. Ένας ακόμη τάφος ήρθε στην επιφάνεια μικρότερου μεγέθους, 2,70 x 1,82 x 1,80 μέτρα, υπόγειος και αυτός με καμαρωτή στέγη. Άλλα αντικείμενα που ανακαλύφθηκαν κατά καιρούς ανήκουν τα περισσότερα στους ρωμαϊκούς χρόνους και ελάχιστα στους προγενέστερους. Συστηματικές αρχαιολογικές έρευνες στην θέση αυτή δεν έχουν αρχίσει ακόμη και τα μνημεία αυτά δεν είναι επισκέψιμα (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 143,144· Λιαμάδης κ.ά., 1970: 361).

3.2. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΙΑΝΗΣ

3.2.1. Ιστορικά

Οι κάτοικοι της περιοχής μεμονωμένα, είτε κατά τη διάρκεια οικοδομικών εργασιών στα οικόπεδα τους είτε αγροτικών στα χωράφια τους, κατά καιρούς ανακάλυπταν και ξέθαβαν πλήθος αρχαίων αντικειμένων όπως πιθάρια, μικρά αγαλματίδια, κοσμήματα. Την σημαντικότητα αυτών των θησαυρών για την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής αντιλήφθηκε ο Κωνσταντίνος Σιαμπανόπουλος ο οποίος υπηρετούσε τότε ως δάσκαλος και διευθυντής του Δημοτικού Σχολείου της Αιανής και θέλησε να τα περισώσει και να τα προστατέψει από τους αρχαιοκάπηλους και βάνδαλους. Με τη βοήθεια των κατοίκων, οι οποίοι ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα του, άρχισε το 1952 να περισυλλέγει και συγκεντρώνει τα ευρήματα σε μια από τις αίθουσες του Δημοτικού Σχολείου δημιουργώντας έτσι μια Αρχαιολογική και Λαογραφική Συλλογή η οποία εγκαινιάστηκε το 1960. Το 1969 μεταφέρθηκε στο ισόγειο του νεόκτιστου κτηρίου της Κοινότητας της Αιανής ορίζοντας το ως Μουσείο περιλαμβάνοντας αρχικά τις προϊστορικές και τις κλασικές αρχαιότητες της αρχαίας πόλης και της ευρύτερης περιοχής αλλά και κειμήλια από την περίοδο της Τουρκοκρατίας και αντικείμενα λαϊκής τέχνης καθώς και εκκλησιαστικά είδη (Υπουργείο Πολιτισμού, 2007· Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 231-234).

Αυτές οι ενέργειες του Σιαμπανόπουλου έδωσαν ώθηση για περαιτέρω επίσημη έρευνα. Οι συστηματικές ανασκαφές στην περιοχή άρχισαν το 1983 από τη ΙΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και υπό την εποπτεία της αρχαιολόγου Γ. Καραμήτρου-Μεντεσιδή φέρνοντας στο φως σημαντικά αρχιτεκτονικά ευρήματα τα οποία χρονολογούνται από τα προϊστορικά ως τα υστεροελληνιστικά χρόνια (Υπουργείο Πολιτισμού, 2007). Ωστόσο, ο συνεχώς αυξανόμενος αρχαιολογικός πλούτος της Αιανής επέβαλε την ίδρυση ενός μεγάλου και σύγχρονου χώρου ώστε τα χιλιάδες ευρήματα -που προήλθαν από τις σωστικές ανασκαφές της κατασκευής του εθνικού και επαρχιακού οδικού δικτύου από όλο το Νομό Κοζάνης (Εγνατία Οδός, Εθνική Οδός Κοζάνης-Πτολεμαΐδας-Νίκης, Εθνική Οδός Ρυμνίου-Κοζάνης)- να είναι κατάλληλα προστατευμένα και ευπαρουσίαστα (Καραμήτρου, 2007).

Έτσι άρχισαν οι κατάλληλες ενέργειες για την κατασκευή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αιανής. Η εκπόνηση της σχετικής μελέτης ανατέθηκε στην ANKO και η έγκριση δόθηκε από τη Διεύθυνση Μελετών Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού (Τεχνολογία Υπολογιστικών Συστημάτων, 2005). Το κτίριο του Μουσείου - το οποίο υπάγεται πλέον στην ΙΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων - θεμελιώθηκε το 1992, όμως το 1993 οι εργασίες διακόπηκαν και επαναλήφθηκαν το Μάιο του 1995, όταν μετά τον καταστροφικό σεισμό της 13^{ης} Μαΐου η παλαιά Αρχαιολογική και Λαογραφική Συλλογή του Δημοτικού Καταστήματος, οι αποθηκευμένες αρχαιότητες και ο εξοπλισμός εργαστηρίων από το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου μεταφέρθηκαν σε ημιτελή αίθουσα του νέου μουσείου. Κατά τα έτη 1996 και 1997 συντάχθηκαν και εγκρίθηκαν από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο το Μουσειογραφικό Πρόγραμμα και η Προμελέτη Διαμόρφωσης του Περιβάλλοντος Χώρου και μέχρι το 2002 είχαν ολοκληρωθεί οι σχετικές εργασίες διαμόρφωσης. Η κατασκευή, η εγκατάσταση του απαραίτητου τεχνικού εξοπλισμού και οι εργασίες διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου ολοκληρώθηκαν ουσιαστικά τον Ιούλιο του 2002 ενώ η λειτουργία των εργαστηρίων είχε αρχίσει ήδη από το 1995 και οι αρχαιότητες είχαν αποθηκευθεί σε αίθουσες με κατάλληλες συνθήκες υγρασίας και αφύγρανσης (Καραμήτρου, 2007 Υπουργείο Πολιτισμού).

Εικόνα 35. Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής

Πηγή: Καραμήτρου, 2007 Αρχαιολογία και Τέχνες

Ακόμη και σήμερα δεν έχει εγκαινιαστεί το κτήριο του Μουσείου - αναμένεται να πραγματοποιηθεί μέσα στο έτος 2010 - και η επίσημη λειτουργία του δεν έχει αρχίσει. Παρ' όλα αυτά, ο εκθεσιακός χώρος του Μουσείου άρχισε να δέχεται επισκέπτες τον Οκτώβριο του 2002, όταν και ολοκληρώθηκε η έκθεση σε δύο αίθουσες, έκτασης 153 και 89 τμ. αντίστοιχα (Καραμήτρου, 2007 Υπουργείο Πολιτισμού).

Η επιστημονική κοινότητα έχει αποφανθεί ότι “οι αρχαιότητες της Αιανής αποτελούν τις σημαντικότερες μαρτυρίες της διαχρονίας του μακεδονικού ελληνισμού”. Σύμφωνα με την Γ. Καραμήτρου, “η σημασία της Αιανής έγκειται στην πρωιμότητα και διαχρονικότητα των ευρημάτων της, μνημεία ενός λαμπρού πολιτισμού από τα προϊστορικά ως τα ρωμαϊκά και βυζαντινά χρόνια” (Καραμήτρου, 2008α: 4). Στόχος της έκθεσης, σύμφωνα με την αρχαιολόγο Καραμήτρου, είναι η προβολή των ευρημάτων της αρχαϊκής και κλασικής εποχής, τα οποία μαρτυρούν την πρώιμη⁶ οικιστική ανάπτυξη της περιοχής και την ύπαρξη πολιτικών θεσμών (από τον 6^ο αιώνα π.Χ.). Αυτές οι ανακαλύψεις έρχονται σε αντίθεση με τις γνώσεις των επιστημόνων που ήθελαν την περιοχή της Μακεδονίας να είναι πολιτισμικά υπανάπτυκτη και απομονωμένη.

Επιπλέον, η ανάδειξη και προβολή των μυκηναϊκών ευρημάτων σε συνδυασμό με την αμαυρόχρωμη κεραμική της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, η οποία είναι νότιας προελεύσεως και φορείς της οποίας ήταν οι Μακεδόνες και οι Δωριείς, αποδεικνύουν, σύμφωνα με την επιστημονική άποψη της Καραμήτρου, πως υπήρξε μόνιμη εγκατάσταση των Μυκηναίων στην περιοχή και πως οι Μακεδόνες λόγω του νομαδικού τρόπου ζωής είχαν συνεχείς καθόδους και ανόδους στον σημερινό ελλαδικό χώρο (γύρω στο 2000 π.Χ.). Έτσι, υπάρχουν πολλά στοιχεία που συνηγορούν υπέρ της απόρριψης της παλιάς θεωρίας περί της κατακλυσμικής εισβολής των Δωριέων (στα τέλη της 2^{ης} χιλιετίας), δηλαδή των Μακεδόνων, οι οποίοι ως «βάρβαροι» και «αλλόφυλοι» κατέστρεψαν τους Μυκηναίους, Αχαιούς και Έλληνες (Αποστολάκης, 2007).

3.2.2. Υποδομές

⁶ εκατό και πλέον χρόνια πριν την εποχή του Φιλίππου Β'

Το κτίριο του Αρχαιολογικού Μουσείου βρίσκεται μέσα στα όρια του οικισμού της Αιανής, με θέα τον ποταμό Αλιάκμονα, και με ελάχιστη απόσταση από το κέντρο του. Το διώροφο κτηριακό συγκρότημα έχει συνολική έκταση 4.500 τμ. Ο εκθεσιακός χώρος, ο οποίος βρίσκεται στον πρώτο όροφο, καταλαμβάνει 971 τμ., και περιλαμβάνει προθάλαμο υποδοχής επισκεπτών με πωλητήριο αλλά και βεστιάριο. Είναι χωρισμένος σε επτά εκθεσιακές αίθουσες, μια εκ των οποίων λειτουργεί ως χώρος για προσωρινές εκθέσεις. Η πρώτη αίθουσα έχει έκταση 153 τμ., η δεύτερη 89 τμ., η τρίτη 250 τμ., η τέταρτη 110 τμ., η πέμπτη 105 τμ. και η έκτη 80 τμ. Είναι τεχνολογικά κατάλληλα εξοπλισμένος για την διατήρηση των εκθεμάτων σε ιδανικές συνθήκες και η έκθεση είναι δομημένη χρονικά και θεματικά, πλαισιωμένη με εποπτικό υλικό. Παρ' όλα αυτά, η έκταση του εκθεσιακού χώρου δεν ανταποκρίνεται πλέον στις ανάγκες της όλο και αυξανόμενης ποσότητας των ευρημάτων της περιοχής της Αιανής αλλά και του νομού.

Εικόνα 36. Χώρος στάθμευσης οχημάτων

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Το ισόγειο του κτιρίου περιλαμβάνει αποθήκες για τη στέγαση νέων ευρημάτων οι οποίες είναι κατάλληλα διαμορφωμένες ως προς την ασφάλεια και αντιμετώπιση φθοράς από κλιματικές συνθήκες. Ωστόσο ο χώρος που διατίθεται για αποθηκευτική χρήση έχει εξαντληθεί λόγω του μεγάλου αριθμού τους και τα ευρήματα τοποθετούνται και σε άλλους διαθέσιμους χώρους τελείως ακατάλληλους όμως για την προστασία τους. Επίσης, διαθέτει εργαστήρια αρχαιομετρικών ερευνών και ανθρωπολογικών μελετών αλλά και συντήρησης μεταλλικών και πήλινων αντικειμένων τα οποία είναι πληρέστατα οργανωμένα και εξοπλισμένα με την πλέον ανεπτυγμένη υλικοτεχνική υποδομή. Επιπλέον, στεγάζει γραφεία για το προσωπικό του Μουσείου, βιβλιοθήκη,

σχεδιαστήριο, αποθήκη εργαλείων-ξυλουργείο καθώς επίσης και ξενώνα, ενώ πρόσφατα έχει δημιουργηθεί στον περιβάλλοντα χώρο του Μουσείου χώρος στάθμευσης οχημάτων.

Τέλος, διαθέτει αίθουσα πολλαπλών χρήσεων η οποία είναι εξοπλισμένη με τα πλέον σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα. Λειτουργεί ως συνεδριακός χώρος που φιλοξενεί συμπόσια, ημερίδες, συνέδρια αλλά και ως χώρος για την λειτουργία και διεξαγωγή διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως θεατρικές και μουσικές εκδηλώσεις, βραδιές ποίησης, εκπαιδευτικά προγράμματα, αλλά και εκθέσεων ποικίλου θεματικού περιεχομένου, όπως έκθεση ζωγραφικής, έκθεση με εικόνες, κείμενα, χάρτες και λίγα αντίγραφα αρχαιοτήτων (Καραμήτρου, 2007 Υπουργείο Πολιτισμού).

3.2.3. Εκθέματα

Ο εκθεσιακός χώρος του Αρχαιολογικού Μουσείου χωρίζεται σε επτά αίθουσες συνολικά και έναν προθάλαμο υποδοχής των επισκεπτών. Ωστόσο, η μόνιμη έκθεση του Μουσείου καταλαμβάνει τις έξι από αυτές και καλύπτει χρονολογικά τη μεγάλη περίοδο από την προϊστορική εποχή μέχρι και τους ρωμαϊκούς χρόνους (6000 π.Χ. – 200 μ.Χ.). Περιλαμβάνει ευρήματα από την αρχαία πόλη της Αιανής και τη χώρα της, την ευρύτερη περιοχή, αλλά και τις σωστικές ανασκαφές της κατασκευής του εθνικού και επαρχιακού οδικού δικτύου σε όλο το νομό Κοζάνης (Εγνατία Οδός, Εθνική Οδός Κοζάνης-Πτολεμαΐδας-Νίκης, Εθνική Οδός Ρυμνίου-Κοζάνης). Επιπλέον, η τελευταία αίθουσα προορίζεται για περιοδικές εκθέσεις ευρημάτων από το νομό Κοζάνης και άλλες θεματικές εκθέσεις όπως ζωγραφικής και φωτογραφίας. Η παρουσίαση των ευρημάτων γίνεται με τρόπο επιστημονικό ώστε να καλύπτει τις απαιτήσεις των εξειδικευμένων επισκεπτών αλλά παράλληλα διατηρεί και τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα της με στόχο την μύηση σε βασικούς τομείς της αρχαίας ιστορίας και πολιτισμού των ανυποψίαστων επισκεπτών.

Το μουσειογραφικό πρόγραμμα της έκθεσης οργανώνεται σε τρεις παράλληλους άξονες. Ο πρώτος άξονας περιλαμβάνει την ιστορική εξέλιξη της αρχαίας Αιανής, ως πρωτεύουσας της Ελιμιώτιδας, ενός βασιλείου που υπήρξε από τα ισχυρότερα της Άνω Μακεδονίας, και της ευρύτερης περιοχής από τα προϊστορικά μέχρι και τα ρωμαϊκά χρόνια. Ο δεύτερος άξονας περιλάμβανε τις ενότητες των ευρημάτων, που ήλθαν στο

φως κατά τους διάφορους τομείς της συστηματικής ανασκαφής (πόλη, νεκροταφεία, χώρα) αλλά και τα σύνολα ευρημάτων που προέρχονται από σωστικές ανασκαφές της περιοχής. Τέλος, ο τρίτος άξονας καλύπτει την καθημερινή ζωή και τους θεσμούς που κυριαρχούσαν στην αρχαιότητα, όπως αυτά προβάλλονται μέσα από τα αρχαιολογικά ευρήματα.

Στην πρώτη αίθουσα, Αίθουσα Α, το θέμα είναι «Η ιστορική ταυτότητα της Άνω Μακεδονίας, της Ελιμιώτιδας και της Αιανής». Εδώ εκτίθενται πρώιμες επιγραφές της αρχαϊκής και κλασικής εποχής (6^{οο} και 5^{οο} αι. π.Χ.), οι οποίες αναφέρονται στην Αιανή και στο Κοινό των Ελιμιωτών. Περιλαμβάνει ενημερωτικά κείμενα, τοπογραφικά σχέδια, χάρτες αλλά και φωτογραφίες. Από τα εκθέματα ξεχωρίζουν, ένα τμήμα πίθου με γραμμική γραφή και μία επιγραφή σε τμήμα κεραμίδας με το όνομα “ΑΡΚΑΠΟΣ”. Επίσης, η ίδια αίθουσα περιλαμβάνει ευρήματα⁷ των προϊστορικών χρόνων, της νεολιθικής εποχής και της Ύστερης Εποχής του Χαλκού. Από τα εκθέματα της Εποχής του Σιδήρου αξιοσημείωτα είναι η κεραμική και τα κοσμήματα. (Καραμήτρου, 2009β)

Εικόνα 37. Ενημερωτικές πινακίδες

Πηγή: Καραμήτρου, 2009β

⁷ κυρίως κεραμική, όπως αμαυρόχρωμη κεραμική του εργαστηρίου της Αιανής (πτηνόμορφη πρόχους, τετράωτος κάρθαρος, δίωτο κύπελλο), εργαλεία, μυκηναϊκά αγγεία και ειδώλιο, ξίφη, αιχμές δοράτων, μαχαίρια και κοσμήματα

Εικόνα 38. Αγαματίδια

Πηγή: Καραμήτρου, 2009β

Η δεύτερη αίθουσα, Αίθουσα Β, έχει θέμα «Η αρχαία πόλη στο λόφο της Μεγάλης Ράχης». Αυτή η αίθουσα περιλαμβάνει ευρήματα των Αρχαϊκών, Κλασσικών και Ελληνιστικών χρόνων από την αρχαία πόλη της Αιανής στο λόφο της Μεγάλης Ράχης. Μεταξύ άλλων υπάρχει μακέτα της αρχαίας πόλης της Αιανής, καθώς και επιτοίχια πινακίδα⁸ με ενημερωτικό κείμενο και εικόνες. Παρουσιάζονται η μελανόμορφη και ερυθρόμορφη κεραμική, η κεραμική των Ελληνιστικών χρόνων, τα ενεπίγραφα όστρακα⁹, η κοροπλαστική και τα αγγεία καθημερινής χρήσης. Επίσης, αξιοσημείωτα είναι δύο μαρμάρινα αγαλμάτια από αετώματα (της Νίκης και του παιδιού). Η έκθεση καταλήγει στην κυκλική προθήκη, στην οποία έχουν τοποθετηθεί τα πήλινα αγγεία που βρέθηκαν μέσα στη μεγάλη Δεξαμενή. (Καραμήτρου, 2009α)

Εικόνα 39. Άγαμα Νίκης

Εικόνα 40. Άγαμα παιδιού

Πηγή: Καραμήτρου, 2009α

⁸ προβάλλει την εξέλιξη της πόλης με ευρήματα που προέρχονται από τα δημόσια κτήρια και τις κατοικίες, αρχίζοντας από τα πήλινα και τα μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη

⁹ δηλώνουν εργαστηριακές δραστηριότητες στην πόλη

Εικόνα 41. Πήλινα αγγεία που βρέθηκαν μέσα στη μεγάλη Δεξαμενή

Πηγή: Καραμήτρου, 2009α

Στην τρίτη αίθουσα, Αίθουσα Γ, με τίτλο «Η καθημερινή ζωή», εκτίθενται ευρήματα που σχετίζονται με το δημόσιο και ιδιωτικό βίο στην αρχαιότητα κατά θεματικές ενότητες, όπως η κατοικία, ο καλλωπισμός, οι λατρείες, τα νομίσματα, ο οπλισμός, η ενδυμασία και η υφαντική, ο αθλητισμός. Υπάρχει μακέτα της Νεκρόπολης και υπάρχει αναπαράσταση, με όσα τμήματα συγκολλούνταν, της ζωφόρου που περιέτρεχε το εσωτερικό του τάφο Ι. Στην αίθουσα κυριαρχεί η αναπαράσταση σε πραγματικό μέγεθος του δωματίου Γ από το λεγόμενο συμβατικά “Σπίτι με Σκάλες”, που αποκαλύφθηκε στην αρχαία Αιανή των ελληνοιστικών χρόνων. Επίσης, αξιοπρόσεκτα είναι υφαντικά αντικείμενα με ένταξη από τη Νεολιθική Εποχή έως τα Ελληνοιστικά Χρόνια και ακριβή αναπαράσταση ενός αργαλειού. Τέλος, περιλαμβάνει διάφορα αντικείμενα¹⁰, με σκοπό να αναδείξουν τις εργαστηριακές δραστηριότητες της αρχαίας Αιανής (Καραμήτρου, 2009δ).

Εικόνα 42 Πήλινα ειδώλια όρθιων και καθιστών γυναικείων μορφών

Πηγή: Καραμήτρου, 2009δ

¹⁰ σιδερένια εργαλεία, πήλινες μήτρες, σφραγίδες και σφραγίσματα

Εικόνα 43. Αναπαράσταση Δωματίου Γ του “Σπιτιού με τις Σκάλες”

Πηγή: Καραμήτρου, 2009δ

Εικόνα 44. Αγγεία

Πηγή: Καραμήτρου, 2009δ

Στην τέταρτη αίθουσα, Αίθουσα Δ, υπάρχει έκθεση με θέμα «Τα νεκροταφεία της αρχαϊκής και κλασικής εποχής» και εκτίθενται ευρήματα, σχεδόν αποκλειστικά, από τάφους Αρχαϊκών και Κλασικών Χρόνων κυρίως από τη Βασιλική Νεκρόπολη στη θέση Αειβάδια. Στην αίθουσα τοποθετήθηκαν χρυσά και αργυρά κοσμήματα και εξαρτήματα ένδυσης τα οποία δείχνουν τον πλούτο των κατοίκων της αρχαίας Αιανής παρά τη σύληση και τη διαρπαγή πολλών από αυτά. Περιλαμβάνει σύνολο αγγείων

λουτρού αλλά και χάλκινα και σιδερένια ευρήματα, όπως επίσης και σύνολο πήλινων ειδωλίων αλόγων και άλλων ζωόμορφων αγγείων. Σε περίοπτη θέση βρίσκεται ένα αμφιπρόσωπο κάρναρο με παράσταση λευκής και μαύρης γυναίκας αντίστοιχα, έργο αττικού εργαστηρίου των αρχών του 5^{ου} αι. π.Χ. Υπάρχουν μεμονωμένα ευρήματα κεραμικής του 6^{ου} αι. π.Χ. και κορινθιακή και πρώιμη αττική κεραμική όπως επίσης και πολύχρωμη κεραμική τοπικών εργαστηρίων του α΄ μισού του 5^{ου} αιώνα π.Χ. (Καραμήτρου, 2009ε).

Εικόνα 45. Πτηνόμορφα πλαστικά αγγεία και Σκουλαρίκια

Πηγή: Ελεύθερος Τύπος

Εικόνα 46. Αμφιπρόσωπο κάρναρο – “Κόρη της Αιανής”

Πηγή: Καραμήτρου, 2009ε

Η πέμπτη εκθεσιακή αίθουσα, Αίθουσα Ε, με θέμα «Αγάλματα, στήλες και αρχιτεκτονικά μέλη» περιλαμβάνει έργα σπάνια στο σύνολο της πολιτιστικής κληρονομιάς όλης της αρχαίας Ελλάδας, από την οποία, όπως είναι γνωστό, τα

πρωτότυπα γλυπτά (δηλαδή όχι αντίγραφα Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής Εποχής) είναι ολιγάριθμα. Στην αίθουσα τοποθετούνται ταφικά αντικείμενα όπως μια λίθινη επιτύμβια στήλη που φέρει το όνομα “ΑΤΤΥΑ”, μια αετωματική επιτύμβια στήλη που φέρει το όνομα της νεκρής “ΚΛΕΙΟΝΑ”, ένα κεφάλι γενειοφόρου, ένα κεφάλι της κόρης και ένα πλίνθο με άκρα πόδια κούρου, υπερφυσικού μεγέθους. Επίσης, εκτίθεται σε περίοπτη θέση το λιοντάρι που βρέθηκε και αυτό μέσα σε τάφο. Τέλος, υπάρχουν πλήθος από εκθέματα τμημάτων κούρων και ακέραια ή τμήματα αγαλματιδίων σημαντικών προσώπων. (Καραμήτρου, 2009στ)

Εικόνα 47. Κεφαλή κόρης

Εικόνα 48. Κεφαλή Γενειοφόρου

Εικόνα 49. Λιοντάρι

Πηγή: Καραμήτρου, 2009στ

Στην έκτη αίθουσα, Αίθουσα ΣΤ, προβάλλονται χρονολογικά ευρήματα από τάφους με ένταξη από τον 4^ο αιώνα π.Χ. έως τον 4^ο αιώνα μ.Χ. και την ύστερη αρχαιότητα και έχει τίτλο «Τα νεκροταφεία των ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων». Έτσι, η αίθουσα περιλαμβάνει πλήθος αντικειμένων από ταφικά σύνολα όπως αγγεία, κτερίσματα και κοσμήματα της ασύλητης γυναικείας ταφής, καθώς και ειδώλιο περιστεριού. Ενδιαφέροντα θεωρούνται τα τέσσερα μαλαμβαφή κανθαρόσχημα κύπελλα διότι δε συναντώνται σε άλλα σύνολα της Μακεδονίας (από όσο γνωρίζουμε), και προπάντων διότι μπορούν να συγκριθούν με όμοια και παρόμοια του βοιωτικού κεραμικού. Εκτός αυτών περιλαμβάνονται και άλλα κοσμήματα, εξαρτήματα ένδυσης, μεταλλικά αντικείμενα και αντιπροσωπευτικά είδη πήλινων αγγείων από το Ανατολικό

Νεκροταφείο. Τέλος, υπάρχουν ευρήματα Μεταχριστιανικών-Ρωμαϊκών Χρόνων, 2^{ος} – 4^{ος} αιώνα μ.Χ.. (Καραμήτρου, 2009γ)

Εικόνα 50. Αγγεία

Πηγή: Καραμήτρου, 2009γ

3.2.4. Δρώμενα – Εκδηλώσεις

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, εκτός από τις εκθέσεις των ευρημάτων της περιοχής διοργανώνει πλήθος αθλητικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων - Δρόμος Απολλοδώρου, Ιππικές Πορείες σε ίχνη αρχαίων διαδρομών, βιβλιοπαρουσιάσεις, θεατρικές και μουσικές εκδηλώσεις, βραδιές ποίησης, αφηγήσεις παραμυθιών - διαλέξεις, συμπόσια, συνέδρια, ποικίλες περιοδικές εκθέσεις - εικαστικές εκθέσεις (φωτογραφίας, ζωγραφικής, γλυπτικής) έκθεση με εικόνες, κείμενα, χάρτες και αντίγραφα αρχαιοτήτων - καθώς και εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά και αλλοδαπούς φοιτητές σε διάφορες θεματικές ενότητες. Επιπλέον, έχει δημιουργήσει πέντε ταινίες για την προβολή του αρχαιολογικού πλούτου, ενώ παράλληλα παραθέτει γεύματα αρχαίας διατροφής. Όλα αυτά τα δρώμενα έχουν σαν στόχο την ευαισθητοποίηση, την κτήση ιστορικής και εθνικής αυτογνωσίας, την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης και τη σύνδεση του φυσικού με το πολιτισμικό περιβάλλον, αλλά και την αυτοεκτίμηση μέσω της πολιτιστικής δημιουργίας αλλά και με απώτερο σκοπό την ένταξη στην τοπική και στην ευρύτερη κοινωνία με πολύμορφο τρόπο. (Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, 2009α)

3.2.4.1. Εκδηλώσεις Απολλοδώρου

Η άθληση στην αρχαία Ελλάδα κατείχε πρωτεύουσα θέση στην βίο τους σύμφωνα με τους θρησκευτικούς και πολιτικούς θεσμούς, ενώ πλέον αποτελεί παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά. Έτσι και στην περιοχή της Άνω Μακεδονίας έντονη ήταν η ενασχόληση των κατοίκων της με τον αθλητισμό, όπως αποτυπώνεται σε πλήθος αρχαιολογικών ευρημάτων και πηγών που χρονολογούνται από τον 6^ο, 5^ο και 4^ο αιώνα π.Χ. Συγκεκριμένα, έχουν εντοπιστεί σε πολλούς ανασκαμμένους αρχαιολογικούς χώρους της Αιανής και της Κοζάνης, χάλκινες και σιδερένιες στλεγγίδες - με τις οποίες απομάκρυναν οι αθλητές το χρώμα και το λάδι από το σώμα τους - που φέρουν εγχάρακτο το όνομα του κατόχου τους, αλλά και παναθηναϊκοί αμφορείς που σημαίνει πιθανότατα τη συμμετοχή Αιαναίων σε γυμνικούς ή ιππικούς αγώνες των Παναθηναίων. Επίσης εντοπίστηκε μελανόμορφη οινόχοη που φέρει παράσταση παλαιστών καθώς και άλλα αττικά αγγεία με πλήθος αθλητικών παραστάσεων (Καραμήτρου, 2007: 2,10,12,14).

Εικόνα 51. 7^{ος} Δρόμος Απολλοδώρου 2008

Πηγή: Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, 2009β

Πολλοί ήταν οι Μακεδόνες αθλητές που διακρίθηκαν σε πανελλήνιους και τοπικούς αγώνες. Ο δρομέας Απολλοδώρος είναι γνωστός από επίγραμμα του Αντιπάτρου Θεσσαλονικέα και ο θάνατος τον βρήκε στην Κυλλήνη της Αρκαδίας, *μακριά από την Αϊανή και τη Βέροια*. Αυτή η αρχαία παράδοση και η ιστορία της περιοχής οδήγησε τους υπεύθυνους του Αρχαιολογικού Μουσείου - σε συνεργασία με τον Σύλλογο "Φίλοι Μουσείου και Αρχαιοτήτων Αϊανής" και με την ευγενική χορηγία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κοζάνης και του Δήμου Αϊανής - στην αναβίωση ενός Αγώνα Δρόμου επί ανωμάλου εδάφους ο οποίος έχει ως στόχο την προώθηση της άθλησης ως τρόπου ζωής. (Καραμήτρου, 2007: 18· Απόλλων Δυτικής Αττικής, 2007)

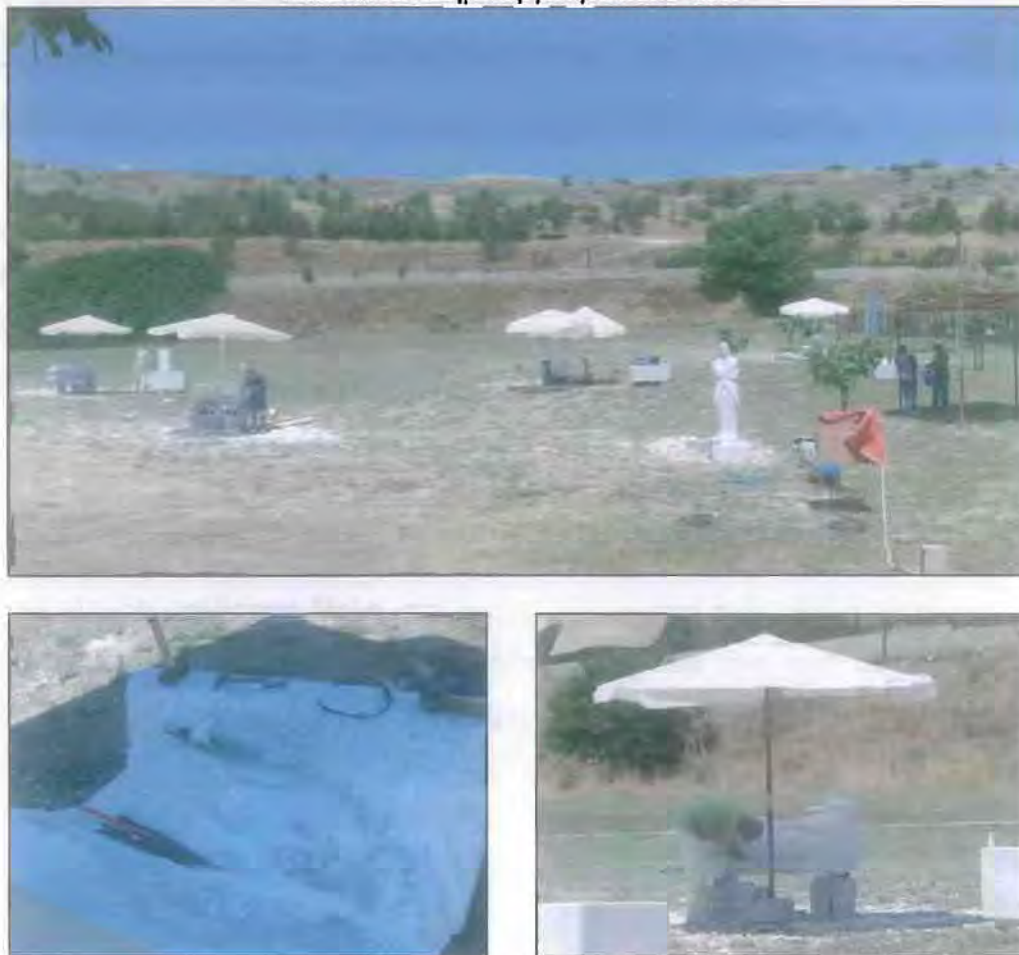
Ο «Δρόμος του Απολλοδώρου» χωρίζεται σε τρεις κλίμακες αποστάσεων 700, 2.000 και 5.000 μέτρων. Ως σημείο εκκίνησης του αγώνα ορίστηκε το Αρχαιολογικό Μουσείο με πορεία προς το ρέμα του Χάντακα (θέση ιδιαίτερου φυσικού κάλλους), τους αρχαιολογικούς χώρους της Αρχαίας Πόλης της Αϊανής και της Βασιλικής Νεκρόπολης, το πλατανόδασος της θέσης Γιαννούκα Βρύσης και τη μεταβυζαντινή εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, ενώ ως σημείο τερματισμού επιλέχθηκε η κεντρική πλατεία του σύγχρονου οικισμού. Στον Αγώνα δικαίωμα συμμετοχής έχουν άνθρωποι και των δύο φύλλων και όλων των ηλικιών. Στους τρεις πρώτους αθλητές κάθε κατηγορίας απονέμονται έπαθλα και δαφνοστεφανώνονται. Στον αγώνα λαμβάνουν μέρος κάθε χρόνο, μια ομάδα ομογενών και Αμερικανών φοιτητών Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστημιακοί καθηγητές αλλά και κάτοικοι της περιοχής. Ενώ η επόμενη διοργάνωση θα έχει την στήριξη του ΣΕΓΑΣ. (Απόλλων Δυτικής Αττικής, 2007)

3.2.4.2. Συμπόσιο Γλυπτικής

Τα γλυπτά όλων των τύπων στην αρχαιότητα διακοσμούσαν χώρους και κτήρια με πολιτικό, διοικητικό και θρησκευτικό χαρακτήρα, ενώ φυσικά ήταν χρωματισμένα σε πολλές περιπτώσεις με έντονα χρώματα (Καραμήτρου, 2008α: 26). Στην περιοχή της Αϊανής έχει ανακαλυφθεί ένας μεγάλος αριθμός γλυπτών έργων που χρονολογούνται από την Αρχαϊκή και Κλασσική εποχή (Καραμήτρου, 2008α: 19) και φανερώνουν την εδραίωση θεσμών και την αστική οργάνωση και πολιτική ανάπτυξη. Όπως δηλώνει η Καραμήτρου, πρόκειται για έργα σπάνια στο σύνολο της πολιτιστικής κληρονομιάς όλης της αρχαίας Ελλάδας - περιλαμβανρα ταφικά μνημεία, ως σύμβολα βασιλέων και

επιφανών νεκρών, λαξευμένα σε ντόπιο μάρμαρο και λίθο - με πρωτότυπα έργα ολιγάριθμα που καθιστάνε τη Νεκρόπολη της Αιανής μοναδική σε όλο το βορειοελλαδικό χώρο (Καραμήτρου, 2008α: 27).

Εικόνα 52. Δημιουργία γλυπτών 2009

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Βασιζόμενο στο ίδιο ντόπιο μάρμαρο από το Τρανόβαλτο, το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής οργάνωσε, το καλοκαίρι του 2008 αλλά και το 2009, Εργαστήριο - Συμπόσιο Γλυπτικής με τίτλους «Έργα σε μάρμαρο και λίθο» και «Μάρμαρο και Χρώμα» αντίστοιχα. Η διοργάνωση αυτή πρόκειται για πρωτοβουλία του ζωγράφου-γλύπτη Θάνου Καρώνη η οποία πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια και τη συνεργασία της Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και την οικονομική στήριξη του Δήμου Αιανής. Σε αυτό το διάστημα καταξιωμένοι καλλιτέχνες¹¹ από όλη την Ελλάδα και όχι μόνο, εννέα

¹¹ Δ. Αδαμόπουλος, Γ. Ηλιόπουλος, Γ. Καραντινός, Θ. Καρώνης, Π. Μάγειρας, Σ. Μιτάλ, Ν. Μπαχαριδής, Γ. Χρυσστομίδης, Θ. Μυρωνίδης

γλύπτες την πρώτη χρονιά () και έξι από αυτούς την επόμενη και δύο ζωγράφοι¹², με τη βοήθεια αρχαιολόγων δούλεψαν τα έργα τους στον αύλειο χώρο του Μουσείου αναζητώντας την αρχαία σχέση και τη μαγεία που μετατρέπει δύο υλικά, μάρμαρο και χρώμα, σε καλλιτεχνική οντότητα (Καραμήτρου, 2008α: 28· Ντάρτζαλη, 2008).

Τα έργα που δημιούργησαν είναι εμπνευσμένα από τη φύση, την ιστορία και κυρίως, από τις αρχαιότητες της Αιανής και στόχος ήταν η ένωση του παρελθόντος με το παρόν αλλά και η επαφή απλών επισκεπτών με τους καλλιτέχνες και τη διαδικασία κατασκευής ενός γλυπτού από μάρμαρο. Η «Χελώνα», η «Φιγούρα», η «Κόρη», η «Εσωτερική Ένταση», το «κύμα», ο «Αδάμ και η Εύα» κοσμούν τον υπαίθριο χώρο του Μουσείου Αιανής Κοζάνης. Η τεχνική με την οποία δημιούργησαν οι ζωγράφοι είναι βασισμένη στην τεχνική των αρχαίων καλλιτεχνών, κυρίως αυγοτέμπερα και εγκαυστική, και χρησιμοποιώντας υλικά όπως μαστίχα, χρωστικές ουσίες, κεριά κ.ά. έδωσαν χρώμα στα γλυπτά. Αυτό το πείραμα με τα χρώματα και τις αρχαίες τεχνικές θα απασχολήσει τους εικαστικούς οι οποίοι αναμένουν να δουν τις μεταβολές που πιθανώς θα προκύψουν με το πέρασμα του χρόνου και την έκθεση τους στις καιρικές συνθήκες αφού τα γλυπτά στήθηκαν δίπλα στα σμιλεμένα γλυπτά των καλλιτεχνών τις πρώτης χρονιάς στον περιβάλλοντα χώρο του Μουσείου, ενώ ένα από αυτά -του Θάνου Καρώνη ο «Δρομέας»- κοσμεί την κεντρική πλατεία του οικισμού. (Μυρτσιώτη, 2009· Ντάρτζαλη, 2008· ΣΚΕΤΒΕ)

Εικόνα 53. “Χελώνα”

Εικόνα 54. “Εσωτερική Ένταση”

Πηγή: ΣΚΕΤΒΕ

¹² Κ. Παλιάν και Χ. Σταύρεβα

Εικόνα 55. “Φιγούρα”

Εικόνα 56. “Κύμα”

Πηγή: ΣΚΕΤΒΕ

Εικόνα 57. “Αδάμ και Εύα”

Εικόνα 58. “Κόρη”

Πηγή: ΣΚΕΤΒΕ

Παράλληλα, δημιουργήθηκε μια ψηφιδωτή πλακέτα για το Μουσείο από τον ντόπιο εικαστικό Γρ. Τζαναμπέτη με τη βοήθεια μικρών φίλων. Την ημέρα της παρουσίασης των έργων (και τις δύο χρονιές) πραγματοποιήθηκε ημερίδα για τα αρχαία

γλυπτά της Αιανής με ομιλητές αρχαιολόγους και καλλιτέχνες, ενώ η βραδιά τελείωσε με ζωντανή μουσική.

Εικόνα 59. Δημιουργία ψηφιδωτού

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

3.2.4.3. *Ιππικές Πορείες*

Οι ιππείς του βασιλείου της Ελίμειας είναι γνωστοί από πηγές όπως ο Θουκυδίδης και ο Ξενοφών οι οποίοι κάνουν συχνές αναφορές σε αυτούς και χαρακτηρίζουν τους Μακεδόνες ως πολυπλόκτους, τα ταξίδια των οποίων είχαν και έχουν ακόμη και σήμερα σκοπό το “εμπόριο” και τη “θεωρία”. Οι αρχαίοι μετακινούνταν, χρησιμοποιώντας ζώα και αμάξια δίτροχα ή τετράτροχα, ώστε να εξασφαλίσουν επάρκεια σε υλικά αγαθά, να βελτιώσουν την οικονομία τους με πωλήσεις και ανταλλαγές αλλά και για να προσκυνήσουν σε μακρύτερα και πανελλήνια ιερά. Επίσης, πολλοί από αυτούς ζούσαν ως νομάδες λόγω του αγροτοποικιμικού βίου τους, ενώ μετακινήσεις επέβαλλαν και οι ανάγκες για συμμαχίες, οι μεταξύ τους διαμάχες για εξασφάλιση ζωτικού χώρου και η αντιμετώπιση κοινών εχθρών. Σήμερα τα άλογα έχουν εκτοπιστεί από τον καθημερινό τρόπο ζωής - ιδιώτες σε πόλεις και χωριά της Δυτικής Μακεδονίας διατηρούν άλογα για ψυχαγωγία και συμμετοχή σε πορείες θρησκευτικών εορτών και πανηγύρεων σε όλη τη διάρκεια του έτους - εξαιτίας της βιομηχανοποίησης αλλά και οι αρχαίοι δρόμοι επικοινωνίας έχουν ξεχαστεί λόγω της εξέλιξης των μέσων μεταφοράς. (Καραμήτρου, 2009ζ)

Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Αιανής διοργανώνει *Ιππικές Πορείες στα ίχνη αρχαίων διαδρομών και διαβάσεων* κάνοντας μια προσπάθεια ώστε να ξαναζωντανέψουν οι ιστορικοί-αρχαίοι δρόμοι οι οποίοι συνδέθηκαν με σημαντικά

ιστορικά γεγονότα. Σε αυτές τις Ιππικές Πορείες συμμετέχουν ιππικοί σύλλογοι και οδοιπόροι από όλη την Ελλάδα. Σύμφωνα με την διευθύντρια του Μουσείου Γ. Καραμήτρου, οι πορείες αυτές έχουν διπλό σκοπό. Αφενός μεν την ψυχαγωγία, την άθληση και την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης, αφετέρου δε την διερεύνηση επιστημονικών ζητημάτων που έχουν σχέση με τα σύνορα και τις δυνατότητες επικοινωνίας μεταξύ των περιοχών στην αρχαιότητα μέσω της χρήσης αλόγων. Την πορεία συνοδεύει επιστημονική ομάδα η οποία ενημερώνει τους υπόλοιπους ιππείς σχετικά με την ιστορία του χώρου και επίσης εξετάζει την αρχαιολογική-ιστορική τοπογραφία του χώρου καθώς και την ταύτιση των αρχαίων διαδρομών (Καραμήτρου, 2009ζ).

Σε αυτά τα πλαίσια, έχουν πραγματοποιηθεί πέντε τέτοιες διαδρομές [Αιανής-Αιγών (Βεργίνας) το 1996, Αιανής - Μιέζας (Νάουσας) το 1997, Αιανής - Πυθίου – Δίου το 2000, Αιανής-Φλώρινας το 2002, Αιανής-Τυμφαίας (Γρεβενών) το 2003], καρπός των οποίων υπήρξαν επιστημονικά συμπεράσματα τα οποία οδήγησαν στη συγγραφή αντίστοιχων άρθρων και στην παραγωγή ενός ντοκιμαντέρ (Καραμήτρου, 2009ζ).

Η 6^η Ιππική Πορεία προγραμματίζεται - στη διάρκεια των Εορτών Μηνών Γορπιαίου, Υπερβερεταιίου, Δίου (από 15 Αυγούστου ως 15 Οκτωβρίου) - για τον Οκτώβριο του 2009 από την Αιανή της Ελιμιώτιδας στην Πέλλινα της Εστιαιώτιδας (14 χλμ. περίπου ανατολικά από τα Τρίκαλα) σε ανάμνηση της πορείας του Μεγάλου Αλεξάνδρου από το Πήλιον της Ορεστίδας στη Θήβα το 335 π.Χ. διανύοντας την απόσταση αυτή σε επτά ημέρες και σε άλλες έξι έφθασε στη Θήβα. Η ακριβής πορεία έχει οριστεί σε χάρτη και συνδυάζεται με προσεγγίσεις σε αρχαίους δρόμους και αρχαιότητες (Καραμήτρου, 2009ζ).

3.2.5. Εκπαιδευτικά Προγράμματα

Το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας του Υπουργείου Πολιτισμού, σχεδιάζει και υλοποιεί αρχαιολογικά προγράμματα και εκθέσεις, που στοχεύουν στην ενίσχυση του εκπαιδευτικού ρόλου των Μουσείων και στην ανάδειξη του κοινωνικού τους προορισμού, από το 1985 με πρωτοβουλία της Μελίνας Μερκούρη. Στόχος του είναι το άνοιγμα στο ευρύ κοινό με ιδιαίτερη έμφαση στη

μαθητική κοινότητα όλων των βαθμίδων και για το σκοπό αυτό συνεργάζεται με το Υπουργείο Παιδείας καθώς και με εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Υπουργείο Πολιτισμού, 2009).

Σε αυτά τα πλαίσια, το Αρχαιολογικό Μουσείο της Αιανής οργανώνει ειδικά Εκπαιδευτικά Προγράμματα με πλούσια θεματολογία η οποία χωρίζεται σε 15 ενότητες. Τα μαθήματα αυτά εντάσσονται στα πλαίσια των αρχαιογνωστικών-ιστορικών μαθημάτων και απευθύνονται σε παιδιά Νηπιαγωγείου αλλά κυρίως σε μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου για αυτό η προσπάθεια αυτή γίνεται με τρόπο εύκολο, διασκεδαστικό, κατανοητό και με βιωματική και συναισθηματική προσέγγιση. Πραγματοποιούνται στους χώρους του Μουσείου (εκθεσιακός χώρος, περιβάλλον χώρος, αίθουσα πολλαπλών εκδηλώσεων), με την βοήθεια και την εποπτεία αρχαιολόγων και εκπαιδευτικών και με την απαραίτητη κατάλληλη υλοτεχνική υποδομή και εποπτικό υλικό (Καραμήτρου, 2005: 5, 14).

Η πρώτη ενότητα έχει τίτλο «Γνωρίζω την πρωτεύουσα της Ελιμιώτιδας και την Άνω Μακεδονία» και χωρίζεται σε δυο επιμέρους ενότητες. Η πρώτη έχει θεωρητική προσέγγιση σχετικά με ορισμούς, εξέλιξη, ιστορικά στοιχεία της Αρχαιολογίας ως επιστήμη και ως έρευνα στην περιοχή της Αιανής, ενώ η δεύτερη επικεντρώνεται στο πρακτικό τμήμα το οποίο περιλαμβάνει επισκέψεις στους αρχαιολογικούς χώρους της Αιανής και συμμετοχή είτε σε κανονική ανασκαφή είτε στο διαμορφωμένο υπαίθριο ανασκαφικό πρόγραμμα με ομοιώματα αρχαίων αντικειμένων (Καραμήτρου, 2005: 10).

Η τρίτη ενότητα έχει θέμα «Καθημερινή ζωή, έθιμα, τέχνες και τεχνίτες» και αναλύεται το ζήτημα σχετικά με τις ασχολίες των παιδιών, ανδρών και γυναικών, με τις γιορτές και τα έθιμα, τα επαγγέλματα, γίνεται σύγκριση με τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και τέλος πραγματοποιούνται επισκέψεις σε Λαογραφικά Μουσεία και Συλλογές. Η επόμενη θεματική ενότητα με τίτλο «Θεοί και ήρωες στην αρχαία Ελλάδα» περιλαμβάνει ανάγνωση παραμυθιών σχετικής θεματολογίας, ζωγραφική των αρχαιοτήτων με θρησκευτικές μαρτυρίες (Καραμήτρου, 2005: 11).

«Ο αθλητισμός στην αρχαιότητα» αποτελεί την έκτη ενότητα των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, περιλαμβάνοντας απόκτηση γνώσεων με ιδιαίτερη αναφορά στις μαρτυρίες για τον αθλητισμό στην Άνω Μακεδονία και συγκρίνοντας αυτές με το σύγχρονο αθλητισμό. Εκτός από αυτά, προτείνεται η διενέργεια αγώνων με χρήση των αρχαίων τρόπων και κανόνων (Καραμήτρου, 2005: 11).

Την όγδοη ενότητα αποτελεί η «Κεραμική, αγγειοπλαστική, αγγειογραφία, κοροπλαστική, κλίβανοι» Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με αγγεία καθημερινής χρήσης αλλά και έργα τέχνης, τα οποία αποτελούν πηγή ιστορικών πληροφοριών, καθώς και δείγματα ανθηρής οικονομίας. Στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων με τα κατάλληλα υλικά και εργαλεία γίνεται προσπάθεια κατασκευής αγγείων από πηλό, γύψινων ειδωλίων από μήτρες και τέλος τα βάφουν σύμφωνα με τα αρχαία πρωτότυπα. «Νομισματική, εμπόριο – ανταλλαγές, τα νομίσματα της Αιανής και του Νομού Κοζάνης» είναι η ένατη θεματική ενότητα στην οποία αναλύεται η σημασία των παραστάσεων που υπάρχουν στις δύο όψεις των νομισμάτων και έπειτα από την παρατήρηση της έκθεσης των αρχαίων νομισμάτων που βρίσκεται στο Μουσείο γίνεται σύγκριση αντιγράφων αρχαίων νομισμάτων με σύγχρονα (Καραμήτρου, 2005: 12).

Οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία, η σχεδιαστική αποτύπωσή τους και η κατασκευή μακέτας με μια αρχαία πόλη είναι μέρος της δέκατης ενότητας «Αρχιτεκτονική, δημόσια κτήρια, ναοί και ταφικά μνημεία», η οποία μπορεί να επεκταθεί στη βυζαντινή και νεότερη Αρχιτεκτονική με ανάλογες επισκέψεις στις εκκλησίες, τα μοναστήρια ή τα παραδοσιακά κτίσματα και αρχοντικά (Καραμήτρου, 2005: 12).

Εικόνα 60. Επίσκεψη στη “Παναγία” της Αιανής

Πηγή: Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, 2009γ

Στην ενδέκατη ενότητα «Επικοινωνία, το αρχαίο οδικό δίκτυο και η Εγνατία Οδός» γίνεται προσπάθεια προώθησης της γνώσης στα παιδιά σχετικά με το αρχαίο οδικό δίκτυο και τα ιστορικά γεγονότα, με τα οποία συνδέονται οι δρόμοι διαχρονικά. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στην αξία και σημασία τους για τον άνθρωπο εξαιτίας της μεταφοράς υλικών αγαθών και ανθρώπων καθώς επίσης γίνεται σύγκριση ομοιοτήτων

και διαφορών με τους σύγχρονους μέσω της προσπάθειας κατασκευής ενός αρχαίου δρόμου. (Καραμήτρου, 2005: 12)

Η δωδέκατη ενότητα «Γλώσσα και γραφή στην αρχαία Ελλάδα. Οι επιγραφές της Αιανής και της Άνω Μακεδονίας» περιλαμβάνει ανάγνωση των «φθεγγόμενων λίθων» και μεταγραφή απλών επιγραφών σε χαρτί ή στον πίνακα (Καραμήτρου, 2005: 13). Στην επόμενη ενότητα με τίτλο «Γλυπτική, πλαστική, λιθοξοϊκή» οργανώνεται εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τη γλυπτική, την πλαστική και την λιθοξοϊκή από την αρχαιότητα έως σήμερα με θεματική ξενάγηση στο Μουσείο, θεατρική ανάγνωση της ιστορίας από μάρμαρο, επαφή με τα εργαλεία αρχαίας γλυπτικής και προσπάθεια σμίλευσης γλυπτών σε κατάλληλο ασφαλές υλικό, προβολή ταινίας με θέμα την τέχνη της γλυπτικής και περίπατος στον προαύλιο χώρο του Μουσείου ανάμεσα στα αγάλματα –έργα σύγχρονων εικαστικών (Καραμήτρου, 2008α: 31).

Τα παιδιά στο πλαίσιο της δέκατης τρίτης ενότητας «Θέατρο, μουσική, χορός» κατασκευάζουν θεατρικά προσωπεία, αρχαία μουσικά όργανα, και επίσης, απολαμβάνουν αρχαία και δημοτική μουσική αλλά και σύγχρονους ελληνικούς χορούς και στη συνέχεια επισημαίνουν τις όποιες ομοιότητες και διαφορές εντοπίζουν (Καραμήτρου, 2005: 13).

Εικόνα 61. Παρουσίαση παλιών μουσικών οργάνων και παιχνιδιών

Πηγή: ΔΕΑΤΠΙΑ

Η δεύτερη ενότητα με τίτλο «Αρχαιολογία, ένα ταξίδι στο παρελθόν», η Πέμπτη ενότητα «Η κατοικία στην αρχαία Ελλάδα», η εβδομή με θέμα «Το ένδυμα από την

αρχαία ως τη βυζαντινή εποχή, εξαρτήματα ένδυσης, κοσμήματα» και η τελευταία, δέκατη Πέμπτη ενότητα, «Αρχαία διατροφή» αναλύονται παρακάτω.

3.2.5.1. Αρχαιολογία, ένα ταξίδι στο παρελθόν

Τα παιδιά μούονται στις επιστήμες της Αρχαιολογίας, Ιστορίας και Λαογραφίας, ενώ μαθαίνουν τη σημασία τους για το κοινωνικό γίνεσθαι και το σύγχρονο πολιτισμό. Επισκέπτονται τα Εργαστήρια Συντήρησης του Αρχαιολογικού Μουσείου και έπειτα ακολουθεί συγκόλληση σύγχρονων σπασμένων πήλινων αγγείων και ειδωλίων, τα οποία έχουν αγοραστεί ειδικά για το σκοπό αυτό. Επίσης, συμμετέχουν στο υπαίθριο ανασκαφικό πρόγραμμα, που πραγματοποιείται στον περιβάλλοντα χώρο του Μουσείου και σε σκάμματα με τοποθετημένα εκμαγεία αρχαίων αντικειμένων. (Καραμήτρου, 2005: 11)

Εικόνα 62. Υπαίθριο Ανασκαφικό Πρόγραμμα

Πηγή: Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, 2009δ

3.2.5.2. Η κατοικία στην αρχαία Ελλάδα

Το Πρόγραμμα για την κατοικία, δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά αφενός μεν να ενημερωθούν σχετικά με την πολεοδομία, τα δομικά υλικά, τους χώρους της κατοικίας και την επίπλωση στην αρχαιότητα -μέσω της επίσκεψης στην έκθεση του Μουσείου με τα ευρήματα, τις μακέτες της αρχαίας πόλης και την αναπαράσταση του “Σπιτιού με τις Σκάλες”-, αφετέρου δε να διασκεδάσουν χτίζοντας μόνοι τους ένα αρχαίο σπίτι μιμούμενοι τον αρχαίο τρόπο δόμησης, ζωγραφίζοντας, συμπληρώνοντας πάζλ με αποτύπωση της αρχαίας πόλης και τοποθετώντας αρχαία έπιπλα μινιατούρες μέσα στις μακέτες αρχαίων κατοικιών. (Καραμήτρου, 2005: 11· Καραμήτρου, 2008β: 36)

Εικόνα 63. Κτίσιμο αρχαίου σπιτιού, ζωγραφική και παρατήρηση μακετών

Πηγή: Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, 2009ε

3.2.5.3. Το ένδυμα από την αρχαία ως τη βυζαντινή εποχή, εξαρτήματα ένδυσης, κοσμήματα

Αυτή η θεματική ενότητα των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων βάζει τα παιδιά στη διαδικασία κατασκευής ενδυμάτων και κοσμημάτων κατά τον αρχαίο τρόπο με τις υποδείξεις ειδικών. Παράλληλα, επισκέπτονται την έκθεση του Μουσείου για να δούνε πραγματικά αντικείμενα από την αρχαιότητα όπως εξαρτήματα ένδυσης και κοσμήματα αλλά και τον αρχαίο αργαλειό φτιαγμένο σε πραγματικό μέγεθος με πλεγμένο ύφασμα επάνω του. (Καραμήτρου, 2005: 11)

Εικόνα 64. Αναπαράσταση αργαλειού, κατασκευή κοσμημάτων και ενδυμάτων της αρχαιότητας

Πηγή: Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, 2009στ

3.2.5.4. Αρχαία διατροφή

Οι αρχαίοι αντιμετώπισαν τη Γαστρονομία ως τέχνη, δεν έτρωγαν μοναχικά και επινόησαν τα συμπόσια. Περιγράφονται και αναλύονται η διαίτα των αρχαίων, η παραδοσιακή διατροφή πριν την εποχή της ταχυτροφής και η ποιότητα ζωής. Παρασκευή εδεσμάτων της αρχαίας διατροφής όπως περιγράφονται σε αρχαίες ελληνικές και ρωμαϊκές πηγές και συμπόσιο. (Καραμήτρου, 2005: 13· Καραμήτρου, 2005/2007: 24)

Εικόνα 65. Παρασκευή εδεσμάτων και συμπόσιο

Πηγή: Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, 2009ζ

3.3. ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ

Το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα - κτισμένο στο όρος Βούρινος, κοντά στον οικισμό Χρώμιο και σε απόσταση 12 χιλιάμετρα από την Αιανή - δημιουργήθηκε ως μνημείο για τους αγωνιστές της επανάστασης του 1878 εναντίον της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου για εκβουλγαρισμό της Μακεδονίας. Σύμφωνα με την τοπική παράδοση, οι μακεδόνες επαναστάτες συγκεντρώθηκαν στον ναό του Αγίου Νικολάου (1859) όπου ευλόγησαν τα όπλα τους. Το κίνημα του Βούρινου ήταν η πρώτη οργανωμένη ένοπλη αντίσταση του Μακεδονικού Ελληνισμού η οποία διήρκησε 12 μέρες χωρίς να έχει όμως τα επιθυμητά αποτελέσματα. Έτσι οι συνεχείς καταχθόνιοι αγώνες αλλοιώσεως του ελληνικού χαρακτήρα της Μακεδονίας με δολοφονίες και πιέσεις από μέρος των Βουλγάρων υπήρξε η αφορμή για τον Μακεδονικό Αγώνα (1904-1908) (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 327,341· Σιαμπανόπουλος, 1993: 45,46).

Εικόνα 66. Άγιος Νικόλαος Βούρινου

Πηγή: Kozani.net, 2009ε

Ο ομώνυμος οικισμός του Βούρινου καταστράφηκε το 1880 και εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους του, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στους γύρω οικισμούς και αργότερα δημιούργησαν τον σημερινό οικισμό του Χρωμίου. Παρ' όλα αυτά, ο ιστορικός ναός του Αγίου Νικολάου διασώθηκε. Ο "Σύνδεσμος Γραμμάτων και Τεχνών του νομού Κοζάνης" - ιδρύθηκε από τον Κ. Σιαμπανόπουλο με σκοπό την περισυλλογή, καταγραφή διατήρηση μελέτη και δημοσίευση γλωσσικού, ιστορικού, αρχαιολογικού και λαογραφικού υλικού και τη διάσωση των μνημείων και στοιχείων της πολιτισμικής κληρονομιάς και παράλληλα την περισυλλογή κάθε στοιχείου που

μαρτυρεί την εδαφολογική σύσταση του νομού Κοζάνης και τη σταδιακή εξέλιξη του φυτικού και ζωικού κόσμου - είχε την πρωτοβουλία για την ανακαίνιση του ναού, την διαμόρφωση και φροντίδα του χώρου γύρω από τον ναό, έκτασης 70 στρέμματα. περίπου, και την ίδρυση του μνημείου-μουσείου το οποίο εγκαινιάστηκε το 1992 (Σιαμπανόπουλος, 1993: 45· Λαογραφικό Μουσείο Κοζάνης, 2009α).

Το Μουσείο διαθέτει εκθέματα της αντίστοιχης περιόδου με ιστορικά στοιχεία και ντοκουμέντα που σχετίζονται με την επανάσταση του 1878. Υπάρχουν στον εκθεσιακό του χώρο απεικονίσεις μαχών, φωτογραφικό υλικό με αγωνιστές της Μακεδονικής Επανάστασης, αντίγραφα επαναστατικών προκηρύξεων της ένοπλης αντίστασης του 1878 αλλά και του Μακεδονικού Αγώνα, καθώς επίσης έχουν δημιουργηθεί μαρμάρινες στήλες με χαραγμένα τα ονόματα μακεδόνων αγωνιστών και άλλων ελλήνων οι οποίοι αγωνίσθηκαν για τη σωτηρία της Μακεδονίας (Σιαμπανόπουλος, 1993: 46).

Εικόνα 67. Λάβαρο της Επανάστασης του 1878

Πηγή: Σιαμπανόπουλος, 2007

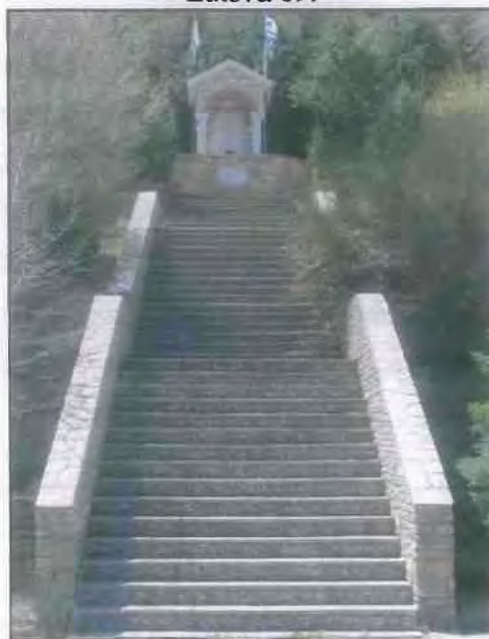
Από την έκθεση του Μουσείου λείπουν τα αυθεντικά κειμήλια της Επανάστασης, καθώς φυλάσσονται στις αποθήκες του “Συνδέσμου Γραμμάτων και Τεχνών του νομού Κοζάνης”. Αυτό συμβαίνει για λόγους ασφαλείας, αφού ο χώρος του Μουσείου δε φυλάσσεται. Επίσης, η λειτουργία του δεν έχει αρχίσει ακόμη κανονικά εξαιτίας διαφόρων κολλημάτων, σύμφωνα με τον “Σύνδεσμο Γραμμάτων και Τεχνών του νομού Κοζάνης”. Παρ’ όλα αυτά, το φυσικό περιβάλλον που το περιστοιχίζει είναι πλούσιο, με σπάνια χλωρίδα αλλά και το πετρόχτιστο κτιριακό συγκρότημα· είναι εναρμονισμένο με το περιβάλλον αυτό.

Εικόνα 68. Αγωνιστές

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Εικόνα 69.

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Κάθε χρόνο την τελευταία βδομάδα του Σεπτεμβρίου, πραγματοποιείται πανηγυρική συγκέντρωση και επίσημη τελετή προς τιμή των αγωνιστών της αντίστασης του 1878 και του Μακεδονικού Αγώνα. Η διοργάνωσή της επετείου του Μακεδονικού Αγώνα γίνεται από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κοζάνης και τον “Σύνδεσμο γραμμάτων και Τεχνών νομού Κοζάνης”. Στο πρόγραμμα των εκδηλώσεων περιλαμβάνεται Θεία Λειτουργία στον ιστορικό ναό του Αγίου Νικολάου, επιμνημόσυνη δέηση και κατάθεση στεφάνων, καθώς και ελληνικοί παραδοσιακοί

χοροί από τοπικά χορευτικά συγκροτήματα με δεξίωση και προσφορά φασολάδας στους επισκέπτες από τον Πολιτιστικό Σύλλογο του Χρωμίου (Β.Σ., 2007).

Εικόνα 70. Γιορτή Ζωοδόχου Πηγής

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Επίσης, κάθε χρόνο από το 1998 - είχε διακοπεί για τριάντα χρόνια - αναβιώνει η γιορτή της Ζωοδόχου Πηγής στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου την Παρασκευή του Πάσχα από τα μέλη του Πολιτιστικού Συλλόγου του Χρωμίου «Ρωμιοσύνη». Η γιορτή αυτή διοργανωνόταν από τους κατοίκους του κατεστραμμένου οικισμού Βούρινου ως αφορμή για επανασύνδεσή τους και προσπάθεια διατήρησης των παραδόσεων τους. Οι γυναίκες ύφαιναν μια κόκκινη βελέντζα και την τοποθετούσαν στη σέλα των ζώων που ανέβαιναν στον Βούρινο εκείνη την ημέρα και επίσης έβαφαν ξανά αυγά και έκαναν ολόκληρες ετοιμασίες με φαγητό και κρασί. Μετά την λειτουργία άρχιζε το γλέντι με χορούς και τραγούδια του Βούρινου.

3.4. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Τα τουριστικά καταλύματα στην περιοχή περιορίζονται στην ύπαρξη ενός σύγχρονης κατασκευής ξενοδοχείου τριών αστέρων, “Ελίμεια 3”, στον οικισμό της Αιανής πλησίον του Αρχαιολογικού Μουσείου με σύνολο 35 κλινών. Επίσης, διαθέτει μια αίθουσα για φιλοξενία εκδηλώσεων και συνεδρίων, παιδική χαρά, χώρο στάθμευσης και οι υποδομές για Α.μ.ε.Α. Σήμερα γίνονται εργασίες επέκτασης του. Ξενώνα διαθέτει και το Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα, που όμως δεν λειτουργεί πλέον.

Εικόνα 70. Ξενοδοχείο “Ελίμεια”

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Όσον αφορά τα καταστήματα εστίασης, ο δήμος διαθέτει συνολικά έξι εστιατόρια, ενώ συγκεκριμένα στον οικισμό της Αιανής λειτουργούν τα τέσσερα από αυτά (δύο παραδοσιακές ταβέρνες με ψητά κρέατα, ένα εστιατόριο-πιτσαρία και ένα που προσφέρει μόνο σουβλάκια). Διαθέτει επίσης και τρία καταστήματα ταχυφαγίας. Το σημαντικότερο πλεονέκτημά τους είναι πως χρησιμοποιούν κατά βάση τοπικά προϊόντα (κρέατα, τυροκομικά είδη, λαχανικά, τσίπουρο και κρασί). Από την άλλη πλευρά, το μειονέκτημά τους είναι πως δεν τα εστιατόρια, εκτός από τις δύο παραδοσιακές ταβέρνες, λειτουργούν με περιορισμένο ωράριο.

Τα καταστήματα ψυχαγωγίας στους μικρότερους οικισμούς του δήμου περιορίζονται σε ένα αναψυκτήριο ή ένα καφενείο. Στον οικισμό της Αιανής λειτουργούν περίπου έξι καφενεία, επτά καφετέριες (τρεις διαθέτουν πρόσβαση στο διαδίκτυο και δύο διαθέτουν είδη ζαχαροπλαστικής) και τρία νυχτερινά κέντρα μικρού μεγέθους. Οι υποδομές αναψυχής που διαθέτει ο δήμος είναι παιδικές χαρές, το βραβευμένο πάρκο στο κέντρο της Αιανής και μικρότερα στους άλλους οικισμούς.

Μεγάλο ποσοστό των κατοίκων ασχολείται, για λόγους αναψυχής, με την εκτροφή αλόγων (Αραβάνια, ελληνική φυλή αλόγων).

Οι υπηρεσίες που παρέχει ο οικισμός της Αιανής στους κατοίκους και στους επισκέπτες είναι ένα αγροτικό ιατρείο, δύο φαρμακεία, ταχυδρομείο και τράπεζα. Επίσης διαθέτει εμπορικά καταστήματα όπως, τέσσερα super market, δύο μανάβικα, δύο κρεοπωλεία, καθαριστήριο, βιβλιοπωλείο, κατάστημα παιχνιδιών, λευκών ειδών, εσωρούχων, με είδη δώρων, ανθοπωλείο, κατάστημα για μικρά ζώα (pet shop) και σχολή οδηγών.

Η Αιανή είναι γεωργοκτηνοτροφικός οικισμός από την αρχαιότητα, συνεπώς τα τοπικά προϊόντα της περιοχής σχετίζονται κυρίως με γεωργικά και κτηνοτροφικά παράγωγα, όπως είναι τα γαλακτοκομικά (γιαούρτι, φέτα, τουλουμίσιο ή νιβατό, μπάντζιος κ.α.), καθώς και η παραγωγή κρασιών, αποστάγματα (ρακί) και λικέρ με φρούτα και σαφράν. Η παραγωγή των παραπάνω προϊόντων γίνεται κυρίως για προσωπική χρήση. Όμως υπάρχουν κτηνοτρόφοι, περισσότεροι από επτά, οι οποίοι διαθέτουν τα προϊόντα τους προς πώληση και έχουν δημιουργήσει οικογενειακές επιχειρήσεις με εργαστήρια για αυτό το σκοπό, καθώς και νέοι γεωργοί οι οποίοι διαθέτουν τα προϊόντα τους σε δικό τους μανάβικο, αλλά και επαγγελματίες οινοποιοί χωρίς όμως κανέναν να διαθέτει δικό του οινοποιείο. Ιδιαίτερη είναι και η γαστρονομία της περιοχής η οποία χαρακτηρίζεται από τη χρήση πολλών δημητριακών, οσπρίων, φρούτων, λαχανικών, ψάρια και ελάχιστο κρέας. Τα σημαντικότερα είναι τα παραδοσιακά *γιαπράκια*¹³, ο *ψαρόσμος*¹⁴ με κρέας ή μανιτάρια ή λιαστές ντομάτες, τις *πίτες* (κιχιά, τραχανόπιτα, *χλωρόπιτα*, *μπομπότα*¹⁵), ο *γουλιανός* με ρύζι, το *γριβάδι* με κρεμμύδια, τα *τραχανά*¹⁶ και τα *πέτουρα με πέτεινο*¹⁷. Τέλος, περιλαμβάνει και παραδοσιακά γλυκίσματα όπως *μουστόπιτα*, *κατσιαμάκα* με μέλι ή μούστο, *κορσιάφι*¹⁸ και *λαγγίτες* (Καρλόπουλος και Σταύρου, 2008).

¹³ είδος λαχανοντολμάδων

¹⁴ σάλτσα από αλεύρι και ντομάτα

¹⁵ πίτα με τσιγαρίδες

¹⁶ "γλυκά" από σιτάρι, "ξινά" από γιαούρτι, τα φτιάχνουν οι νοικοκυρές με σπιτικά υλικά κυρίως το καλοκαίρι ώστε να τα μαγειρεύουν κατά τη διάρκεια του χειμώνα

¹⁷ είδος χυλοπίτας το φτιάχνουν οι νοικοκυρές με σπιτικά υλικά κυρίως το καλοκαίρι ώστε να το μαγειρεύουν κατά τη διάρκεια του χειμώνα μαζί με ντόπιο κόκορα

¹⁸ είδος κομπόστας με διάφορα φρούτα

4. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Στην ευρύτερη περιοχή της Αιανής, σε απόσταση μικρότερης των 40 χιλιομέτρων, υπάρχουν αξιόλογοι οικισμοί με πλούσια παράδοση, ιστορία που χάνεται στα βάθη των αιώνων και φυσικό πλούτο. Εκτός, από την πόλη της Κοζάνης που σαν πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού διαθέτει πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων και έχει συγκεντρωμένες πολιτιστικές υποδομές, αξίζει να γίνει μια σύντομη παρουσίαση των δήμων του Βελβεντού, των Σερβίων και της Σιάτιστας. Ο δήμος Βελβεντού και Σερβίων μαζί με τον δήμο της Αιανής αποτελούν την παραλίμνια ζώνη της λίμνης Πολυφύτου και Ιλαρίωνα, ενώ ο δήμος Σιάτιστας χωρίζεται από τον δήμο Αιανής με το φυσικό όριο του Βούρινου. Αυτοί οι οικισμοί διαθέτουν ήδη μια δυναμική, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, ώστε να προσελκύουν επισκέπτες από ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο, προσφέροντας εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Απαραίτητη είναι η συνεργασία όλων αυτών των δήμων αλλά και των υπόλοιπων αρμόδιων-εμπλεκόμενων φορέων και συλλόγων για μια συνολική και δυναμική ανάπτυξη της περιοχής.

Χάρτης 1. Νομός Κοζάνης

Πηγή: Χάρτης της Ελλάδας

4.1.ΒΕΛΒΕΝΤΟ

Ο οικισμός του Βελβεντού εκτείνεται σε μικρή απόσταση από την λίμνη Πολυφύτου μέσα στην κοιλάδα που σχηματίζεται από τα όρη Πιέρια, Βέρμιο και Καμβούνια. Απέχει 33 χιλιόμετρα ανατολικά από την πόλη της Κοζάνης και έχει 4.000 κατοίκους. Η ονομασία της δεν είναι σαφές από που προέρχεται, πολλές είναι οι υποθέσεις και οι μύθοι που υπάρχουν. Άγνωστο παραμένει, επίσης, πότε και από ποιούς δημιουργήθηκε ο σημερινός οικισμός και αυτό οφείλεται στην ελλιπή ανασκαφική έρευνα η οποία περιορίζεται σε σωστικές ανασκαφές. Η περιοχή συνδιάζει πληθώρα συγκριτικών πλεονεκτημάτων (νερά, βουνό, γόνιμο έδαφος, καλό κλίμα) σύμφωνα με τα ευρήματα - των προϊστορικών, αρχαϊκών, κλασικών, ελληνοιστικών και των ρωμαϊκών, βυζαντινών χρόνων - έχει κατοικηθεί από τα αρχαία χρόνια και είναι συνεχής.

Εικόνα 70. Βελβεντό

Πηγή: Δήμος Βελβεντού, 2007

Έχουν εντοπιστεί ίχνη αρχαίων φρουρίων και αρχαίων οικισμών όπως αυτό του Παλιόκαστρου, του Παλαιογράτσανου, της Βασιλάρας Ράχης και άλλων. Τα ευρήματα στη θέση Βασιλάρα Ράχη - δάπεδα κατοικιών, εστίες, φούρνοι οικιακής χρήσης καθώς και ευρήματα που σχετίζονται με τις διαδικασίες παραγωγής και προετοιμασίας της τροφής αλλά και με τις ασχολίες των κατοίκων (γεωργία, κυνήγι, ψάρεμα και υφαντική) - χρονολογούνται από την Νεολιθική περίοδο και την εποχή του Χαλκού (4500 π.Χ. - 1200 π.Χ.). Το Παλαιογράτσανο αποτελούσε οχυρωμένο οικισμό σε ακρόπολη με δορυφόρους οικισμούς στη γύρω περιοχή και πιθανολογείται πως άνθισε κατά τα Κλασικά και Ελληνοιστικά χρόνια. Το Παλαίκαстро αντιπροσωπεύει την άνθιση της βυζαντινής περιόδου με τα ερειπωμένα και ελάχιστα εναπομείναντα θεμέλια ρωμαϊκού

φρουρίου (3^ο αι. μ.), ανακατασκευασμένου από τον Ιουστινιανό στον 6^ο αιώνα μ. και ενταγμένου στην ευρύτερη ενότητα των κάστρων της περιοχής.

Όπως και η πόλη της Κοζάνης, έτσι και το Βελβεντό ακολούθησε τον ίδιο ρυθμό ανάπτυξης, και ο 16^{ος} και 17^{ος} αιώνας ήταν αιώνας ακμής με υψηλό κοινωνικό, οικονομικό και πνευματικό επίπεδο όπως μαρτυρούν οι σωζόμενες καλλιτεχνικές δημιουργίες. Εξαιτίας ενός είδους γεωγραφικής απομόνωσης, οι κάτοικοι του Βελβεντού δεν επηρεάστηκαν ιδιαίτερα από την τουρκική κατοχή και διατήρησαν γνήσια την αρχαία ελληνική παράδοση, τη θρησκεία, τη γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμά τους.

Στα σημαντικότερα μνημεία του Βελβεντού ανήκει και η μονόχωρη βασιλική του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Μηνά¹, καθώς στο εσωτερικό του πρώτου σώζεται το παλαιότερο μέχρι σήμερα γνωστό χρονολογημένο ξυλόγλυπτο τέμπλο της Ελλάδας και ο δεύτερος παρουσιάζει ενδιαφέρον καθώς είναι κατάγραφος στο εσωτερικό του με βυζαντινές τοιχογραφίες των αρχών του 13^{ου} αιώνα και του 15^{ου} αιώνα.

Το Βελβεντό στηρίζεται στην αγροτική οικονομία με τρεις συγκροτημένους αγροτικούς συνεταιρισμούς και βιολογικές καλλιέργειες. Τα τοπικά προϊόντα του οικισμού είναι το κρασί, το τσίπουρο ή “ρακί”, όπως είναι το τοπωνύμιο του, τα ροδάκινα, τα μήλα και τα παράγωγα τους (κομπόστα, γλυκό του κουταλιού, μαρμελάδα). Διοργανώνονται και σχετικές εκδηλώσεις όπως η γιορτή του ροδάκινου.

Η αρχιτεκτονική του οικισμού χαρακτηρίζεται στο σύνολο της από τοπικά παραδοσιακά στοιχεία και οικοδομήματα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, ενώ επίσης διασώζονται πλήθος αρχοντικών σπιτιών του 16^{ου} αιώνα μακεδονίτικης αρχιτεκτονικής.

Εικόνα 71. Αρχοντικό Βελβεντού

Πηγή: Δήμος Βελβεντού, 2007

¹ Αναλύονται περαιτέρω στο Παράρτημα 4.1.

Η Λαογραφική Συλλογή Βελβεντού διαθέτει πλούσιο περιεχόμενο και ανταποκρίνεται στις σύγχρονες προδιαγραφές της μουσειολογίας. Αντίθετα, η Αρχαιολογική και Βυζαντινή Συλλογή προς το παρόν δεν είναι επισκέψιμη αλλά προγραμματίζεται να εκτεθεί στο «Αρχαιολογικό και Βυζαντινό Μουσείο», στο παλιό Αρρεναγωγείο του Βελβεντού.

Το “Σκεπασμένο” είναι το φαράγγι των εννέα περιόδων μουσών το οποίο πήρε το όνομά του εξαιτίας ενός σημείου όπου το ρέμα σκεπάζεται από τη γη. Είναι γεμάτο καταρράκτες, φυσικές λιμνούλες, πλατανώνες, παγωμένες πηγές, πλούσια βλάστηση και εντυπωσιακούς βράχους. Έχει διαμορφωθεί ένα πάρκο-χώρος υποδοχής εκδηλώσεων και συναυλιών και ένα ξύλινης κατασκευής παρατηρητήριο (Λιαμάδης κ.ά., 1970: 62· Σιαμπανόπουλος, 1993: 47· Δήμος Βελβεντού, 2007).

Εικόνα 72. “Σκεπασμένο”

Πηγή: Δήμος Βελβεντού, 2007

4.2.ΣΕΡΒΙΑ

Ο οικισμός των Σερβίων βρίσκεται ανάμεσα στην λίμνη Πολυφύτου και στις βορειοδυτικές απολήξεις των Πιερίων ορέων, 26 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της Κοζάνης. Ο δήμος Σερβίων είναι τρίτος σε πληθυσμό και πρώτος σε έκταση στο νομό Κοζάνης. Το 70% της παραλίμνιας έκτασης της λίμνης Πολυφύτου ανήκει στον δήμο των Σερβίων. Ο πληθυσμός του ομώνυμου οικισμού είναι 4.465 κάτοικοι. (Χατζηλαζαρίδης, 2004)

Υπάρχουν διαφορετικές θεωρίες για την προέλευση της ονομασίας των Σερβίων. Η μια υποστηρίζει πως αρχικά ονομαζόταν “Φυλακαί” επί Μακεδόνων και μέχρι τις αρχές του 2^{ου} μ.Χ. αιώνα - για αιώνες και κυρίως επί Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, λόγω της θέσης του, ήταν ένα απόρθητο φρούριο που ήλεγχε τις μοναδικές διόδους, τα στενά του Σαρανταπόρου “Πόρτες”, μεταξύ Μακεδονίας και Θεσσαλίας στην περιοχή- και αργότερα όταν την πόλη κατέλαβαν οι Ρωμαίοι, την ονόμασαν στη δική τους γλώσσα Servia που προήλθε από το λατινικό ρήμα “servo” που σημαίνει φυλάττω, παρατηρώ. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με άλλη θεωρία ο οικισμό έλαβε το σημερινό όνομά του από τους Σέρβους που εγκαταστάθηκαν εκεί τον 7^ο μ.Χ. αιώνα με άδεια του αυτοκράτορα Ηράκλειου (Σιαμπανόπουλος, 1993: 48)

Τα Σέρβια κατοικήθηκαν από τα Προϊστορικά χρόνια και σώζονται τάφοι, αγγεία, νεολιθικά εργαλεία. Σύμφωνα με την Χονδρογιάννη-Μετόκη από το 1985 και μετά η έρευνα έφερε στο φως ένα μεγάλο αριθμό προϊστορικών θέσεων καθώς και λείψανα κατοίκησης ιστορικών χρόνων, που υποχρέωναν τους αρχαιολόγους να δούνε την περιοχή ως μία ενιαία ανεξάρτητη πλέον ενότητα. Έτσι, τα Σέρβια πέρασαν στη διεθνή βιβλιογραφία ως μεμονωμένη Θεσσαλική αποικία. Οι θέσεις που έχουν εντοπισθεί καλύπτονται κατά το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από τα νερά της λίμνης και έρχονται στο φως μόνο με την μείωση της στάθμης του νερού, περιορίζοντας έτσι στο ελάχιστο τα περιθώρια της έρευνας. Κεραμική, γραπτή και μονόχρωμη, αλλά και πολλές άλλες κατηγορίες, λίθινα εργαλεία κατασκευασμένα με κρούση ή τριβή. (Χατζηλαζαρίδης, 2004)

Το κάστρο των Σερβίων χαρακτηρίζεται ως βυζαντινό μνημείο το οποίο χτίστηκε από τον Ηράκλειο τον 7^ο μ.Χ. αιώνα. Κάλυπτε έκταση 100 στρέμματα και αποτελούνταν από τείχος και ενδιάμεσο τείχος, που το διχοτομούσε για μεγαλύτερη ασφάλεια, και στο κέντρο στο υψηλότερο σημείο βρισκόταν η ακρόπολη. Μέσα στο κάστρο έχουν εντοπιστεί λείψανα δεξαμενών, λουτρών, η οικία του διοικητή,

εκκλησιών και άλλων οικοδομημάτων. Η άλωση του κάστρου επετεύχθη από τους Τούρκους μετά από προδοσία, το 1421-1430. Την περίοδο της τουρκοκρατίας αποτέλεσε έδρα της τοπαρχίας του Τσιαρσιαμπά. Απελευθερώθηκε από τον τουρκικό ζυγό το 1912 αλλά το 1943 καταστράφηκε ολοσχερώς από τα ιταλικά στρατεύματα. (Σιαμπανόπουλος, 1993: 48· Λιαμάδης κ.ά., 1970: 74)

Εικόνα 73. Κάστρο Σερβίων

Πηγή: Ιστοχώρος Σερβίων

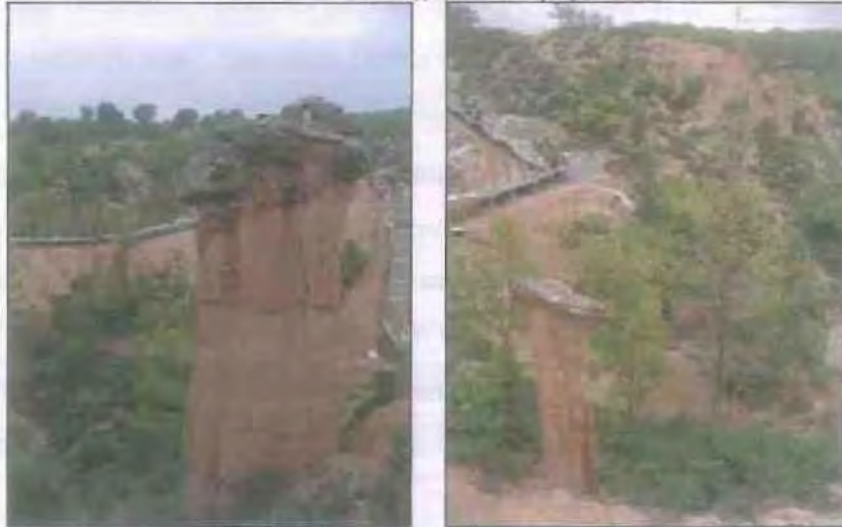
Σημαντική είναι η κληρονομιάς της από την βυζαντινή περίοδο². Η μεγάλη τρίκλιτη βασιλική των Κατηχουμένων ή “Σαράντα Πόρτες”, όπως αλλιώς ονομάζεται, βρίσκεται δίπλα στα τείχη του κάστρου των Σερβίων και αποτελούσε τον επισκοπικό της ναό. Επίσης, και ο μεταβυζαντινός ναός των Αγίων Αναργύρων βρίσκεται δίπλα στα τείχη του κάστρου. Τέλος, η μικρή βασιλική των Αγίων Θεοδώρων χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 11^{ου} αιώνα και αποτελούσε καθολικό ανδρικής μονής.

Επιπλέον, διαθέτει επισκέψιμους γεωτόπους όπως φαράγγια εκατέρωθεν του λόφου των βυζαντινών μνημείων Σερβίων, ανθρωπόμορφα και ζωόμορφα βράχια που συνδέονται με θρύλους και παραδόσεις και ένα μεγάλο γεωλογικό ρήγμα το οποίο διακρίνεται σε πολλές θέσεις των Σερβίων. Μέσα στο στον οικισμό διατηρείται ακόμη ένα πέτρινο τοξωτό βυζαντινό γεφύρι. Παράλληλα, επισκέψιμοι είναι και ο αρχαιολογικός χώρος στον λόφο των βυζαντινών μνημείων Σερβίων αλλά και το Λαογραφικό Μουσείο το οποίο λειτουργεί με διεύθυνση του Μορφωτικού Ομίλου “Τα κάστρα” Σερβίων. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο νεολιθικός οικισμός κοντά στην πόλη και τα ερείπια αρχαίου οικισμού στο Παλιογράτσανο. Μια ιδιαίτερη αθλητική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα στην Καστανιά Σερβίων είναι ο αιωροπτερισμός, αλεξίπτωτο πλαγιάς, με διοργανώσεις πανελλήνιων αγώνων. Τέλος, το ιδιαίτερο γεωλογικό φαινόμενο με τα “Μπουχάρια” στο Μικρόβαλτο και το έργο της

² Αναλύονται περαιτέρω στο Παράρτημα 4.1.

δημιουργίας του γεωπάρκου αποτελεί ενθαρρυντικό στοιχείο για την ανάπτυξη της περιοχής. (Μαστρογιαννόπουλος, 2009· <<http://hellas.teipir.gr>>)

Εικόνα 74. Μπουγάρια Μικροβάλτου

Πηγή: Μαστρογιαννόπουλος, 2009

Εικόνα 75. Ζωόμορφα βράχια και Φαράγγι Σερβίων

Εικόνα 76. Αιωροπτερισμός στην Καστανιά

Πηγή: Ιστοχώρος Σερβίων, 2008

4.3. ΣΙΑΤΙΣΤΑ

Ο οικισμός της Σιάτιστας είναι κτισμένος αμφιθεατρικά σε υψόμετρο 900 μέτρων στις πλαγιές του όρους Βέλια. Οι κάτοικοι των γύρω καταπιεσμένων από τον τουρκικό ζυγό οικισμών, μετακινήθηκαν τον 14^ο αιώνα μ.Χ. προς την ορεινή και δασώδη τότε περιοχή των Γερανείων (κάτω συνοικία της Σιάτιστας), και δημιούργησαν έναν δυσπρόσιτο οικισμό με σκοπό να διασφαλίσουν την παράδοση τους και την εθνική τους ταυτότητα. Ο οικισμός από την αποίκησή του μέχρι σήμερα μετονομάστηκε τέσσερις φορές για να καταλήξει στη σημερινή ονομασία του. Ωστόσο, η ονομασία Σιάτιστα δεν είναι γνωστή η ρίζα της και πολλές είναι οι υποθέσεις που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς με επικρατέστερη αυτή που θέλει η ονομασία να δόθηκε από τους απόδημους στην Αυστροουγγαρία κατοίκους του οικισμού από τη γερμανική λέξη “Schatzstadt” που σημαίνει θησαυρούπολη.

Εικόνα 77. Σιάτιστα

Πηγή: Βικιπαίδεια, 2009γ

Σύμφωνα με τον Δημήτριο Κανατσούλη, ο οποίος βασιζόμενος στα αρχαιολογικά ευρήματα των δύο αρχαίων τάφων, υποστηρίζει πως η περιοχή πιθανόν να κατοικούνταν στην αρχαιότητα. Επιπλέον, ερείπια δυο αρχαίων φρουρίων της Προκλασικής Εποχής εντοπίστηκαν 15 χιλιόμετρα βορειοδυτικά από τη Σιάτιστα, στον Πελεκάνο και στην Εράτυρα. Μια πολύ σημαντική ανακάλυψη είναι ο εντοπισμός στην περιοχή απολιθωμένων χαυλιόδοντων, τμημάτων από μαμούθ, ρινόκερου, διάφορα πετρώματα και ορυκτά τα οποία στεγάζονται στο Παλαιοντολογικό Μουσείο της Σιάτιστας μαζί με το αρχαιότερο ανθρώπινο εργαλείο του ελλαδικού χώρου, 100.000 χρόνων.

Η περίοδος μεγάλης ακμής του οικισμού είναι από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα μέχρι και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Η οικονομική ανάπτυξη αυτή στηρίχθηκε κυρίως στις

εμπορικές δραστηριότητες³ του και έτσι μετατράπηκε σε ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά κέντρα της Ελλάδας, με εμπορικές συναλλαγές με μεγάλες αστικά κέντρα της Ευρώπης όπως τη Βιέννη, το Βουκουρέστι, τη Βενετία. Αυτές οι ευνοϊκές συνθήκες ανάπτυξης συντέλεσαν και στην ανάπτυξη της αρχιτεκτονικής με την κατασκευή πλήθους αρχοντικών τοπικής αρχιτεκτονικής στολισμένα με τοιχογραφίες, ξυλόγλυπτα τζάκια, ταβάνια μεγάλης τέχνης, βιτρό στα παράθυρα και τους φεγγίτες και πλούσια εσωτερική επένδυση. Τριάντα περίπου αρχοντικά έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα και μερικά από αυτά είναι επισκέψιμα.

Επιπλέον, παρακαταθήκη από την πλούσια εποχή εκείνη αποτελούν και οι μεταβυζαντινές εκκλησίες. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο ναός της Αγίας Παρασκευής του 16^{ου} αιώνα με αγιογραφίες του Θεόδωρου Πουλάκη και αξιόλογο ξυλόγλυπτο τέμπλο. Επιπλέον, έχει ιδρυθεί Εκκλησιαστικό Μουσείο όπου γίνεται η προβολή της εκκλησιαστικής τέχνης.

Φυσικά εκτός από την οικονομία και τις τέχνες, και τα γράμματα γνώρισαν ανάπτυξη τότε, με συγγραφή πολλών βιβλίων και χειρογράφων. Όσα από τα οποία διασώθηκαν εκτίθονται σήμερα στη Μανούσιο Δημοτική Βιβλιοθήκη η οποία στεγάζεται στο Πνευματικό Κέντρο της Σιάτιστας σε ένα οικοδόμημα μακεδονίτικης αρχιτεκτονικής και διαθέτει συνολικά 22.000 τόμους.

Η Σιάτιστα βρίσκεται σε μικρή απόσταση από το όρος του Βούρινου το οποίο χαρακτηρίζεται από τον σπάνιο φυσικό και ζωικό πλούτο του αλλά και από τα γεωλογικά του στοιχεία. Έτσι, η Σιάτιστα διαθέτει Βοτανολογικό Μουσείο το οποίο φιλοξενεί περισσότερους από επτακόσιους πίνακες με φωτογραφίες σπάνιων φυτών και περισσότερους από πεντακόσιους πίνακες με φωτογραφίες σπάνιων ειδών πεταλούδων και ερπετών που απαντώνται στην περιοχή του Βούρινου.

Ωστόσο, το στοιχείο που παραδοσιακά χαρακτηρίζει τον οικισμό ακόμη και σήμερα είναι η αγορά με γούνες και δέρμα από ντόπιους τεχνίτες. Άλλα τοπικά προϊόντα του οικισμού είναι το λιαστό κρασί της Σιάτιστας το οποίο παράγεται με παραδοσιακή, βιολογική τεχνική.

Παράλληλα, πλήθος παραδόσεων αναβιώνουν και προσελκύουν επισκέπτες, όπως οι “Κλαδαριές” στις 23 Δεκεμβρίου οπότε και γιορτάζονται τα “Κόλιαντα” ανάβοντας μεγάλες φωτιές σε όλο τον οικισμό με τη συνοδεία παραδοσιακών τραγουδιών από ορχήστρες με χάλκινα, σιατιστινό κρασί και τοπικά εδέσματα. Άλλο

³ εξήγαγαν δέρματα, γουναρικά, κρόκο, βαμβάκι και εισήγαγαν μεταξωτά υφάσματα, κρύσταλλα, πορσελάνες, καθρέφτες, κοσμήματα κ.ά., πολλά από τα οποία σώζονται σήμερα

ένα έθιμο είναι τα “Μπουμπουσιάρια”, οι απόκριες της Σιάτιστας, τα οποία πραγματοποιούνται στις 5 και 6 Ιανουαρίου, με μεταμφιεσμένους, παρέλαση αρμάτων και ορχήστρες με χάλκινα. Τέλος, το έθιμο των καβαλάρηδων προσκυνητών της μονής της Παναγιάς Μικροκάστρου τον Δεκαπενταύγουστο έχει ρίζες στα χρόνια της τουρκοκρατίας οπότε οι καβαλάρηδες με τα στολισμένα τους άλογα περνώντας μέσα από τους δρόμους της Σιάτιστας πηγαίνουν στη ώστε να παραβρεθούν στη θεία λειτουργία και με το πέρας της επιστρέφουν στην πόλη για να αρχίσει η γιορτή με τους κατοίκους. (Χάρτης της Ελλάδας· Δήμος Σιάτιστας, 2009· Βικιπαίδεια, 2009γ· Σιαμπανόπουλος, 1993: 56-58)

Εικόνα 78. Γιορτή της Παναγίας

Πηγή: Kozani.net, 2009δ

5. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΑΝΗΣ

Η διεξαγωγή της έρευνας πεδίου πραγματοποιήθηκε με στόχο την διαμόρφωση μιας πληρέστερης εικόνας σχετικά με την ανάπτυξη μορφών εναλλακτικού τουρισμού σε μια περιοχή τουριστικά “παρθένα”, στην ευρύτερη περιοχή της Αιανής. Εφόσον η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού σχετίζεται και βασίζεται στην βούληση των τοπικών αρχών και δρώντων, πηγές συλλογής των πληροφοριών επιλέχθηκε να είναι ομάδα ατόμων που είναι μέλη των τοπικών αρχών και των άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενων φορέων. Επομένως, δεν πρόκειται για έρευνα πεδίου με αντιπροσωπευτικό δείγμα, υπό την έννοια της δειγματολογικής προσέγγισης. Κατά συνέπεια, προτιμήθηκε η χρήση μεθόδου έρευνας πεδίου με προσωπικές συνεντεύξεις για την ουσιαστικότερη αποκόμιση στοιχείων και απόψεων και την αξιολόγηση της πρόθεσης για πραγματοποίηση ενεργειών τουριστικής ανάπτυξης. Στόχος είναι λοιπόν η συλλογή ποιοτικών πληροφοριών και όχι καθαρά ποσοτικών στοιχείων.

Αρχικά πραγματοποιήθηκαν δύο πιλοτικές συνεντεύξεις και έπειτα, έγιναν κάποιες διορθωτικές παρεμβάσεις και προστέθηκαν επιπλέον ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο περιέχει 42 ερωτήσεις, εκ των οποίων οι 17 είναι κλειστού τύπου και οι υπόλοιπες 25 είναι ανοιχτού τύπου και είναι χωρισμένο σε τέσσερις θεματικές ενότητες. Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει προσωπικές πληροφορίες των ερωτώμενων. Η δεύτερη ενότητα ερωτήσεων σχετίζεται με την υπάρχουσα κατάσταση της ύπαρξης μορφών εναλλακτικού τουρισμού στην περιοχή της Αιανής και την μελλοντική εξέλιξη. Στο τρίτο τμήμα, περιέχονται γενικές ερωτήσεις σχετικά με την κατάσταση και αξιολόγηση της περιοχής. Το τέταρτο και πέμπτο τμήμα ερωτήσεων αναφέρονται στην αξιολόγηση του Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής και στο Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα αντίστοιχα.

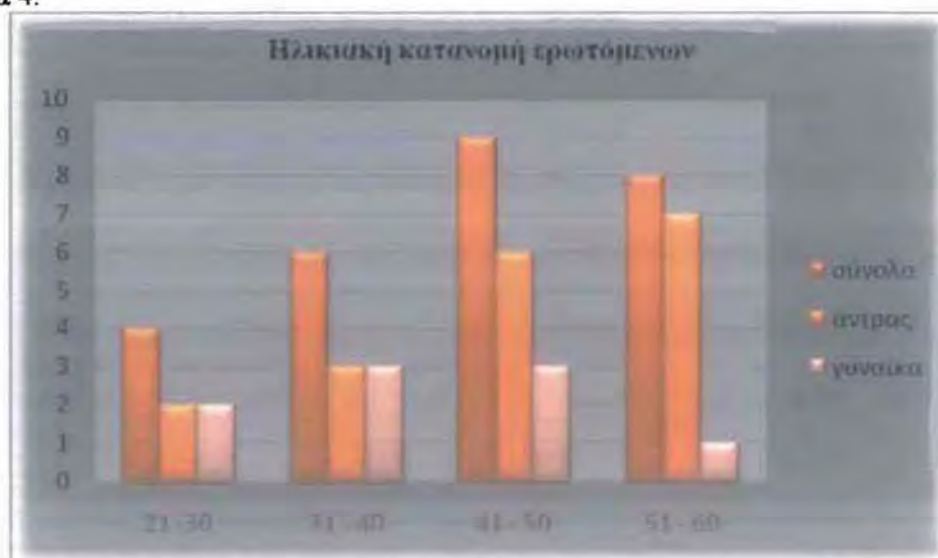
5.1.ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

Στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου περιέχονται προσωπικά στοιχεία των ερωτηθέντων όπως ονοματεπώνυμο, φύλο, ηλικία και απασχόληση. Το δείγμα αποτελείται από 27 άτομα, 18 άντρες και 9 γυναίκες και η αναλογία τους φαίνεται στο γράφημα 1. Είναι φανερό πως το γυναικείο φύλλο απέχει ακόμη σημαντικά από την απασχόληση τους με τα κοινά και τον τουρισμό. Σχετικά με την ηλικιακή κατανομή του δείγματος ανάλογα με το φύλλο (άντρας, γυναίκα) [Γράφημα 2.] παρατηρούμε πως οι ηλικιακές ομάδες που υπερισχύουν αριθμητικά είναι τα άτομα ανεξαρτήτου φύλου 41 με 60 ετών που σχετίζονται ή απλώς ενδιαφέρονται για την (τουριστική) ανάπτυξη της περιοχής, ενώ οι ηλικιακές ομάδες που μειονεκτούν είναι οι νέοι ηλικίας 21 με 40.

Γράφημα 3.

Γράφημα 4.

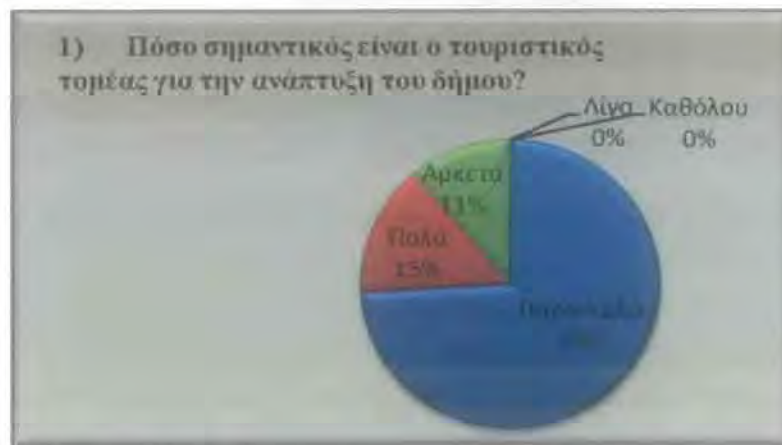

5.2.ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΙΑΝΗ

Η δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου περιέχει ερωτήσεις οι οποίες αναφέρονται στην υπάρχουσα κατάσταση της περιοχής σχετικά με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, τις σκέψεις για μελλοντικό σχεδιασμό και ανάπτυξη τους αλλά και με την διερεύνηση κατανόησης της υπάρχουσας κατάστασης από τους αρμόδιους.

Όπως προκύπτει από το πρώτο γράφημα η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πιστεύουν πως είναι πάρα πολύ σημαντικός ο τουριστικός τομέας για την ανάπτυξη του δήμου, ενώ κανένας δεν δήλωσε το αντίθετο. Το αποτέλεσμα αυτό επιβεβαιώνει πως τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα οι τοπικές κοινωνίες στρέφονται όλο και περισσότερο στις ήπιες μορφές ανάπτυξης και τουρισμού.

Γράφημα 5.

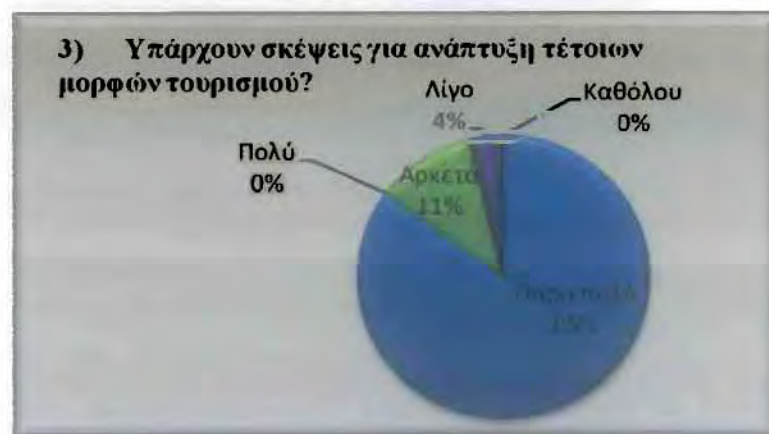

Σύμφωνα με το γράφημα 6., σχεδόν οι μισοί ερωτηθέντες θεωρούν πως ο εναλλακτικός τουρισμός έχει αναπτυχθεί σε περιορισμένο βαθμό. Παρ' όλα αυτά, στο αμέσως επόμενο γράφημα (γράφημα 7.), η συντριπτική πλειοψηφία υποστηρίζει πως υπάρχουν έντονες σκέψεις για περαιτέρω ανάπτυξη τέτοιων μορφών τουρισμού στην περιοχή, που φανερώνει πως υπάρχει πραγματική συνειδητοποίηση της ανάγκης τους.

Γράφημα 6.

Γράφημα 7.

Σχετικά με τον θρησκευτικό τουρισμό (γράφημα 8.), η πλειοψηφία πιστεύει πως έχουν γίνει ενέργειες σχετικές με την ανάπτυξη του.

Γράφημα 8.

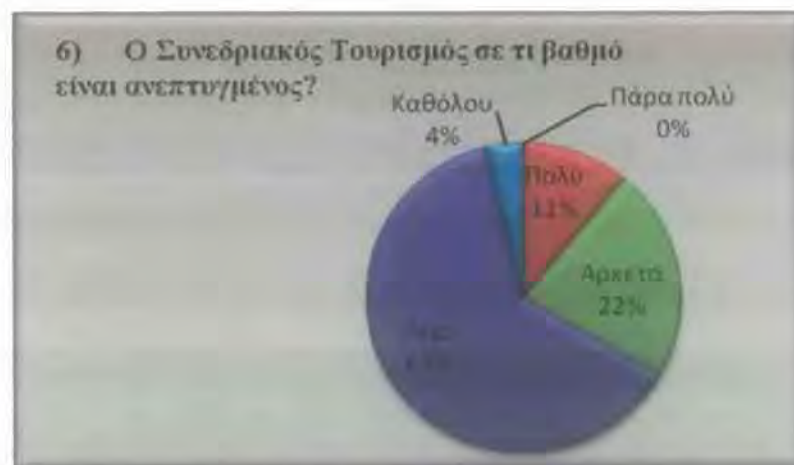
Όσον αφορά τον αρχαιολογικό τουρισμό στον δήμο (γράφημα 9.), η πλειοψηφία πιστεύει πως οι μόνες ουσιαστικές ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί για την ανάπτυξη του είναι η ίδρυση του Αρχαιολογικού Μουσείου χωρίς να έχουν άλλες γίνει σημαντικές παρεμβάσεις ανάπτυξης.

Γράφημα 9.

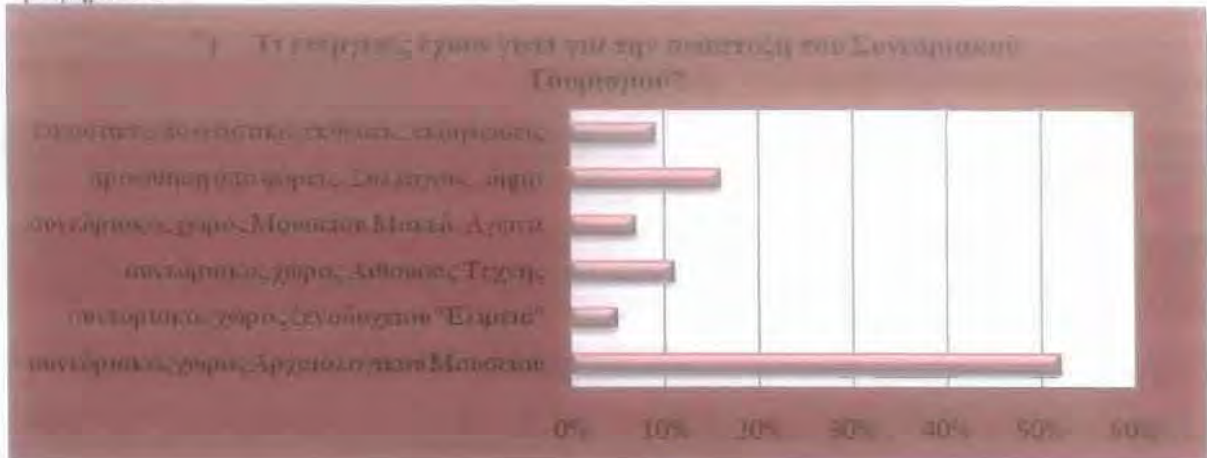

Σχετικά με τον συνεδριακό τουρισμό (γράφημα 10.), υπάρχει η πεποίθηση, σύμφωνα με την πλειοψηφία, πως υπάρχει συνεδριακός τουρισμός αλλά είναι σε μικρό βαθμό ανεπτυγμένος, ενώ σημαντικό ποσοστό ερωτηθέντων θεωρεί ως βασικότερη ενέργεια ανάπτυξης του, την ύπαρξη της αίθουσας πολλαπλών χρήσεων του Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής και την φιλοξενεία συνεδρίων.

Γράφημα 10.

Γράφημα 11.

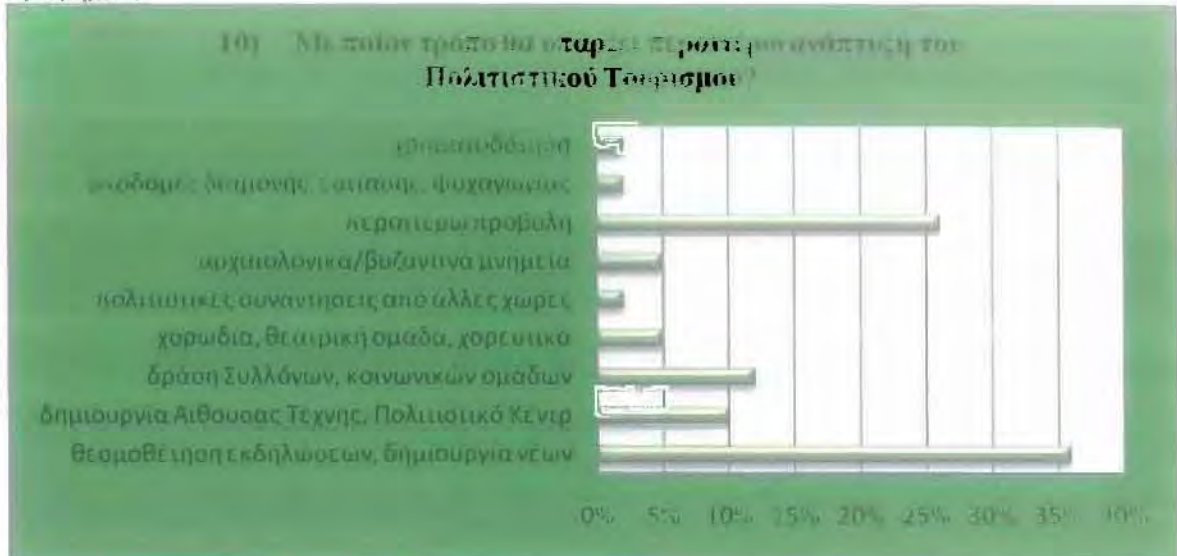
Σύμφωνα με το γράφημα 12., συμπεραίνεται πως ο πολιτιστικός τουρισμός είναι σε αρκετά ικανοποιητικά επίπεδα ανεπτυγμένος στον δήμο, ενώ παράλληλα υπάρχουν έντονες σκέψεις για περαιτέρω ανάπτυξη του.

Η πλειοψηφία υποστηρίζει πως αυτό θα πραγματοποιηθεί με τη θεσμοθέτηση των πολιτιστικών εκδηλώσεων που ήδη λαμβάνουν χώρα στο δήμο, με τη δημιουργία νέων αλλά και τη συστηματικότερη και ευρύτερη προβολή των πολιτιστικών πόρων του δήμου (γράφημα 13.). Αντίθετα, οι ενέργειες για χρηματοδότηση, δημιουργία υποδομών και υπηρεσιών διαμονής, εστίασης, ψυχαγωγίας αναλογούν στην μειοψηφία των ερωτηθέντων γεγονός που φανερώνει πως υπάρχει επιθυμία για ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού και όχι μαζικό.

Γράφημα 12.

Γράφημα 1.

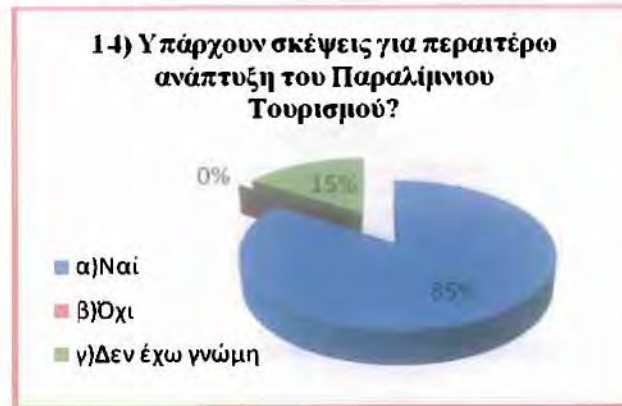
Σύμφωνα με το γράφημα 14., η συντριπτική πλειοψηφία φαίνεται πως έχει συνειδητοποιήσει σε πολύ μεγάλο βαθμό την ύπαρξη των διαθέσιμων δυνατοτήτων και προοπτικών σχετικά με την ανάπτυξη του αγροτουρισμού και του οικοτουρισμού στην περιοχή της Αιανής.

Και για αυτές τις μορφές τουρισμού, οι προτάσεις για περαιτέρω ανάπτυξή τους (γράφημα 15.) βασίζονται στις παρεμβάσεις μικρής κλίμακας, όπως είναι η συντήρηση των περιπατητικών και ορειβατικών μονοπατιών, η δημιουργία νέων και η οργανωμένη παραγωγή και προώθηση των τοπικών προϊόντων, που έχουν πραγματοποιηθεί ή αναμένεται να πραγματοποιηθούν στην περιοχή.

Γράφημα 2.

Γράφημα 5.

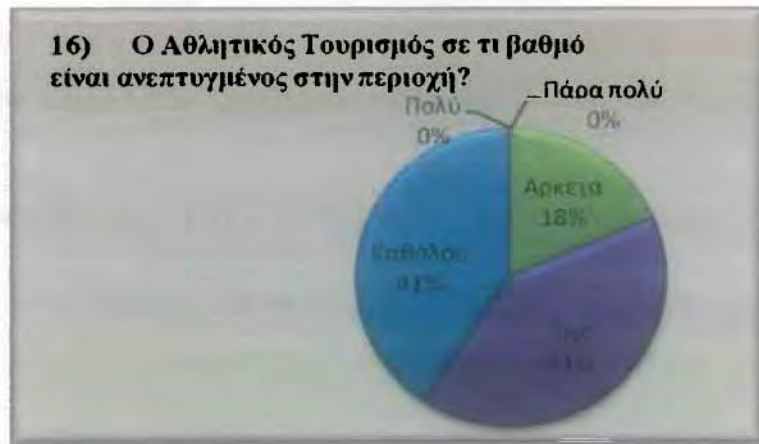
Γράφημα 6.

Και ο αθλητικός τουρισμός συμπεραίνεται πως είναι σχεδόν ανύπαρκτος στην περιοχή της Αιανής (γράφημα 19.). Εν τούτοις, διαθέτει πλήθος συγκριτικών πλεονεκτημάτων που αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξη αυτής της μορφής (γράφημα 20.).

Σχετικά με τις αναμενόμενες ενέργειες ανάπτυξης (γράφημα 21.), η πλειοψηφία θεωρεί πως η δημιουργία Ιππικού Ομίλου και η προώθηση σχετικών δραστηριοτήτων θα βοηθήσει στην αξιοποίηση της παράδοσης σχετικά με την εκτροφή αλόγων και την ιππασία στην Αιανή. Επίσης, πολλοί θεωρούν πως η ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού θα επιτευχθεί με την δημιουργία σύγχρονων αθλητικών εγκαταστάσεων, ορισμένες από τις οποίες είναι ήδη στη φάση της υλοποίησης.

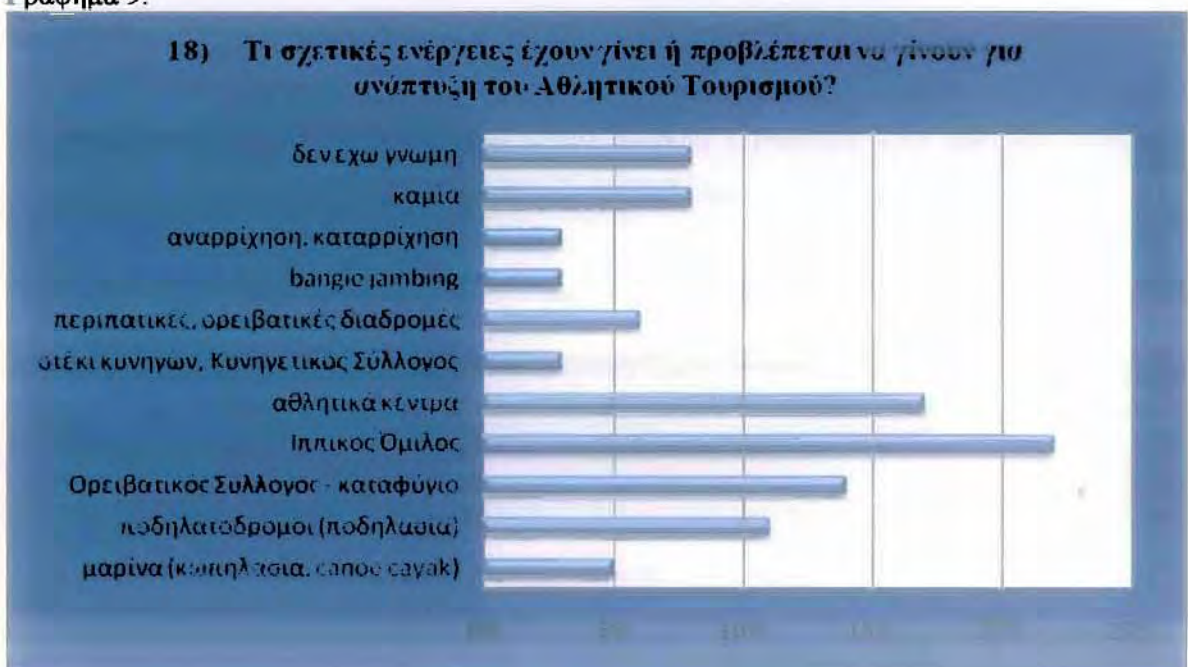
Γράφημα 7.

Γράφημα 8.

Γράφημα 9.

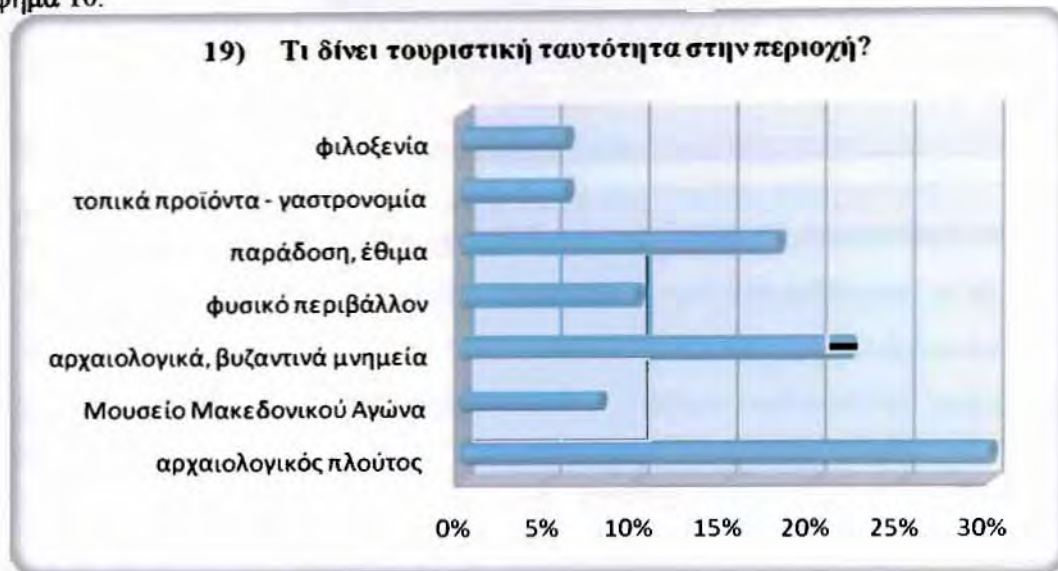

5.3. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΗΜΟΥ

Η τρίτη θεματική ενότητα της έρευνας πεδίου περιέχει ερωτήσεις γενικού περιεχομένου σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση των δραστηριοτήτων, των υποδομών και υπηρεσιών αλλά και των αδυναμιών και πλεονεκτημάτων του δήμου.

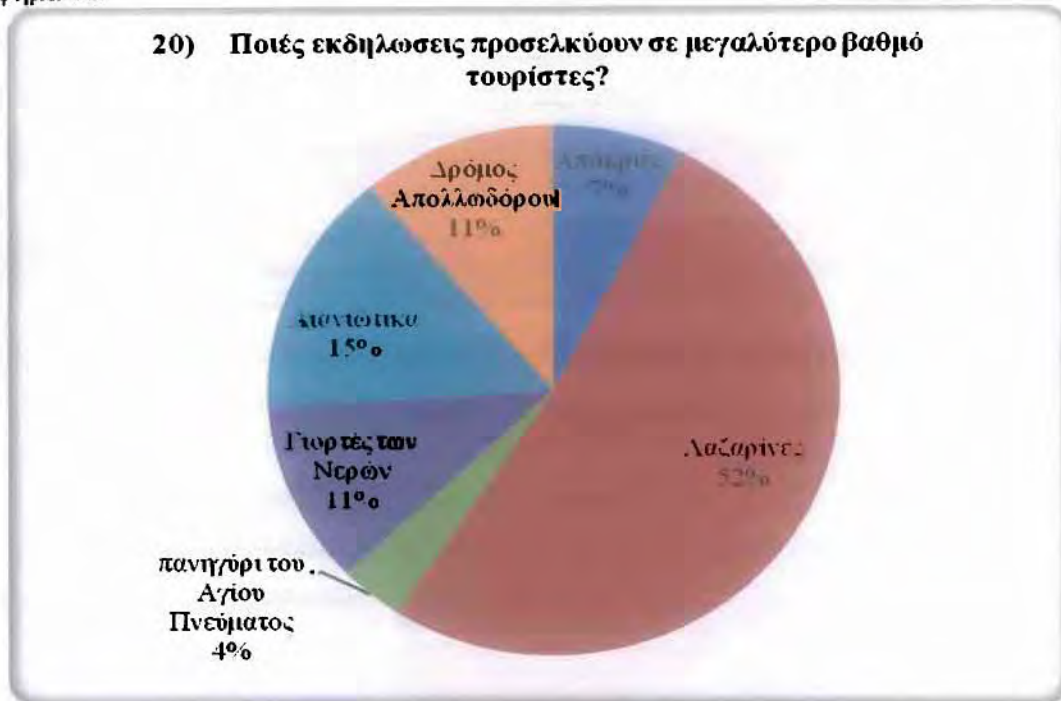
Τα στοιχεία της περιοχής που την χαρακτηρίζουν και της προσδίδουν τουριστική ταυτότητα (γράφημα 22.) είναι τα πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής (αρχαιολογικός και βυζαντινός πλούτος, παράδοση, έθιμα), ενώ το φυσικό περιβάλλον υστερεί.

Γράφημα 10.

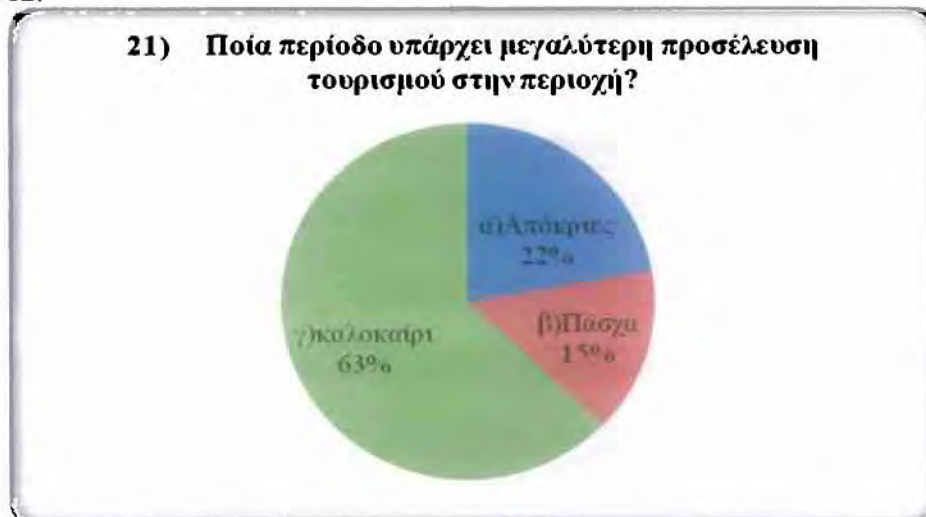
Όσον αφορά τις πολιτιστικές, αθλητικές εκδηλώσεις και τα έθιμα που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο στο δήμο Αιανής (γράφημα 23.) φαίνεται πως η πολιτιστική εκδήλωση-έθιμο “Ααζαρίνες” προσελκύει τους περισσότερους τουρίστες στην Αιανή. Οι εκδηλώσεις που δεν επιλέχθηκαν από κανένα είναι το βλάχικο έθιμο του “Κλήδονα”, οι πολιτιστικές – χορευτικές εκδηλώσεις το “Αντάμωμα του Τσιαρσιαμπά” και το έθιμο θρησκευτικού χαρακτήρα “Καβαλάρηδες της Ζάβορδας”.

Γράφημα 11.

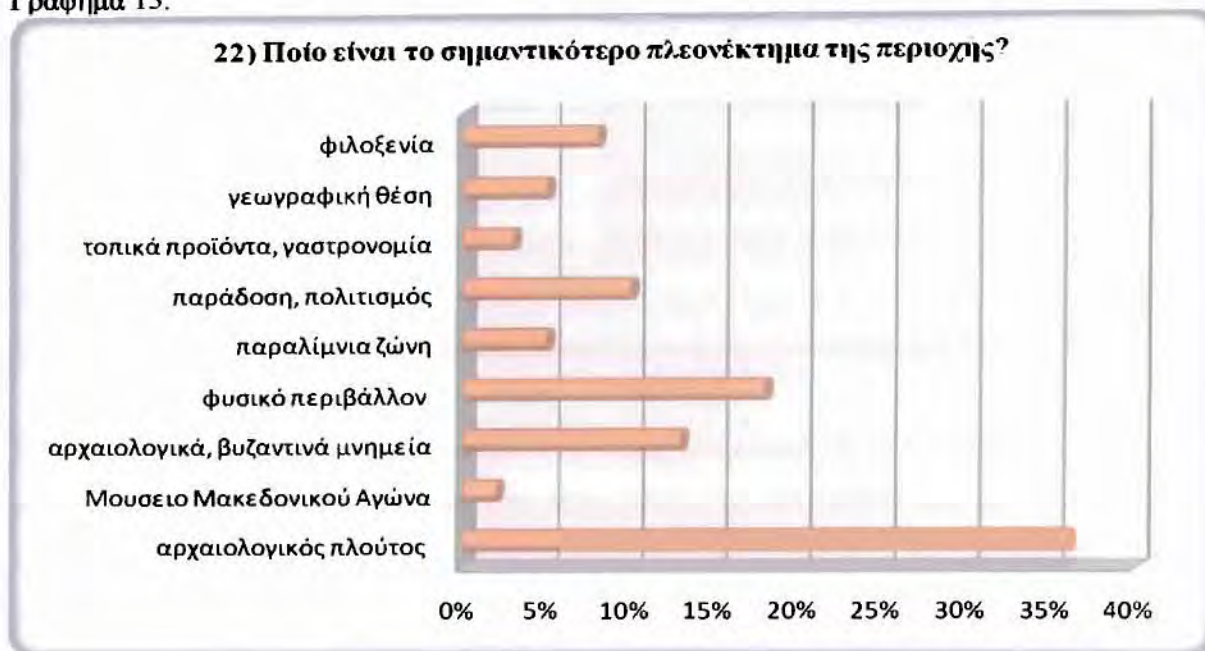
Η χρονική περίοδο που εμφανίζει μεγαλύτερη προσέλευση τουριστικού πληθυσμού (γράφημα 24.) είναι, σύμφωνα με την πλειοψηφία των ερωτηθέντων, η καλοκαιρινή αλλά και ακολουθεί η περίοδος των παραδοσιακών αποκριάτικων εκδηλώσεων με τους φανούς, ενώ αντίθετα τα Χριστούγεννα δεν επιλέχθηκαν από κανέναν ερωτηθέντα ως τουριστική περίοδος.

Γράφημα 12.

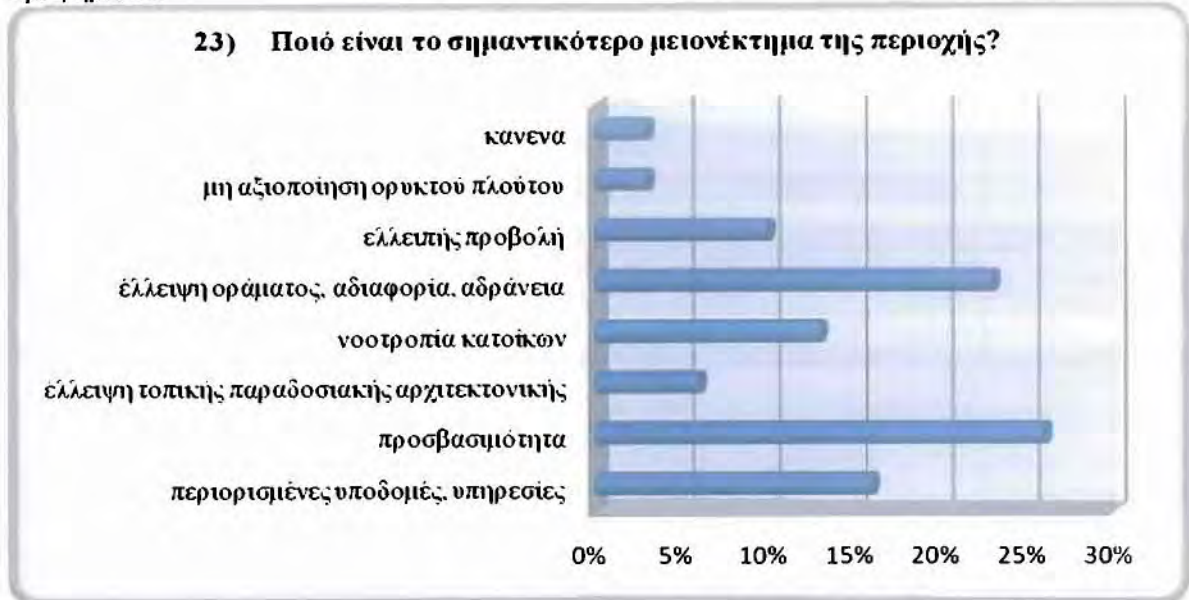
Τα στοιχεία που δίνουν τουριστική ταυτότητα στον δήμο, ο αρχαιολογικός πλούτος και η τοπική παράδοση ταυτίζονται με τα σημαντικότερα πλεονεκτήματά του (γράφημα 25.), σύμφωνα με την πλειοψηφία των ερωτηθέντων. Όμως και ο φυσικός πλούτος αποτελεί πλεονέκτημα αν και δεν φαίνεται να του προσδίδει τουριστική ταυτότητα.

Γράφημα 13.

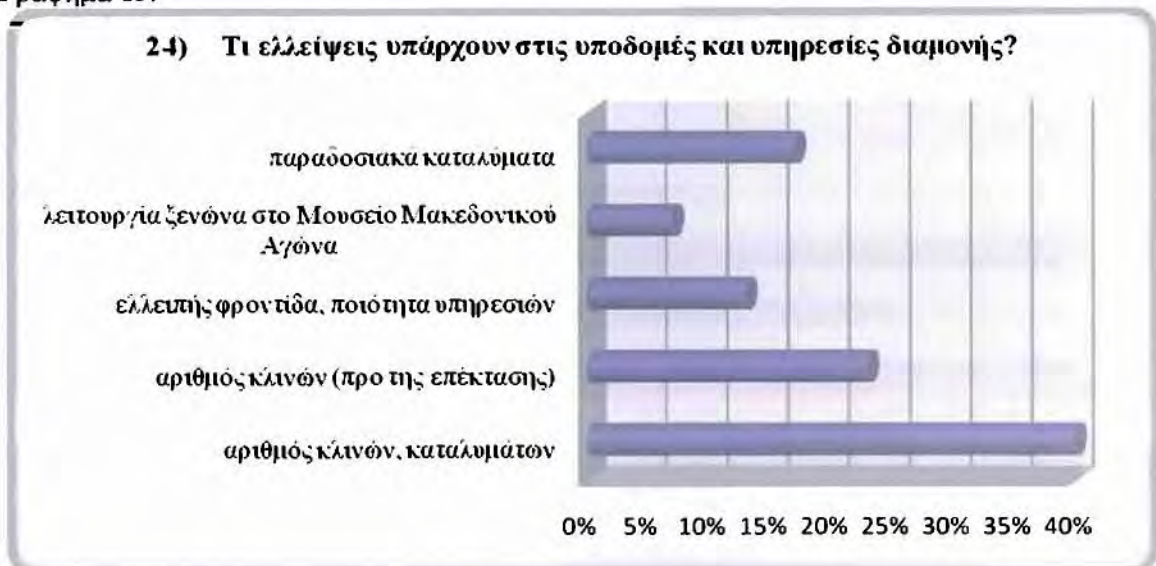
Από την άλλη πλευρά, τα σημαντικότερα μειονεκτήματα που εμφανίζει η περιοχή (γράφημα 26.) φαίνεται πως είναι οι περιορισμένες κοινωνικές και τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες με σημαντικότερη εξ αυτών την προσβασιμότητα γεγονός που είναι αναμενόμενο σχετικά με ένα μικρού μεγέθους δήμο της περιφέρειας. Σημαντικό είναι και το γεγονός της συνειδητοποίησης πως υπάρχει έλλειψη οράματος και αδράνειας από τις τοπικές αρχές και τους κατοίκους. Ωστόσο, αντιφατικό είναι το μικρό ποσοστό έλλειψης της προβολής, αφού σε προηγούμενα γραφήματα υπήρχε έντονη ανάγκη για ενέργειες προβολής και πιθανόν να οφείλεται στην πεποίθηση για πραγματοποίηση της προβολής με έμμεσο τρόπο μέσω της διοργάνωσης εκδηλώσεων.

Γράφημα 14.

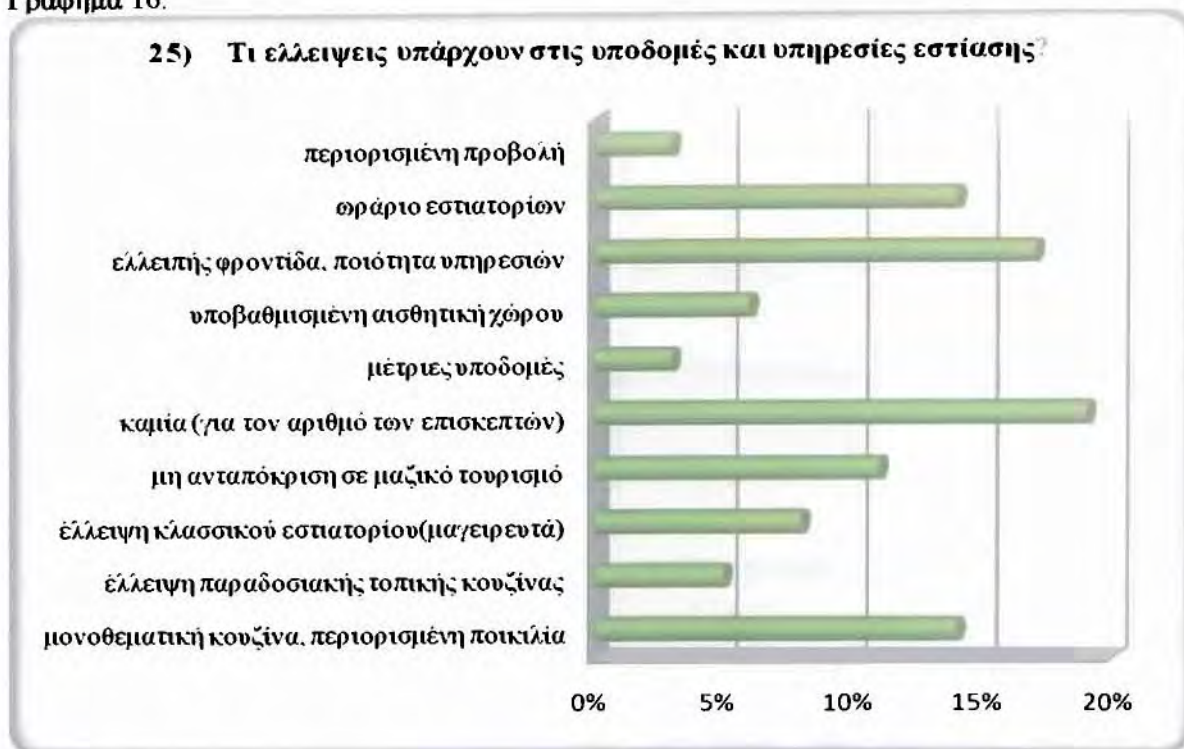
Στη συνέχεια (γράφημα 27.) φαίνεται πως υπάρχουν ελλείψεις στις υποδομές διαμονής στην περιοχή με περιορισμένο αριθμό κλινών και καταλυμάτων και με την απουσία παραδοσιακών καταλυμάτων από την περιοχή, ενώ πολλοί έχουν την πεποίθηση πως η ζήτηση θα καλυφθεί με την επέκταση του ξενοδοχείου “Ελίμεια”. Αυτά τα στοιχεία επιβεβαιώνουν και πάλι πως η δημιουργία υποδομών δεν αποτελεί προτεραιότητα.

Γράφημα 15.

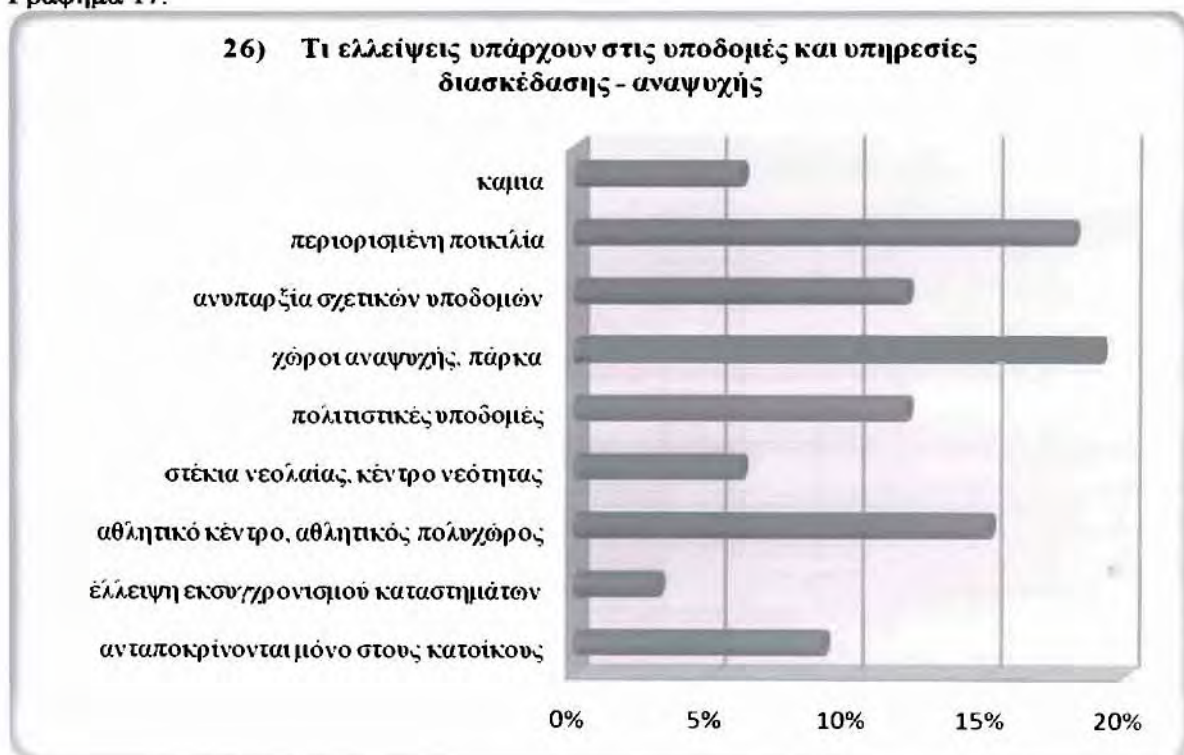
Όσον αφορά τις υπάρχουσες υποδομές και παρεχόμενες υπηρεσίες εστίασης (γράφημα 28.), φαίνεται πως επαρκούν για τον υπάρχοντα/υφιστάμενο αριθμό των επισκεπτών – πελατών, δείχνοντας και πάλι πως δεν υπάρχει επιθυμία για μαζικό τουρισμό.

Γράφημα 16.

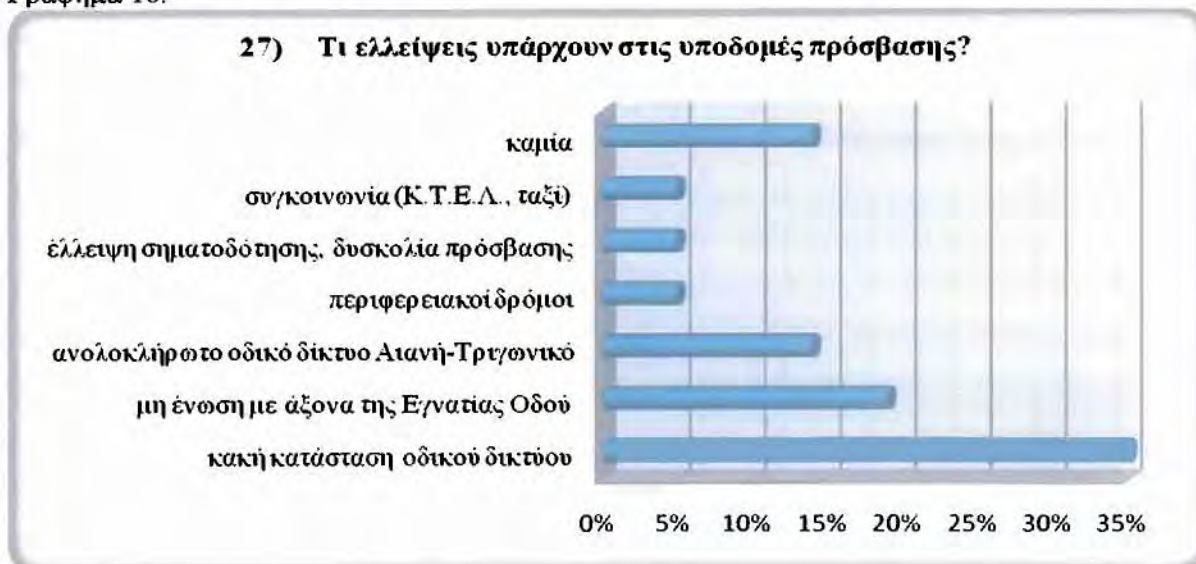
Σχετικά με τις υπάρχουσες υποδομές και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας στην περιοχή (γράφημα 29.), παρατηρούνται περιορισμένες επιλογές αλλά και απουσία αθλητικών και πολιτιστικών υποδομών.

Γράφημα 17.

Αναφορικά με την προσβασιμότητα, δεν εμφανίζεται σημαντική έλλειψη σχετικών υποδομών αλλά κακή κατάσταση του οδικού δικτύου, με επικίνδυνα σημεία, έλλειψη φωτισμό και περιορισμένο οδικό πλάτος.

Γράφημα 18.

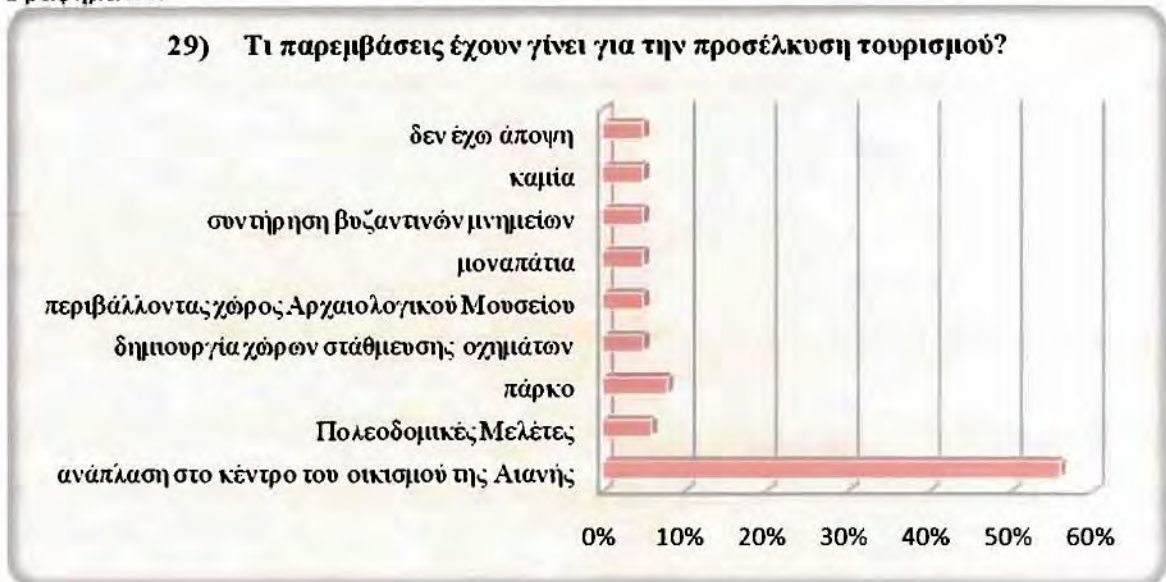
Όσον αφορά τις παρεμβάσεις αναβάθμισης του δήμου (γράφημα 31.) σημαντικός παράγοντας θεωρείται η οικιστική αισθητική και ελκυστικότητα βασισμένη στον παραδοσιακό αρχιτεκτονικό τύπο. Απαραίτητες θεωρούνται και οι ενέργειες για ανάδειξη των μνημείων της περιοχής και η δημιουργία νέων πολιτιστικών και αθλητικών υποδομών, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενα γραφήματα.

Γράφημα 19.

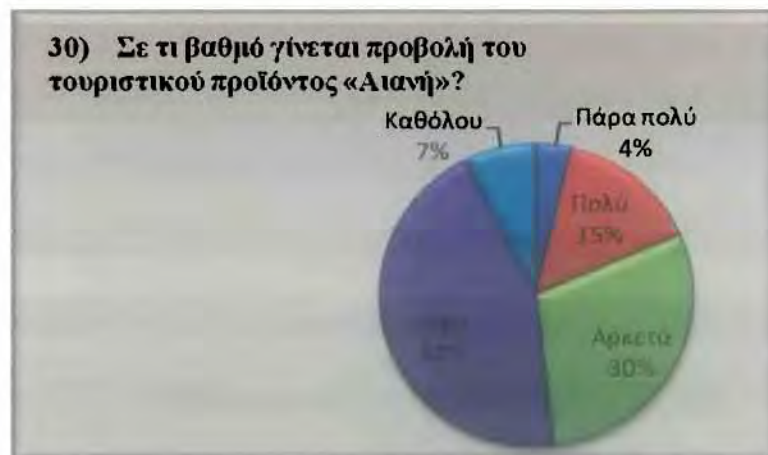
Όσον αφορά τα έργα παρέμβασης τα οποία έχουν ήδη πραγματοποιηθεί στον δήμο, (γράφημα 32.) είναι τα έργα ανάπλασης στο κέντρο του οικισμού της Αιανής με πλακοστρώσεις των γύρω οδών και διαπλατύνσεις των πεζοδρομίων. Όμως, όπως συμπεραίνεται από το προηγούμενο γράφημα, υπάρχει ανάγκη για διεύρυνση τους.

Γράφημα 20.

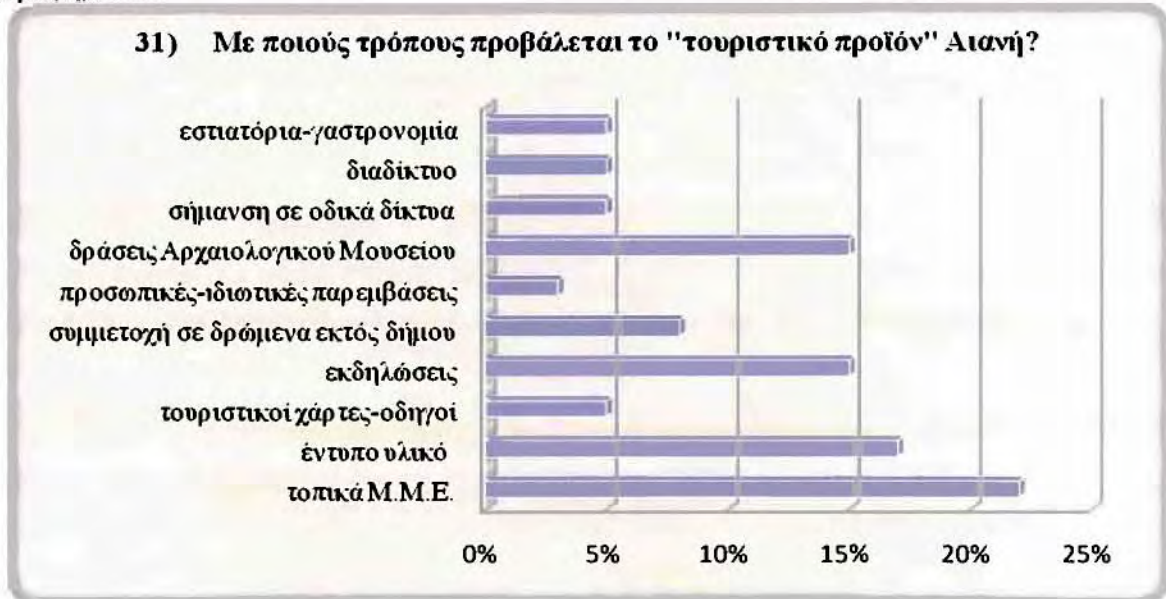
Όπως έγινε φανερό και από προηγούμενα γραφήματα, οι ενέργειες προβολής πραγματοποιούνται σε περιορισμένο βαθμό (γράφημα 33.), ενώ υπάρχει ανάγκη για ενίσχυσή του.

Γράφημα 21.

Οι επικρατέστεροι τρόποι και μέσα προβολής είναι μέσω των τοπικών Μ.Μ.Ε., η προώθηση έντυπου υλικού, όπως ενημερωτικά φυλλάδια, αλλά και μέσω της διοργάνωσης εκδηλώσεων στον δήμο και των ποικίλων δράσεων του Αρχαιολογικού Μουσείου.

Γράφημα 22.

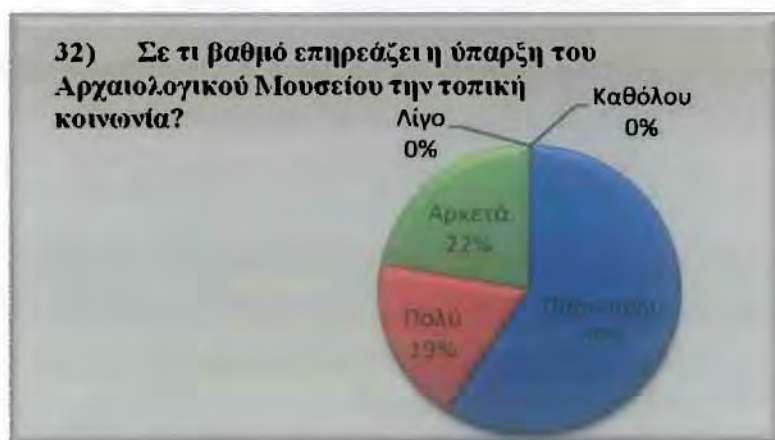

5.4.ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΙΑΝΗΣ

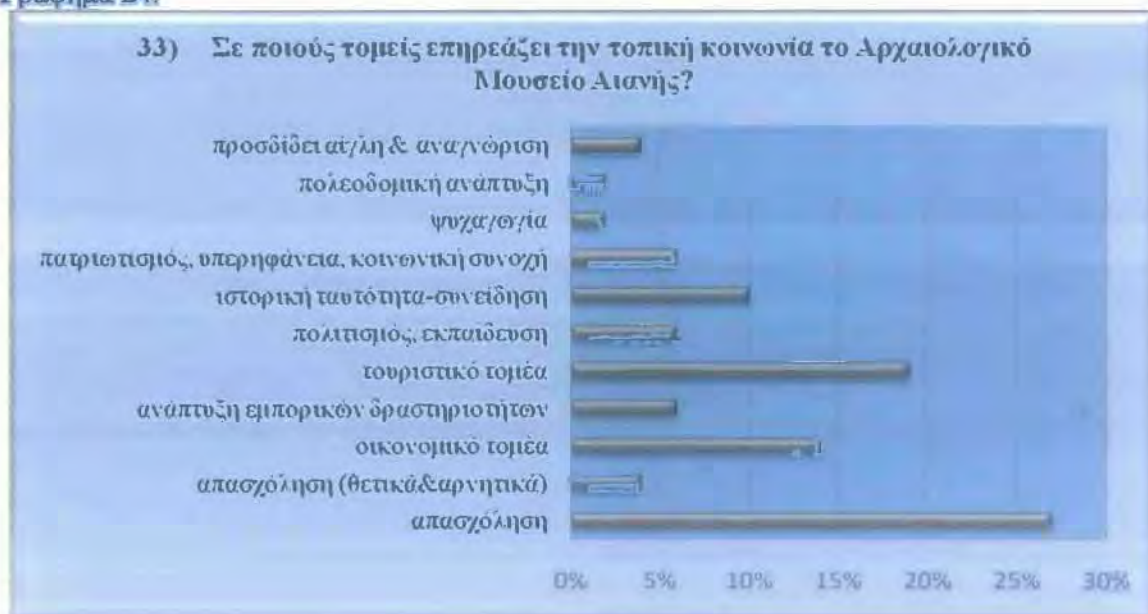
Η τέταρτη θεματική ενότητα του ερωτηματολογίου αναφέρεται εξ ολοκλήρου στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αιανής και στόχο έχει την κατανόηση της επιρροής που ασκεί στην τοπική κοινωνία, των σημαντικότερων στοιχείων που το χαρακτηρίζουν αλλά και των παρεμβάσεων που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν για την αισθητική και λειτουργική βελτίωση του.

Η ίδρυση του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αιανής επηρεάζει έντονα την τοπική κοινωνία (γράφημα 35.). Οι τομείς που επηρεάζονται περισσότερο πιστεύεται πως είναι ο τομέας της απασχόλησης, αφού πλήθος ανέργων εργάζονται με συμβάσεις στο μουσείο και στις ανασκαφικές έρευνες, ο τουριστικός και οικονομικός τομέας με προσέλκυση επισκεπτών αλλά και η διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης των κατοίκων.

Γράφημα 23.

Γράφημα 24.

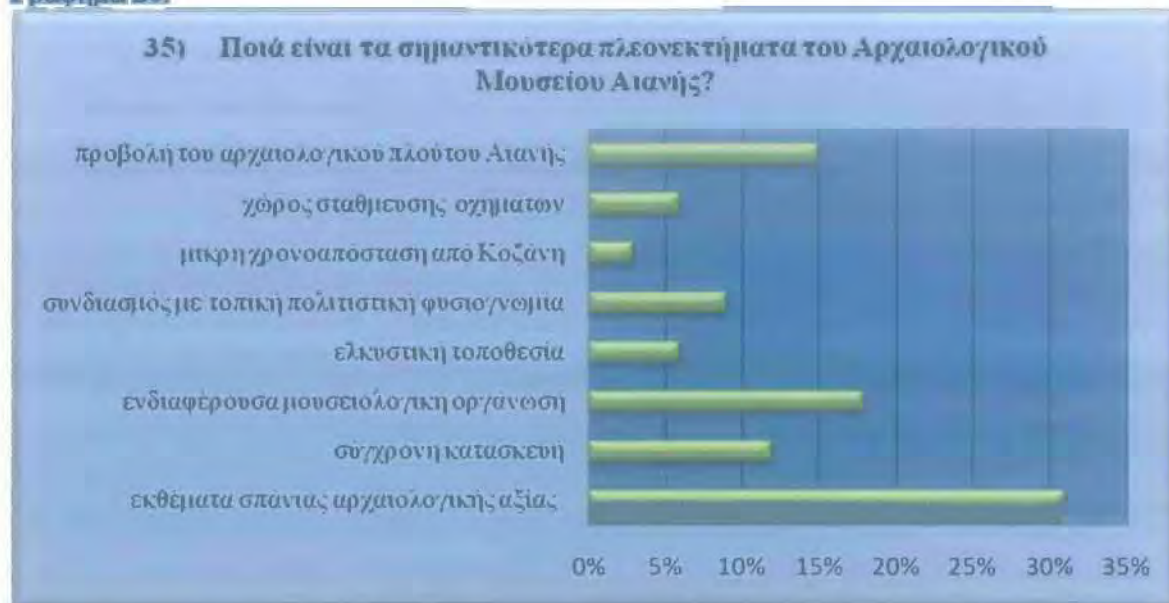
Σύμφωνα με την πλειοψηφία των ερωτηθέντων (γράφημα 37.), η αθλητική εκδήλωση “Δρόμος Απολλοδώρου” είναι η πιο ελκυστική εκδήλωση που διοργανώνει το Αρχαιολογικό Μουσείο, εφόσον κάθε χρόνο συμμετέχουν πλήθος ατόμων από Πανεπιστήμια της Αμερικής. Ωστόσο και η διοργάνωση των Συμποσίων Γλυπτικής Τέχνης, τα ίδια τα εκθέματα του Μουσείου αλλά και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις και τα συμπόσια που λαμβάνουν χώρα στο Μουσείο προσελκύουν το ενδιαφέρον επισκεπτών. Αντίθετα, λιγότερο ελκυστικές θεωρούνται οι “ημέρες Αρχαίας Διατροφής” επειδή πραγματοποιήθηκαν ελάχιστες φορές και οι περιοδικές εικαστικές εκθέσεις που φιλοξενεί.

Γράφημα 25.

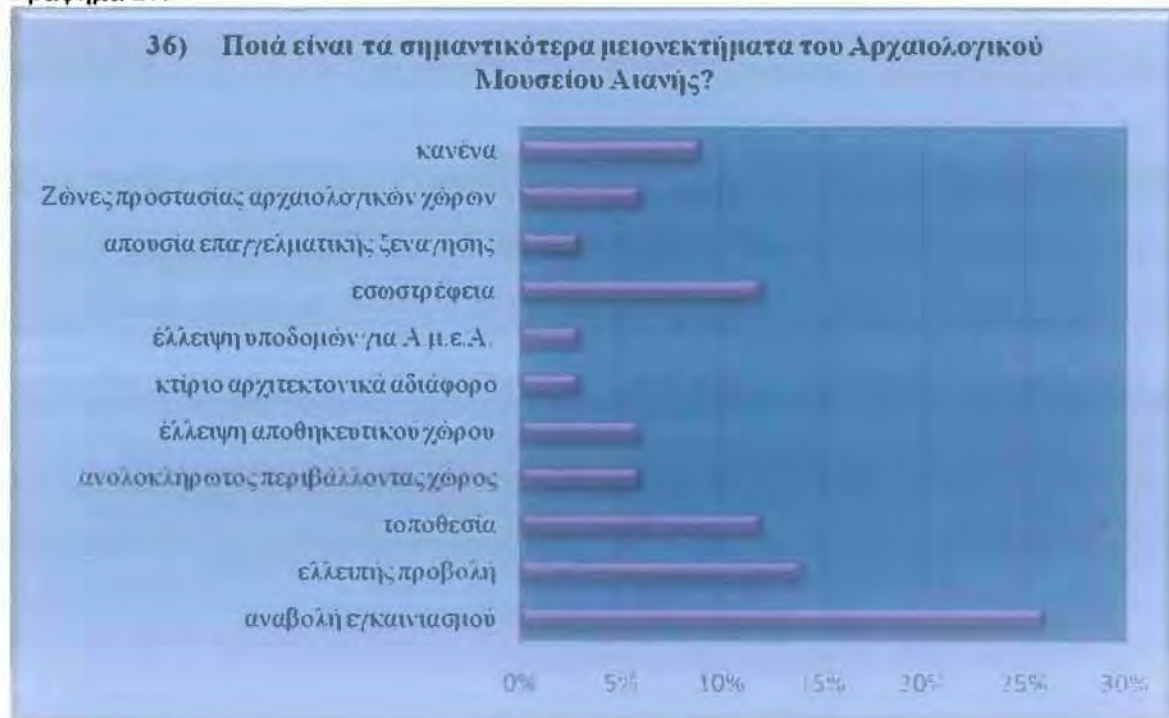
Τα ίδια τα εκθέματα έχοντας σημαντική αρχαιολογική αξία αποτελούν το σημαντικότερο πλεονέκτημα για τους ερωτηθέντες (γράφημα 38.), ενώ επίσης σημαντικό πλεονέκτημα θεωρείται και η ύπαρξη του μουσειακού χώρου ώστε να προβάλλεται όλος ο αρχαιολογικός πλούτος της περιοχής. Άλλα επίσης σημαντικά πλεονεκτήματα είναι η ύπαρξη ενδιαφέρουσας μουσειολογικής οργάνωσης και λειτουργικότητας και ο σύγχρονος εξοπλισμός που διαθέτει και η κατασκευή του, εφόσον θεμελιώθηκε και εξοπλίστηκε πρόσφατα.

Γράφημα 26.

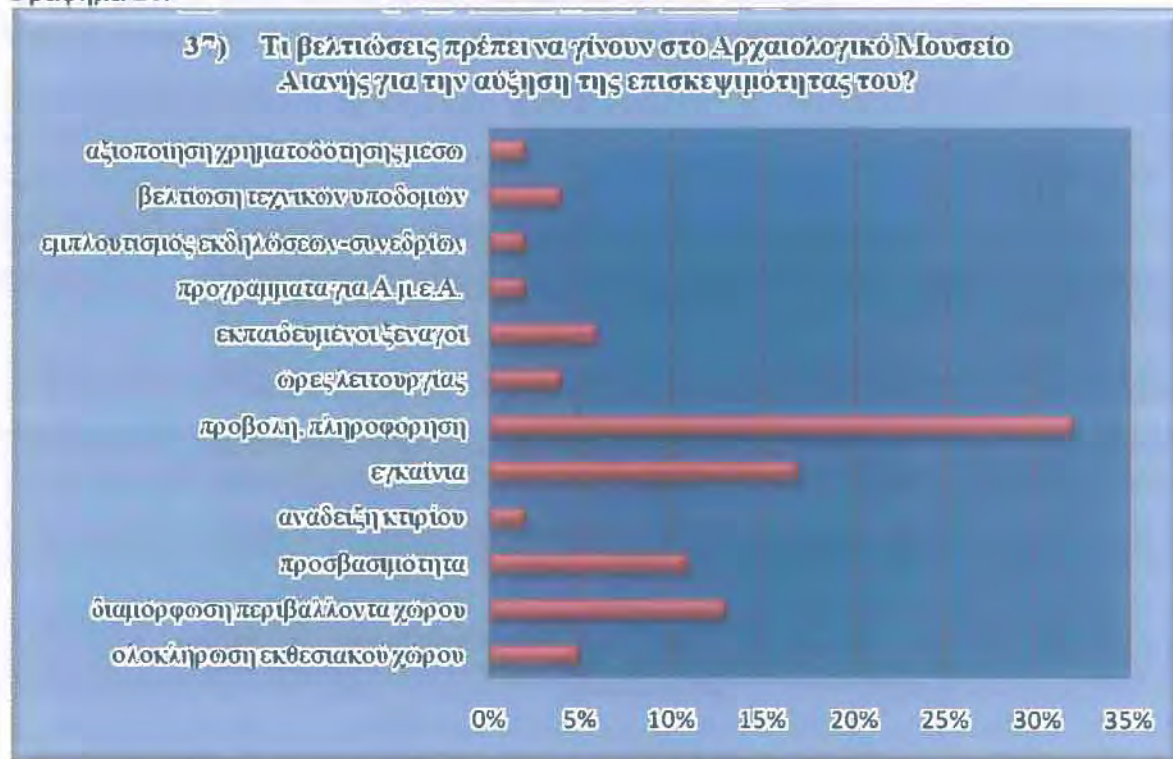
Από την άλλη πλευρά, η συνεχής αναβολή της ημερομηνίας εγκαινιασμού - ώστε να ξεκινήσει η επίσημη λειτουργία του και να αποκτήσει μόνιμο εξειδικευμένο προσωπικό, να οριστούν καθορισμένες ώρες λειτουργίας και να έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει επιπλέον χρηματοδοτήσεις - αποτελεί το σημαντικότερο μειονέκτημα του Αρχαιολογικού Μουσείου. Τα υπόλοιπα μειονεκτήματα του Μουσείου, σύμφωνα με την άποψη των ερωτούμενων, είναι η περιορισμένη προβολή του και η εσωστρέφειά που δείχνουν οι υπεύθυνοι προς την τοπική κοινωνία.

Γράφημα 27.

Για την ελαχιστοποίηση και άμβλυση των αρνητικών στοιχείων που παρουσιάζει το Αρχαιολογικό Μουσείο και την αύξηση της επισκεψιμότητάς του, οι ερωτηθέντες πιστεύουν πως θα πρέπει να γίνουν πιο δυναμικές ενέργειες πληροφόρησης του κοινού και προβολή του Μουσείου. Ο εγκαινιασμός του Μουσείου με ότι συνεπάγεται, είναι σημαντικός παράγοντας για αύξηση της επισκεψιμότητας.

Γράφημα 28.

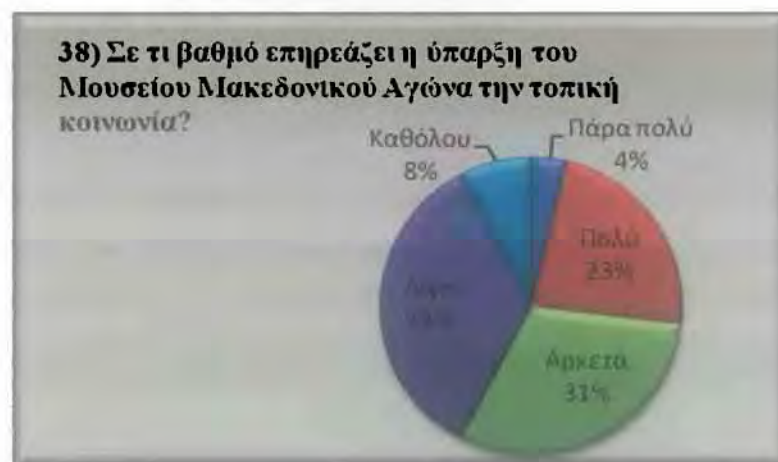

5.5. ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ

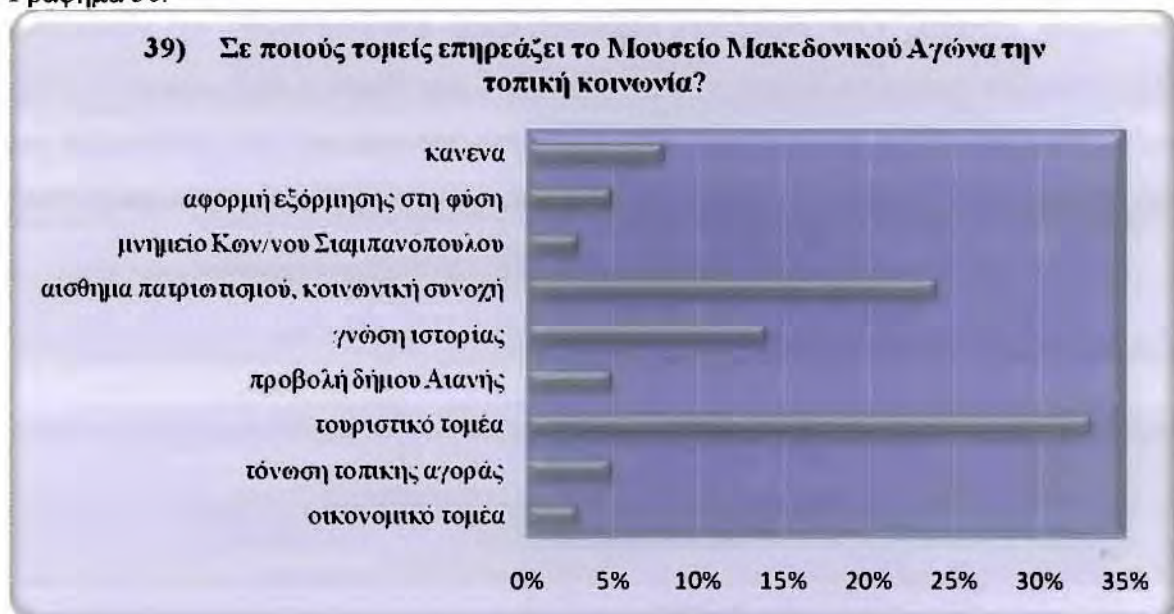
Η τελευταία ενότητα έχει παρόμοιο θεματικό περιεχόμενο με την προηγούμενη ενότητα αναφερόμενη όμως εδώ στο Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα.

Οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το βαθμό της επιρροής του Μουσείου (γράφημα 41.) δεν είναι ξεκάθαρες. Ωστόσο, ο τομέας που επηρεάζεται σε μεγαλύτερο βαθμό είναι ο τουριστικός μέσω της προσέλκυσης επισκεπτών, καθώς επίσης έντονη είναι η επίδραση στην ενδυνάμωση του αισθήματος πατριωτισμού και της κοινωνικής συνοχής των κατοίκων της περιοχής (γράφημα 42.).

Γράφημα 29.

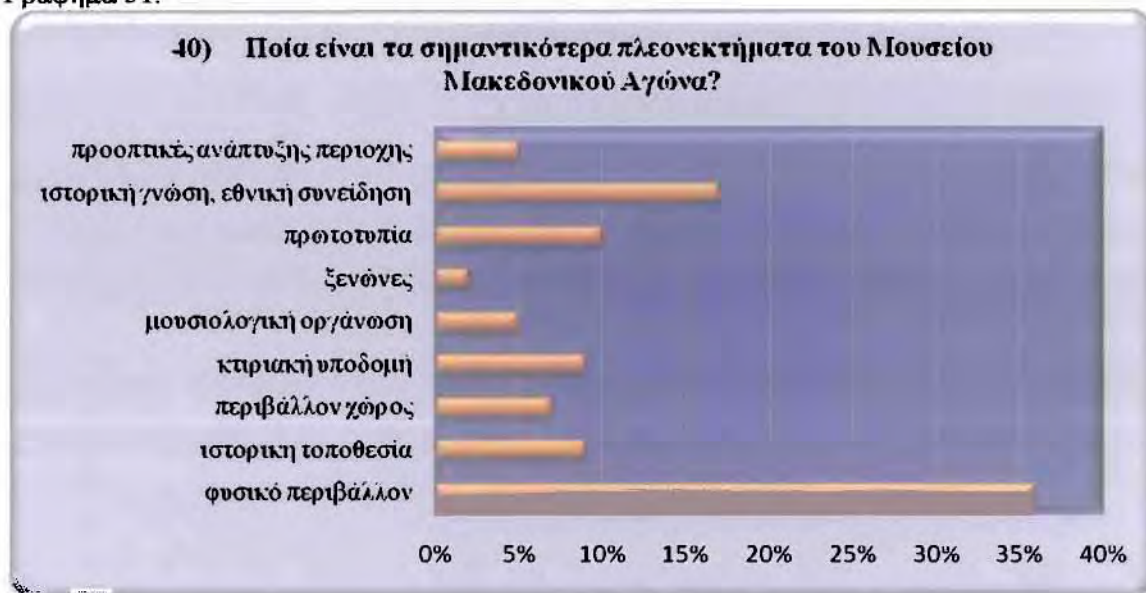

Γράφημα 30.

Σχετικά με τα πλεονεκτήματα του Μουσείου (γράφημα 43.), το φυσικό περιβάλλον του Βούρινου από το οποίο περιστοιχίζεται, με την μοναδικότητα της χλωρίδας και πανίδας του, ξεχωρίζει ως το σημαντικότερο και η δημιουργία του αισθήματος εθνικής συνείδησης και γνώσης της ιστορίας της περιοχής, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο γράφημα.

Γράφημα 31.

Από την άλλη πλευρά, η απομακρυσμένη θέση του Μουσείου με μεγάλη χρονοαπόσταση από την πόλη της Κοζάνης και η δυσκολία προσβασιμότητά του αποτελούν τα σημαντικότερα μειονεκτήματα (γράφημα 44.). Επίσης, σημαντικά μειονεκτήματα είναι η ανεπίσημη λειτουργία του με αντίκτυπο μεταξύ άλλων και στη μη αξιοποίηση των υπάρχοντων υποδομών που διαθέτει, τη μη διαθεσιμότητα του ξενώνα και του αναψυκτηρίου.

Γράφημα 32.

Τέλος, οι βελτιώσεις που οι ερωτούμενοι θεωρούν πως θα πρέπει να συμβούν ώστε να γίνει ελκυστικό σαν μουσείο αλλά και σαν προορισμός είναι ποικίλες γεγονός που πιθανώς να σημαίνει την αναγκαιότητα πολλών παρεμβάσεων και αλλαγών, όπως η οργανωμένη λειτουργία των υποδομών του και η συστηματική προβολή του.

Γράφημα 33.

5.6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Έπειτα από την ποιοτική επεξεργασία των ερωτηματολογίων μπορούν να εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με την υπάρχουσα κατάσταση του δήμου και των δύο μουσείων, τα επίπεδα ανάπτυξης του τουριστικού τομέα στην περιοχή της Αιανής, τις προτάσεις και τις απόψεις των ερωτηθέντων για πιθανές βελτιωτικές ενέργειες καθώς και το βαθμό κατανόησης της διάθεσης και ύπαρξης των αξιόλογων τοπικών πόρων από τους φορείς.

Όσον αφορά την υφιστάμενη κατάσταση του δήμου παρατηρούμε ότι οι ερωτηθέντες πιστεύουν πως σημαντικότερο πλεονέκτημα του δήμου είναι ο αρχαιολογικός πλούτος της περιοχής και η δυναμική του και είναι αυτός που την χαρακτηρίζει και της προσδίδει τουριστική ταυτότητα. Το σημαντικότερο μειονέκτημα του δήμου είναι η προσβασιμότητα, με οδικό δίκτυο σε κακή κατάσταση, κάτι που είναι αναμενόμενο για ένα μικρό δήμο της περιφέρειας, αλλά και η έλλειψη οράματος των αρμόδιων αρχών και η αδιαφορία των κατοίκων. Κατά την άποψη των ερωτώμενων, η εκδήλωση που συγκεντρώνει μεγαλύτερο τουριστικό ενδιαφέρον είναι οι “Λαζαρίνες” που αναβιώνει κάθε Πάσχα, όμως η περίοδος με την υψηλότερη τουριστική κίνηση στην περιοχή είναι το καλοκαίρι. Σχετικά με τις υφιστάμενες τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες, οι ερωτηθέντες θεωρούν πως υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε καταλύματα, σε χώρους αναψυχής και πρασίνου και περιορισμένη ποικιλία των υπάρχοντων καταστημάτων διασκέδασης, ενώ οι υποδομές εστίασης δεν εμφανίζουν σημαντικές ελλείψεις γεγονός που δείχνει πως δεν αναζητάται η προσέλευση μαζικού τουρισμού. Έχουν πραγματοποιηθεί αισθητικές παρεμβάσεις στο κέντρο του οικισμού της Αιανής και της Κερασιάς, όμως εκφράζεται έντονη ανάγκη να γενικευτούν σε όλη την έκταση του δήμου με πρότυπο τον τοπικό παραδοσιακό αρχιτεκτονικό ρυθμό. Τέλος, η προβολή του δήμου και της περιοχής είναι περιορισμένη στα τοπικά Μ.Μ.Ε.

Οι ερωτώμενοι έχουν συνειδητοποιήσει πως ο εναλλακτικός τουρισμός εμφανίζεται σε περιορισμένη κλίμακα στην περιοχή της Αιανής αλλά ότι είναι απαραίτητο να προχωρήσει σε ενδυνάμωσή του με μια στρατηγική όπου ο άξονας προβολής του πλούτου και των ιδιαιτεροτήτων και παραδόσεων της περιοχής αποτελεί προτεραιότητα για την ανάπτυξη του. Υπάρχουν έντονες σκέψεις για ανάπτυξη διάφορων εναλλακτικών μορφών και κυρίως για τον πολιτιστικό και τον παραλίμνιο. Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι ήδη σε ικανοποιητικό βαθμό ανεπτυγμένος και για περαιτέρω ανάπτυξη αναμένεται να πραγματοποιηθούν ενέργειες με κύριο γνώμονα την

προώθηση και προβολή των πολιτιστικών εκδηλώσεων και της παράδοσης. Αντιθέτως, για την ενδυνάμωση του παραλίμιου τουρισμού, ο οποίος είναι ελάχιστα ανεπτυγμένος, προτείνεται ένα μεγάλο φάσμα ενεργειών για αξιοποίηση της παραλίμνιας περιοχής και του υγραβιότοπου με δημιουργία υποδομών και διοργάνωση εκδηλώσεων στο Πλατανόδασος. Κατά τη άποψη των ερωτηθέντων έχουν ήδη πραγματοποιηθεί ενέργειες με σκοπό την ανάπτυξη του θρησκευτικού, αρχαιολογικού και του συνεδριακού τουρισμού με τη συντήρηση των βυζαντινών μνημείων, τη δημιουργία του Αρχαιολογικού Μουσείου και τη διοργάνωση - με πρωτοβουλία του Μουσείου - εκδηλώσεων και συνεδρίων. Σχετικά με τον αγροτουρισμό και τον οικοτουρισμό της περιοχής υπάρχει πλήθος διαθέσιμων στοιχείων-πόρων που θα συμβάλουν στην αναπτυξή τους και προς αυτή τη κατεύθυνση θα δημιουργηθούν νέα περιπατικά και ορειβατικά μονοπάτια και θα ενδυμαμωθεί η παραγωγή και η προώθηση των τοπικών προϊόντων. Τέλος, και ο Αθλητικός Τουρισμός παρουσιάζει προοπτικές ανάπτυξης και υπάρχει η πεποίθηση πως θα προωθηθεί μέσω της τοπικής παράδοσης με τη δημιουργία Ιππικού Ομίλου.

Όσον αφορά την επίδραση του Αρχαιολογικού Μουσείου στην τοπική κοινωνία, παρατηρούμε πως ο τομέας της απασχόλησης και της οικονομίας των κατοίκων επηρεάζεται σημαντικά όπως και ο τουριστικός τομέας. Ο Δρόμος Απολλοδώρου και τα Συμπόσια Γλυπτικής Τέχνης προσελκύουν περισσότερους επισκέπτες, ενώ το σημαντικότερο πλεονέκτημα του Αρχαιολογικού Μουσείου είναι η ίδια η έκθεσή του και η μουσειολογική οργάνωση της. Από την άλλη πλευρά, τα σημαντικότερα μειονεκτήματα του Μουσείου, είναι η αναβολή του εγκαινιασμού και η ελλειπής προβολή του, στοιχεία που σύμφωνα με τους ερωτούμενους χρίζουν βελτίωση για αύξηση της επισκεψιμότητάς του.

Σχετικά με τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά στοιχεία του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα στον Βούρινο, οι ερωτηθέντες θεωρούν πως δεν ασκεί μεγάλη επίδραση στην τοπική κοινωνία, αφού είναι απομακρυσμένο από τους οικισμούς και δεν απασχολεί εργατικό δυναμικό, απλώς ενισχύει σε μικρό βαθμό την τουριστική κίνηση της περιοχής και το αίσθημα του πατριωτισμού των κατοίκων. Από την άλλη πλευρά, η τοποθεσία του αποτελεί το σημαντικότερο θετικό στοιχείο του Μουσείου με το πλούσιο φυσικό περιβάλλον, ενώ παράλληλα αρνητικά στοιχεία θεωρούνται η σημαντική χρονοαπόσταση από μεγάλο αστικό κέντρο, καθώς και η ανεπίσημη λειτουργία του για την οποία θα πρέπει να πραγματοποιηθούν είναι οι απαραίτητες

ενέργειες για επίσημη λειτουργία του Μουσείου και των υποδομών που διαθέτει, όπως επίσης και η εντατικοποίηση της προβολής του.

Συμπερασματικά, ο δήμος της Αιανής έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει τουριστικό προορισμό, αφού αξιοποιήσει και ενισχύσει τα διαθέσιμα στοιχεία του αλλά και με την συστηματική και οργανωμένη δράση των αρμόδιων και των κατοίκων για δημιουργία νέων υποδομών και αξιοποίηση των υπάρχοντων αρχαιολογικών, πολιτιστικών και φυσικών πόρων, διοργάνωση εκδηλώσεων, προώθηση των επαγγελματικών προσπαθειών και συστηματική προβολή σε διευρυμένη κλίμακα.

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης προτάσεων ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού που δύναται να εφαρμοστούν στην ευρύτερη περιοχή της Αιανής με ενιαίο σχεδιασμό. Στόχος είναι η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, η βελτίωση του οικονομικού και βιοτικού επιπέδου των κατοίκων και η ανάδειξη της περιοχής με έμφαση στη διαφύλλαξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και της τοπικής παράδοσης (αρχαιολογικός και βυζαντινός πλούτος και μνημεία, μουσεία, φυσικός πλούτος, τοπικά προϊόντα, πολιτιστική παράδοση, ήθη και έθιμα), στην αναβάθμιση όλων των διαθέσιμων τουριστικών πόρων, στην αξιοποίηση και στη βελτίωση και δημιουργία νέων υποδομών και υπηρεσιών. Απαραίτητες κρίνονται οι παρεμβάσεις του κράτους, της τοπικής αυτοδιοίκησης και της τοπικής κοινωνίας με στόχο την εκπαίδευση των φορέων και οργάνων που εμπλέκονται στις διαδικασίες τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής, τη συμμετοχή της τοπικής οικονομίας, την αξιοποίηση των κρατικών και ευρωπαϊκών χρηματικών πόρων μέσω των διαφόρων προγραμμάτων, τη σύνταξη και υλοποίηση ολοκληρωμένων μελετών αναβάθμισης και τέλος, τη συγκρότηση τουριστικής πολιτικής για προώθηση και προβολή.

6.1. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Οι χριστιανικοί ναοί και τα μοναστήρια είναι αναπόσπαστο στοιχείο του ελληνικού τοπίου, της ιστορικής ταυτότητας, του πολιτισμού και της παράδοσης. Στην περιοχή της Αιανής, στο Βελβεντό, στα Σέρβια και στη Σιάτιστα συναντώνται σημαντικά μνημεία και χώροι θρησκευτικής σημασίας της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου, καθώς και εκδηλώσεις με θρησκευτικό χαρακτήρα συνδεδεμένες με τις παραδόσεις του τόπου. Τα μνημεία αυτά χρίζουν συνεχούς συντήρησης και φροντίδας ώστε να παραμένουν ανέπαφα στο πέρασμα του χρόνου και να αναδεικνύονται στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Παράλληλα εξίσου σημαντικό είναι το στοιχείο της προβολής και αναβάθμισης των θρησκευτικών μνημείων μέσω της δημιουργίας δικτύου βυζαντινών μνημείων, ώστε να συνδέονται συνολικά όλα τα αξιόλογα μνημεία της περιοχής, και μέσω της προώθησης των θρησκευτικών εκδηλώσεων που συνδέονται άμεσα με αυτά.

Ιδιαίτερα σημαντικό βυζαντινό μνημείο θρησκευτικού χαρακτήρα αποτελεί ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου¹, γνωστός ως η “Παναγία της Αιανής”. Το μνημείο αυτό προστατεύεται πλέον από τη βυζαντινή υπηρεσία και απαγορεύεται η χρήση του ως ναός. Οπότε, σημαντικό είναι να πραγματοποιηθούν όλες οι απαραίτητες ενέργειες ώστε να διαμορφωθεί ως επισκέψιμος θρησκευτικός χώρος. Απαραίτητο είναι να υπάρχει συνεχής μέριμνα για την κατάσταση του μνημείου αυτού και να πραγματοποιηθούν εργασίες ανάπλασης του περιβάλλοντος χώρου - προσπάθεια επαναφοράς του στην αρχική του μορφή ελαχιστοποίηση της υψομετρικής διαφοράς του επιπέδου του ναού με αυτό της πλατείας και ανάδειξη των υπόγειων πλέον πηγών νερού - με στόχο την περαιτέρω ανάδειξη του ναού αλλά και των ποικίλων εκδηλώσεων που φιλοξενεί η πλατεία του οικισμού.

Επιπλέον, ένα ακόμη σημαντικό βυζαντινό μνημείο αποτελεί ο ναός του Αγίου Δημητρίου² ο οποίος έχει χαρακτηριστεί ως τρίκλιτη βασιλική του 11^{ου} αιώνα. Κρίνεται απαραίτητο να υπάρξει περαιτέρω αξιοποίηση του βυζαντινού αυτού μνημείου αλλά και του λόφου του ως τοποθεσία διοργάνωσης πολιτιστικών εκδηλώσεων και ως πέρασμα-σταθμός για περιπατητικές και ιππικές διαδρομές³. Πιο συγκεκριμένα, ο χώρος θα μπορούσε να αναβαθμιστεί δημιουργώντας νέες πηγές και βρύσες αλλά και χώρους αναψυχής και ανάπαυσης και αξιοποιώντας τις ήδη υπάρχουσες. Σχετικά με τη διοργάνωση του “ανταμώματος του Τσιαρσιαμπά”, θα πρέπει να αναβαθμιστεί και να διευρυνθεί ώστε να προσελκύσει περισσότερους επισκέπτες από ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο και όχι μόνο. Αυτό θα μπορέσει να επιτευχθεί με την πρόσκληση χορευτικών συλλόγων αλλά και παραδοσιακών μουσικών συγκροτημάτων από χώρες των Βαλκανίων, της Κύπρου, καθώς και από όλη την Ελλάδα.

Ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο από αρχιτεκτονικής και ιστορικής αλλά και από θρησκευτικής απόψεως έχει το μνημείο της παλαιοχριστιανικής τρίκοχης βασιλικής εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής⁴ που ανήκει στην εποχή του αυτοκράτορα Ιουστινιανού (6^{ου} αιώνας μ.Χ.) και ήταν το μέρος όπου μόνασε η Αγία Παρασκευή κατά τα βυζαντινά χρόνια, σύμφωνα με την παράδοση. Έτσι, απαραίτητες είναι οι εργασίες για την συνεχή προστασία και συντήρηση του ναού. Η προβολή του σημαντικού αυτού μνημείου θα πρέπει να πραγματοποιηθεί μέσα στο πλαίσιο ενός συνολικού προγραμματισμού προβολής και προώθησης των θρησκευτικών μνημείων

¹ βλέπε Παράρτημα 2.1.

² βλέπε Παράρτημα 2.1.

³ αναλύεται περαιτέρω στο τμήμα 6.5.

⁴ βλέπε Παράρτημα 2.1.

της περιοχής. Ωστόσο, ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στον ετήσιο εορτασμό της Αγίας Παρασκευής.

Στο μοναστήρι της Ζάβορδας⁵, όπου βρίσκεται η σκήτη του Οσίου Νικάνορα σε μία σπηλιά, αναβιώνει το έθιμο της μεταφοράς των ιερών λειψάνων του Οσίου Νικάνορα από τους Καβαλάρηδες. Φυσικά και αυτό το έθιμο έχει περιθώρια αναβάθμισης. Η υποδοχή των καβαλάρηδων μέχρι σήμερα είναι μεν μαζική ωστόσο λείπει η διοργάνωση επίσημης υποδοχής τους στο κέντρο του οικισμού με γλέντι και κέρασμα τοπικών εδεσμάτων ώστε να ευχαριστήσουν τους καβαλάρηδες και να δημιουργηθεί στους επισκέπτες και κατοίκους το αίσθημα της συμμετοχής στο έθιμο. Η προβολή αυτού του εθίμου σε πανελλαδική κλίμακα θα δώσει την ευκαιρία σε ανθρώπους από όλες τις περιοχές της Ελλάδας, μέσα από τη συμμετοχή τους στην διαδικασία του εθίμου, να γνωρίσουν τη θαυματουργική δράση του Οσίου Νικάνορα αλλά και τον φυσικό και πολιτιστικό πλούτο της περιοχής.

Στα σημαντικότερα μνημεία της μεταβυζαντινής περιόδου της περιοχής ανήκει και η μονόχωρη βασιλική του Αγίου Νικολάου⁶, καθώς στο εσωτερικό του σώζεται το παλαιότερο μέχρι σήμερα γνωστό χρονολογημένο ξυλόγλυπτο τέμπλο της Ελλάδας. Η συνεχής φροντίδα του μνημείου είναι απαραίτητη όπως και η πανελλήνια προβολή του.

Δίπλα από τον Άγιο Νικόλαο βρίσκεται ο μικρός μονόχωρος βυζαντινός ναός του Αγίου Μηνά⁷ ο οποίος παρουσιάζει ενδιαφέρον καθώς είναι κατάγραφος στο εσωτερικό του με βυζαντινές τοιχογραφίες των αρχών του 13^{ου} αιώνα και του 15^{ου} αιώνα και αξίζει να συμπεριληφθεί στο δίκτυο των βυζαντινών μνημείων της περιοχής.

Η μεγάλη τρίκλιτη βασιλική των Κατηχουμένων⁸ ή “Σαράντα Πόρτες”, όπως αλλιώς ονομάζεται, σώζεται σε ερειπιώδη μορφή. Φυσικά, υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω εργασίες συντήρησης του βυζαντινού μνημείου και καθώς βρίσκεται δίπλα στο κάστρο των Σερβίων, η επίσκεψη στο ναό μπορεί να συνδυαστεί όχι μόνο με τις υπόλοιπες εκκλησίες-μνημεία αλλά και με την επίσκεψη στο κάστρο.

Τέλος, το έθιμο των “καβαλάρηδων προσκυνητών”⁹ της Παναγίας τον Δεκαπενταύγουστο στη Σιάτιστα έχει έντονο θρησκευτικό χαρακτήρα. Υπάρχουν περιθώρια για περαιτέρω προβολή του εθίμου αυτού ώστε να προωθηθεί και ο οικισμός συνολικά.

⁵ βλέπε Παράρτημα 2.1.

⁶ βλέπε Παράρτημα 4.1.

⁷ βλέπε Παράρτημα 4.1.

⁸ βλέπε Παράρτημα 4.1.

⁹ βλέπε Παράρτημα 4.1.

6.2.ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Στην περιοχή της Αιανής, υπάρχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για να αναπτυχθεί ο Συνεδριακός Τουρισμός μικρής κλίμακας αξιοποιώντας κατάλληλα όλους τους διαθέσιμους πόρους. Απαραίτητη είναι η δημιουργία νέων σύγχρονων υποδομών, η περαιτέρω βελτίωση και συνεχής φροντίδα των υπαρχόντων διαθέσιμων υποδομών και του τεχνικού εξοπλισμού τους, καθώς και των υποδομών και υπηρεσιών πρόσβασης, εστίασης, διαμονής και αναψυχής. Επιπλέον, εκτός από τις πρωτοβουλίες της διεύθυνσης του Αρχαιολογικού Μουσείου, θα πρέπει και ο δήμος να αναλάβει την διοργάνωση συνεδρίων, την σύνδεσή τους με πολιτιστικές εκθέσεις και δραστηριότητες, καθώς και την πραγματοποίηση κατάλληλων ενεργειών με την συνεργασία εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού.

Ο δήμος Αιανής διαθέτει αίθουσες συνεδριακών εκδηλώσεων (δύο μουσεία με συνεδριακό χώρο, κέντρο διοργάνωσης κοινωνικών εκδηλώσεων, ξενοδοχείο με συνεδριακή αίθουσα και αμφιθεατρική Αίθουσα Τέχνης του δήμου), φυσικό πλούτο, αναπτυγμένη πολιτιστική παράδοση και έθιμα, τοπικά προϊόντα και αρχαιολογικό και βυζαντινό πλούτο τα οποία αποτελούν σημαντικά στοιχεία για προσέλκυση συνεδριακών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, σημαντική προϋπόθεση για τη βέλτιστη διοργάνωση συνεδρίων είναι το κατάλληλα εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, οι συντονισμένες ενέργειες προβολής για προσέλκυση των ενδιαφερομένων.

Στόχος είναι η εντατικοποίηση της διοργάνωσης συνεδρίων στον συνεδριακό χώρο του Αρχαιολογικού Μουσείου, μέσω της έναρξης της επίσημης λειτουργίας του Μουσείου και της εντατικότερης προβολής στην επιστημονική κοινότητα αλλά και στο ευρύ κοινό. Επιπλέον, απαραίτητη κρίνεται η διοργάνωση συνεδρίων με θεματικό περιεχόμενο την πλούσια παράδοση του τόπου από την αρχαιότητα (ευρήματα), το Βυζάντιο (μνημεία), την τουρκοκρατία (έθιμα), τους νεότερους χρόνους (Μακεδονικός Αγώνας), καθώς και τις ιδιαιτερότητες των διαθέσιμων φυσικών πόρων που σχετίζονται με την ένωση ηπειρωτικών-τεκτονικών πλακών στον Βούρινο, την σπάνια χλωρίδα και πανίδα επίσης του Βούρινου, τον ορυκτό πλούτο με τον σπάνιο χρωμίτη στον οικισμό του Χρωμίου, τα αρχαία πετρώματα στη Ζάβορδα ηλικίας 270 εκατομμυρίων χρόνων και την δημιουργία των δύο τεχνητών λιμνών του Αλιάκμονα. Επιπλέον, στόχος είναι να προβληθούν, διάμεσο των συνεδρίων, οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι της περιοχής και η αύξηση της αναγνωρισιμότητάς και περαιτέρω της επισκεψιμότητας της.

6.3. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η περιοχή της Αιανής διαθέτει όλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα ώστε να αποτελέσει έναν αξιόλογο τουριστικό προορισμό. Συγκεκριμένα, η δημιουργία του Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής, η πληθώρα αρχαιολογικών (πλήθος κηρυγμένων αρχαιολογικών χώρων) και βυζαντινών μνημείων (ναοί και μοναστήρια), η ίδρυση του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων που συνδέονται σε πολλές περιπτώσεις με τις παραδόσεις του τόπου, η παραγωγή ποιοτικών τοπικών προϊόντων (κρέας, γαλακτοκομικά) και τέλος το ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (Βούρινος, Αλιάκμονας, Πλατανόδασος Ρυμνίου, Ελατόδασος Ροδιανής-Κτενίου) είναι τα στοιχεία που ήδη διαθέτει.

Ο σφαιρικός σχεδιασμός και συνδυασμός όλων των παραπάνω στοιχείων με την αξιοποίηση των διαθέσιμων ανθρώπινων, χρηματικών και υλικοτεχνικών πόρων είναι κρίσιμος παράγοντας για πετυχημένη τουριστική ανάπτυξη. Ο δήμος, απαιτείται και σε αυτήν την περίπτωση να κατέχει τον συντονιστικό και οργανωτικό ρόλο σε συνεργασία όμως με τους αρμόδιους φορείς και τον ιδιωτικό τομέα.

Η κατεύθυνση στην οποία θα πρέπει να κινηθεί ο σχεδιασμός είναι αρχικά η εξασφάλιση της υλικής προστασίας όλων των μνημείων, της ελαχιστοποίησης των πιθανοτήτων αλλοίωσης του φυσικού περιβάλλοντος και της διατήρησης της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας. Επίσης, η προσβασιμότητα κατέχει πολύ σημαντική βαρύτητα όπως και οι υποδομές και υπηρεσίες διαμονής και εστίασης, καθώς και η δημιουργία κατάλληλων υποδομών απευθυνόμενες σε Άτομα με Αναπηρία. Όμως δεν πρέπει να είναι οι μοναδικές παρεμβάσεις που θα πραγματοποιηθούν.

Απαραίτητη είναι η πραγματοποίηση παρεμβάσεων ενίσχυσης της ελκυστικότητας του πολιτιστικού προϊόντος αλλά και του τουριστικού προορισμού γενικότερα. Για την εκπλήρωση αυτού του παράγοντα, πρέπει να λάβουν χώρα ένα σύνολο παρεμβάσεων στον οικισμό και στο σύνολο του δήμου Αιανής γενικότερα. Θα πρέπει να πρωτοστατήσουν οι οικιστικές αναπλάσεις όχι μόνο οι σημειακές παρεμβάσεις (π.χ. στα κεντρικά σημεία των οικισμών) αλλά η ύπαρξη ολοκληρωμένων παρεμβάσεων που θα προωθεί την τοπική παραδοσιακή αρχιτεκτονική με τα πετρόκτιστα κτίρια και τους πλακόστρωτους δρόμους με δίκτυο πεζόδρομων και ποδηλατοδρόμων, θα εντάσσει μέσα στον αστικό ιστό ελεύθερους χώρους πρασίνου και αναψυχής, προσπάθεια επαναφοράς των φυσικών πηγών νερού στο κέντρο του οικισμού της Αιανής οι οποίες καλύφθηκαν από παλαιότερες ενέργειες των αρμόδιων

δημοτικών φορέων, καθώς και αναπαλαίωση του οικοδομήματος του παλιού εγκαταλελειμμένου νερόμυλου πλησίον του πάρκου της Αιανής.

Τα μουσεία και οι πολιτιστικοί χώροι της περιοχής δύναται να συνδεθούν μεταξύ τους για την διεύρυνση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους. Η δικτύωση των τόπων, των μνημείων και των φορέων στην ευρύτερη περιοχή της Αιανής κρίνεται επιτακτική ώστε να υπάρξει βιώσιμη ανάπτυξη και άρση του αισθήματος της απομόνωσης αλλά και δυνατότητα βελτιστοποίησης του πολιτιστικού προϊόντος και των δράσεων. Θα επιτευχθεί συνεργασία και ανταλλαγή γνώσεων και ιδεών, καθώς και μεγαλύτερη και ουσιαστικότερη προβολή.

Ο παράγοντας της διαφήμισης και προβολής είναι καθοριστικός για την προώθηση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων και μνημείων. Οφείλει να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και τις πραγματικές διαστάσεις των δρώμενων και των μνημείων χωρίς υπερβολές και ανακρίβειες. Επιπλέον, βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί στην επιλογή των κατάλληλων μέσων για προώθηση και προβολή, απευθυνόμενη στο ευρύ κοινό καθώς και στις ενδιαφερόμενες κατηγορίες κοινού. Όλες οι δραστηριότητες θα πρέπει να προβάλλονται και εκτός των ορίων του δήμου ώστε να υπάρξει ευρεία αναγνωρισιμότητα και αύξηση της επισκεψιμότητας με έντονη εξωστρέφεια του δήμου. Τα τοπικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (εφημερίδες, τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά δίκτυα) επαρκούν για την διαφήμιση ορισμένων δραστηριοτήτων. Ωστόσο, θα πρέπει να υπάρξουν ενέργειες προώθησης του συνολικού τουριστικού προϊόντος της περιοχής σε πανελλήνια κλίμακα. Τα μέσα που μπορούν να βοηθήσουν στην επίτευξη είναι τα συμβατικά Μ.Μ.Ε. αλλά και το ηλεκτρονικό διαδίκτυο (internet) με την δημιουργία ιστοσελίδας στοχευμένη στην προβολή του αρχαιολογικού και βυζαντινού πλούτου, των τοπικών παραδόσεων και προϊόντα και του φυσικού περιβάλλοντος. Τέλος, άλλη ουσιαστική ενέργεια προβολής είναι η δημιουργία έντυπου υλικού με ενημερωτικά φυλλάδια για τα δρώμενα και τα μνημεία αλλά και χάρτες των δικτύων των μνημείων.

6.3.1. Διάφοροι πολιτιστικοί πόροι

Εκτός από τις οικιστικές παρεμβάσεις προς την κατεύθυνση της αύξησης της ελκυστικότητας, απαραίτητες κρίνονται η καθιέρωση-θεσμοθέτηση, η ενδυνάμωση και ο εκσυγχρονισμός των πολιτιστικών εκδηλώσεων και εθίμων, η διατήρηση της

ποιότητας και του παραδοσιακού τους χαρακτήρα, καθώς και ο συνδυασμός τους με τα διαθέσιμα τοπικά προϊόντα και χαρακτηριστικά. Επίσης, ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί στην υποστήριξη και προώθηση συγκεκριμένων εκδηλώσεων οι οποίες θα χαρακτηρίζονται από θεαματικές δραστηριότητες και θα έχουν διακριτή ταυτότητα.

Συγκεκριμένα, το έθιμο της “Καμήλας”¹⁰ ή τα “Λογκατσάρια” όπως ονομάζεται, ουσιαστικά αποτελεί τις σημερινές απόκριες της περιόδου της τουρκοκρατίας για την περιοχή της Αιανής. Το έθιμο διατηρείται μέχρι τις μέρες μας και πραγματοποιείται την παραμονή της Πρωτοχρονιάς αλλά έχει χάσει τον δυναμικό χαρακτήρα του παρελθόντος. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος της Αιανής με την υποστήριξη του δήμου και της τοπικής κοινωνίας, θα μπορούσε να δώσει περαιτέρω ώθηση για την επαναφορά και αναβάθμιση του. Παρόμοιο έθιμο, “Μπουμπουσιάρια” αναβιώνει και στην γειτονική Σιάτιστα την ημέρα των Φώτων.

Ένα έθιμο που διατηρείται ακόμη είναι ο “Κλήδονας” ή τα “Κλήδονα”¹¹ το οποίο είναι απόκτημα των βλάχικων οικογενειών οι οποίες εδώ και δεκαετίες έχουν εγκατασταθεί στην Αιανή και προσελκύει κυρίως τους Βλάχους της ευρύτερης περιοχής. Η πολιτιστική εκδήλωση του “ανταμώματος του Τσιαρσιαμπά”¹² επιδέχεται αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό. Ο περιορισμός του στους οικισμούς του Τσιαρσιαμπά δε δίνει τη δυνατότητα για περαιτέρω εξέλιξη μέσω της ανταλλαγής πολιτιστικών στοιχείων με άλλους άγνωστους και διαφορετικούς πολιτισμούς. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Αιανής, ο οποίος έχει την ευθύνη για την διοργάνωση αυτής της εκδήλωσης, είναι αρμόδιος για να την εμπλουτίσει και να την κάνει περισσότερο ελκυστική, φιλοξενώντας χορευτικά και μουσικά συγκροτήματα από όλη την Ελλάδα, την Κύπρο και τα Βαλκάνια.

Μια ακόμη πολιτιστική εκδήλωση με μουσική, χορευτικά συγκροτήματα, θέατρο, εκπαιδευτικές και αθλητικές εκδηλώσεις είναι τα “Αιανιώτικα”¹³. Η διοργάνωσή τους γίνεται από τους πολιτιστικούς συλλόγους του δήμου Αιανής με την υποστήριξη του Δήμου και είναι θεσμός δεκαετιών. Η αναβάθμιση και ο εμπλουτισμός της διοργάνωσης κρίνονται απαραίτητοι παράγοντες για την επιτυχία της. Επίσης, σημαντικό είναι να λάβει η εκδήλωση μια συγκεκριμένη ταυτότητα που θα ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και στην ιστορία της. Θα πρέπει να τονιστούν τα στοιχεία του παραδοσιακού του χαρακτήρα (παραδοσιακή - λαϊκή μουσική και χοροί,

¹⁰ βλέπε Παράρτημα 2.2.

¹¹ βλέπε Παράρτημα 2.2.

¹² βλέπε Παράρτημα 2.3.

¹³ βλέπε Παράρτημα 2.3.

τοπικά χορευτικά – μουσικά συγκροτήματα) και η συμμετοχή των απόδημων Αιανιωτών χωρίς ωστόσο να γίνονται ατυχείς συνδυασμοί. Θα ήταν ωφέλιμο να μετατραπεί σε αντάμωμα των απανταχού Αιανιωτών με παραδοσιακό χρώμα διασκέδασης αλλά και συνεδριακό-εκθεσιακό χαρακτήρα.

Οι απόκριες στην Κοζάνη έχουν ένα διαφορετικό ύφος σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα. Η Αιανή διατηρεί το έθιμο των Φανών¹⁴ με τον απολύτως παραδοσιακό του χαρακτήρα, παραμένοντας ιδιαίτερα ζωντανό και ελκυστικό. Οι Φανοί λοιπόν στην Αιανή μπορούν να προσελκύσουν και να συγκεντρώσουν τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής αλλά και κοινό που αναζητάει ανόθευτα έθιμα και εναλλακτικές προτάσεις αποκριάτικης διασκέδασης. Αυτό θα επιτευχθεί με την υποστήριξη του δήμου και με τον συντονισμό των δρώμενων ώστε να υπάρξουν και συλλογικές δραστηριότητες, όπως το αντάμωμα όλων των φανών στο κέντρο του οικισμού την Κυριακή. Η παρέλαση των αρμάτων δεν έχει ιδιαίτερο λόγο ύπαρξης ώστε να συνεχίσει να υφίσταται και με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η εξοικονόμηση χρηματικών πόρων. Τέλος, κρίσιμος παράγοντας επιτυχίας είναι η προβολή τους σε πανελλήνια κλίμακα.

Το έθιμο των Λαζαρίνων υπάρχει σε πολλούς οικισμούς του Τσιαρσιαμπά¹⁵. Βέβαια στον οικισμό της Αιανής γνωρίζει μεγάλη απήχηση και οι επισκέψεις είναι ικανοποιητικές, παρ' όλα αυτά θα πρέπει και σε αυτήν την περίπτωση να υπάρξει εμπλουτισμός και αναβάθμιση ώστε να διαχωριστεί ξεκάθαρα από τους υπόλοιπους οικισμούς και να συγκεντρώσει τη μέγιστη δυνατή προσοχή από το κοινό. Το πολύ ενδιαφέρον κομμάτι του εθίμου είναι και αυτό που παραμένει κρυφό, δηλαδή η διαδικασία της προετοιμασίας, το “κονάκι” και η “γάστρα”. Ευχάριστο θα ήταν αυτές οι διαδικασίες να είναι ανοιχτές προς τους επισκέπτες ώστε να συμμετέχουν και να γνωρίζουν σε βάθος το έθιμο και όχι να παραμένουν απλοί θεατές σε μια ακόμη, εντυπωσιακή μεν, μουσικοχορευτική παράσταση λίγων ωρών.

Σημαντικός παράγοντας είναι η αξιοποίηση των διαθέσιμων πολιτιστικών χαρακτηριστικών και στοιχείων και η δημιουργία νέων πολιτιστικών υποδομών. Η Αιανή έχει να επιδείξει πληθώρα λαογραφικών αντικειμένων λαϊκής και εκκλησιαστικής τέχνης και κειμηλίων τα οποία στεγάζονταν για δεκαετίες στο Αρχαιολογικό και Λαογραφικό Μουσείο Αιανής (από το 1960) αλλά μετά τον σεισμό του 1995 η λαογραφική συλλογή μεταφέρθηκε σε δημοτική αποθήκη. Έκτοτε δεν έχουν

¹⁴ βλέπε Παράρτημα 2.2.

¹⁵ βλέπε Παράρτημα 2.2.

γίνει ενέργειες για δημιουργία χώρου έκθεσης της λαογραφικής συλλογής. Πολλά είναι τα κτίρια, παλιές αποθήκες παραδοσιακής αρχιτεκτονικής που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και να στεγάσουν τέτοιες πολιτιστικές υποδομές.

Ο δήμος Αιανής διαθέτει ικανοποιητικά ποσοστά διαθέσιμων ανθρώπινων πόρων (αυτοδίδακτοι καλλιτέχνες, εικαστικοί), συγκριτικά με το μέγεθος του και με την έλλειψη σχετικών εκπαιδευτικών υποδομών. Οι υποδομές του Πολιτιστικού Μορφωτικού Συλλόγου της Αιανής¹⁶, δεν επαρκούν ώστε να παράσχουν τις απαραίτητες γνώσεις και στους ενδιαφερομένους, αφήνοντας στο περιθώριο την εκμάθηση μουσικών οργάνων και τα μαθήματα εικαστικής τέχνης. Η δημιουργία υποδομών πολιτιστικού χαρακτήρα κρίνεται λοιπόν απαραίτητη. Η δημιουργία εικαστικών εργαστηρίων στον δήμο, όπου θα περιλαμβάνονταν εξοπλισμένοι χώροι, θα βοηθούσε προς την κατεύθυνση αυτή. Βέβαια υπάρχουν διαθέσιμοι χώροι, όπως είναι το διώροφο κτήριο¹⁷, με ελκυστική τοποθεσία σε κεντρικό σημείο δίπλα στο πάρκο της Αιανής, το οποίο αποτελεί χώρο κατάλληλα κατασκευασμένο για τέτοια χρήση ικανό να φιλοξενήσει και εκθέσεις εικαστικών έργων-συλλογών τοπικών ή μη καλλιτεχνών θα είναι αναγκαία ώστε να προβληθεί η τοπική παράδοση.

Τέλος, θεμιτή είναι η σύνδεση και συσχέτιση των υπάρχοντων μνημείων και πολιτιστικών προϊόντων-υποδομών με δραστηριότητες και εκδηλώσεις. Με αυτόν τον τρόπο θα υπάρξει αλληλοεπίδραση και θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για αναβάθμιση και αυξημένη προβολή των πρώτων. Μνημεία όπως τα βυζαντινά μνημεία (ναοί και μονές) μπορούν να συνδυαστούν αρμονικά με παραδοσιακού τύπου εκδηλώσεις, όπως παραστάσεις παραδοσιακών χορών και μουσικής, έθιμα της περιοχής, εικαστικές εκθέσεις (αγιογραφία, έργα τέχνης) ακόμα και εκθέσεις τοπικών προϊόντων. Η σύνδεσή τους θα πρέπει να γίνει σε στενή και ευρεία κλίμακα. Η πρώτη, αναφέρεται στη ενοποίηση των χώρων και πολιτιστικών υποδομών μέσα στα πλαίσια ενός οικισμού με την δημιουργία δικτύου πεζόδρομων, ποδηλατοδρόμων, χώρων πρασίνου και την αισθητική αναβάθμιση τους. Η ευρεία κλίμακα σχετίζεται με την δημιουργία της ανάπτυξης σχέσεων μεταξύ των πολιτιστικών πόρων και φορέων διαφορετικών δήμων και οικισμών μέσω της συνεργασίας και προβολής τους.

¹⁶ Βλέπε τμήμα 2.6.

¹⁷ κατασκευάστηκε μέσω του προγράμματος Leader, προορισμένο για εργαστήριο εκμαγείων αλλά χρησιμοποιήθηκε σαν ξενώνας αλλά και σαν παιδικός σταθμός

6.3.2. Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής

Όπως ήδη αναφέρθηκε, απολύτως σημαντικό στοιχείο είναι η διασφάλιση της ακεραιότητας των μνημείων. Οι κυρηγμένοι αρχαιολογικοί χώροι (Μεγάλη Ράχη, Λειβάδια, Τσκάρια, κάστρο Κτενίου, Παλιόκαστρο Καισάρειας, Ράχη Τσέικα) αλλά και τα βυζαντινά μνημεία¹⁸ επιβάλλεται να συντηρούνται και να προστατεύονται από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες (ήλιος, βροχή, χιόνι, παγετός) αλλά και από τον ανθρώπινο παράγοντα που είτε σκοπίμως (αρχαιοκαπηλία) είτε ακούσια προκαλούν καταστροφές μεγαλύτερης ή μικρότερης κλίμακας

Επίσης, οι διάσπαρτοι αρχαιολογικοί χώροι των οικισμών της περιοχής (Αιανή, Κτένι, Καισάρεια, Βελβεντό, Σέρβια) απαιτούν την ένωση μεταξύ τους με επίκεντρο το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής μέσω ενός οργανωμένου δικτύου περιπατητικών και ποδηλατικών μονοπατιών και διαδρομών υπασίας¹⁹ αλλά και με ένα σύνολο αισθητικών παρεμβάσεων και με ουσιαστική συνεργασία για αλληλοϋποστήριξη και πρόωθηση.

Οι αρχαιολογικοί χώροι της Αιανής²⁰ είναι διάσπαρτοι στο χώρο. Δύο από αυτούς είναι επισκέψιμοι (Μεγάλη Ράχη, Νεκρόπολη). Επιβάλλεται, λοιπόν, να διευθετηθεί ο χώρος όλων των αρχαιολογικών τόπων με απαραίτητες υποδομές ώστε να καταστούν επισκέψιμοι αλλά και να προστατευτούν και να αναδειχθούν.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής²¹, διαθέτει έναν προσεγμένο και σύμφωνα με τις σύγχρονες προδιαγραφές εκθεσιακό χώρο και εργαστήρια έρευνας και συντήρησης πλήρως εξοπλισμένα. Οι ελλείψεις που παρατηρούνται, ωστόσο, είναι στον περιβάλλοντα χώρο ο οποίος υστερεί αισθητικά αλλά και στην εξάντληση των αποθηκευτικών χώρων που διαθέτει για τη στέγαση των ευρημάτων. Ο σημαντικότερος όμως μειονεκτικός παράγοντας είναι η συνεχής αναβολή του εγκαινιασμού του ώστε να αρχίσει η επίσημη λειτουργία του το οποίο συνεπάγεται την έναρξη της διεύρυνση του ωραρίου λειτουργίας του, το μόνιμο ειδικευμένο προσωπικό ξενάγησης, τη διοργάνωση περισσότερων και ποιοτικότερων εκδηλώσεων αλλά και πλήθος άλλων ωφέλιμων ενεργειών για το ίδιο το μουσείο και για την τοπική κοινωνία. Τέτοιες θα είναι η πρόσληψη μόνιμου προσωπικού, όσοι από τους οποίους προέρχονται από μακρινά μέρη της Ελλάδας πιθανολογείται πως μέρος αυτών θα επιλέξουν να εγκατασταθούν στην

¹⁸ αναλύονται στο τμήμα 6.1.

¹⁹ αναλύονται στο τμήμα 6.5.

²⁰ Αναλύονται περαιτέρω στο τμήμα 3.1.

²¹ Αναλύεται περαιτέρω στο τμήμα 3.2.2.

Αιανή με όλα τα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη για την τοπική κοινωνία που αυτό περιλαμβάνει. Επίσης, όσον αφορά το προσωπικό μόνιμου χαρακτήρα που θα προέρχεται από το δήμο Αιανής θα έχει άμεσα θετικά αποτελέσματα στον εργασιακό τομέα. Αρνητικό στοιχείο θα είναι η μείωση του αριθμού πρόσληψης εργατικού δυναμικού με συμβάσεις που όμως έχει και θετική πλευρά, η οποία θα είναι η ενεργοποίηση του προς αναζήτηση νέας απασχόλησης και η δημιουργία νέων δραστηριοτήτων. Επίσης, με την επίσημη λειτουργία του Μουσείου θα έχει την ευκαιρία ευκολότερα να γίνει γνωστό στην επιστημονική κοινότητα και στο ευρύτερο κοινό. Η προώθηση και η προβολή του κατέχουν αποφασιστικό ρόλο προς αυτή τη κατεύθυνση, όπως και η δικτύωση του με άλλα αρχαιολογικά μουσεία, αρχαιολογικούς τόπους και φορείς.

Οι υπάρχουσες δραστηριότητες (Δρόμος Απολλοδώρου, Συμπόσιο Γλυπτικής, Ιππικές Πορείες, πολιτιστικές εκδηλώσεις, Εκπαιδευτικά Προγράμματα)²², που διοργανώνονται από το Μουσείο είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσες όμως και αυτές υπολείπονται προβολής. Με τον εγκαινιασμό του Αρχαιολογικού Μουσείου θα αποκτήσουν σαφώς ένα πιο επίσημο χαρακτήρα αλλά δε μοιάζει να επαρκεί. Θα πρέπει να υπάρξει καλύτερη οργάνωση, προώθηση και να τους δοθεί χαρακτήρας θεσμού. Ενθαρρυντικό είναι το βήμα για συνδιοργάνωση του Δρόμου Απολλοδώρου με την ελληνική ομοσπονδία κλασσικού αθλητισμού του Σ.Ε.Γ.Α.Σ. το οποίο συνεπάγεται πλήθος πλεονεκτημάτων, όπως καλύτερη οργάνωση, προβολή, επίσημο χαρακτήρα.

Τα δύο τελευταία χρόνια διοργανώθηκε Συμπόσιο Γλυπτικής στον χώρο του Μουσείου με συμμετοχή εννέα εικαστικών. Θα μπορούσε ταυτόχρονα με την δραστηριότητα των καλλιτεχνών να υπάρχουν δραστηριότητες και για τους επισκέπτες ώστε να μην αποτελεί μια διαδικασία παθητικής παρακολούθησης. Τέτοιες ενέργειες μπορεί να είναι ξενάγηση και ενημέρωση σχετικά με τα στάδια κατεργασίας του μαρμάρου και τις διαφορές με την αρχαιότητα. Επίσης, παράλληλα θα μπορούσαν να διοργανωθούν και μαθήματα γλυπτικής τέχνης για παιδιά και ενηλίκους.

Οι Ιππικές Πορείες που έχουν διοργανωθεί προκάλεσαν το ενδιαφέρον όχι μόνο όσων ενδιαφέρονται για τα πολιτιστικά δρώμενα αλλά και των φίλων της ιππασίας και της περιπέτειας. Σημαντικό, είναι να καθιερωθεί η διοργάνωσή τους μία φορά ετησίως και να γίνει θεσμός που θα συνδέει τους αρχαιολογικούς τόπους και τις αρχαίες πόλεις, τόπους και διαδρομές σε όλη την Ελλάδα αλλά και τους αρχαιολογικούς χώρους της

²² Αναλύεται περαιτέρω στο τμήμα 3.2.4. και 3.2.5.

γύρω περιοχής σε μικρές διαδρομές περιορισμένης απόστασης. Οι συμμετέχοντες πρέπει να γνωρίσουν την αρχαία κουλτούρα και την ιστορία των αρχαίων πολιτισμών που θα επισκέπτονται. Επομένως, εφόσον η αφετηρία της διαδρομής θα είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο της Αιανής εκτός από την γνώση της αρχαίας ιστορίας της περιοχής θα είναι μια καλή αφορμή για την γνωριμία της σύγχρονης ιστορίας και της ταυτότητας της περιοχής και του σημερινού οικισμού της Αιανής. Αυτό θα επιτευχθεί μόνον εάν υπάρξει συνεργασία της διεύθυνσης του Μουσείου με τους αρμόδιους φορείς του δήμου ώστε να συνδυαστούν με άλλες δραστηριότητες.

Διάμεσο της βιωματικής προσέγγισης πραγματοποιούνται και τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα τα οποία απευθύνονται κυρίως σε παιδιά Νηπίου, Δημοτικού και Γυμνασίου. Αναγκαίο είναι να γίνονται σε συστηματικότερη βάση και με μεγαλύτερη οργάνωση για την μέγιστη δυνατή παροχή γνώσεων και κατανόησης του αρχαίου πολιτισμού από μεγαλύτερη μερίδα μαθητών.

Τέλος, σχετικά με τις δραστηριότητες του Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής, διοργανώνονται πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως μουσικές και θεατρικές παραστάσεις στον χώρο των αρχαιολογικών μνημείων στα Λειβάδια αλλά και οι περιοδικές εικαστικές εκθέσεις στην διαθέσιμη αίθουσα του εκθεσιακού χώρου του Μουσείου. Οι πρώτες, πραγματοποιούνται σπάνια (μία φορά ετησίως) και κυρίως μετά από πρωτοβουλία του Υπουργείου Πολιτισμού, ωστόσο συγκεντρώνουν σημαντικό αριθμό επισκεπτών. Αντίθετα, οι τελευταίες, διοργανώνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα και πολλές φορές συνδυάζονται με σχετικές ημερίδες και συνέδρια. Οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία, σύμφωνα με την διευθύντρια του Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής Καραμήτρου, θα πρέπει να μην είναι μαυσωλεία αλλά αντίθετα να είναι ανοιχτοί στο κοινό και να συνδέονται με την τοπική κοινωνία. Έτσι, οι αρχαιολογικοί χώροι της Αιανής οφείλουν να μεταβληθούν σε χώρους ψυχαγωγίας και παραγωγής πολιτισμού. Αυτές οι εκδηλώσεις μπορούν να γίνουν η αφορμή για προσέλκυση τουρισμού με σκοπό την ψυχαγωγία σε συνδυασμό με την επιμόρφωση και την επαφή με άγνωστους αρχαιολογικούς τόπους.

Επιπλέον, το Αρχαιολογικό Μουσείο της Αιανής έχοντας σκοπό την επιμόρφωση των επισκεπτών και την κατανόηση του αρχαιοελληνικού πολιτισμού μέσω βιωματικής προσέγγισης, μπορεί να καθιερωθεί ένα “Τρίημερο Αρχαίου Βίου”. Ο επισκέπτης θα βιώνει την καθημερινότητα των αρχαίων Ελλήνων για τρεις ημέρες με την συμμετοχή του στην προετοιμασία ενός γεύματος-συμποσίου, στις οικιακές

εργασίες, στα αρχαία παιχνίδια και αθλήματα και σε άλλες δραστηριότητες και με την παρακολούθηση αρχαίων θεατρικών και μουσικών παραστάσεων.

6.3.3. Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα

Τα ζητήματα που απασχολούν το Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα είναι κυρίως το ιδιοκτησιακό του καθεστώσ που παραμένει άλυτο. Και σε αυτήν την περίπτωση του μουσείου του δήμου Αιανής, δεν έχει επιτευχθεί η επίσημη λειτουργία του. Συνεπώς, το γεγονός αυτό επηρεάζει το ωράριο του Μουσείου, την ύπαρξη μόνιμου προσωπικού για την φροντίδα και την προστασία του χώρου, τη λειτουργία των ξενώνων που διαθέτει και το αναψυκτήριο. Η λύση μπορεί να βρεθεί με την παρέμβαση του δήμου σε συνεργασία με τον “Σύνδεσμο γραμμάτων και Τεχνών νομού Κοζάνης” που έχει την διεύθυνση του Μουσείου.

Εφόσον, διαλευκανθεί αυτό το σημαντικό ζήτημα, θα πρέπει να δοθεί βαρύτητα στην προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει. Αυτά δεν είναι άλλα από τον πρωτότυπο χαρακτήρα του Μουσείου και την τοποθεσία του δίπλα στο όρος του Βούρινου. Πρέπει λοιπόν να προωθηθούν και να προβληθούν κατάλληλα ώστε να προσελκύσει το ενδιαφέρον του κοινού και να υπερπηδήσει τα μειονεκτήματα προσβασιμότητας μετατρέποντας τα σε πλεονεκτήματα. Συγκεκριμένα, το Μουσείο μπορεί να “εκμεταλλευτεί” τον φυσικό πλούτο της περιοχής και να αποτελέσει αφετηρία για περιπατητικές και ορειβατικές διαδρομές που θα έχουν και εκπαιδευτικό χαρακτήρα, με τη συνοδεία οδηγού-ξεναγού, για την γνωριμία της σπάνιας χλωρίδας και πανίδας του Βούρινου, καθώς επίσης για διαδρομές και μονοπάτια πολιτισμού και ιστορίας στην ευρύτερη περιοχή. Τέλος, ο χώρος του Μουσείου του Μακεδονικού Αγώνα, το οποίο είναι κτισμένο σε απόμερη τοποθεσία, θα πρέπει να προστατεύεται από κακόβουλες πράξεις.

6.4. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η περιοχή της Αιανής διαθέτει όλα τα απαραίτητα πρωτογενή στοιχεία και τις προϋποθέσεις για να συνθέσει και να αναπτύξει δραστηριότητες αγροτουρισμού. Ο πολιτιστικός πλούτος της περιοχής με τα μνημεία, τις παραδόσεις και τα έθιμα, η παραγωγή τοπικών προϊόντων (κτηνοτροφικά, γεωργικά, μεταποίησης) και το αναλλοίωτο φυσικό περιβάλλον (χλωρίδα, πανίδα) είναι τα στοιχεία που συνθέτουν την εικόνα της περιοχής.

Στόχος είναι η οικονομική ενίσχυση των κατοίκων (κυρίως των αγροτών και κτηνοτρόφων), η διατήρηση των τοπικών παραδόσεων, η ανάδειξη των τοπικών διαθέσιμων πόρων και τελικά η άρση της απομόνωσης της περιοχής και η συγκράτηση του πληθυσμού. Από την άλλη πλευρά, κέραιο ζήτημα αποτελεί η αποφυγή της ευκαιριακής τουριστικής εκμετάλλευσης, της υπερεκμετάλλευσης του φυσικού πλούτου, της εμπορευματοποίησης των παραδόσεων και τελικά της ομογενοποίησης του τόπου με την απώλεια της τοπικής του ταυτότητας.

Σημαντική προϋπόθεση για ανάπτυξη και προώθηση τέτοιων ήπιων μορφών τουρισμού αποτελεί η οργάνωση με την έννοια του συνεταιρισμού, των συλλόγων αλλά και η ιδιωτική πρωτοβουλία. Παρ' όλα αυτά, η περιοχή υστερεί σημαντικά σε αυτόν τον τομέα. Η έννοια του συνεταιρισμού έχει σχεδόν εκλείψει, με εξαίρεση τον δήμο Βελβεντού, οι σύλλογοι υπολειτουργούν και οι προσπάθειες από ιδιώτες είναι μεμονωμένες και αποσπασματικές. Η κινητοποίηση και το ενδιαφέρον των κατοίκων και των τοπικών επαγγελματιών θα διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην επιτυχία αυτής της προσπάθειας, ενώ παράλληλα, η ουσιαστική λειτουργία των συνεταιρισμών και των συλλόγων θα αποτελέσει βασικό παράγοντα. Ωστόσο, ο Δήμος οφείλει να δώσει την ώθηση προς αυτήν την κατεύθυνση.

Στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης, πρέπει να προωθηθούν οι βιολογικές και εναλλακτικές (αρωματικά φυτά και βότανα) καλλιέργειες στην περιοχή, με συντονισμένες ενέργειες του Αγροτικού Συνεταιρισμού και του Δήμου και με κίνητρα που θα δοθούν, όπως επίσης, να ενισχυθούν οι καλλιέργειες με την βελτίωση του αρδευτικού δικτύου της περιοχής και την εκμετάλλευση των νερών του Αλιάκμονα.

Κίνητρα επίσης θα πρέπει να δοθούν για την δημιουργία παραδοσιακών ξενώνων αλλά και οργανωμένων και επισκέψιμων αγροκτημάτων (καπνός, κρόκος ή σαφράν, φρούτα και κηπευτικά, αρωματικά φυτά κ.α.), οινοποιείων (κρασιά, αποστάγματα όπως ρακί και λικέρ με φρούτα ή σαφράν), τυροκομείων (φέτα,

τουλουμίσιο ή ανεβατό, μπάντζιος, γιαούρτι) ώστε να είναι εφικτό για τους επισκέπτες να γνωρίσουν την αγροτική ζωή και την καθημερινότητα των γεωργών και κτηνοτρόφων της περιοχής αλλά και τις παραδόσεις, να παρακολουθήσουν ή και να συμμετάσχουν σε όλες τις διαδικασίες των γεωργικών και κτηνοτροφικών εργασιών (σκάλισμα, πότισμα, περισυλλογή καρπών και ανθέων, τρύγος, άρμεγμα, βοσκή κ.α.) και να έρθουν σε επαφή με νέες γεύσεις και μυρωδιές.

Παράλληλα, το σημαντικότερο κομμάτι του Γαστρονομικού τουρισμού αποτελεί η τοπική κουζίνα και τα παραδοσιακά προϊόντα της περιοχής. Εκτός από τα πρωτογενή αγροτικά αγαθά και τα κτηνοτροφικά παράγωγα, οι κάτοικοι για προσωπική-ιδιωτική τους χρήση αλλά και σε επαγγελματικό και συνεταιριστικό επίπεδο παρασκευάζουν τοπικά προϊόντα (μαρμελάδες, κομπόστες, γλυκά του κουταλιού, λιαστό σιατιστινό κρασί, ρακί, λικέρ με φρούτα και σαφράν, τραχανά, “πέτουρα”, “γιαπράκια”, κιχιά, τραχανόπιτα, γκουγκουσόπιτα). Με την αξιοποίηση των νέων υποδομών από ιδιώτες και την υποστήριξη του Συλλόγου Γυναικών, δύναται να δημιουργηθούν προγράμματα παρακολούθησης μαθημάτων παραδοσιακής μαγειρικής με χρήση τοπικών προϊόντων και με παραδοσιακά μέσα και τεχνικές. Επίσης προς αυτήν την κατεύθυνση και για την ανάπτυξη και προώθηση του Γαστρονομικού τουρισμού θα πρέπει να δοθούν κίνητρα για την δημιουργία καταστημάτων εστίασης με παραδοσιακή κουζίνα.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι σύλλογοι (Σύλλογος Γυναικών, Εμπορικός Σύλλογος) και οι Συνεταιρισμοί (Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, Κτηνοτροφικοί Συνεταιρισμοί, Οινοποιητικοί Συνεταιρισμοί) δύναται να προωθήσουν και να οργανώσουν αυτές τις ερασιτεχνικές και μεμονωμένες προσπάθειες. Τέλος, πρέπει να υπάρξει ισχυρή και ουσιαστική συμμετοχή του δήμου σε εκθέσεις προϊόντων και εκδηλώσεις εντός και εκτός των ορίων του δήμου Αιανής και του νομού Κοζάνης αλλά και με περισσότερο έντυπο υλικό (Παραδοσιακός Γαστρονομικός Οδηγός του Δήμου Αιανής), με στόχο την προβολή των τοπικών προϊόντων και της τοπικής παράδοσης στο ευρύ κοινό.

6.5. ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στον Οικοτουρισμό οφείλουν να διακατέχονται από την μέριμνα για προστασία και διαφύλαξη του περιβάλλοντος αλλά και της τοπικής κουλτούρας και παράδοσης. Μονοήμερες εκδρομές ή περιπατητικές και ποδηλατικές διαδρομές μικρότερου ή μεγαλύτερου μήκους και βαθμού δυσκολίας διοργανώνονται από τους Ορειβατικούς Συλλόγους της Αιανής, του Βελβεντού και της Σιάτιστας. Οι διαδρομές μπορούν να συνδυαστούν με εκπαιδευτικά στοιχεία (ξενάγηση ιστορίας και φυσικού περιβάλλοντος, αλλά και επίσκεψη μνημείων) ακόμα και με ασκήσεις ευεξίας (μαθήματα γιόγκα στη φύση).

Τονίζεται ιδιαίτερα λοιπόν η ανάγκη για ενημέρωση και επιμόρφωση των ενδιαφερομένων (κάτοικοι, επαγγελματίες, επισκέπτες-τουρίστες) σχετικά με θέματα περιβαλλοντικής ευαισθησίας και ατομικής προστασίας και για ύπαρξη ειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού σχετικού με την κατάλληλη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος ώστε να αποφευχθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις όπως η όχληση και η ρύπανση (ηχορύπανση, απορρίμματα). Άλλος ένας σημαντικός παράγοντας είναι η χάραξη νέων μονοπατιών και διαδρομών, η κατασκευή τεχνικών έργων (καταφύγια, σήμανση μονοπατιών, γεφυράκια και ξύλινα υποστηρίγματα όπου είναι απαραίτητο, κιόσκια, βρύσες) και η συνεχής συντήρησή τους αλλά και η παροχή υπηρεσιών όπως οδηγοί βουνού-εξοχής, ενημερωτικό και χαρτογραφικό υλικό. Τα παραπάνω μπορούν να επιτευχθούν με την σύσταση ενός αρμόδιου ιδιωτικού φορέα είτε εντός των αρμοδιοτήτων του δήμου είτε στα πλαίσια ενός Ορειβατικού-Φυσιολατρικού Συλλόγου.

Προτεινόμενες διαδρομές στον δήμο Αιανής αποτελούν τα ορειβατικά μονοπάτια στο Βούρινο. Σημεία αφετηρίας μπορούν να δημιουργηθούν στον ναό του Αγίου Δημητρίου, στο Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα, στην κοιλάδα του Μεσσιανού Νερού και με τελικό προορισμό το καταφύγιο της Σιάτιστας. Άλλες ενδιαφέροντες διαδρομές είναι τα μονοπάτια που περνάνε μέσα από το Ελατατόδασος Ροδιανής-Κτενίου, τα μεταλλεία Ροδιανής και ακολουθούν το παλιό ιστορικό μονοπάτι (Άγιος Δημήτριος Αιανής – ορυχεία Χρωμίου) μέχρι το Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα. Επίσης, η διαδρομή που διασχίζει το Βούρινο και το Ελατόδασος και καταλήγει στο κάστρο του Κτενίου ή στον οικισμό της Ροδιανής. Επίσης, τα μονοπάτια των αρχαιολογικών χώρων της Αιανής (Μεγάλη Ράχη, Λειβάδια, κάστρο Κτενίου, Παλιόκαστρο Καισάρειας, Ράχη Τσέικα) με αφετηρία το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, καθώς και διαδρομές που ενώνουν τους αρχαιολογικούς χώρους μεταξύ τους

όπως είναι η διαδρομή παραπλεύρως από το ποταμάκι του “Χάντακα” και κάτω από τα πλατάνια που ενώνει το Κάστρο του Κτενίου με την αρχαία Αιανή και τη Νεκρόπολη. Άλλη διαδρομή αρχαιολογικών τόπων είναι με αφετηρία την Νεκρόπολη στη θέση Τσκάρια και διαδρομή από τον καταρράκτη του Χάντακα με προορισμό το Παλιόκαστρο της Καισάρειας.

Διαδρομές μεγαλύτερου μήκους οι οποίες ενώνουν την ευρύτερη περιοχή της Αιανής αλλά και τους τόπους ενδιαφέροντος, όπως μνημεία, είναι οι ακόλουθες. Η διαδρομή θα ξεκινάει από τον ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Αιανή, θα περνάει από την Γέφυρα του Ρυμνίου, έπειτα από τις Γούλες και τον ναό των Κατειχουμένων στα Σέρβια για να καταλήξει στο Βελβεντό και στους ναούς του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Μηνά. Μια ακόμη διαδρομή μπορεί να περιλαμβάνει τον ιστορικό ναό του Αγίου Νικολάου στο Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα, την κοιλάδα του Μεσσιανού Νερού, το καταφύγιο της Σιάτιστας και τον οικισμό της Σιάτιστας. Μια άλλη διαδρομή παλιό μονοπάτι που ακολουθούν οι Καβαλάρηδες και ενώνει τα Περπόρια Αιανής με το μοναστήρι της Ζάβορδας. Σε αυτήν την περιοχή υπάρχει ο εγκαταλελειμμένος οικισμός της Τούχλης με τα ερείπια οικοδομημάτων του 1500 μ.Χ. και με ευχάριστες διαδρομές που οδηγούν σε αυτόν. Οι διαδρομές μέσα στο φαράγγι “Σκεπασμένο” διαθέτουν αξιόλογα τοπία και πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Επίσης, προς το Μικρόβαλτο και Τρανόβαλτο συναντάται ένα ιδιαίτερο γεολογικό φαινόμενο, τα “Μπουχάρια” και τα “Νοχτάρια” και η αναμενόμενη δημιουργία του γεοπάρκου με ενδιαφέρουσες διαδρομές.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι παραλίμνιες διαδρομές. Με δημιουργία παραλίμνιου πεζόδρομου και ποδηλατοδρόμου θα αναβαθμιστεί η λίμνη και η περιοχή γενικότερα και θα ενωθούν με αυτόν τον τρόπο και οι γύρω από την λίμνη οικισμοί. Η διαδρομή θα πρέπει να περιλαμβάνει τα πιο αξιόλογα τοπία και μνημεία. Τέτοια είναι φυσικά τα δύο υδροηλεκτρικά φράγματα (Πολυφύτου, Ιλαρίωνα), οι δύο γέφυρες της λίμνης (Σερβίων, Ρυμνίου), ο Ναυτικός Όμιλος Κοζάνης, η Νεράιδα, το Πλατανόδασος Ρυμνίου, τα αρχαιολογικά μνημεία (Παλιόκαστρο Καισάρειας, Ράχη Τσέικα και αρχαιολογικοί χώροι Σερβίων).

Τέλος, υπάρχουν οι προϋποθέσεις για δημιουργία “μονοπατιών πολιτισμού-ιστορίας“. Στην περιοχή του Χρωμίου και του Βούρινου έντονες είναι η διηγήσεις για τις μάχες στην διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα και τα τότε μονοπάτια που χρησιμοποιήθηκαν αλλά και οι διαδρομές του Παύλου Μελά (Τσότσος, 129-140).

6.6. ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Μία από τις αξιόλογες πλευρές της περιοχής είναι το φυσικό περιβάλλον το οποίο χαρίζει πολλαπλούς τρόπους αξιοποίησης του, όπως είναι και η ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων. Στόχος είναι να υπάρξει ολοκληρωμένος σχεδιασμός για μια οργανωμένη ανάπτυξη τέτοιων δραστηριοτήτων με την παροχή όλων των υπηρεσιών, υποδομών και του απαραίτητου σύγχρονου υλικοτεχνικού εξοπλισμού.

Η περιοχή χαρακτηρίζεται από την έντονη δραστηριότητα των κατοίκων με τα άλογα και την ιπασία, τα έθιμα το φανερώνουν αυτό όμως δυστυχώς δεν υπάρχει κάποιου είδους οργάνωση. Η δημιουργία ενεργού Ιππικού Συλλόγου αλλά και Ιππικού Ομίλου θα συμβάλλουν στην οργάνωση όλων των ιδιωτικών προσπαθειών με τη δημιουργία κατάλληλων υποδομών και εξειδικευμένο εργατικό προσωπικό. Θα προωθήσουν τις οργανωμένες δραστηριότητες όπως τα μαθήματα ιπασίας και φροντίδας των αλόγων για παιδιά και ενήλικες, τις ιπικές διαδρομές στην ευρύτερη περιοχή με βαθμούς δυσκολίας, τις διαδρομές για παρατήρηση της πανίδας και χλωρίδας της περιοχής, αλλά και σε αρχαίες διαδρομές και μονοπάτια για γνώση της ιστορίας της περιοχής ακόμα και θεραπευτική ιπασία. Επιπλέον, έτσι θα υπάρξει δυνατότητα για διοργάνωση ιπικών αγώνων στην παραλίμνια ζώνη αλλά και οργανωμένη συμμετοχή στα έθιμα της περιοχής και στις Ιπικές Πορείες του Αρχαιολογικού Μουσείου ώστε να υπάρξει αλληλοϋποστήριξη και προώθηση.

Μια ακόμη αθλητική δραστηριότητα που δύναται να λάβει χώρα στην περιοχή είναι η ποδηλασία ανώμαλου εδάφους σε περιοχές φυσικού κάλλους, καθώς και η ορειβασία στα γύρω όρη (Βούρινος, Πιέρια). Οι προϋποθέσεις για να πραγματοποιηθούν και να αναπτυχθούν αυτές οι δραστηριότητες είναι η δημιουργία καταφυγίων, η ύπαρξη υλικοτεχνικού εξοπλισμού, εκπαιδευτών και οδηγών και φυσικά η συνεργασία με άλλους Συλλόγους της περιοχής για την ανταλλαγή ιδεών και γνώσεων αλλά και για συντονισμένες ενέργειες και δραστηριότητες.

Στην Καστανιά Σερβίων έχει αναπτυχθεί το άθλημα του αιωροπτερισμού με την διεξαγωγή πανελλήνιων αγώνων²³. Τέτοιες διοργανώσεις πρέπει να παγιωθούν στην περιοχή και να προωθηθούν μέσα στα πλαίσια του ολοκληρωμένου σχεδιασμού τουρισμού της περιοχής.

²³ Αναλύεται περαιτέρω στο τμήμα 4.2.

Ανάλογες διοργανώσεις διαγωνισμών δύναται να αναπτυχθούν στην περιοχή. Τέτοιες είναι η ελεύθερη,²⁴ η αθλητική και τεχνητή²⁵ αναρρίχηση. Δυνατότητα ανάπτυξης εμφανίζει πιθανώς στα βράχια των Σερβίων και των Καμβουνίων με θέα τη λίμνη, στην Ελαφρόπετρα του οικισμού της Λευκοπηγής (ήδη εμφανίζει κινητικότητα), στις βραχώδεις πλαγιές του Βούρινου αλλά και στο όρος του Καλλίστρατου στη μονή της Ζάβορδας στο φαράγγι πάνω από τον Αλιάκμονα. Βέβαια οι ειδικοί πρέπει να κρίνουν την καταλληλότητα των βράχων αυτών. Τέλος, μπορεί να διοργανωθεί φεστιβάλ με διαγωνισμούς bouldering²⁶ με κατάλληλα βράχια συγκεντρωμένα στην παραλίμνια περιοχή του Πλατανόδασους Ρυμνίου και άλλα δρώμενα.

²⁴ πραγματοποιείται χωρίς την ύπαρξη υποδομών αλλά μόνο κατάλληλου υλικού εξοπλισμού

²⁵ απαιτούν την δημιουργία οργανωμένης πίστας και τεχνητών μέσων με ταυτόχρονη χρήση ατομικού εξοπλισμού

²⁶ αναρρίχηση σε πολύ χαμηλά βράχια

6.7. ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η λίμνη του Πολυφύτου έχει αναπτυχθεί ως ένα βαθμό τουριστικά κυρίως με την δημιουργία του τουριστικού οικισμού της Νεράιδας και του Ναυτικού Ομίλου Κοζάνης και με αποσπασματικές ενέργειες. Όμως η δημιουργία της δεύτερης τεχνητής λίμνης του Παριώνα φέρνει νέα δεδομένα στην περιοχή. Έτσι, απαιτείται ένας ενιαίος σχεδιασμός ανάπτυξης του παραλίμιου μετώπου με την συνεργασία όλων των άμεσα ενδιαφερόμενων δήμων (Αιανής, Βελβεντού, Σερβίων) με στόχο την ανασυγκρότηση και αξιοποίηση του αλλά και της αναβάθμισης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και του βιοτικού και οικονομικού επιπέδου των κατοίκων ολόκληρης της περιοχής, με απότερο αποτέλεσμα την συγκράτηση του πληθυσμού. Οι ενέργειες και τα έργα που θα πραγματοποιηθούν θα βελτιώσουν τις υπάρχουσες υποδομές και θα δημιουργήσουν νέες.

Βασικός παράγοντας για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων στην περιοχή των δύο λιμνών είναι η ύπαρξη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, όπου είναι απαραίτητο, και βασικών υποδομών και τεχνικών έργων όπως η ολοκλήρωση των έργων αποχέτευσης και άρδευσης των παρακείμενων οικισμών, ο συνεχής καθαρισμός των νερών αλλά και της παραλίμνιας ζώνης και η αναδάσωση για αισθητική παρέμβαση σε σημεία που κρίνεται απαραίτητο.

Επίσης, θα δημιουργηθεί δίκτυο πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων με τον απαραίτητο τεχνικό εξοπλισμό (φωτισμός, χώροι στάθμευσης οχημάτων κ.ά.), πρόβλεψη για παροχή ενοικιαζόμενων ποδηλάτων, καθώς και πλωτές μαρίνες, ώστε να προσδένονται οι βάρκες, σε διάφορους κολπίσκους πλησίον των σημείων ενδιαφέροντος (λόφος του Παλιόκαστρου, Πλατανόδασος, Ροδίτης Σερβίων, Ίμερα, Βελβεντό). Επίσης, σημαντική είναι η ύπαρξη πλοιαρίου με σκοπό τις οργανωμένες ξεναγήσεις στο υδάτινο και παραλίμνιο περιβάλλον αλλά και ένα τρενάκι στην παραλίμνια ζώνη που σκοπό θα έχουν την ανάδειξη και ένωση των τουριστικών-πολιτιστικών πόρων και μνημείων της ευρύτερης παραλίμνιας περιοχής.

Επιπλέον, σημαντική είναι η δημιουργία πλωτού διαδρόμου που θα χρησιμοποιείται για χώρο περιπάτου και για αλιεία (ερασιτεχνική), παρατηρητηρίων πανίδας (πτηνών κυρίως) και εμπλουτισμό των λιμνών με ψάρια, διαμόρφωση πισίνας με φιλτραρισμένο νερό για δημιουργία πλαζ και κατάλληλες εγκαταστάσεις (τουαλέτες, αποδυτήρια, βρύσες-ντους αναψυκτήριο) και αθλητικοί χώροι με εγκαταστάσεις για παραλίμνια πετοσφαίριση (beach volley) και για canoe-kayak και εκμάθησή τους.

Οι δραστηριότητες και τα δρώμενα που μπορούν να λάβουν χώρα είναι η συνέχιση της διοργάνωσης του Πανελλήνιου Διαγωνισμού Αλιείας (Απρίλιος 2008) με μεγαλύτερη οργάνωση και υποδομές.

Επίσης, η επαναφορά του Φεστιβάλ “Γιορτές των Νερών”²⁷ στο Πλατανόδασος Ρυμνίου, με εναλλακτική και οικολογική ταυτότητα. Κρίνεται επιθυμητή της διεύρυνσης της χρονικής διάρκειας του, με εθελοντική δράση, με την χρήση όλων των τοπικών διαθέσιμων ανθρώπινων και υλικών πόρων και έντονη προβολή σε πανελλήνια κλίμακα μέσω των Μ.Μ.Ε. και του διαδικτύου, ώστε να αυξηθεί η επισκεψιμότητα του και τελικά να προβληθεί ολόκληρη η παραλίμνια ζώνη. Ο χώρος του φεστιβάλ θα είναι οργανωμένος κατάλληλα για την φιλοξενία εκδηλώσεων και κατασκήνωσης. Το πρόγραμμα του θα μπορεί να περιλαμβάνει εναλλακτικές δραστηριότητες όπως διαδρομές²⁸ στην ευρύτερη περιοχή που θα ενώνουν τα κυριότερα μνημεία, αθλητικές δραστηριότητες (αναρρίχηση, beach volley, canoe kayak), παιχνίδια (λασποδρομίες κ.ά.), ψάρεμα και παρατήρηση πανίδας, μουσικές εκδηλώσεις (συναυλίες) με μουσικά συγκροτήματα, εικαστικές εκθέσεις με τοπικούς καλλιτέχνες κυρίως, παζάρι βιολογικών τοπικών προϊόντων και θεματικές οικολογικές ημερίδες.

²⁷ Αναλύεται περαιτέρω στο Παράρτημα 2.3.

²⁸ Αναλύεται περαιτέρω στο τμήμα 6.5.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού εναρμονίζονται με τις αρχές της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Ο βασικός στόχος της ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού είναι η αποφυγή των ανεπιθύμητων κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιδράσεων του μαζικού τουρισμού, αλλά και από την άλλη πλευρά, η διατήρηση των ευεργετικών οικονομικών επιπτώσεων.

Από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι σαφές πως η περιοχή της Αιανής διαθέτει αξιόλογους πολιτιστικούς, αρχαιολογικούς και φυσικούς πόρους και δυνατότητες για μία τέτοια ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού, υστερώντας όμως σε υποδομές και οργάνωση. Συνεπώς, κρίνεται αναγκαία η υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής σχετικά με την προώθηση τέτοιων μορφών τουρισμού, ώστε να ενισχυθεί η τοπική κοινωνία, να τονωθεί ο πρωτογενής τομέας και να αυξηθεί η απασχόληση στο τριτογενή αλλά και να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων με στόχο τη συγκράτηση του πληθυσμού και την άρση της απομόνωσης.

Ο σφαιρικός σχεδιασμός και συνδυασμός όλων των τοπικών στοιχείων με την αξιοποίηση των διαθέσιμων ανθρώπινων, οικονομικών και υλικοτεχνικών πόρων είναι κρίσιμος παράγοντας για επιτυχημένη τουριστική ανάπτυξη. Η κατεύθυνση στην οποία θα πρέπει να κινηθεί ο σχεδιασμός είναι η πραγματοποίηση παρεμβάσεων ενίσχυσης της ελκυστικότητας του τουριστικού προϊόντος, η προσβασιμότητα και οι υποδομές και υπηρεσίες διαμονής και εστίασης, καθώς και η δημιουργία κατάλληλων υποδομών απευθυνόμενες σε άτομα με αναπηρία και η εξωστρέφεια του δήμου και της περιοχής. Τέλος, σημαντικοί παράγοντες για την αειφόρο ανάπτυξη είναι η αποφυγή της ευκαιριακής τουριστικής εκμετάλλευσης, της υπερεκμετάλλευσης του φυσικού πλούτου, της εμπορευματοποίησης των παραδόσεων και τελικά της ομογενοποίησης του τόπου με την απώλεια της τοπικής του ταυτότητας.

Συγκεκριμένα, απαραίτητη κρίνεται η δημιουργία έργων υποδομής, οι οικιστικές αναπλάσεις, οι οργανωμένοι χώροι αναψυχής και πρασίνου, τα κίνητρα για δημιουργία νέων σύγχρονων τουριστικών υποδομών, η περαιτέρω βελτίωση και συνεχής φροντίδα των υπάρχοντων διαθέσιμων υποδομών και του τεχνικού εξοπλισμού τους, η έννοια του συνεταιρισμού, των συλλόγων αλλά και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, η εντατικοποίηση της προβολής (συμμετοχή σε δρώμενα εκτός των ορίων της περιοχής, Μ.Μ.Ε. πανελλήνιας κλίμακας, διαδίκτυο, έντυπο υλικό).

Οι προϋποθέσεις για να πραγματοποιηθούν και να αναπτυχθούν οι δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού είναι η χάραξη νέων μονοπατιών και διαδρομών, η δημιουργία καταφυγίων, η κατασκευή τεχνικών έργων και η συνεχής συντήρησή τους, η ύπαρξη υλικοτεχνικού εξοπλισμού, ο συνεχής καθαρισμός των νερών της λίμνης και της παραλίμνιας ζώνης, οι αναδασώσεις αλλά και η παροχή υπηρεσιών όπως εκπαιδευτές αθλημάτων, οδηγοί βουνού-εξοχής, ενημερωτικό και χαρτογραφικό υλικό και φυσικά η συνεργασία με άλλους Συλλόγους της περιοχής για την ανταλλαγή ιδεών και γνώσεων αλλά και για συντονισμένες ενέργειες και δραστηριότητες.

Επιπλέον, τα βυζαντινά και αρχαιολογικά μνημεία χρίζουν συνεχούς συντήρησης και προστασίας, από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες αλλά και από τον ανθρώπινο παράγοντα, ώστε να παραμένουν ανέπαφα και να αναδεικνύονται στο μέγιστο δυνατό βαθμό.

Σχετικά με τον θρησκευτικό τουρισμό, σημαντικό είναι το στοιχείο της προβολής και αναβάθμισης των θρησκευτικών μνημείων μέσω της δημιουργίας δικτύου βυζαντινών μνημείων, ώστε να συνδέονται συνολικά όλα τα αξιόλογα μνημεία της περιοχής, αλλά και μέσω της προώθησης των θρησκευτικών εκδηλώσεων που συνδέονται άμεσα με αυτά.

Για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού θα πρέπει ο δήμος με τη συνεργασία εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού να αναλάβει τη διοργάνωση συνεδρίων, την σύνδεσή τους με πολιτιστικές εκθέσεις και δραστηριότητες και με θεματικό περιεχόμενο την πλούσια παράδοση του τόπου (αρχαιολογικά ευρήματα, βυζαντινά μνημεία, ήθη και έθιμα, Μακεδονικός Αγώνας και οι ιδιαιτερότητες των τοπικών φυσικών πόρων).

Η κατεύθυνση στην οποία θα πρέπει να κινηθεί ο σχεδιασμός ενίσχυσης του πολιτιστικού τουρισμού, είναι η δικτύωση των αρχαιολογικών τόπων και μνημείων, με δημιουργία δικτύου πεζοδρόμων, ποδηλατοδρόμων, περιπατητικών μονοπατιών και διαδρομές ιππασίας, η αισθητική τους αναβάθμιση και η σύνδεσή τους με δραστηριότητες, εκδηλώσεις και έθιμα, οι οποίες πρέπει παγιωθούν, να ενδυναμωθούν και να εκσυγχρονιστούν, διατηρώντας την ποιότητα και τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα και αξιοποιώντας τους διαθέσιμους τοπικούς υλικούς και ανθρώπινους πόρους.

Όσον αφορά την ανάπτυξη αγροτουρισμού, πρέπει να προωθηθούν οι βιολογικές και εναλλακτικές καλλιέργειες στην περιοχή, με τη βελτίωση του αρδευτικού δικτύου της περιοχής, με συντονισμένες ενέργειες και με κίνητρα που θα δοθούν. Κίνητρα επίσης θα πρέπει να δοθούν για τη δημιουργία παραδοσιακών ξενώνων αλλά και οργανωμένων και επισκέψιμων αγροκτημάτων, οινοποιείων και τυροκομείων. Για το γαστρονομικό τουρισμό προτείνεται να δημιουργηθούν προγράμματα παρακολούθησης μαθημάτων παραδοσιακής μαγειρικής με χρήση τοπικών προϊόντων και με παραδοσιακά μέσα και τεχνικές, να δοθούν κίνητρα για τη δημιουργία καταστημάτων εστίασης με παραδοσιακή κουζίνα, να υπάρξει ισχυρή και ουσιαστική συμμετοχή του δήμου σε εκθέσεις προϊόντων και εκδηλώσεις εντός και εκτός των ορίων της περιοχής αλλά και με περισσότερο έντυπο υλικό.

Για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, σημαντική είναι η διοργάνωση περιπατητικών και ποδηλατικών διαδρομών στα όρια του δήμου Αιανής, σε διαδρομές μεγαλύτερου μήκους οι οποίες θα ενώνουν την ευρύτερη περιοχή αλλά και τους τόπους ενδιαφέροντος, σε παραλίμνιες διαδρομές και σε “μονοπάτια πολιτισμού-ιστορίας“ οι οποίες μπορούν να συνδυαστούν με εκπαιδευτικά στοιχεία ακόμα και με ασκήσεις ευεξίας.

Οι αθλητικές δραστηριότητες που προτείνονται να ενισχυθούν είναι η ιππασία - με τη δημιουργία Ιππικού Ομίλου, προωθώντας τις οργανωμένες δραστηριότητες (μαθήματα ιππασίας, ιππικές διαδρομές, διαδρομές για παρατήρηση της πανίδας και χλωρίδας της περιοχής και ιππασία σε αρχαίες διαδρομές και μονοπάτια) αλλά και την οργανωμένη συμμετοχή στα έθιμα της περιοχής και στις Ιππικές Πορείες του Αρχαιολογικού Μουσείου - η ποδηλασία ανώμαλου εδάφους σε περιοχές φυσικού κάλλους, καθώς και η ορειβασία στα γύρω όρη (Βούρινος, Πιέρια), το άθλημα του αιωροπτερισμού (para pente) με την διεξαγωγή πανελλήνιων αγώνων, η αναρρίχηση και η διοργάνωση φεστιβάλ με διαγωνισμούς bouldering.

Όσον αφορά τον παραλίμνιο τουρισμό, απαιτείται ένας ενιαίος σχεδιασμός ανάπτυξης του παραλίμιου μετώπου με τη συνεργασία όλων των άμεσα ενδιαφερόμενων δήμων (Αιανής, Βελβεντού, Σερβίων) με στόχο την ανασυγκρότηση και αξιοποίηση του αλλά και την αναβάθμιση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Προτείνεται να δημιουργηθεί δίκτυο πεζοδρόμων και ποδηλατοδρόμων με την παροχή απαραίτητου τεχνικού εξοπλισμού, πλωτές μαρίνες σε διάφορους κολπίσκους κοντά στα σημεία ενδιαφέροντος, πλωτός διάδρομος που θα

χρησιμοποιείται για χώρο περιπάτου και για αλιεία, παρατηρητήρια πανίδας, διαμόρφωση πισίνας με φιλτραρισμένο νερό για δημιουργία πλαζ και δημιουργία κατάλληλων εγκαταστάσεων και αθλητικών χώρων για παραλίμνια πετοσφαίριση (beach volley) και για canoe-kayak, καθώς επίσης ύπαρξη πλοιαρίου με σκοπό τις οργανωμένες ξεναγήσεις στο υδάτινο και παραλίμνιο περιβάλλον.

Συμπερασματικά, η περιοχή διακρίνεται από εσωστρέφεια και έλλειψη πρωτοβουλιών και δυναμικών ενεργειών. Υστερεί σημαντικά στην ύπαρξη ενός σφαιρικού σχεδιασμού για την διοργάνωση, ενίσχυση και προώθηση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων. Όμως ο πλούτος και η ιδιαιτερότητα των τοπικών πολιτιστικών και φυσικών στοιχείων της καθιστούν αναγκαία την παρέμβαση των αρμόδιων φορέων για την υιοθέτηση ολοκληρωμένης πολιτικής με στόχο την ενίσχυση του τουριστικού τομέα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Burton, R. (1991/1995) *Travel Geography*, London, Pitman

Carey, S. Gountas, Y. (1997) *Tour Operators and Destination Sustainability*, Tourism Management, Volume 18, Issue7, 425-431, Elsevier Science Ltd

Douglas, N. Douglas, Ng. Derret, R. (2001) *Special Interest Tourism* Milton, Wiley

Edwards, J. (1989) *Developments in rural tourism: a comparison of approaches in South-West England and Northern Portugal*

Jafar, J. (2000) *Encyclopedia of Tourism London*, Routledge

ΑΝ.ΚΟ. (1989) *Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα περιοχής Αιανής*, Κοζάνη

ΑΝ.ΚΟ. (1999) *Δίκτυο Ύδρευσης (εσωτερικό-εξωτερικό) Δήμου Αιανής-Τεχνική Έκθεση*, Κοζάνη

ΑΝ.ΚΟ. (2000) *Μελέτη Σκοπιμότητας Ύδρευσης Δημοτικής Επιχείρησης Τουρισμού - Πολιτισμού - Αθλητισμού Δήμου Αιανής*, Κοζάνη

ΑΝ.ΚΟ. (2005α) *Ανασυγκρότηση - Αξιοποίηση - Ανάδειξη και Προβολή τμήματος παραλίμνιας περιοχής της λίμνης Πολυφύτου*, Κοζάνη

ΑΝ.ΚΟ. (2005β) *Γεωργοτεχνική - Γεωργοοικονομική Μελέτη Έργου Ολοκλήρωσης και Βελτίωσης Υφιστάμενου Αρδευτικού Αιανής*, Κοζάνη

ΑΝ.ΚΟ. (2005γ) *Οικιστική αναβάθμιση κεντρικού τμήματος οικισμού Αιανής-Τεχνική Έκθεση*, Κοζάνη

ΑΝ.ΚΟ. (2005δ) *Ολοκλήρωση και Βελτίωση Υφιστάμενου Αρδευτικού Αιανής-Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων*, Κοζάνη

ΑΝ.ΚΟ. (2007) *Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων «Εγκατάσταση Επεξεργασίας Λυμάτων και Κεντρικοί Αγωγοί Αποχέτευσης Δήμου Αιανής»*, Κοζάνη

- Βαφειάδης, Γ. (1992) *Αγροτουρισμός και Ισόρροπη Ανάπτυξη*, Αθήνα
- Βουρδάνος, Α. (2008) *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού στην Ελλάδα, Ανάπτυξη του Θρησκευτικού Τουρισμού* Διπλωματική Εργασία, Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α., Βόλος
- Γούνη, Χ. Παπαδοπούλου Ε. (2003) *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού στην Κόνιτσα* Διπλωματική Εργασία, Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α., Βόλος
- Δαγκωνάκη, Ζ. (1998) *Πολιτιστικός Τουρισμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Μελέτη περίπτωσης – Περιφέρειας Κρήτης* Διπλωματική Εργασία, Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α., Βόλος
- Δέφνερ, Α. (2006) *Σχεδιασμός Τουρισμού και Ελεύθερου Χρόνου* Βόλος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
- ΥΠΕΧΩΔΕ (2008) *Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό*
- Θυμιάκου, Γ. (2007) *Εναλλακτικός Τουρισμός και η Συμβολή του στην Ανάπτυξη, το Παράδειγμα Πύλης Ελάτης – Περγουλίου Τρικάλων*, Διπλωματική Εργασία, Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α., Βόλος
- Ιερά Μητρόπολη Γρεβενών (1998) *Βίος και Ακολουθία του Οσίου Νικάνορος*, Γρεβενά
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (1989) *Αιανή Κοζάνης, Αρχαιολογικός Οδηγός*, Θεσσαλονίκη
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (1996/2001) *Αιανή*, Αθήνα
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2005) *Σχολείο και Αρχαιότητες, Εκπαιδευτικά Προγράμματα Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής, Αιανή Κοζάνης*, έκδοση Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2005/2007) *Αρχαία Διατροφή, Το Ψωμί, Αιανή Κοζάνης*, έκδοση Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2007) *Αιανή και Άνω Μακεδονία, ο Αθλητισμός στην Αρχαιότητα*, Αιανή Κοζάνης, έκδοση Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2008α) *Τα Αγάλματα της Αιανής, Ιστορία Λαξευμένη σε Μάρμαρο*, Αιανή Κοζάνης, έκδοση Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2008β) *Αιανή, η Κατοικία στην Αρχαιότητα*, Αιανή Κοζάνης, έκδοση Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής

- Καρλόπουλος, Ε. Σταύρου, Χ. (2008) *Παραδοσιακός Γαστρονομικός Οδηγός Δήμου Αιανής, Αιανή Κοζάνης*
- Κοκκώσης, Χ. Τσάρτας, Π. (2001) *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Κριτική*
- Λιαμάδης, Ν. Μακρής, Δ. Μπέλλος, Α. Παπαϊωάννου, Λ. Σιαμπανόπουλος, Κ. (1970) *Γνωριμία με τον Νομό Κοζάνης, Θεσσαλονίκη, Νομαρχία Κοζάνης*
- Μιχαηλίδης, Γ. (2003) *Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης των Περιφερειών Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας, Φάση Β' ΕΟΤ*
- Μπαμπανάρα, Ε. (2008) *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού στο Νομό Τρικάλων Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α., Βόλος*
- Οικονόμου, Κ. (2003) *Η αρχιτεκτονική της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στην Αιανή Κοζάνης, Θεσσαλονίκη*
- Παπαδόπουλος, Π. (2002) *Καισάρεια, ένας ιστορικός οικισμός της Δυτικής Μακεδονίας, Κοζάνη, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κοζάνης/Πολιτιστικός Σύλλογος Καισάρειας*
- Σαββιλωτίδη, Κ. (1999) *Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά Μνημεία των Σερβίων, Σέρβια Κοζάνης, Μορφωτικός Όμιλος Σερβίων*
- Σιαμπανόπουλος, Κ. (1974/1995) *Αιανή, Ιστορία-Τοπογραφία-Αρχαιολογία, Θεσσαλονίκη*
- Σιαμπανόπουλος, Κ. (1993) *Ο Νομός Κοζάνης στο Χώρο και στο Χρόνο, Φύση – Ιστορία – Παράδοση, Κοζάνη, Σύνδεσμος Γραμμάτων και Τεχνών Νομού Κοζάνης*
- Σφακιανάκης, Μ. (2000) *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Αθήνα, ΕΛΛΗΝ*
- Τσάρτας, Π. Αυγερινού-Κολώνα, Σ. Ζαχαράτος, Γ. Ιακωβίδου, Ο. Κοκκώσης, Χ. Κούση, Μ. Μπριασούλη, Ε. Σπιλάνης, Γ. (2000) *Τουριστική Ανάπτυξη – Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις, Αθήνα, Εξάντας*
- Τσολάκης, Π. (2002) *Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κοζάνης*

Αποστολάκης, Σ. (2007) 'Διαχρονική η παρουσία των Μακεδόνων στη βόρεια Ελλάδα', *Ελευθεροτυπία*

<http://archive.enet.gr/online/online_text/c=113.dt=02.02.2007.id=82067644>
[πρόσβαση 25 Απριλίου 2009]

Β.Σ. (2007) 'Εορτασμός Μακεδονικού Αγώνα', *Πρωινός Λόγος*

<http://www.prlogos.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=283&Itemid=32> [πρόσβαση 20 Αυγούστου 2009]

Β.Σ. (2009α) 'Το έθιμο των Λαζαρίνων στο Νομό Κοζάνης', *Πρωινός Λόγος*

<http://www.prlogos.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=7771&Itemid=32> [πρόσβαση 13 Μαΐου 2009]

Β.Σ. (2009β) 'Ανοιξιάτικο Αντάμωμα στον Άγιο Δημήτριο Αιανής', *Πρωινός Λόγος*

<http://www.prlogos.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=8049&Itemid=32> [πρόσβαση 13 Μαΐου 2009]

Διαφάνεια (2009α) 'Οι Καβαλάρηδες της Ζάβορδας'

<http://www.diafaniaptol.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1148&Itemid=39> [πρόσβαση 25 Απριλίου 2009]

Ελεύθερος Τύπος <http://www.e-tipos.com/multimedia_popup?id=714&index=6>

[πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

Ελληνικός Τουρισμός (2005) τχ 24

ΕΤΑΠΔΕ (Εταιρεία Τουριστικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος) (2007)

'Θρησκευτικός Τουρισμός: Ανάπτυξη και Προοπτικές', *Patranews*

<<http://www.patranews.gr/news.asp?ID=4706>> [πρόσβαση 6 Σεπτεμβρίου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2007) 'Αιανή, η έκθεση στο Αρχαιολογικό Μουσείο', *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τχ 103, σελ.114-120

<<http://www.arxaiologia.gr/site/content.php?artid=2306>> [πρόσβαση 20 Αυγούστου 2009]

Κοτταρίδη, Α. (2009) 'Αιανή', *Μακεδονία Γή - Το Βήμα ειδική έκδοση* σελ.42

Λεούδης, Α. (2008) *Συνεδριακός Τουρισμός* Συνέδριο

<<http://www.synedrio.gr/arthra/a053.asp>> [πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου 2009]

Μάλλιος, Γ. (2008) 'Απέραντη και Αιώνια Πόλη', *Εκδρομές 4 εποχές* τχ.06 σελ.275-287

Μυρτσιώτη, Γ. (2009) 'Σύγχρονα Γλυπτά Συνομιλούν με Αρχαίες Δημιουργίες', *Καθημερινή* <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_civ_2_05/08/2009_324620> [πρόσβαση 10 Αυγούστου 2009]

Ντάρτζαλη, Δ. (2008) 'Αιανή, Σμιλεύοντας το Μάρμαρο, Συνομιλώντας με το Παρελθόν', *Μακεδονία* <<http://www.makthes.gr/index.php?name=News&file=article&sid=22168>> [πρόσβαση 10 Αυγούστου 2009]

Πρωινός Λόγος (2008) <http://www.prlogos.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=3794&Itemid=32> [πρόσβαση 13 Μαΐου 2009]

Πρωινός Λόγος (2009) <http://www.prlogos.gr/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=10&Itemid=32> [πρόσβαση 13 Μαΐου 2009]

Αρχαιολογία και Τέχνες (2008) <<http://www.arxaiologia.gr/site/content.php?artid=3071>> [πρόσβαση 23 Απριλίου 2009]

Καλλιανιώτης, Θ. (2009) 'Αιανή – Παλιόκαστρο Καισαρειάς 2009' <<http://eaniotis.blogspot.com/2009/03/280309.html>> [πρόσβαση 20 Αυγούστου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009α) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής <http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=84&Itemid=104> [πρόσβαση 5 Αυγούστου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009β) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής <http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=86&Itemid=56> [πρόσβαση 5 Αυγούστου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής (2009γ) <http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=90&Itemid=120> [πρόσβαση 5 Αυγούστου 2009]

- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009δ) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=94&Itemid=105> [πρόσβαση 5 Αυγούστου 2009]
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009ε) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
<www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=95&Itemid=106> [πρόσβαση 5 Αυγούστου 2009]
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009στ) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=100&Itemid=107> [πρόσβαση 5 Αυγούστου 2009]
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009ζ) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=157&Itemid=102> [πρόσβαση 10 Αυγούστου 2009]
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009η) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=161&Itemid=113 [πρόσβαση 16 Αυγούστου 2009]
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009θ) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=57&Itemid=114 [πρόσβαση 16 Αυγούστου 2009]
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009ι) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=58&Itemid=115 [πρόσβαση 16 Αυγούστου 2009]
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2007) Υπουργείο Πολιτισμού
<http://www.culture.gr/h/1/gh152.jsp?obj_id=3386> [πρόσβαση 5 Αυγούστου 2009]
- Μαστρογιαννόπουλος, Γ. (2009) 'Γεωπάρκο στα Μπουχάρια Μικροβάλτου' <<http://aires.blogspot.com/2009/02/blog-post.html>> [πρόσβαση 6 Σεπτεμβρίου 2009]
- Μορφωτικός – Πολιτιστικός Σύλλογος Καισαρείας Κοζάνης 'Τα δρώμενα της Καισαρείας', διμηνιαία έκδοση, Καισαρεία, ΜΠΣ
- Τσιλιπάκου, Α. (2007α) Υπουργείο Πολιτισμού
<http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5054> [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

Τσιλιπάκου, Αγ. (2007γ) Υπουργείο Πολιτισμού
<http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5055> [πρόσβαση 4 Σεπτεμβρίου 2009]

Τσιλιπάκου, Αγ. (2007δ) Υπουργείο Πολιτισμού
<http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5056> [πρόσβαση 4 Σεπτεμβρίου 2009]

Τσιλιπάκου, Αγ. (2007ε) Υπουργείο Πολιτισμού
<http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5059> [πρόσβαση 4 Σεπτεμβρίου 2009]

Τσιλιπάκου, Αγ. (2007στ) Υπουργείο Πολιτισμού
<http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5057> [πρόσβαση 4 Σεπτεμβρίου 2009]

Τσιλιπάκου, Αγ. (2007ζ) Υπουργείο Πολιτισμού
<http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5058> [πρόσβαση 4 Σεπτεμβρίου 2009]

Τσότσος, Γ. *Διαδρομές Μακεδονομάχων στη Δυτική Μακεδονία*
<http://www.ems.gr/Makedonikos_agon_praktika/tsotsos.pdf> [πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2009]

Χατζηλαζαρίδης, Λ. (2004) Ιστοχώρος Σερβίων
<<http://www.servianet.gr/index.php?menuoption=genika>> [πρόσβαση 2 Σεπτεμβρίου 2009]

Αγροτουρισμός (2009β) <<http://www.in.gr/agro/kozani/deani2.htm>> [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

ΑΝ.ΚΟ. (2009) <http://www.anko.gr/tourism/towns-1_el.htm> [πρόσβαση 10 Μαρτίου 2009]

Απόλλων Δυτικής Αττικής (2007) <<http://www.apollonrunnersclub.gr/news/252.shtm>> [πρόσβαση 10 Αυγούστου]

Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής (2009α)

<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=110&Itemid=133> [πρόσβαση 5 Αυγούστου 2009]

Βικιπαίδεια (2009α) <<http://el.wikipedia.org/wiki/Αιανή>> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009] και [πρόσβαση 4 Μαΐου 2009]

Βικιπαίδεια (2009β)

<<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BB%CE%B9%CE%AC%CE%BA%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%B1%CF%82>> [πρόσβαση 29 Ιουνίου 2009]

Βικιπαίδεια (2009γ)

<<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%B9%CE%AC%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B1>> [πρόσβαση 2 Σεπτεμβρίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009α) <www.aiani.gr> [πρόσβαση 11 Μαΐου 2009]

Δήμος Αιανής (2009β)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=40> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009γ)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=39> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009δ)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=37> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009ε)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=111&Itemid=52> [πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009στ)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=114&Itemid=52> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009ζ)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=52> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009η)

<http://www.aiami.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=330&Itemid=52>

[πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009θ)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=331&Itemid=52>

[πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009ι)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=336&Itemid=52>

[πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009ια)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=337&Itemid=52>

[πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009ιβ)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=344&Itemid=52>

[πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Δήμος Αιανής (2009ιγ)

<http://www.aiani.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=345&Itemid=52>

[πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Δήμος Βελβεντού (2007) <<http://www.velvento.gr/gr.htm>> [πρόσβαση 2 Σεπτεμβρίου 2009]

Δήμος Σιάτιστας (2009) <<http://www.siatista.gr/siatista-tou-semera.html>> [πρόσβαση 2 Σεπτεμβρίου 2009]

Διαμονή <http://www.diamoni.gr/ExePath/Location2Search.dll?ST_ID=-1&PREF_ID=33&SearchMethod=PREFECTURE> [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

ΔΚΚΑΧΜ (Διαρκής Κατάλογος Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων) (2000) <http://listedmonuments.culture.gr/fek.php?ID_FEKYA=20286> [πρόσβαση 20 Αυγούστου 2009]

ΔΚΚΑΧΜ (Διαρκής Κατάλογος Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων) (2001α) <<http://listedmonuments.culture.gr/monument.php?code=8637>> [πρόσβαση 20 Αυγούστου 2009]

ΔΚΚΑΧΜ (Διαρκής Κατάλογος Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων) (2001β) <<http://listedmonuments.culture.gr/monument.php?code=8635>> [πρόσβαση 20 Αυγούστου 2009]

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Σωκράτης <<http://4gym-kozan.koz.sch.gr/ergasies/aianh/sub4comenius4.htm>> [πρόσβαση 26 Απριλίου 2009]

Ιτιά Ερευνητική Ομάδα
<http://itia.civil.ntua.gr/nikos/arx_int/CDfrag/rivers/aliakmonas_main.htm> [πρόσβαση 29 Ιουνίου 2009]

Κάλλιανη (2007α) <http://www.kallianicity.gr/intro_el.htm> [πρόσβαση 13 Μαΐου 2009]

Κάλλιανη (2007β) <<http://www.kallianicity.gr/festival/index.html>> [πρόσβαση 12 Μαΐου 2009]

Κάλλιανη (2007γ) <<http://www.kallianicity.gr/festival/info.html>> [πρόσβαση 12 Μαΐου 2009]

Κάλλιανη (2007δ) <<http://www.kallianicity.gr/festival/location.html>> [πρόσβαση 12 Μαΐου 2009]

Κάλλιανη (2007ε) <<http://www.kallianicity.gr/festival/programma.html>> [πρόσβαση 12 Μαΐου 2009]

Λαογραφικό Μουσείο Κοζάνης (2009) <http://www.mouseio-kozanis.gr/content/view/15/30/lang_el/> [πρόσβαση 20 Αυγούστου 2009]

Οικοτοπία (2004)
<http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=673&Itemid=0> [πρόσβαση 29 Ιουνίου 2009]

ΣΚΕΤΒΕ (Σύλλογος Καλλιτεχνών Εικαστικών Τεχνών Βόρειας Ελλάδας) (2009)
http://sketbe.blogspot.com/2009/07/blog-post_31.html [πρόσβαση 10 Αυγούστου 2009]

Τεχνολογία Υπολογιστικών Συστημάτων (2005)
<<http://www.texnologia.gr/index.asp?mod=articles&ID=1077>>

Τουριστικός οδηγός <<http://www.golden-greece.gr/politismos/kozanaiani.html>> [πρόσβαση 26 Απριλίου 2009]

Υπουργείο Πολιτισμού (2007) <http://www.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obi_id=2360> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Υπουργείο Πολιτισμού (2009) <http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obi_id=2588> [πρόσβαση 10 Αυγούστου 2009]

<<http://hellas.teipir.gr/prefectures/greek/Kozanis/Aiani.htm>> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Χάρτης της Ελλάδας <<http://hellas.teipir.gr/prefectures/greek/Kozanis/Kozanis.htm>> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Ψήγματα Ορθοδοξίας <<http://1myblog.pblogs.gr/2008/09/i-m-agias-triados-larioys-aianh-kozanhs.html>> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αποδράσεις (2009α) <<http://katka4.blogspot.com/2009/03/blog-post.html>> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Αποδράσεις (2009β) <<http://katkag.blogspot.com/2009/03/blog-post.html>> [πρόσβαση 26 Απριλίου 2009]

Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής (2009β)
<http://www.museumaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=107&Itemid=102> [πρόσβαση 5 Αυγούστου 2009]

Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής (2009γ)
<http://www.museumaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=132&Itemid=119> [πρόσβαση 13 Αυγούστου 2009]

Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής (2009δ)

<http://www.museioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=140&Itemid=119> [πρόσβαση 13 Αυγούστου 2009]

Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής (2009ε)

<http://www.museioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=137&Itemid=119> [πρόσβαση 13 Αυγούστου 2009]

Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής (2009στ)

<http://www.museioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=135&Itemid=119> [πρόσβαση 13 Αυγούστου 2009]

Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής (2009ζ)

<http://www.museioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=127&Itemid=119> [πρόσβαση 13 Αυγούστου 2009]

Β.Σ. (2008) 'Λαζαρίνες σε Αιανή και Λευκοπηγή', *Πρωινός Λόγος*

<http://www.prlogos.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=3441&Itemid=32> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Γραφείο Τύπου Δήμου Αιανής (2009α) *Kozani.net*

<http://kozani.net/news2.php?page_module=news&p_id=13227> [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

Διαφάνεια (2008) 'Κινδύνευσε από πυρκαγιά βυζαντινή εκκλησία στην Αιανή'

<http://www.diafaniaptol.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=850&Itemid=42> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

Διαφάνεια (2009β) 'Απόκριες στην Λιανή',

<http://www.diafaniaptol.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1200&Itemid=39> [πρόσβαση 25 Απριλίου 2009]

Ελεύθερος Τύπος <http://www.e-tipos.com/multimedia_popup?id=714&index=6>

[πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

Ελληνική μαθηματική εταιρεία

<<http://www.emekozanis.gr/syn/photos/photos/index.htm>> [πρόσβαση 12 Ιουλίου 2009]

Ελληνικός Αγροτουρισμός <[http://www.agro-](http://www.agro-tour.net/web/guest/art_culture/~/_topicarts/view/47037/210/272?_topicarts_redirect=%2)

[tour.net/web/guest/art_culture/~/_topicarts/view/47037/210/272?_topicarts_redirect=%2](http://www.agro-tour.net/web/guest/art_culture/~/_topicarts/view/47037/210/272?_topicarts_redirect=%2)

[Fweb%2Fguest%2Fart_culture%2F%257E%2Ftopic%2F210%2F272](#)> [πρόσβαση 25 Απριλίου 2009]

Ιστοχώρος Σερβίων <<http://www.servianet.gr/files/keimena/genika-evrhmata.htm>> [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

Ιστοχώρος Σερβίων (2008)
<<http://www.servianet.gr/index.php?menuoption=aiwropteristes2008>> [πρόσβαση 8 Σεπτεμβρίου 2009]

Λαμπριανίδης, Χ. <http://www.photofolio.gr/main.php?g2_itemId=1204> [πρόσβαση 25 Απριλίου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2007) 'Αιανή, Η Έκθεση στο Αρχαιολογικό Μουσείο', *Αρχαιολογία και Τέχνες* τχ.103 σελ.114-120
<<http://www.arxaiologia.gr/assets/media/PDFofIssues/2312.pdf>> [πρόσβαση 10 Αυγούστου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009ια) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=78&Itemid=58> [πρόσβαση 16 Αυγούστου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009ιβ) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=75&Itemid=111> [πρόσβαση 16 Αυγούστου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009ιγ) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=79&Itemid=108> [πρόσβαση 16 Αυγούστου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. 2009ιδ) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
(<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=76&Itemid=110> [πρόσβαση 16 Αυγούστου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009ιε) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=80&Itemid=59> [πρόσβαση 16 Αυγούστου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009ιστ) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=89&Itemid=60> [πρόσβαση 16 Αυγούστου 2009]

Καραμήτρου-Μεντεσίδη, Γ. (2009ιζ) Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής
<http://www.mouseioaianis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=88&Itemid=112> [πρόσβαση 16 Αυγούστου 2009]

Κέντρο Μελέτης Παραδοσιακών Χορών
<<http://www.kyklosdance.gr/kyklos/?nav=gallery&x=2>> [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

Kozani.net (2009β) <<http://www.kozani.net/zaborda/index1.htm>> [πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Kozani.net (2009γ) <<http://www.kozani.net/zaborda/index2.htm>> [πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Kozani.net (2009δ) <http://kozani.net/kozani.php?p_id=123&menu_id=15> [πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Kozani.net (2009ε) <<http://www.kozani.net/tour-pol/moueiio-mpourinos-agios-niko.gif>> [πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

ΝΑ Κοζάνης (2007) *Αιανή*, Kozani.net
<http://kozani.net/kozani.php?p_id=64&menu_id=25> [πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]
Panoramio (2009α) <<http://www.panoramio.com/photo/20059258>> [πρόσβαση 30 Ιουνίου 2009]

Panoramio (2009β) <<http://www.panoramio.com/photo/20165933>> [πρόσβαση 30 Ιουνίου 2009]

Σιαμπανόπουλος, Κ. (2007) Υπουργείο Πολιτισμού
<http://odysseus.culture.gr/h/4/gh41.jsp?obj_id=3576> [πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

Σκαϊ Νέα (2008) 'Έντυπωσιακά ευρήματα'
http://www.skai.gr/master_story.php?id=75491 [πρόσβαση 27 Απριλίου 2009]

Τσιλιπάκου, Αγ. (2007β) Υπουργείο Πολιτισμού
<http://www.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=5109> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

<http://www.giapraki.gr/photo/v/nkozanis/aiani/eani_church_savvikos.jpg.html> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

<<http://picasaweb.google.com/iliaszia/bocjsB#>> [πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

<<http://ro-cafe.blogspot.com/2008/04/blog-post.html>> [πρόσβαση 13 Αυγούστου 2009]

<<http://el.trekearth.com/gallery/Europe/Greece/Macedonia/Kozani/Aiani/>> [πρόσβαση 26 Απριλίου 2009]

<http://2.bp.blogspot.com/_SFZt0tl-B3U/SDYAAcFYW0I/AAAAAAAAAHWc/I5JmW7zaaAM/s400/limnipolifitou20012-polyf05.gif> [πρόσβαση 22 Σεπτεμβρίου 2009]

<http://1.bp.blogspot.com/_SFZt0tl-B3U/SDX_XcFYWzI/AAAAAAAAAHWU/O1do-rZHOLw/s400/Argirolekanos2.jpg> [πρόσβαση 22 Σεπτεμβρίου 2009]

ΧΑΡΤΕΣ

Χάρτης της Ελλάδας <<http://hellas.teipir.gr/prefectures/greek/Kozanis/Kozanis.htm>> [πρόσβαση 21 Απριλίου 2009]

ΑΝΚΟ στο Νομαρχία Κοζάνης

<http://www.kozani.gr/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=28> [πρόσβαση στις 20 Αυγούστου 2009]

<<http://www.diakoporama.gr/cgi-bin/pages/nom.pl?id=58>> [πρόσβαση 23 Απριλίου 2009]

<<http://homepages.pathfinder.gr/eani/>> [πρόσβαση 22 Απριλίου 2009]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 2.**2.1 Εκκλησίες – Μοναστήρια**

Σήμερα, ο Δήμος Αιανής παρουσιάζει έντονη πολιτιστική δραστηριότητα με σκοπό τη διαφύλαξη και προβολή των βυζαντινών ναών της περιοχής αλλά και των εθίμων που συνδέονται με αυτούς.

Κηρυγμένα Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά Μνημεία της περιοχής είναι ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, ο ναός του Αγίου Δημητρίου, ο ναός του Αγίου Νικολάου και ο ναός του Ταξιάρχου Αιανής (ΦΕΚ 279/τ.Β./20-10-58, ΥΑ 136486/5632/6-10-58) [ΑΝ.ΚΟ., 2005γ: 16].

Κοίμηση της Θεοτόκου ή “Παναγία Αιανής”

Βρίσκεται στο κέντρο του οικισμού της Αιανής κοσμώντας τη σημερινή πλατεία της και το βραβευμένο πάρκο της Αιανής. Περιτριγυρισμένη κάποτε από πλήθος δέντρων και φυσικές πηγές οι οποίες ανέβλυζαν από το έδαφος, αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας των κατοίκων. Χρονολογείται σύμφωνα με τον πρώτο μελετητή, Πελεκανίδη, από τα χρόνια των Κομνηνών στη βυζαντινή εποχή, δηλαδή τέλος του 11^{ου} με αρχές του 12^{ου} αιώνα. Η σημερινή μορφή του ναού είναι αποτέλεσμα των μετασκευών που υπέστη στα τέλη του 16^{ου} και κατά τον 19^ο αιώνα. Αναφέρεται ότι στη θέση αυτή υπήρχε αρχαίος βωμός επί του οποίου χτίστηκε αρχικά ένας μικρός χριστιανικός ναός (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 78· Τσιλιπάκου, 2007α).

Εικόνα 81. Ναός της Παναγίας της Αιανής

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εξαιτίας της τοιχοποιίας του, της διαμόρφωσης των όψεών του με τα τρίλοβα ανοίγματα και του γλυπτού του διακόσμου, παρουσιάζει μορφολογικά στοιχεία που τη συνδέουν με την αρχιτεκτονική της Κωνσταντινούπολης. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που παρουσιάζει -εξαιρετικά σπάνιο στη βυζαντινή ναοδομία και αποτελεί τεχνοτροπία των παλαιοχριστιανικών βασιλικών- είναι το γεγονός πως ο κυρίως ναός επικοινωνεί με το νάρθηκα μέσω ενός τριβήλου ανοίγματος (Οικονόμου, 2003: 70).

Ο ναός αγιογραφήθηκε ολόκληρος γύρω στο 1596, και σίγουρα πριν από το 1610, ο νάρθηκας του και ο εξωνάρθηκας. Από τον αρχικό βυζαντινό ναό του 11^{ου}-12^{ου} αιώνα διασώζονται ορισμένες τοιχογραφίες, ενώ ο υπόλοιπος ναός είναι εικονογραφημένος με τοιχογραφίες του 19^{ου} αιώνα (Οικονόμου, 2003: 70). Τουλάχιστον κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο (από τον 16^ο αιώνα και εξής), σύμφωνα με κτητορική επιγραφή, αποτελούσε καθολικό μονής ενώ σύμφωνα με τους ενεπίγραφους σταυρούς που βρέθηκαν και με τις ανασκαφικές έρευνες, έως και τον 18^ο αιώνα, τόσο ο εξωτερικός χώρος του ναού, όσο και ο εξωνάρθηκας χρησίμευσαν ως χώροι ταφής κληρικών και μοναχών. όσες εικόνες του 16^{ου} έως και 19^{ου} αιώνα έχουν διασωθεί φυλάσσονται στη Συλλογή Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων της Αιανής (Τσιλιπάκου, 2007α).

Εικόνα 82. Λεπτομέρεια από τον εξωνάρθηκα (18^{ος} αι.)

Πηγή: Τσιλιπάκου, 2007α

Μέχρι το 1969, το μνημείο ήταν σε ερειπιώδη κατάσταση, οπότε και με δαπάνες του ευεργέτη της Αιανής, Χρήστου Μανώλη, άρχισαν οι εργασίες επισκευής του (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 93). Ο σεισμός του 1995 υπήρξε η αφορμή για την πραγματοποίηση εκτεταμένων εργασιών υποστύλωσης, συντήρησης και πραγματοποιήθηκε επίσης, η διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου, ανασκαφική έρευνα, καθώς και εργασίες αποτύπωσης των τοιχογραφιών του ναού, με σκοπό τη σύνταξη μελέτης για τη συστηματική συντήρησή τους (Τσιλιπάκου, 2007α).

Βασιλική του Αγίου Δημητρίου

Ο ναός του Αγίου Δημητρίου αποτελεί σημαντικό βυζαντινό μνημείο και έχει χαρακτηριστεί ως τρίκλιτη βασιλική εκκλησία. Βρίσκεται σε ένα βραχώδη και παράλληλα καταπράσινο λόφο 2 χιλιόμετρα δυτικά της Αιανής, στην κατεύθυνση προς το φράγμα του Ιλαρίωνα (Δήμος Αιανής, 2009α). Σύμφωνα με την τοπική παράδοση, χτίστηκε τον 11^ο αιώνα από Αινιώτες μοναχούς. Πρόκειται για ένα ναό με αναλογίες ίδιες με τα μνημεία της βυζαντινής πρωτεύουσας, της Κωνσταντινούπολης (Χάρτης της Ελλάδας). Οι αρχικές του τοιχογραφίες διακρίνονται κάτω από τις μετέπειτα αγιογραφίες του 15^{ου} αιώνα.

Εικόνα 83. Ναός Αγίου Δημητρίου

Πηγή: ΔΕΑΤΠΙΑ

Παλαιότερα, σύμφωνα με διηγήσεις κατοίκων και με τα ευρήματα μεγάλου περιβόλου, ήταν μοναστήρι και στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, γύρω στο 1774, δέχτηκε εισβολή και άγριο βανδαλισμό από τους κατακτητές καταστρέφοντας πολλά κειμήλια αλλά και μέρος των τοιχογραφιών ενώ το μοναστήρι έπαψε να υφίσταται έκτοτε (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 219,222).

Λίγα μέτρα μακριά σώζονται τα ερείπια του Αγίου Νέστορα (16^{ου}-17^{ου} αιώνα) - κάτω από τα οποία υπάρχει υπόγεια κρύπτη και παράπλευρα αυτών βρέθηκαν το 1965 δύο τάφοι με σκελετούς- αλλά και ο ναός των Αγίων Αναργύρων.

Εικόνα 84. Ερείπια ναού Αγίου Νέστορα

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Σήμερα, ο βυζαντινός αυτός ναός έχει αναστηλωθεί και διατηρείται επισκέψιμος για να θυμίζει στους κατοίκους την ιστορία της περιοχής. Έτσι στον λόφο όπου βρίσκεται ο ναός, αναβιώνουν έθιμα της περιοχής και λαμβάνουν χώρα πολιτιστικές δραστηριότητες. Επιπλέον, αποτελεί έναν δημοφιλή προορισμό των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής για αποδράσεις στην εξοχή ιδιαίτερα κατά τις ημέρες της Καθαράς Δευτέρας και της Πρωτομαγιάς. Επίσης, στον λόφο αυτό διοργανώνονται δύο φορές τον χρόνο χορευτικές παραστάσεις και το “Αντάμωμα” των οικισμών της περιοχής Τσιαρσιαμπά.

Εικόνα 85. Πρωτομαγιά στον Άγιο Δημήτριο

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Παλαιοχριστιανική βασιλική Αγίας Παρασκευής

Στο Δημοτικό Διαμέρισμα Αγίας Παρασκευής, σε απόσταση 12 χιλιομέτρα από την πόλη της Κοζάνης, πάνω στον οδικό άξονα Κοζάνης-Αιανής, βρίσκεται ένα μνημείο παλαιοχριστιανικής τρίκοχης βασιλικής εκκλησίας η οποία χρονολογείται στον 6^ο αιώνα μ.Χ., στην εποχή δηλαδή του αυτοκράτορα Ιουστινιανού. Το μνημείο

χαρακτηρίζεται από τον πλούσιο ψηφιδωτό διάκοσμο του με παραστάσεις ζώων, πουλιών και γεωμετρικών σχημάτων. Το μνημείο σώζεται σχεδόν μόνο σε κάτοψη και είναι επισκέψιμο, ενώ στο χώρο του ναού, πραγματοποιείται πανηγύρι κάθε χρόνο για τον εορτασμό της Αγίας Παρασκευής.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το “σκηταριό” το οποίο είναι ένα πολύ μικρό υπόγειο οικοδόμημα, 7 μ. κάτω από την βορειοδυτική πλευρά της κόγχης του σημερινού ναού. Διαθέτει πολύ στενό προθάλαμο και θάλαμο με τοιχογραφίες τις Αγίας Παρασκευής. Πιθανολογείται πως πρόκειται για τάφο επιφανούς προσώπου των ελληνιστικών χρόνων ο οποίος χρησιμοποιήθηκε ως κατακόμβη κατά τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους, ενώ σύμφωνα με την παράδοση, στα βυζαντινά χρόνια ήταν το μέρος όπου μόνασε η Αγία Παρασκευή. (Σιαμπανόπουλος, 1993: 36)

Ταξιάρχης Μιχαήλ και Άγιος Νικόλαος

Τα εκκλησάκια του Αρχιστράτηγου Μιχαήλ (αποπερατώθηκε το 1549) -γνωστός ως “Αι-Ταξιάρχης” - και του Αγίου Νικολάου (της ίδιας περιόδου), βρίσκονται στα βορειοανατολικά του οικισμού της Αιανής, παραπλεύρως της οδού που οδηγεί στον ποταμό Αλιάκμονα. Και τα δύο αποτελούν κηρυγμένα μεταβυζαντινά μνημεία, στον τύπο της ξυλόστεγης μονόκλιτης βασιλικής, ενώ παρουσιάζουν τεχνοτροπική συγγένεια με τις σύγχρονές τους του Αγίου Όρους. Κοσμούνται με αγιογραφίες του 16^{ου} αιώνα που έχουν ανιστορηθεί από το ζωγράφο Ζαχαρία (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 129-137· <<http://hellas.teipir.gr>>).

Εικόνα 86. Βυζαντινή εκκλησία Αγίου Νικολάου

Πηγή: Διαφάνεια, 2008

Ιερά Μονή Ζάβορδας

Το επιβλητικό μοναστήρι της Ζάβορδας βρίσκεται στο λόφο του Καλλίστρατου και απέχει 31 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από την Αιανή. Το μοναστήρι της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Χριστού - γνωστό ως το μοναστήρι της Ζάβορδας - κτίστηκε το 1537 από τον Όσιο Νικάνορα, ο οποίος έζησε εκεί μέχρι τα τελευταία του χρόνια. Η σκήτη του Οσίου Νικάνορα απαγκιάζει σε μία σπηλιά στο πιο απρόσιτο και απόμερο σημείο της χαράδρας του Αλιάκμονα. Εκεί η πρόσβαση γίνεται μέσω ενός βατού μονοπατιού και περπατώντας για περίπου είκοσι λεπτά μέσα σε πυκνή βλάστηση. (Ιερά Μητρόπολη Γρεβενών, 1998)

Ο ναός αλλά και το μοναστήρι επισκευάστηκαν πολλές φορές στο παρελθόν, όπως μαρτυρούν τα υπολείμματα τοιχογραφιών. Σήμερα το κτίσμα ανακαινίζεται από τη βυζαντινή εφορία αρχαιοτήτων και διατηρεί την αυστηρή αρχιτεκτονική του 16^{ου} αιώνα ενώ την εκκλησία κοσμούν τοιχογραφίες του Φράγκου Κατελάνου (Δήμος Αιανής, 2009α). Είναι φτιαγμένο μερικώς από οικοδομικά υλικά αρχαίου κτίσματος. Επίσης, διέθετε μεγάλο πλούτο και δύναμη, ενώ μέσα στη μονή φιλοξενούνταν βιβλιοθήκη με χιλιάδες τόμους βιβλίων, εντύπων και χειρόγραφους κώδικες. Δεχόταν πλήθος κόσμου, είτε επισκέπτες είτε μοναχούς, όχι όμως γυναίκες, και δεν άργησε να γίνει το εκπαιδευτικό κέντρο της περιοχής. Όμως οι σεισμοί του 1995 κατέστρεψαν πολλά από το καθολικό του ναού που στολιζόταν με αγιογραφίες μεγάλης τέχνης, χρονολογημένες το 1592. (Ιερά Μητρόπολη Γρεβενών, 1998· Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 123,124· Παπαδόπουλος, 2002: 268-279)

Εικόνα 87. Μονή Ζάβορδας

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Μετά την κοίμηση του Οσίου Νικάνορα τα Αγια Λείψανα του συνέχισαν να θαυματοουργούν. Έτσι, καθιερώθηκε το έθιμο των “Καβαλάρηδων”, ένα από τα πιο παλιά έθιμα της περιοχής “Τσιαρσιαμπά”.

Εικόνα 88. Προαύλιος χώρος μονής

Πηγή: <<http://ro-cafe.blogspot.com>>

Η θέα από τόσο ψηλά, ο αχός του Αλιάκμονα στο βάθος της χαράδρας, η νεκρική σιγή στο βάθος της σκίτης, τα απόκρημνα βράχια που ορθώνονται ολόγυρα, συνθέτουν ένα σκηνικό μοναδικό.

Εικόνα 89. Σκίτη του Οσίου Νικάνορα

Πηγή: <<http://picasaweb.google.com>>

Εικόνα 90. Θεά από τη μονή της Ζάβορδας

Πηγή: Αποδράσεις, 2009α

Ιερά Μονή Αγίας τριάδος ή Ιλαρίωνος

Σαράντα περίπου χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Κοζάνης και δεκαπέντε περίπου χιλιόμετρα από την Αιανή, κοντά στην αριστερή όχθη του Αλιάκμονα, βρίσκεται η Ιερά Μονή Ιλαρίωνος (Ψήγματα Ορθοδοξίας). Το μοναστήρι υπάρχει από τα χρόνια του Βυζαντίου άγνωστος όμως παραμένει ο ακριβής χρόνος ιδρύσεως του μοναστηριού. Ενώ, σύμφωνα με τις τοπικές παραδόσεις η ίδρυση του πιθανολογείται περί τα τέλη του

11^{οο} και αρχές του 12^{οο} αιώνα, περίοδος ίδρυσης της Κοίμησης της Θεοτόκου και του Αγίου Δημητρίου (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 157).

Ο ευρύτερος περιβάλλοντας χώρος του μοναστηριού καλύπτεται από δασωμένα βουνά με πυκνά και ψηλά δέντρα, λόφους κατάφυτους από αγκαθωτούς πρίνους, κέδρα και άλλους θάμνους. Ανάμεσα στα βουνά και τους λόφους σχηματίζεται μια κοιλάδα, την οποία διασχίζει ο ποταμός Αλιάκμονας, ξεπροβάλλοντας ανάμεσα από ένα άγριο, βαθύ φαράγγι νοτιοδυτικά της Μονής. (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 154,155· Ψήγματα Ορθοδοξίας). Ενώ στο βάθος, στον Αλιάκμονα γίνονται εργασίες για την υλοποίηση του ομώνυμου φράγματος.

Ο παλαιός βυζαντινός ναός κατέρρευσε, καταστρέφοντας τις πολύτιμες βυζαντινές τοιχογραφίες και στη θέση του χτίστηκε το 1861 ο σημερινός, ρυθμού βασιλικής. Έτσι, την περίοδο της Τουρκοκρατίας, το μοναστήρι αποτέλεσε καταφύγιο και άσυλο για τους Κλέφτες της περιοχής χωρίς όμως να καταφέρουν και πάλι να διασωθούν κάποια κειμήλια από την δύσκολη αυτή εποχή. Το 1920, το μοναστήρι προσαρτήθηκε στη μονή του Ζιδανίου γεγονός που συνετέλεσε στην παρακμή του και την ερήμωσή του τελικά. Παρ' όλα αυτά, μετά το τέλος του β' Παγκοσμίου πολέμου αρχίζει μια νέα εποχή ευημερίας και αναδιοργάνωσης της μονής Ιλαρίωνος με την ανακαίνιση της και την αξιοποίηση του περιβάλλοντος χώρου. (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 159,160).

Εικόνα 91. Προαύλιος χώρος μονής Ιλαρίωνα

Πηγή: Ψήγματα Ορθοδοξίας

Σήμερα, το μοναστηριακό συγκρότημα -χτισμένο πάνω στη βουνοπλαγιά- λίγες μόνο δεκάδες μέτρα μακριά από το ρους του ποταμού- χαρακτηρίζεται από πλήρη οργάνωση, καθαριότητα, γαλήνη και αρμονία με το φυσικό τοπίο. Στην ίδια περιοχή

στέκουν, πάνω σε απόκρημνους βράχους, οι ερειπωμένες πλέον σκήτες των μοναχών, από τη βυζαντινή εποχή. (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 156)

Το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας είναι από τα παλιά χρόνια γνωστό στην ευρύτερη περιοχή της Κοζάνης με το όνομα μονή Ιλαρίωνος ή Λαριού. Παραμένει άγνωστο μέχρι και σήμερα γιατί και από ποίον πήρε αυτήν την ονομασία. Παρ' όλα αυτά, υπάρχει μια θεωρία σύμφωνα με την οποία το "Ιλαρίωνος ή Λαριού" προέρχεται από την παραφθορά του μοναχικού ονόματος "Ιλαρίων" χωρίς όμως να γίνεται γνωστό από ποίον μονάχο έλαβε το όνομα της η μονή (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 156). Υπάρχουν διάφορες εκδοχές και απόψεις σχετικά με το ζήτημα αυτό, χωρίς όμως να το φωτίζουν επαρκώς και να δίνουν μια ξεκάθαρη απάντηση.

2.2. Έθιμα

Σήμερα, ο Δήμος Αιανής παρουσιάζει έντονη πολιτιστική δραστηριότητα με σκοπό τη διαφύλαξη και προβολή των εθίμων. Στην ευρύτερη περιοχή και ιδιαίτερα στον οικισμό της Αιανής γίνεται αξιόλογη προσπάθεια - από τους αρμόδιους φορείς, τα εκάστοτε δημοτικά συμβούλια και φυσικά από τους κατοίκους - για την διατήρηση πολλών εθίμων του παρελθόντος και διοργανώνονται πλήθος παραδοσιακών εκδηλώσεων σε διάφορες γιορτές, σε όλη τη διάρκεια του έτους.

Σημαντικότερο έθιμο, χαρακτηριστικό της περιοχής, είναι οι "Λαζαρίνες" το οποίο αποτελεί και μπορεί να αποτελέσει σε μεγαλύτερο βαθμό, σημαντικό λαογραφικό-τουριστικό γεγονός για την Αιανή. Άλλα σημαντικά έθιμα είναι η μεταφορά των λειψάνων του Αγίου Νικάνορα από τους "Καβαλάρηδες" αλλά και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις "Τσιαρσιαμπάς" στον λόφο του Αγίου Δημητρίου.

Λογκατσάρια – Καμήλα

Κάθε χρόνο, το πρωί της παραμονής της Πρωτοχρονιάς, αναβιώνει το έθιμο της "Καμήλας" το οποίο διατηρείται από αρχαιοτάτων χρόνων. Συμβολίζει την επίσκεψη των τριών μάγων στη σπηλιά του νεογέννητου Ιησού προσφέροντάς δώρα (σμύρνα, χρυσάφι και λιβάνι). Κατά το πέρας των αιώνων το έθιμο εμπλουτίστηκε από τα ιστορικά γεγονότα της περιοχής και τα βιώματα των κατοίκων. Σήμερα είναι μια αναπαράσταση ενός παραδοσιακού γάμου με σατιρικό χαρακτήρα.

Στο έθιμο αυτό παίρνουν μέρος τα αγόρια και οι άντρες οποιασδήποτε ηλικίας, κατά βάση όμως αγόρια στην ηλικία της εφηβείας. Η “καμήλα” μοιάζει στην όψη με το πραγματικό ζώο καμήλα αλλά στην πραγματικότητα είναι μία αυτοσχέδια κατασκευή κεφάλι της οποίας είναι ένα κρανίο νεκρού ζώου, συνήθως αλόγου, το υπόλοιπο σώμα της είναι κατασκευή από ξύλα ή σίδερα και υφάσματα, κουρελούδες. Στη θέση των ποδιών της “καμήλας” είναι τοποθετημένοι δύο νέοι με τη βοήθεια των οποίων η “καμήλα” καταφέρνει να περπατάει και να χορεύει. Όλα τα υπόλοιπα αγόρια της παρέας υποδύονται τον δικό τους ρόλο. Υπάρχουν οι ρόλοι του καμηλιέρη, της νύφης και του γαμπρού, ο ρόλος του *διπλανθρώπου* (άνθρωπος με δύο διαφορετικές όψεις, μπροστά και πίσω), του *σταχομπομπολιάρη* (ανθρώπινη μορφή που φοβίζει τον κόσμο πετώντας τους στάχτες), της αρκούδας και του αρκουδιάρη κ.ά. Επίσης, την “καμήλα” συνοδεύει ορχήστρα, ερασιτεχνική, με νταούλια και κλαρίνα.

Εικόνα 92. “Καμήλα”

Πηγή: ΔΕΑΤΠΙΑ

Το βράδυ της προτελευταίας ημέρας του χρόνου οι παρέες συγκεντρώνονται στο “κονάκι” - σε ένα σπίτι όπου φιλοξενούνται όλα τα αγόρια της παρέας - και εκεί προετοιμάζουν την “καμήλα” με μουσική, τραγούδια και μεζέδες. Τα ξημερώματα της παραμονής της Πρωτοχρονιάς η παρέα ξεκινάει από το “κονάκι” και περνάει μαζί με την “καμήλα” από όλα τα σπίτια στις γειτονιές του χωριού με συνοδεία μουσικής, κάνοντας αυθόρμητα σκετσάκια, χορεύοντας και τραγουδώντας, παίρνοντας και δίνοντας ευχές για τον καινούργιο χρόνο (ΔΕΑΤΠΑ).

Η πρωτοβουλία των ανθρώπων του φανού της «Μυρμήγκος» αλλά και των νεαρών αγοριών που έχουν κάθε χρόνο την διάθεση και την επιθυμία για να τηρήσουν το έθιμο μώνοντας σε αυτό και της επόμενες γενεές είναι σημαντική και αισιόδοξη αφού η ανάπτυξη μιας περιοχής βασίζεται μεταξύ πολλών παραγόντων και στην πολιτιστική κληρονομιά αλλά και στη διάθεση των κατοίκων προς σ’ αυτήν την κατεύθυνση.

Καβαλάρηδες

Τη μονή επισκέπτονται κάθε χρόνο -παρά το τσουχτερό κρύο που επικρατεί συνήθως τέτοια εποχή στην περιοχή- καβαλάρηδες με τα άλογα τους από οικισμούς του “Τσιαρσιαμπά” (Αιανή, Σέρβια, Καισάρεια, Κρόκος, κ.α.), και επομένως και την Αιανή, για να τηρήσουν το έθιμο της μεταφοράς, των ιερών λειψάνων του Οσίου Νικάνορα στους οικισμούς τους. Συγκεκριμένα, το έθιμο έχει τις ρίζες του σε ένα από τα θαύματα του Οσίου, το οποίο έλαβε χώρα όταν στον οικισμό των Σερβίων είχε ξεσπάσει μεγάλη και θανατηφόρα πανούκλα. Τότε οι μοναχοί του Μοναστηριού της Ζάβορδας, πήραν την κάρα του Οσίου και πήγαν στα Σέρβια κάνοντας σε όλα τα σπίτια αγιασμούς, εξοστρακίζοντας την λοιμώδη νόσο από τον οικισμό.

Εικόνα 93. Τα λείψανα του Οσίου Νικάνορα και καβαλάρης

Πηγή: <<http://www.giapraki.gr>>

Η διαδικασία του εθίμου διαρκεί τρεις ημέρες. Οι καβαλάρηδες, άντρες αλλά και δεκάδες αγόρια, ξεκινάνε την πορεία τους από την πλατεία του οικισμού με πλήθος παρευρισκόμενων με προορισμό το μοναστήρι. Τα άλογα είναι στολισμένα όπως αρμόζει στην περίπτωση. Η διαδρομή είναι μοναδικής ομορφιάς και περνάει μέσα από παλιά μονοπάτια και δίπλα στο απόκρημνο “φαράγγι του Χριστού”, ενώ διαρκεί περίπου τέσσερις με πέντε ώρες.

Εικόνα 94. Διαδρομή Αιανή - Ζάβορδα

Πηγή: Kozani.net, 2009β

Την επόμενη ημέρα επισκέπτονται τα απόκρημνα ασκηταριά και τα ερειπωμένα σήμερα χωριά “Παλιουζάμπουρντα” και “Παλιουτούρκου”. Κάποιοι ψαρεύουν στον Αλιάκμονα, κάποιοι διαγωνίζονται με τα άλογα, ενώ άλλοι πίνουν κρασί ή ρακί και γλεντούν με ερασιτεχνική ορχήστρα. Την τελευταία ημέρα το πρωί, αφού παρευρεθούν στη Θεία Αειτουργία παραλαμβάνουν από τον ιερέα της μονής ένα τεμάχιο από τα οστά του Οσίου Νικάνορα και επιστρέφουν στην Αιανή ακολουθώντας την ίδια διαδρομή.

Εικόνα 95. Παραλαβή των λειψάνων

Πηγή: Kozani.net, 2009γ

Στην νοτιοδυτική έξοδο του οικισμού περιμένουν κάτοικοι και πλήθος κόσμου από τους γύρω οικισμούς. Ο παπάς της ενορίας παραλαμβάνει τα οστά του Αγίου και καταλήγουν στον Ιερό Ναό του Αγίου Γεωργίου, όπου τελείται παράκληση. Τις επόμενες ημέρες τα Άγια Λείψανα τα δέχονται στα σπίτια τους οι κάτοικοι μέχρι την Μεγάλη Πέμπτη οπότε και τα επιστρέφουν οι καβαλάρηδες στη μονή. (Σιαμπανόπουλος, 1974/1995: 124)

Εικόνα 96. Είσοδος των Καβαλάρηδων στο χωριό

Πηγή: Kozani.net, 2009γ

Πρόκειται για ένα από τα πιο αυθεντικά έθιμα με θρησκευτικό χαρακτήρα το οποίο παραμένει αναλλοίωτο. Σημαντική σημασία έχει η παρουσία και συμμετοχή των νέων παιδιών και των κατοίκων που το υποστηρίζουν κάθε χρόνο και βοηθάνε ουσιαστικά στην διαίωνιση του εθίμου. Σημαντικό χαρακτηριστικό είναι η απουσία οποιουδήποτε χορηγού αλλά και φορέα (π.χ. πολιτιστικοί σύλλογοι, κρατικές ή ιδιωτικές εταιρίες) επιτρέποντας στο έθιμο να παραμείνει ανόθευτο. Τέλος, αυτό το έθιμο ξεχωρίζει για την μοναδικότητα των τοπίων, σε μια περιοχή φυσικού κάλλους. (Διαφάνεια, 2009α· Δήμος Αιανής, 2009α)

Απόκριες – Φανοί

Κάθε χρόνο στην περίοδο της Αποκριάς, πιστοί στις επιταγές του εθίμου, οι κάτοικοι όλων των Δημοτικών Διαμερισμάτων του Δήμου Αιανής ανάβουν τους παραδοσιακούς φανούς σε κάθε γειτονιά. Οι φανοί είναι μεγάλες φωτιές αναμμένες μέσα σε ένα τεράστιο δοχείο, κατάλληλο να αντέχει σε πολύ υψηλές θερμοκρασίες. Κάθε γειτονιά έχει τον δικό της φανό με το δικό της ξεχωριστό όνομα - π.χ. “Μυρμήγκου”, “Μύλους”, “Λακουστά”, “Χουρταρίτσια” - αλλά ανάβει κάθε μέρα ένας μόνο φανός σε μία γειτονιά, ενώ την Κυριακή της μεγάλης Αποκριάς ανάβουν όλοι οι φανοί μαζί σε όλες τις γειτονιές. Ο φανός είναι πλέον συνώνυμος με το ατελείωτο γλέντι και με το αμείωτο κέφι όλων όσοι συμμετέχουν στις εκδηλώσεις (Δήμος Αιανής, 2009β).

Εικόνα 97. Απόκριες στην Αιανή

Πηγή: Διαφάνεια, 2009β

Υπεύθυνοι για το άναμμα των φανών είναι η ομάδα κάθε γειτονιάς που φροντίζει για την εξυπηρέτηση και διασκέδαση όλων όσων παρευρεθούν στο γλέντι. Στους φανούς προσφέρεται άφθονο κρασί και τοπικά εδέσματα, όπως κιχιά, κεφτέδες, σουβλάκια, κατσίκι στη σούβλα. Παράλληλα, γύρω από τη φωτιά χορεύουν και τραγουδούν, συνοδεία ζωντανής μουσικής, παραδοσιακά τραγούδια της Κοζανίτικης Αποκριάς -γνωστά σε όλη την Ελλάδα για τους στίχους τους που κατακλύζονται από ερωτικά υπονοούμενα- σατιρίζοντας την επικαιρότητα και όχι μόνο.

Εικόνα 98. Φανός

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 99. Χορός γύρω από τον φανό

Πηγή: Αποδράσεις, 2009β

Την Κυριακή, τελευταία ημέρα των αποκριάτικων εκδηλώσεων, στην κεντρική πλατεία της Αιανής πραγματοποιείται μεγάλη παρέλαση αυτοσχέδιων αρμάτων και μεταμφιεσμένων η οποία διοργανώνεται από τη Δημοτική Επιχείρηση σε συνεργασία με πολιτιστικούς φορείς και λαμβάνουν μέρος και όποιες ομάδες από τους φανούς επιθυμούν με δικό τους άρμα, ξεδιπλώνοντας το ταλέντο και την ευρηματικότητα τους,

σατιρίζοντας πρόσωπα και καταστάσεις της επικαιρότητας προσφέροντας με αυτόν τον τρόπο ένα διασκεδαστικό θέαμα.

Οι εκδηλώσεις της αποκριάς κλείνουν την Καθαρά Δευτέρα στην περιοχή «Περπόρια» της Αιανής, όπου ο Δήμος εκτός από τη διανομή των παραδοσιακών εδεσμάτων, απονέμει τα ειδικά βραβεία σε όλους όσους συμμετείχαν στους φανούς και την παρέλαση (Δήμος Αιανής, 2009ε).

Εικόνα 100. Αποκριάτικη παρέλαση της Αιανής

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009ε· Αποδράσεις, 2009α

Αυτό που κάνει τις απόκριες της Κοζάνης και της Αιανής να ξεχωρίζουν, είναι το γεγονός πως είναι άρρηκτα δεμένες με την παράδοση της περιοχής χωρίς όμως να είναι αποκομμένες από την σύγχρονη ζωή και την επικαιρότητα. Ένας ακόμη πολύ σημαντικός παράγοντας είναι πως όλοι οι κάτοικοι όλων των ηλικιών πραγματικά βιώνουν πολύ έντονα τις απόκριες κάνοντάς τες μέρος της καθημερινότητάς τους, για τη συγκεκριμένη περίοδο, και είναι αυτοί που τις δίνουν ζωή και την χαρακτηρίζουν. Κατά την άποψη μου, όλα αυτά είναι που προσελκύουν πλήθος επισκεπτών από όλη την Ελλάδα κατά τη διάρκεια των αποκριάτικων εκδηλώσεων στην πόλη της Κοζάνης αλλά και στον οικισμό της Αιανής για να παρακολουθήσουν και να συμμετάσχουν ο καθένας με τον δικό του τρόπο στα δρώμενα.

Κλήδονας

Ο Κλήδονας είναι μια από τις γιορτές που έφεραν μαζί τους στην περιοχή οι λιγοστές οικογένειες βλάχικης καταγωγής. Με αυτό το γιορτινό έθιμο ανοίγει ο εορταστικός κύκλος των μεγάλων πανηγυριών και θρησκευτικών εορτών του καλοκαιριού αφού εορτάζεται παραδοσιακά στις 24 Ιουνίου, ανήμερα της γιορτής του Αγίου Ιωάννη. Το έθιμο του “Κλήδονα” αναβιώνει κάθε χρόνο στην Αιανή και στο Χρώμιο από την Ομάδα Γυναικών Εθίμου «τα Κλήδονα» υπό την αιγίδα του Δήμου Αιανής

Οι ρίζες του εθίμου βρίσκονται στα δύσκολα χρόνια της τουρκοκρατίας, όταν τα κορίτσια αναγκάζονταν να μεταφέρουν πολεμοφόδια κρυμμένα μέσα σε “γκιούμια” (στάμνες) στους Έλληνες που πολεμούσαν εναντίον των κατακτητών. Προσέχοντας να μη γίνουν αντιληπτά, τα στόλιζαν με λουλούδια αφήνοντας με αυτόν τον τρόπο την αίσθηση του ερωτικού παιχνιδιού με τους Τούρκους.

Εικόνα 101. “Κλήδονα”

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009ζ

Στα χρόνια μετά την απελευθέρωση της χώρας, η αναβίωση του εθίμου συνδέθηκε αρχικά με την πρώτη γιορτή του καλοκαιριού, με τα λουλούδια, τον ερχομό

των κοπαδιών από τα χειμαδιά και το αντάμωμα έπειτα από ένα ολόκληρο χρόνο απουσίας. Ουσιαστικότερη βέβαια είναι η σημασία του Εθίμου που δόθηκε μετέπειτα και συνδέεται με το “νυφοδιάλεγμα” από τις πανίσχυρες τότε πεθερές, έτσι ώστε να καλοπαντρευτούν τα αγόρια τους, και ο κλήρος της κοπέλας η οποία έτσι θα παντρευτεί πρώτη.

Εικόνα 102. Γλέντι

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009ζ

Κάθε 23 Ιούνη το απόγευμα, στην πιο όμορφη και λουλουδένια αυλή ενός σπιτιού, μαζεύονται γυναίκες, παραδοσιακά ντυμένες, για να στολίσουν ένα “γκιούμι” με λουλούδια. Ταυτόχρονα οι ελεύθερες κοπέλες δένουν στο δαχτυλίδι τους μια κόκκινη κλωστή, τα ρίχνουν στο “γκιούμι” και έπειτα το γεμίζουν με νερό και τραγουδούν. Την επομένη ημέρα το απόγευμα μαζεύονται και πάλι οι γυναίκες του χωριού, μια ελεύθερη κοπέλα παίρνει το στολισμένο “γκιούμι” και με τραγούδια στο δρόμο πάνε στις “3 βρύσες”. Εκεί γεμίζουν και αδειάζουν τρεις φορές το γκιούμι και τραγουδούν σε βλάχικη διάλεκτο. Μία ορχήστρα τους συνοδεύει μέχρι να καταλήξουν στην πλατεία και ενδιάμεσα στο γλέντι βγάζουνε τα “κλήδονα” -μια ελεύθερη κοπέλα τραβάει μέσα από το “γκιούμι” ένα δαχτυλίδι που θα αναδείξει την πρώτη κοπέλα που θα αρραβωνιαστεί, ενώ το γλέντι συνεχίζεται ως αργά (Δήμος Αιανής, 2009γ· Δήμος Αιανής 2009ζ).

Λαζαρίνες

Οι “Λαζαρίνες” είναι ένα από τα πολλά παραδοσιακά έθιμα που διατηρούνται στην περιοχή της Λιανής, αλλά και σε μερικούς άλλους οικισμούς του νομού Κοζάνης, και έχουν διατηρηθεί αναλλοίωτα στο πέρασμα των χρόνων αλλά το συγκεκριμένο αξίζει ιδιαίτερης μνείας. Μέχρι της μέρες μας έχει καταφέρει να διατηρήσει όλη την παλιά τελετουργική του μεγαλοπρέπεια. Έθιμο αρχαιοελληνικό που σχετίζεται με την αναγέννηση της φύσης και την ανανέωση της ίδιας της ζωής, προαναγγέλλοντας τον ερχομό της άνοιξης. Εξυμνούν δε την ομορφιά, την αγάπη, τον έρωτα, τα νιάτα και την λεβεντιά.

Στους χρόνους της Τουρκοκρατίας συμβόλιζε την ελπίδα του σκλαβωμένου γένους για την εθνική του απελευθέρωση και παράλληλα, ήταν μια ευκαιρία για δεκάδες κορίτσια να βγουν έξω από τα σπίτια τους, να ντυθούν όμορφα ώστε να τις προσέξουν τα αγόρια του χωριού, σε ένα είδος “νυφοπάζαρου”. Ενώ αργότερα στους χριστιανικούς χρόνους συνδέθηκε με το έθιμο της Ανάστασης του Λαζάρου και οι Λαζαρίνες φέρεται να είναι οι αδελφές του Λαζάρου.

Εικόνα 103. Λαζαρίνες

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009στ

Εικόνα 104. Λαζαρίνες μεγαλύτερης ηλικίας

Πηγή: Κέντρο Μελέτης Παραδοσιακών Χορών

Έπειτα, συγκεντρώνονται όλες οι παρέες των κοριτσιών, αλλά και γυναίκες όλων των ηλικιών από την Αιανή ή και από οποιοδήποτε άλλο οικισμό του Δήμου, στην πλατεία του χωριού -με φόντο την εκκλησία της Παναγίας αλλά και το καταπράσινο και ανθισμένο πάρκο της Αιανής, βραβευμένο για την ομορφιά του - ώστε να πάρουν μέρος στον *Τρανό Χορό*. Εκεί, ντυμένες με τις εντυπωσιακές πολύχρωμες παραδοσιακές φορεσιές, χωρίς μουσική υπόκρουση, πιασμένες χέρι - χέρι τραγουδούν και χορεύουν το “Τσιντσιρό”. Τον χορό σέρνουν οι νέες, που βρίσκονται σε ηλικία γάμου, ακολουθούν οι γεροντότερες και ακόμα πιο πίσω τα μικρά κορίτσια και τα νήπια. Μετά το πέρας των εκδηλώσεων στην πλατεία του χωριού, η ημέρα συνεχίζεται με Λαζαριάτικο γλέντι και παραδοσιακά εδέσματα στον Πολιτιστικό Σύλλογο της Αιανής.

Εικόνα 105. Λαζαρίνες στην πλατεία της Αιανής

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 106. Ο Τρανός Χορός

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009στ

Το βράδυ του Σαββάτου του Λαζάρου, αναβιώνει το έθιμο “κονάκι”, με πρωταγωνίστριες κορίτσια στην εφηβική κυρίως ηλικία. Κάθε παρέα συγκεντρώνεται για να φιλοξενηθεί σε ένα “κονάκι”, σε ένα σπίτι δηλαδή μιας από τις κοπέλες όπου διασκεδάζουν και κοιμούνται όλες μαζί. Παλαιότερα, αυτό ήταν μια ευκαιρία για τα αγόρια, να συναντήσουν κρυφά όλα τα κορίτσια μαζεμένα τραγουδώντας καντάδες και δίνοντας μικρά δωράκια και να διαλέξουν άτυπα το κορίτσι της αρεσκείας τους.

Εικόνα 107. Κονάκι

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009στ

Την επόμενη μέρα, την Κυριακή των Βαΐων μετά τη θεία Λειτουργία, στην πλατεία του χωριού χορεύουν ξανά όλες οι *Λαζαρίνες* τον *Τρανό Χορό* με *Βαϊάτικα* τραγούδια και έπειτα διοργανώνεται ξενάγηση όλων των επισκεπτών-φιλοξενουμένων στο Αρχαιολογικό Μουσείο. Το απόγευμα της ίδιας μέρας, διοργανώνονται χορευτικές εκδηλώσεις από τον Δήμο και το Πολιτιστικό Σύλλογο της Αιανής με

προσκεκλημένους χορευτικούς συλλόγους από την ευρύτερη περιοχή του νομού Κοζάνης αλλά και από ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο.

Εικόνα 108. Κυριακή των Βαΐων

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009στ

Εικόνα 109. Σύλλογος Σαμαριναίων

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Εικόνα 110. Κυριακή των Βαΐων

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ειδικά το “Τσιντσιρό” της Αιανής ξεχωρίζει για τις εντυπωσιακές και πλούσιες φορεσιές, για την πολύ μεγάλη συμμετοχή των *Λαζαρίνων* (διακόσιες περίπου έλαβαν μέρος το 2009), για το πλήθος των επισκεπτών από πολλές περιοχές της Ελλάδας και την παρουσία δεκάδων πολιτικών και όχι μόνο επισήμων κάθε χρόνο από όλη την Ελλάδα. Οι επισκέπτες παράλληλα με το έθιμο έχουν την ευκαιρία να επισκεφθούν και τα μουσεία του Μακεδονικού Αγώνα και το Αρχαιολογικό και να γνωρίσουν από κοντά το πάρκο της πλατείας της Αιανής. (Δήμος Αιανής, 2009δ· Δήμος Αιανής, 2009στ· Β.Σ., 2009α· Πρωινός Λόγος, 2008)

2.3. Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Τσιαρσιαμπάς

Έτσι στον λόφο όπου βρίσκεται ο ναός, αναβιώνουν έθιμα της περιοχής και λαμβάνουν χώρα ποικίλες δραστηριότητες, καθώς επίσης αποτελεί δημοφιλή προορισμό για αποδράσεις στην εξοχή. Στον λόφο αυτό διοργανώνονται δύο φορές τον χρόνο χορευτικές παραστάσεις και “Αντάμωμα” των οικισμών της περιοχής Τσιαρσιαμπά. Στο κάλεσμα του Πολιτιστικού-Αθλητικού Συλλόγου “Αλιάκμων”, ο οποίος είναι ο διοργανωτής, απαντάνε κάθε χρόνο δεκάδες σύλλογοι του “Τσιαρσιαμπά” και της ευρύτερης περιοχής. Έτσι, αποτελεί αφορμή για την συνάντηση πολλών συλλόγων με διαφορετικά ήθη και έθιμα, την ανταλλαγή πολιτιστικών στοιχείων, την απόκτηση εμπειριών και όλα αυτά παρουσιάζοντας στον παρευρισκόμενο κόσμο μια χορευτική και οπτική πανδαισία. (Πρωινός Λόγος, 2008· Πρωινός Λόγος, 2009· ΑΝ.ΚΟ., 2000: 12).

Το “Ανοιξιάτικο Αντάμωμα” πραγματοποιείται κάθε χρόνο τη δεύτερη Κυριακή του Μαΐου, στην τοποθεσία της βυζαντινής εκκλησίας του Αγίου Δημήτριου Λιανής, όπως προστάζει η παράδοση. Στο κάλεσμα του Πολιτιστικού-Αθλητικού Συλλόγου “Αλιάκμων”, ο οποίος και διοργανώνει το *αντάμωμα*, απαντάνε κάθε χρόνο δεκάδες σύλλογοι του “Τσιαρσιαμπά” και της ευρύτερης περιοχής (Λευκοπηγής, Αγίας Παρασκευής, Ροδιανής, Λιανής, Χρωμίου, Καρυδίτσας, Κρόκου, Άνω Κώμη, Κάτω Κώμη, Καισαρείας, Αγ. Αθανασίου, Πλατάνια, Μεταξωτών, Ηπειρωτών, Διαμάντειο, Μεταμόρφωσης, Κόζιαν, Μαυροδεντρίου, Μεσιανής, Πολυμύλου, Λευκόβρυσης,

Εύξεινου Λέσχης, κ.α.) (Πρωινός Λόγος, 2008· Πρωινός Λόγος, 2009· ΑΝ.ΚΟ., 2000:12).

Εικόνα 111. “Αντάμωμα του Τσιαρσιαμπά”

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Το *αντάμωμα* των πολιτιστικών συλλόγων είναι μια εκδήλωση που ξεχωρίζει μέσα στην άνοιξη, γιατί αποτελεί αφορμή για την συνάντηση πολλών συλλόγων με διαφορετικά ήθη και έθιμα, την ανταλλαγή πολιτιστικών στοιχείων, την απόκτηση εμπειριών και όλα αυτά παρουσιάζοντας στον παρευρισκόμενο κόσμο μια χορευτική πανδαισία. Ο λόφος του Αγίου Δημητρίου Αιανής πλημμυρίζει από ποικίλες χρωματιστές παραδοσιακές φορεσιές, που κινούνται αυστηρά στους κύκλους τους σε όλα τα μήκη και πλάτη της πράσινης έκτασης. (Πρωινός Λόγος, 2008· Πρωινός Λόγος, 2009).

Εικόνα 112. Λαζαρίνες στον Τσιαρσιαμπά

Πηγή: Πρωινός Λόγος, 2008

Εκατοντάδες επισκέπτες σπεύδουν κάθε χρόνο για να παρακολουθήσουν αυτό το πολύχρωμο και γιορτινό σκηνικό του “Ανοιξιάτικου Ανταμώματος”. Παράλληλα βρίσκουν την ευκαιρία να επισκεφτούν τον βυζαντινό ναό του Αγίου Δημητρίου με τις πολύτιμες τοιχογραφίες, ενώ στην ίδια περιοχή βρίσκονται και τα ερείπια του Αγίου Νέστορα.

Γιορτές των Νερών

Το Φεστιβάλ αποτελεί μια εναλλακτική πρόταση με περιβαλλοντικό προσανατολισμό για απόδραση μέσα στην φύση και σε έναν χώρο άγνωστο στο ευρύ κοινό, με απώτερη επιδίωξη την ανάδειξη του αλλά και την γνωριμία των επισκεπτών με τον πολιτισμό της περιοχής. Τις “Γιορτές των Νερών” διοργανώνει τα τελευταία 5 χρόνια στα μέσα του καλοκαιριού, από τον Αύγουστο του 2004 με εξαίρεση το καλοκαίρι του 2008, η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Τουρισμού Πολιτισμού Αθλητισμού του Δήμου Αιανής με την συνδιοργάνωση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κοζάνης. Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα στο Πλατανόδασος πλησίον του δημοτικού διαμερίσματος Ρυμνίου, εκεί που ο Αλιάκμονας ενώνεται με την λίμνη Πολυφύτου, και απέχει 4 χιλιόμετρα από την Αιανή, στον οδικό άξονα προς Λάρισα. Πρόκειται για ένα σημαντικό υδροβιότοπο γεμάτο πλατάνια, τα οποία προσφέρουν δροσιά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Για την διαμονή των επισκεπτών οργανώθηκε κάμπινγκ στο χώρο του Φεστιβάλ δίπλα στο νερό της λίμνης και κάτω από την πλούσια σκιά των πλατανιών, χωρίς επιβάρυνση, ενώ εναλλακτικά κάποιος είχε την επιλογή να καταλύσει στα ξενοδοχεία της περιοχής.

Ένας σημαντικός παράγοντας για την πραγματοποίηση της Γιορτής των Νερών ήταν η εθελοντική εργασία., για όσους ήθελαν να συνδυάσουν την απόδρασή στη φύση με την παράλληλη συμμετοχή τους στις ποικίλες διαδικασίες αλλά και δραστηριότητες του Φεστιβάλ.

Το μέρος από μόνο του προσφέρεται για αναψυχή ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα για την πραγματοποίηση ποικίλων δραστηριοτήτων και την ευκαιρία για πιο στενή γνωριμία και επαφή με την φύση. Έτσι, το πρόγραμμα των εκδηλώσεων περιλάμβανε μεταξύ άλλων και “birdwatching” παρατήρηση – με την φροντίδα της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας – σπάνιων υδρόβιων, και όχι μόνο, πτηνών (αργυροπελεκάνους, ερωδιούς, κορμοράνους, πελαργούς) τα οποία βρίσκουν φιλόξενο

καταφύγιο στη λίμνη. Επίσης, περιλάμβανε και αθλητικές δραστηριότητες όπως τουρνουά beach volley στις ακτές της λίμνης με ελεύθερη συμμετοχή, ορεινή πεζοπορία με ανάβαση στον Βούρινο, αλλά και μικρότερες διαδρομές.

Εικόνα 113. Παρατήρηση πτηνών

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Εικόνα 114. Χώρος του Πλατανόδασους

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Από το πρόγραμμα του Φεστιβάλ δεν έλειπαν και τα πολιτιστικά δρώμενα με τη συμβολή τοπικών καλλιτεχνών, ερασιτέχνες ή επαγγελματίες, όπως φωτογραφικές και εικαστικές εκθέσεις, παζάρι βιολογικών και τοπικών προϊόντων. Επιπλέον, στις ενέργειες προβολής και διαφήμισης του Φεστιβάλ αλλά και στις εκδηλώσεις συμμετείχε το θέατρο δρόμου «Παντούμ» με ξυλοπόδαρους, ζογκλέρ, εντυπωσιακά κοστούμια, φωτιές και τύμπανα. Διοργανώθηκαν, επίσης, παρουσίαση της δράσης οικολογικών και κοινωνικών οργανώσεων αλλά και εκθέσεις και συζητήσεις για την καθημερινή οικολογία, την ορνιθολογική σημασία και ανάδειξη του υγροτόπου καθώς και την σημασία των αρχαιοτήτων της περιοχής. Φυσικά, διοργανώθηκε και πρόγραμμα ξεναγήσεων στους αρχαιολογικούς χώρους της αρχαίας Νεκρόπολης και της αρχαίας πόλης της Αιανής και στο Αρχαιολογικό Μουσείο αλλά και στο Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα στο όρος Βούρινος.

Εικόνα 115. Παζάρι βιολογικών προϊόντων

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Εικόνα 116. Έκθεση τοπικών προϊόντων

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Εικόνα 117. Θέατρο δρόμου

Πηγή: ΔΕΑΤΠΙΑ

Στον χώρο του Φεστιβάλ δίπλα στη λίμνη μέσα στο καταπράσινο τοπίο, σε μια παλιά στάνη, στήθηκαν εγκαταστάσεις με ένα “all day and night bar” «μούγκα στρούγκα» στο οποίο φιλοξενούνταν καθημερινά djs σερ και επιπλέον λειτουργούσε στον χώρο εστιατόριο και καφέ. Επιπλέον, υπήρξε και μέριμνα για τα παιδιά των επισκεπτών με ένα διαμορφωμένο παιδότοπο όπου μπορούσαν να γεμίσουν δημιουργικά τον χρόνο τους με περιβαλλοντικά παιχνίδια και κατασκευή χειροτεχνιών ώστε έπειτα να στολίσουν τον περιβάλλοντα χώρο του Φεστιβάλ.

Εικόνα 118. Μπαρ

Πηγή: ΔΕΑΤΠΙΑ

Επίσης, περιλαμβάνει συναυλίες και live party με rock και reggae ήχους από συγκροτήματα όπως οι One Drop, η Κίτρινη Πόλη και Shadow Play, οι Human Touch, οι Nasa Fank και Blues Trouble, οι L.S.D., οι Old Vibes, οι ONAP, κ.α. Επίσης, δόθηκε βήμα και στην ελληνική παράδοση με τη Δημοτική Μουσική του τοπικού κλαρινοπαίχτη Γιάννη Μπούκου και τη φωνή της Ντίνας Αλεξοπούλου, ενώ παρουσιάστηκε και η κουλτούρα της Σερβίας από το χορευτικό FAHOP του Δήμου Aleksinats.

Εικόνα 119. Συναυλίες συγκροτημάτων

Πηγή: ΔΕΑΤΠΙΑ

Επιπλέον, το πρόγραμμα είχε και γνωστούς Έλληνες καλλιτέχνες όπως ο Μιχάλης Χατζηγιάννης, ο Βασίλης Παπακωνσταντίνου, η Ελένη Βιτάλη, ο Πάνος Κατσιμίχας, η Μαρίνα Σκιαδαρέση, ο Νίκος Πορτοκάλογλου, η Ανδριάνα Μπάμπαλη, ο Μανώλης Λιδάκης, ο Δημήτρης Μπάσης, ο Μπάμπης Στόκας, η Ελένη Τσαλιγοπούλου, η Ραλλία Χρηστίδου, ο Μανώλης Μητσιάς, ο Γιάννης Κούτρας και η Ρίτα Αντωνοπούλου οι οποίοι τραγούδησαν Νίκο Καββαδία υπό την αισθαντικά μελωδική εποπτεία του Θάνου Μικρούτσικου κ.α. (Κάλλιανη, 2007α· Κάλλιανη, 2007β· Κάλλιανη, 2007γ· Κάλλιανη, 2007δ· Κάλλιανη, 2007ε· Οικοτοπία, 2004).

Εικόνα 120. Συναυλίες τραγουδιστών

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Δυστυχώς, οι Γιορτές των Νερών σταμάτησαν να διοργανώνονται με πρωτοβουλία του Δήμου Αιανής χωρίς όμως να υπάρχει η σύμφωνη γνώμη της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, των κατοίκων αλλά και όσων συμμετείχαν εθελοντικά. Ήταν ένα φεστιβάλ με εναλλακτικές δραστηριότητες το οποίο προωθούσε την

συμβίωση με την φύση και επίσης αποτελούσε αφορμή για την γνωριμία του φυσικού πλούτου της περιοχής αλλά και του πολιτιστικού και αρχαιολογικού.

“Αιανιώτικα”

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις “Αιανιώτικα” που διοργανώνει κάθε χρόνο ο Πολιτιστικός Μορφωτικός Σύλλογος Αιανής «Η Πρόοδος» ανοίγουν την αυλαία τους τον Αύγουστο και διαρκούν περίπου μία εβδομάδα. Συνδέονται με τις καλοκαιρινές πολιτιστικές εκδηλώσεις του δήμου Αιανής οι οποίες προηγούνται αυτών χρονικά. Οι εκδηλώσεις πραγματοποιούνται στο - βραβευμένο για την αισθητική του - πάρκο της Αιανής, ενώ παλαιότερα λάμβαναν χώρα στην κεντρική πλατεία του οικισμού. Η διαφορά τους έγκειται στο περιεχόμενο των εκδηλώσεων.

Εικόνα 121. Μουσικές εκδηλώσεις

Πηγή: ΔΕΑΤΠΑ

Το πρόγραμμα των εκδηλώσεων του δήμου ποικίλει από χρονιά σε χρονιά, ενώ κάθε μέρα είναι αφιερωμένη σε μια ξεχωριστή δραστηριότητα, για όλες τις προτιμήσεις και τις όλες τις ηλικίες, και περιλαμβάνει πρόγραμμα πολιτιστικών, αθλητικών και ενημερωτικών δραστηριοτήτων. Οι πολιτιστικοί σύλλογοι του Δήμου Αιανής (Πολιτιστικός Σύλλογος «Η Πρόοδος» Αιανής, Μορφωτικός Σύλλογος Αγίας Παρασκευής «Η Αγία Παρασκευή» και Πολιτιστικός Σύλλογος Κερασιάς «Ελμειακός») έχουν την τιμητική τους και συμμετέχουν στις εκδηλώσεις με τα

χορευτικά τους συγκροτήματα παρουσιάζοντας παραδοσιακούς χορούς της περιοχής αλλά και από διάφορα μέρη της Ελλάδας υπό τη συνοδεία μουσικής ορχήστρας, φανερώνοντας την δουλειά που γίνεται καθημερινά στους συλλόγους. Επίσης συμμετέχουν και χορωδίες του Συλλόγου με τραγούδια τοπικά παραδοσιακά και λαϊκά.

Εικόνα 122. Χορευτικές εκδηλώσεις

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009α

Μια βραδιά είναι αφιερωμένη στους λάτρεις της δημοτικής μουσικής με γνωστούς και καταξιωμένους καλλιτέχνες αυτού του είδους που προσφέρουν ψυχαγωγία στους επισκέπτες. Η νεολαία έχει και αυτή την τιμητική της με βραδιά νεολαίας η οποία διοργανώνεται σε συνεργασία με το Τοπικό Συμβούλιο Νέων και πρωταγωνιστούν τοπικά συγκροτήματα. Δεν θα μπορούσε να λείπει μια Ρεμπέτικη Λαϊκή βραδιά με καλλιτέχνες της περιοχής αλλά και γνωστούς καλλιτέχνες πανελληνίας αναγνώρισης. Επίσης, το πρόγραμμα των εκδηλώσεων περιλαμβάνει θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες χορωδιών έντεχνου λαϊκού και παραδοσιακού τραγουδιού.

Εικόνα 123. Χορευτικό συγκρότημα του δήμου Aleksinats

Πηγή: ΔΕΑΤΠΙΑ

Τέλος, και τα παιδιά απολαμβάνουν τις δραστηριότητες που οργανώνονται για τα ίδια και περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις -στο υπαίθριο θεατράκι του Αϊ Γιάννη του Πρόδρομου πάνω από το Αρχαιολογικό Μουσείο και θέα τη λίμνη του Αλιάκμονα-, κουκλοθέατρα, θέατρο σκιών αλλά και την παρουσίαση παιχνιδιών και μουσικών οργάνων από το παρελθόν ώστε να θυμηθούν οι παλιοί και να μάθουν οι νέοι.

Εικόνα 124. Θεατρική παράσταση

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009ι

Εικόνα 125. Παρουσίαση παλιών μουσικών οργάνων και παιχνιδιών

Πηγή: ΔΕΑΤΠΙΑ

Επιπλέον, διοργανώνονται και αθλητικές δραστηριότητες όπως τουρνουά ποδοσφαίρου με τη συμμετοχή των ομάδων ΑΕ Κοζάνης, Κοζάνη, Α.Ε. Ελίμειας και τη Μικτή του Δήμου Αιανής και για πρώτη φορά πέρυσι πραγματοποιήθηκε ο 1^{ος} Ποδηλατικός Γύρος με τη συμμετοχή δεκάδων μικρών παιδιών, έχοντας αφετηρία το πάρκο της Αιανής και τερματισμό το νέο Αθλητικό Κέντρο, μετά από πρωτοβουλία του Δήμου και της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτισμού. Παράλληλα, στόχος ήταν να στείλουν το μήνυμα για ένταξη της άθλησης στην καθημερινή ζωή και να γνωρίσουν οι μικροί ποδηλάτες την ιστορία της κάθε γειτονιάς.

Εικόνα 126. Ποδηλατικός γύρος

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009γ

Εικόνα 127. Τουρνουά ποδοσφαίρου

Πηγή: Δήμος Αιανής, 2009ιβ

Ωστόσο, οι εκδηλώσεις παραμένουν ακόμη σε επίπεδα ερασιτεχνικής οργάνωσης με αποτέλεσμα να μειώνεται ο αριθμός των επισκεπτών. Πρέπει να γίνουν διορθωτικές ενέργειες προς αυτή τη κατεύθυνση αλλά φυσικά υπάρχει περιθώριο για προσθήκη και άλλων εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων ώστε να εμπλουτιστεί το πρόγραμμα και να προσελκύσει το ενδιαφέρον ακόμη περισσότερων επισκεπτών. (Δήμος Αιανής, 2009θ· Δήμος Αιανής, 2009ι· Δήμος Αιανής, 2009ια· Δήμος Αιανής, 2009ιβ)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 3.**3.1. Μεγάλη Ράχη***Δημόσιο Κτήριο με Δεξαμενή*

Ένα από τα σημαντικά κτήρια, πιθανόν δημόσιου χαρακτήρα, που αποκαλύφθηκαν στον επιβλητικό λόφο "Μεγάλη Ράχη" και ανήκουν στην αρχαία πόλη της Αιανής, είναι το μεγάλο οικοδόμημα με μια δεξαμενή στην αυλή του. Το κτήριο βρίσκεται στη νότια κορυφή του λόφου, όπου ανιχνεύθηκαν τα λαξεύματα που έγιναν πάνω στο φυσικό βράχο για τη θεμελίωση των τοίχων. Πρόκειται για ένα σχεδόν ορθογώνιας κάτοψης κτίσμα, στην αυλή - στρωμένη με βότσαλα, κεραμιδάκια και κουρασάνι(κονίαμα από τριμμένο κεραμίδι, άμμο και ασβέστη) - του οποίου ανασκάφηκε μεγάλη κυκλική δεξαμενή.

Εικόνα 128. Άποψη του εσωτερικού της Δεξαμενής

Πηγή: Καραμήτρου, 2009ια

Η κυκλική δεξαμενή διαθέτει βάθος 8,5 μέτρα, η κάτω διάμετρος της είναι 4,5 μέτρα, η διάμετρος στο πάνω τμήμα της είναι 6,5 μέτρα, ενώ στο κατώτερο τμήμα της και σε ύψος περίπου 2 μέτρα σώζεται η αρχική της μορφή. Η δεξαμενή κατασκευάστηκε μέσα σε πορώδη ασβεστολιθικό βράχο, ο οποίος είναι μαλακός και σπάει εύκολα για αυτό και ενισχύθηκε κατάλληλα για μεγαλύτερη στεγανότητα και στερεότητα. Έτσι, πιθανότατα συνέβαλε στην υδροδότηση της πόλης με την περισυλλογή του βρόχινου νερού, όπως φαίνεται από τα αυλάκια-αγωγοί με κοιλότητες για φιλτράρισμα, που διατηρήθηκαν στις πλευρές της αυλής, καθώς και οι

πηλοσωλήνες που αποκαλύφθηκαν στον ίδιο χώρο. Ο πυθμένας της δεξαμενής έδωσε πλήθος ευρημάτων -πολλές πήλινες υδρίες και οινοχόες, δύο χάλκινες οινοχόες και έναν χάλκινο καδίσκο- που χρησίμευαν προφανώς για την άντληση του νερού. Τα νεότερα αγγεία χρονολογούνται στον 2^ο αιώνα π.Χ. και δίνουν έτσι το κατώτερο χρονολογικό όριο για τη χρήση της δεξαμενής.

Η δεξαμενή μετά το πέρας της ανασκαφής έχει καλυφθεί με στέγαστρο για την καλύτερη προστασία του, ενώ τα ευρήματα από τον πάτο της δεξαμενής εκτίθενται στο Μουσείο της Αιανής. (Καραμήτρου, 2001: 17-19)

Στωικό Κτήριο

Ένα ακόμη, πιθανώς δημόσιο, μνημειώδες και μεγαλοπρεπές κτήριο της αρχαίας Αιανής ήρθε στο φως στο κατώτερο πλάτωμα της κορυφής του λόφου στα βορειοανατολικά του. Τα αρχιτεκτονικά λείψανα φανερώνουν τη μνημειώδη μορφή του με όροφο, δωρική κιονοστοιχία στο ισόγειο και ιωνική στον όροφο. Τα λιγοστά κινητά ευρήματα δεν αποσαφηνίζουν τη χρήση και το χαρακτηρισμό του. Υπάρχουν δυο πιθανές ερμηνείες σύμφωνα με την ανασκαφεία, είτε πρόκειται για την οικία του ηγεμόνα της πόλης, η οποία διέθετε και χαρακτήρα διοικητικό, είτε πρόκειται για τη μνημειακή αγορά της αρχαίας Αιανής. Το κτίσμα αυτό αποδεικνύει την ύπαρξη μνημειώδους αρχιτεκτονικής στις πρώιμες φάσεις των μακεδονικών βασιλείων, ιδιαίτερα στην Άνω Μακεδονία, όπου οι μελετητές μέχρι πριν από λίγα χρόνια θεωρούσαν τους αρχαίους κατοίκους της νομάδες.

Έχουν σωθεί οι δύο πλευρές του, οι οποίες σχηματίζουν ένα Γ και έχουν διατηρηθεί τα θεμέλια τους, τα οποία είναι χτισμένα με μεγάλους γωνιόλιθους. Παρ' όλη τη λιθολόγηση σε μεταγενέστερες εποχές έχουν σωθεί πολλά αρχιτεκτονικά μέλη, δωρικά και ιωνικά κιονόκρανα, τμήματα αμφικίωνων, και άλλα λίθινα μέλη ανωδομής, τα οποία κάνουν πιθανή την ύπαρξη πρώτου ορόφου. Το πλούσιο στρώμα λατύπης, ως υπόστρωμα λίθινων πλακών της αυλής, μαρτυρεί την ύπαρξη μαρμάρινων αρχιτεκτονικών. Ο ένας εξ αυτών δόμος με το μεγαλύτερο πλάτος εξηγήθηκε ως ράμπα για την ευκολότερη πρόσβαση στο κτήριο, καθώς το πλάτωμα που θεμελιώθηκε παρουσιάζει μεγάλη κλίση. Σε ένα ανώτερο επίπεδο, ανασκάφτηκε μια σειρά από διπλά δωμάτια, οι τοίχοι των οποίων ήταν κατασκευασμένοι από άργιλο. Ως δάπεδο των δωματίων και θεμέλιο των τοίχων χρησιμοποιήθηκε ο φυσικός βράχος με κατάλληλη επεξεργασία. Οι αποθηκευτικοί χώροι με τα πιθάρια καταχώθηκαν. Ανατολικότερα

αποκαλύφθηκαν δύο ελλειψοειδή κτίσματα, που χρονολογούνται στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού και στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (Καραμήτρου, 2001: 19,20· Καραμήτρου, 1989: 35).

Εικόνα 129. Στωικό Κτήριο

Πηγή: Καραμήτρου, 2009ιβ

Οικία των Μεγάλων Δόμων

Ανατολικά του πλατώματος του Στωικού κτηρίου, σε ένα κατώτερο πλάτωμα βρίσκεται άλλο ένα δημόσιου χαρακτήρα κτήριο της αρχαίας Αιανής των κλασσικών χρόνων. Το οικοδόμημα αυτό αποτελείται από έναν στωικό χώρο και ανισόπεδους ορθογώνιους χώρους που ακολουθούν την κλίση του εδάφους. Η διάφορες οικοδομικές φάσεις διακρίνονται από τη διαφοροποίηση της τοιχοποιίας. Επίσης, ανακαλύφθηκαν πλήθος οστράκων ερυθρόμορφων αγγείων που προσφέρουν το ανώτερο όριο κατασκευής του κτηρίου, που πρέπει να τοποθετηθεί στον 5ο αι. π.Χ. Το συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι οργανωμένες πόλεις με μνημειακή αρχιτεκτονική υπήρχαν στην Άνω Μακεδονία και πριν την ενοποίηση του μακεδονικού βασιλείου από το Φίλιππο Β΄.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα κινητά ευρήματα από το χώρο της οικίας των Μεγάλων Δόμων. Τα ευρήματα που βρέθηκαν είναι ένα πλήθος εισηγμένων αγγείων, αλλά και αγγείων τοπικών εργαστηρίων, ένα πιθάρι, καθώς και ένα μελαμβαφές αττικό σκυφίδιο με εγχάρακτο το όνομα «ΘΕΜΙΔΟΣ» και ένα τμήμα κεραμίδας εγχάρακτη. Επιπλέον, σε μεταγενέστερες φάσεις κατασκευάστηκαν πάνω του άλλα οικοδομήματα τα οποία χαρακτηρίζονται από την επίσης προσεγμένη τοιχοδομία και από τη χρήση εν μέρει των κλασικών τοίχων σαν υποθεμελίωση. Σε

έναν από τους μεγάλους ορθογώνιους χώρους του κλασικού κτηρίου αποκαλύφθηκαν μεταγενέστεροι φούρνοι με αλληπάλληλες οικοδομικές φάσεις. (Καραμήτρου, 2001: 20)

Εικόνα 130. Κεραμίδα (αριστερά) και μελαμβαφές πήλινο σκυφίδιο (δεξιά)

Πηγή: Καραμήτρου, 2009α

Εικόνα 131. Μεγάλοι Δόμοι

Πηγή: Καραμήτρου, 2009α

Οικία με τα Πιθάρια

Μια από τις επισκέψιμες ιδιωτικές οικίες της αρχαίας Αιανής βρίσκεται στο μεγάλο, επίπεδο πλάτωμα, πριν ανέβει στην κορυφή του λόφου. Η ιδιωτική οικία πήρε το όνομα της από την ανασκαφεία του χώρου "Οικία με τα Πιθάρια", καθώς σε κάποια δωμάτια της βρέθηκαν πιθάρια. Έχουν παρατηρηθεί διάφορες οικιστικές φάσεις, οι οποίες χρονολογούνται στη μέση και Ύστερη Ελληνιστική περίοδο. Η οικία διέθετε στενούς

τοίχους, κατασκευασμένους με αργολιθοδομή και με πλιθιά πάνω στους οποίους στηρίζονταν ξύλινη ανωδομή, ενώ για δάπεδο χρησιμοποιήθηκαν μεγάλοι γωνιόλιθοι. Στον αύλειο χώρο αποκαλύφθηκε αποχετευτικός αγωγός, καλυμμένος με λακωνικά κεραμίδια. Μέσα στα δωμάτια βρέθηκαν πιθάρια, ορθογώνια εστία και δύο επιπλέον κυκλικές κατασκευές, πλαισιωμένες με πέτρες (Καραμήτρου, 1989: 43, 44).

Εικόνα 132. Οικία με τα Πιθάρια

Πηγή: Καραμήτρου, 2009γ

Οικία με τις Σκάλες

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τις ιδιωτικές οικίες παρουσιάζει το “Σπίτι με τις Σκάλες”. Βρίσκεται στα νοτιοανατολικά της κορυφής του λόφου σε ένα πλατώμα, το οποίο διαθέτει πρόσβαση στα υπόλοιπα πλατώματα του λόφου από μονοπάτια. Πρόκειται για μια οικία ορθογώνιας κάτοψης με μικρά και μεγάλα δωμάτια, ενώ στο μέσο της υπάρχει διάδρομος με σκαλοπάτια. Και το σπίτι αυτό λόγω της κλίσης του εδάφους είναι χτισμένο σε διαφορετικά επίπεδα, τα οποία επικοινωνούν μεταξύ τους με λίθινες σκάλες. Και εδώ αποκαλύφθηκε αποχετευτικός αγωγός.

Στο δωμάτιο που οδηγεί η πρώτη σκάλα βρέθηκαν τρία πιθάρια, καθώς και μια ορθογώνια εστία σε κεντρικό σημείο. Εντοπίστηκαν επίσης και άλλα ενδιαφέροντα κινητά ευρήματα, όπως αμφορείς και μικρότερα πήλινα αγγεία, ειδώλια γυναικείων μορφών και ειδώλια της θεάς Κυβέλης, αλλά και σιδερένια ξέστρα και χάλκινα νομίσματα. Το δωμάτιο αυτό ερμηνεύεται ως χώρος εργαστηριακός, χώρος αποθήκευσης αγαθών, και πιθανότατα ως χώρος οικιακής λατρείας. (Καραμήτρου, 2001: 23)

Εικόνα 133. Οικία με τις Σκάλες

Πηγή: Καραμήτρου, 2009ιδ

Οικία με τις Αγνόθες

Η τελευταία επισκέψιμη ιδιωτική κατοικία της αρχαίας Αιανής είναι η λεγόμενη “Οικία με τις Αγνόθες” η οποία βρίσκεται σε ένα χαμηλότερο πλάτωμα, όπου εντοπίστηκαν τουλάχιστον δύο χώροι κατοικιών, ανάμεσα στους οποίους υπάρχει ένα στενό δρομάκι, πλάτους 2 μ. περίπου. Κάτω από το δρόμο αυτό υπάρχει αποχετευτικός αγωγός. Ο χώρος πήρε το όνομά του εξαιτίας του πλήθους των αγνυθών, που βρέθηκαν σωριασμένες στην πίσω υπόγεια πλευρά της νότιας κατοικίας. Οι αγνύθες, που χρησιμοποιούνταν σαν υφαντικά βάρη και έχουν διάφορα σχήματα (πυραμίδα, κούλουρος κώνος και κυκλική αρτόσχημη) [Καραμήτρου, 2001: 24].

Εικόνα 134. Οικία με τις Αγνόθες

Πηγή: Καραμήτρου, 2009ιε

3.2. Βασιλική Νεκρόπολη

Θαλαμωτός Τάφος Α

Ο Θαλαμωτός Τάφος Α' είναι ο μεγαλύτερος του είδους, που έχει αποκαλυφθεί στη Νεκρόπολη της αρχαίας Αιανής. Ο νεκρικός θάλαμος του τάφου έχει διαστάσεις περίπου 4x4 μέτρα, με πλευρές πλάτους 3 μέτρα περίπου. Η στέγη του ήταν επίπεδη και πατούσαν πιθανόν πάνω σε ξύλινο δοκάρι και σε αρράβδωτο κίονα, τμήμα του οποίου βρέθηκε πεσμένο μέσα στο θάλαμο μαζί με πλέγμα σανιδιών. Μέσα στο νεκρικό θάλαμο αλλά και έξω από αυτόν, αποκαλύφθηκαν τμήματα δωρικών κιονοκράνων και γείσων με σταγόνες. Βρέθηκε, επίσης, τμήμα βάσης ενός μεγάλου κίονα και είναι πολύ πιθανό ότι πάνω από το νεκρικό θάλαμο είχε κατασκευασθεί ναόσχημο κτίσμα, που λειτουργούσε ως ηρώο, όπου λατρευόταν ο αφηρωισμένος νεκρός. Παρά τη σύλληψη και την καταστροφή του, διασώθηκαν επιφάνειες με γραπτή διακόσμηση και λιγοστά χρυσά και επίχρυσα αντικείμενα (ελάσματα με εμπίεστη διακόσμηση δεκαεξάφυλλου ρόδακα, αργυρά επίχρυσα κισσόφυλλα) (Καραμήτρου, 2001: 29).

Εικόνα 135. Θαλαμωτός Τάφος Α

Πηγή: Καραμήτρου, 2009ιστ

Θαλαμωτός Τάφος Β'

Ο δεύτερος σε μέγεθος Θαλαμωτός Τάφος Β' της Νεκρόπολης βρίσκεται και αυτός στη θέση Λειβάδια. Από τα λιγοστά κτερίσματα, που αποκαλύφθηκαν στο εσωτερικό του, χρονολογείται στον 5^ο αι. π.Χ. Ο νεκρικός θάλαμος του είχε διαστάσεις 3,48x2,60 μέτρα και καλυπτόταν με επίπεδη στέγη, κατασκευασμένη από μεγάλους μονόλιθους

που στηρίζονταν σε ξύλινο δοκάρι. Από την πυρά του νεκρού, η οποία εντοπίστηκε νοτιοδυτικά από τον τάφο, περισυλλέχτηκαν σιδερένιες αιχμές δοράτων. Ο τάφος είχε συληθεί ήδη κατά την αρχαιότητα. Οι τυμβωρύχοι άνοιξαν τρύπα σε έναν από τους μονόλιθους της στέγης πάχους 0,95 μέτρα και εισχώρησαν στο νεκρικό θάλαμο (Καραμήτρου, 2001: 29).

Εικόνα 136. Άποψη Θαλαμωτού Τάφου Β΄

Πηγή: Καραμήτρου, 2009ιζ

Θαλαμωτός Τάφος Γ΄

Πρόκειται για ένα κτιστό κιβωτιόσχημο τάφο με διαστάσεις 2,90x2,14x2,28μ., κατασκευασμένο από δόμους, των οποίων η εσωτερική επιφάνεια είναι λεία τόσο από την καλή επεξεργασία όσο και από το επίχρισμα. Στο εσωτερικό του σώζονται ίχνη πορφυρής και μελανής ταινίας η οποία διατρέχει όλες τις πλευρές του θαλάμου. Μέσα στο θάλαμο βρέθηκαν τμήματα χρυσού περιδεραιίου, μικρά χρυσά και αργυρά ελάσματα καθώς και ένα μαρμάρινο κεφάλι γενειοφόρου αγάλματος των αρχών του 5^{ου} αι. π.Χ. το οποίο προέρχεται από επιτάφιο σήμα που καταστράφηκε και πιθανώς οι συγγενείς του νεκρού το τοποθέτησαν στο εσωτερικό του ταφικού θαλάμου, μετά τη σύληση (Καραμήτρου, 2009η).

Θαλαμωτός Τάφος Δ΄

Παρόμοιος στην κατασκευή με τους υπόλοιπους κτιστούς θαλαμωτούς και στο ίδιο μέγεθος περίπου μέγεθος με το θάλαμο του Τάφου Β΄ (3,45 x 2,50 x 2,66 μ.) είναι ο Θαλαμωτός Τάφος Δ΄ ο οποίος εντάσσεται στο α΄ μισό του 5^{ου} αι. π.Χ. Στην πάνω επιφάνεια των λιθοπλίνθων της οροφής αποκαλύφθηκε έντονο μαύρο χρώμα και

υπολείμματα καύσης, τα οποία ερμηνεύονται πιθανώς ως υπολείμματα από διάφορα υλικά που καίγονταν κατά τις μεταθανάτιες τελετές. Επίσης, αποκαλύφθηκαν δάπεδα διαμορφωμένα από πλάκες. Ο τάφος περικλείεται από ορθογώνιο οικοδόμημα λατρευτικού χαρακτήρα, του οποίου καταστράφηκε το νοτιοδυτικό τμήμα κατά την κατασκευή του μεταγενέστερου Τάφου Β'. Οι διάσπαρτοι σφόνδυλοι δωρικών κιόνων μαρτυρούν τη μεγαλοπρέπεια του οικοδομήματος. Μετά τη διαρπαγή που υπέστη από μικρό άνοιγμα, απέμειναν πενιχρά κτερίσματα (τμήματα πήλινων ειδωλίων, χρυσοί ρόδακες, χάλκινες φιάλες με οπή στον πυθμένα και παραμορφωμένες μετά τη χρήση τους για χοές σε λατρευτικές τελετές) [Καραμήτρου, Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, 2009θ].

Θαλαμωτός Τάφος Ε'

Χωρίς διακριτικό περίβολο είναι χτισμένος ο Τάφος Ε' και αυτός στην θέση Λειβάδια. Η εσωτερική επιφάνεια του θαλάμου με διαστάσεις 3,35x2,50x1,90 μέτρα είναι λεία και προσεκτικά επιχρισμένη, ενώ μια πορφυρή ταινία περιτρέχει τον τάφο. Στο εσωτερικό του έχει πέσει το βάθρο και η επιτύμβια ιωνική στήλη με ανθεμωτή επίστεψη κατασκευασμένη από ντόπιο ασβεστόλιθο και στο ανθέμιο, διακρίνεται η γραπτή διακόσμηση, των αρχών του 5^{ου} αι. π.Χ., και παρατηρείται η ιωνική επίδραση στο μακεδονικό χώρο. Σύμφωνα με τα ευρήματα ο νεκρικός θάλαμος στεγαζόταν από πλέγμα ξύλων και κλαδιών.

Εικόνα 137. Μαρμάρινο λιοντάρι, αρχές 5^{ου} αι. π.Χ.

Πηγή: <<http://el.trekearth.com>>

Μεταξύ των ευρημάτων του τάφου περιλαμβάνεται τμήμα αμφορέα με απεικόνιση Αθηνάς, όστρακα ερυθρόμορφης κεραμικής, πήλινα ειδώλια και τμήματα γυάλινων αγγείων, ενώ από τον χώρο έξω από τον τάφο περισυλλέχτηκαν δύο τμήματα

μαρμάρινων αγαλμάτων. Δυτικά του τάφου, αποκαλύφθηκαν δύο μικρές πλευρές περιβόλου κρηπίδας με ένα σχεδόν ακέραιο μαρμάρινο λιοντάρι των αρχών του 5^{ου} αι. π.Χ., τοποθετημένο στο εσωτερικό του, λίγο παρακάτω, πιθανότατα για να το προστατεύσουν από τη διαρπαγή μετά τη σύληση (Καραμήτρου, 2009ι).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 4.**4.1. Εκκλησίες- Μοναστήρια Ευρύτερης Περιοχής***Ναός Αγίου Νικολάου Βελβεντού*

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ιδιαίτερα η μονόχωρη βασιλική του Αγίου Νικολάου, μεταβυζαντινός ναός με χρονολογία ανέγερσης 1568. Βρίσκεται στην είσοδο του Βελβεντού, κοντά στη θέση Φισκίνα, αμέσως μετά το βυζαντινό ναό του Αγίου Μηνά. Συγκαταλέγεται στα σημαντικότερα μνημεία της περιόδου, καθώς στο εσωτερικό του σώζεται το παλαιότερο μέχρι σήμερα γνωστό χρονολογημένο ξυλόγλυπτο τέμπλο της Ελλάδας και ένα από τα καλύτερα του είδους, σύμφωνα με τη γραπτή επιγραφή κάτω από τον Εσταυρωμένο, και χρονολογείται στο 1591. Σύμφωνα με την κτητορική επιγραφή, τοιχογραφήθηκε το 1588 από το ζωγράφο Νικόλαο και διαθέτει, επίσης, αξιόλογες τοιχογραφίες που χρονολογούνται από το 1591 (Τσιλιπάκου, 2007γ).

Εικόνα 138. Εξωτερικές τοιχογραφίες ναού Αγίου Νικολάου

Πηγή: Τσιλιπάκου, 2007γ

Ο ναός μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα είχε μοναστηριακό χαρακτήρα και λειτουργούσε ως ενοριακός. διατηρήθηκε έως το 1936. Ο κυρίως ναός, χρησιμοποιήθηκε και ως «θεραπευτήριο» ψυχασθενών. Τη δεκαετία του 1960, το συγκρότημα έχασε τον αρχικό μοναστηριακό του χαρακτήρα και σήμερα από αυτό διατηρούνται μόνο ο μονόχωρος κυρίως ναός, το χαγιάτι στη νότια πλευρά και ένας σύγχρονος στεγασμένος χώρος στη δυτική πλευρά για την προστασία των τοιχογραφιών, στη θέση του γκρεμισμένου νάρθηκα. Για την αποκατάσταση και ανάδειξη του μνημείου, κατά τα έτη 1996-2000, πραγματοποιήθηκαν διορθωτικές εργασίες και συντήρηση του τοιχογραφικού διακόσμου (Τσιλιπάκου, 2007γ).

Ναός Αγίου Μηνά Βελβεντού

Ο μικρός, μονόχωρος βυζαντινός ναός του Αγίου Μηνά βρίσκεται στην είσοδο του Βελβεντού. Ο ίδιος ο ναός ανήκει σε δύο οικοδομικές φάσεις. Η αψίδα και ο ανατολικός τοίχος χρονολογούνται στα τέλη του 12^{ου} με αρχές του 13^{ου} αιώνα, όπως δείχνουν η τοιχοποιία και ο τοιχογραφικός διάκοσμος. Ενώ, ο νότιος τοίχος του ναού και πιθανότατα το ανώτερο τμήμα του βόρειου τοίχου, ανήκουν στα τέλη του 14^{ου} με αρχές του 15^{ου} αιώνα. Ο ναός είναι κατάγραφος στο εσωτερικό του με βυζαντινές τοιχογραφίες αντίστοιχα δύο περιόδων, των αρχών του 13^{ου} αιώνα και του 15^{ου} αιώνα. Έχει κτιστεί επάνω σε πρωιμότερο συγκρότημα λουτρού των παλαιοχριστιανικών χρόνων. Ο χώρος λειτούργησε σε μεταγενέστερες περιόδους και ως κοιμητηριακός, όπως δείχνουν αλληπάλληλοι κυρίως κιβωτιόσχημοι και λακκοειδείς τάφοι (Τσιλιπάκου, 2007δ).

Εικόνα 139. Ναός του Αγίου Μηνά

Πηγή: Τσιλιπάκου, 2007δ

Κατά τα έτη 1996-1998, πραγματοποιήθηκαν στερεωτικές εργασίες στο ναό και ανασκαφικές έρευνες στον περιβάλλοντα χώρο, στο πλαίσιο της αποκατάστασης, διαμόρφωσης και ανάδειξης του μνημείου (Τσιλιπάκου, 2007γ).

Βασιλική των “Κατηχομένων” Σερβίων

Η μεγάλη τρίκλιτη βασιλική των Κατηχομένων ή “Σαράντα Πόρτες”, όπως αλλιώς ονομάζεται, βρίσκεται στη βορειοδυτική γωνία της κάτω πόλης του κάστρου των Σερβίων και αποτελούσε τον επισκοπικό της ναό. Ανήκει στις αρχές του 11^{ου} αιώνα μ.Χ. αλλά δέχθηκε μετασκευές σε διάφορες φάσεις από το 12^ο έως το 16^ο αιώνα.

Διασώζει υπολείμματα τοιχογραφιών του 12^{ου} αιώνα, του 13^{ου} αιώνα και του τέλους του 15^{ου} με αρχές του 16^{ου} αιώνα (Τσιλιπάκου, 2007ε).

Εικόνα 140. Εικόνα Βασιλική των Κατειχόμενων

Πηγή: Τσιλιπάκου, 2007ε

Στο χώρο, όπου κτίστηκε ο ναός, υπήρχε προγενέστερο λατρευτικό οικοδόμημα των παλαιοχριστιανικών χρόνων (4^{ου} – 6^{ου} αιώνα μ.Χ.). Ο ναός σήμερα σώζεται σε ερειπιώδη μορφή. Στο πλαίσιο εκπόνησης της μελέτης αποκατάστασής του, κατά τα έτη 1995-2000 πραγματοποιήθηκαν στερεωτικές εργασίες, εργασίες συντήρησης των τοιχογραφιών καθώς και ανασκαφές, που έφεραν στο φως εκτεταμένο νεκροταφείο υστεροβυζαντινών χρόνων, που καταλάμβανε τα τρία κλίτη και το χώρο του ιερού βήματος (Τσιλιπάκου, 2007ε).

Ναός Αγίων Αναργύρων των Σερβίων

Και αυτός ο ναός, ο οποίος είναι αφιερωμένος στους Αγίους Αναργύρους, είναι κτισμένος λίγο έξω από το βορειοδυτικό τμήμα του εξωτερικού περιβόλου του κάστρου των Σερβίων, κοντά στη βόρεια πύλη. Χαρακτηρίζεται ως μεσοβυζαντινή βασιλική. Ο ναός στο εσωτερικό του διασώζει τοιχογραφικό διάκοσμο, ο οποίος, σύμφωνα με την κτητορική επιγραφή και την τεχνοτροπία του, τοποθετείται χρονολογικά στο 1510 και αποδίδονται σε δύο διαφορετικούς καλλιτέχνες (Τσιλιπάκου, 2007στ).

Κατά τα έτη 1996-2000 και ύστερα από σχετικές εγκεκριμένες μελέτες πραγματοποιήθηκε η στερέωση-αποκατάσταση του ναού και η συντήρηση του τοιχογραφικού διακόσμου του (Τσιλιπάκου, 2007στ).

Ναός Αγίων Θεοδώρων Σερβίων

Η μικρή βασιλική των Αγίων Θεοδώρων χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 11^{ου} αιώνα. Είναι κατάγραφη με μεταγενέστερες αγιογραφίες που τοποθετούνται με βεβαιότητα στο 1497 και είναι έργο δύο ζωγράφων και συνδέονται με το λεγόμενο καστοριανό εργαστήριο. Αποτελούσε καθολικό σταυροπηγιακής μονής, μετόχι της ανδρικής μονής των Αγίων Θεοδώρων Καστανιάς. Από τα υπόλοιπα κτίσματα αυτής της μονής σήμερα σώζεται μόνο ένα τμήμα του περιβόλου και η ορθογώνια δεξαμενή νερού (Τσιλιπάκου, 2007ζ).

Εικόνα 141. Τοιχογραφία ναού Αγίων Θεοδώρων

Πηγή: Τσιλιπάκου, 2007ζ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Ανάπτυξη Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή της Αιανής, με επίκεντρο το Αρχαιολογικό Μουσείο της Αιανής»

i. Ονοματεπώνυμο:

.....
.....

ii. Φύλο

α)άντρας β)γυναίκα

iii. Ηλικία

α)20– 30 β)31 – 40 γ)41 – 50 δ)51 – 60

iv. Απασχόληση:

.....
.....

1) Πόσο σημαντικός είναι ο τουριστικός τομέας για την ανάπτυξη του οικισμού?

α)Πάρα πολύ β)Πολύ γ)Αρκετά δ)λίγο ε)Καθόλου

2) Σε τι βαθμό, θεωρείτε, ότι υπάρχει Εναλλακτικός Τουρισμός στην Αιανή?

α)Πάρα πολύ β)Πολύ γ)Αρκετά δ)λίγο ε)Καθόλου

3) Υπάρχουν σκέψεις για ανάπτυξη τέτοιων μορφών τουρισμού?

α)Ναι β)Όχι γ)Δεν έχω γνώμη

4) Έχουν γίνει ενέργειες για την ανάπτυξη του Θρησκευτικού Τουρισμού (μοναστήρια, θρησκευτικά - αρχιτεκτονικά μνημεία, θρησκευτικές εκδηλώσεις - γιορτές)?

α)Ναι β)Όχι γ)Δεν έχω γνώμη

5) Ποιές ενέργειες έχουν γίνει για την ανάπτυξη του Αρχαιολογικού Τουρισμού (Αρχαιολογικό Μουσείο, αρχαιολογικοί χώροι)?

.....
.....
.....
.....
.....

6) Ο Συνεδριακός Τουρισμός (συνέδρια, εκθέσεις, εκδηλώσεις, ημερίδες) είναι ανεπτυγμένος?

α)Πάρα πολύ β)Πολύ γ)Αρκετά δ)λίγο ε)Καθόλου

7) Τι ενέργειες έχουν γίνει προς αυτή την κατεύθυνση?

.....
.....
.....
.....
.....

8) Ο Πολιτιστικός Τουρισμός (πολιτιστικές εκδηλώσεις – δρώμενα, έθιμα) σε ποίο βαθμό είναι αναπτυγμένος?

α)Πάρα πολύ β)Πολύ γ)Αρκετά δ)λίγο ε)Καθόλου

9) Υπάρχουν βλέψεις για περαιτέρω ανάπτυξη του?

α)Ναι β)Όχι γ)Δεν έχω γνώμη

10) Με ποιον τρόπο?

.....
.....
.....
.....
.....

11) Ο Αγροτουρισμός (αγροτική παράδοση, τοπικά προϊόντα, τοπική κουζίνα) και ο Οικοτουρισμός (αναλλοίωτο φυσικό περιβάλλον, μονοπάτια – διαδρομές, δρώμενα) πιστεύεται πως έχουν δυνατότητα ανάπτυξης στην περιοχή?

- α)Πάρα πολύ β)Πολύ γ)Αρκετά δ)λίγο ε)Καθόλου

12) Ποιες ενέργειες έχουν γίνει για αυτόν τον σκοπό?

.....
.....
.....
.....
.....

13) Παραλίμνιος ή Παραποτάμιος Τουρισμός (υγροβιότοποι, παρατήρηση πανίδας – χλωρίδας, κυνήγι – αλιεία, διαδρομές, δρώμενα) σε τι βαθμό είναι αναπτυγμένος στην περιοχή της Αιανής?

- α)Πάρα πολύ β)Πολύ γ)Αρκετά δ)λίγο ε)Καθόλου

14) Υπάρχουν σκέψεις για περαιτέρω ανάπτυξη του?

- α)Ναι β)Όχι γ)Δεν έχω γνώμη

15) Αν ναι, ποιες είναι αυτές?

.....
.....

.....
.....
.....

16) Ο Αθλητικός Τουρισμός (ιππασία, ποδηλασία, αιωροπτερισμός, rafting, canoe kayak, ορειβασία, αναρριχήσεις, περιπατητικές διαδρομές κ.α.) σε τι βαθμό είναι ανεπτυγμένος?

α) Πάρα πολύ β) Πολύ γ) Αρκετά δ) λίγο ε) Καθόλου

17) Πιστεύετε πως υπάρχουν προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξη του Αθλητικού Τουρισμού?

α) Πάρα πολύ β) Πολύ γ) Αρκετά δ) λίγο ε) Καθόλου

18) Τι σχετικές ενέργειες έχουν γίνει ή προβλέπονται να γίνουν?

.....
.....
.....

19) Κατά τη γνώμη σας τι δίνει τουριστική ταυτότητα στην περιοχή της Αιανής?

.....
.....
.....
.....
.....

20) Ποια εκδήλωση - δραστηριότητα προσελκύει σε μεγαλύτερο βαθμό τουρίστες?

α) Καβαλάρηδες της Ζάβορδας β) Απόκριες γ) Κλήδονας
δ) Λαζαρίνες ε) Τσιαρσιαμπάς στ) Παναγύρι του Αγίου

Πνεύματος ζ)Γιορτές των Νερών η)Αιανιώτικα θ)Δρόμος
Απολλοδώρου ι)άλλο.....

21) Ποία περίοδο πιστεύετε ότι υπάρχει μεγαλύτερη προσέλευση τουρισμού?

- α)Απόκριες β)Πάσχα γ)καλοκαίρι δ)Χριστούγεννα
ε)άλλη

22) Ποίο αποτελεί, κατά τη γνώμη σας, το σημαντικότερο πλεονέκτημα της περιοχής?

.....
.....

23) Ποίο αποτελεί, κατά τη γνώμη σας, το σημαντικότερο μειονέκτημα της περιοχής?

.....
.....

24) Τι ελλείψεις πιστεύετε ότι υπάρχουν στις υποδομές διαμονής?

.....
.....
.....

25) Τι ελλείψεις πιστεύετε ότι υπάρχουν στις υποδομές και υπηρεσίες εστίασης?

.....
.....
.....

26) Τι ελλείψεις πιστεύετε ότι υπάρχουν στις υποδομές και υπηρεσίες διασκέδασης?

.....
.....
.....

27) Τι ελλείψεις πιστεύετε ότι υπάρχουν στις υποδομές πρόσβασης?

.....
.....
.....

28) Τι παρεμβάσεις πρέπει να γίνουν στον οικισμό και στην περιοχή, κατά τη γνώμη σας?

.....
.....
.....
.....
.....

29) Έχουν γίνει κάποιες πολεοδομικές παρεμβάσεις σχετικές με την προσέλκυση τουρισμού?

.....
.....
.....
.....
.....

30) Σε τι βαθμό γίνεται προβολή του τουριστικού προϊόντος «Αιανή»?

α) Πάρα πολύ β) Πολύ γ) Αρκετά δ) λίγο ε) Καθόλου

31) Με ποιους τρόπους?

.....
.....
.....

32) Σε τι βαθμό επηρεάζει η ύπαρξη του Αρχαιολογικού Μουσείου την τοπική κοινωνία?

α) Πάρα πολύ β) Πολύ γ) Αρκετά δ) λίγο ε) Καθόλου

33) Σε ποιούς τομείς την επηρεάζει?

.....
.....
.....
.....
.....

34) Κατά τη γνώμη σας, ποια δράματα του Μουσείου προσελκύουν περισσότερους επισκέπτες?

.....
.....
.....
.....
.....

35) Ποια είναι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα του?

.....
.....
.....
.....
.....

36) Τι μειονεκτήματα πιστεύετε πως εμφανίζει το Αρχαιολογικό Μουσείο?

.....
.....
.....
.....
.....

37) Τι βελτιώσεις, πιστεύετε, πως πρέπει να γίνουν για την αύξηση της επισκεψιμότητας?

.....
.....
.....
.....
.....

38) Σε τι βαθμό επηρεάζει η ύπαρξη του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα την τοπική κοινωνία?

α) Πάρα πολύ β) Πολύ γ) Αρκετά δ) λίγο ε) Καθόλου

39) Σε ποιούς τομείς?

.....
.....
.....
.....
.....

40) Ποια, κατά τη γνώμη σας, είναι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα?

.....
.....
.....
.....
.....

**41) Τι μειονεκτήματα πιστεύετε πως εμφανίζει το Μουσείο
Μακεδονικού Αγώνα?**

.....
.....
.....
.....
.....

**42) Τι βελτιώσεις, πιστεύετε, πως πρέπει να γίνουν για την
αύξηση της επισκεψιμότητας του?**

.....
.....
.....
.....
.....

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ!

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000100697